

HELSINGIN KAUPUNGIN TIETOKESKUKSEN

verkkojulkaisu

2005

11

Hyvinvointi Helsingissä

Verkkójulkaisu

ISBN 952-473-421-4

Painettuna

ISBN 952-473-404-4

LISÄTIETOJA:

Leila Lankinen, puh 09-169 3190
etunimi.sukunimi@hel.fi

Toimitus Sini Askelo
Ari Niska
Minna Salorinne
Tea Tikkanen

Taitto Virva Kuparinen
Kuviot Pirjo Lindfors
Kannen suunnittelu
Tarja Sundström

Tiedustelut Leila Lankinen, puh. 169 3190

Sisällysluettelo

Esipuhe	5
Helsingin hyvinvoinnin haasteita ja edellytyksiä.	7
1 Johdanto	9
2 Hyvinvoinnin resurssit	11
2.1 Talous ja työllisyys Helsingissä ja Helsingin seudulla	11
Kunnallistalous	11
Helsingin talousalue kohti vuotta 2008 – muutosta ja uudistumista	12
Työttömyys ja työllistämistoimenpiteet Helsingissä	15
2.2 Väestörakenteen muutos 2000-luvulla	18
Väestön ikä- ja perherakenne sekä koulutustaso	18
Helsingin ulkomaan kansalaiset ja vieraskieliset	20
2.3 Helsingiläisten tulokehitys	21
2.4 Asumisolot	23
3 Hyvinvoinnin muita ulottuvuuksia	27
3.1 Väestöennuste vuoteen 2020	27
3.2 Työvoima- ja koulutustarve-ennuste vuoteen 2015	28
3.3 Hyvinvointi Helsingin eri alueilla	30
Viihtyvyys lähiöprojektiluilla	30
Helsingiläisten turvallisuus	31
Helsingin sisäinen erilaistuminen	33
3.4 Kulttuuritarjonta	38
3.5 Helsingiläisten hyvinvointi kansainvälisessä vertailussa	41
Helsingin seudun talous kansainvälisessä tarkastelussa	41
Helsingiläisten tyytyväisyys Euroopan kaupunkivertailussa	42

4 Hyvinvointipalvelut ja niiden käyttö	45
4.1 Sosiaalipalvelut	45
Lapsiperheiden palvelut	45
Aikuisväestön palvelut	49
Vanhusten palvelut	54
4.2 Helsingiläisten terveydentila ja terveyspalvelut	57
Elinajan odote	58
Lasten ja nuorten terveys	59
Aikuisten terveys	60
Vanhusten hyvinvointi	62
Maahanmuuttajien terveys	63
Helsingin terveydenhuollon toimivuus	64
4.3 Koulutus ja oppiminen Helsingissä	67
Perusopetus ja toisen asteen koulutus	67
Ammattikorkeakoulut	69
Kansalais- ja työväenopistot	71
5. Hyvinvointi Helsingissä – poimintoja tuloksista	73
5.1 Hyvinvoinnin resurssit ja lähtökohdat	73
5.2 Palvelut, niiden käyttö ja koettu hyvinvointi	78
Liitteet	83
Taulukkuuettelo	87
Kuvioluettelo	89
Lisätietoja kirjoittajilta	91

Esipuhe

Hyvinvointi Helsingissä julkaisu kertoo helsinkiläisten elinoloista ja elämänlaadusta sekä näissä tapahtuneista muutoksista erityisesti juuri päättyneen valtuustokauden ajalta. Tarkoitus on, että se tarjoaisi tietopohjaa niin kunnan asioista päättävälle kuin kuntalaisillekin arvioitaessa hyvinvointipalveluiden tilaa, tarvetta ja resurssien riittävyyttä. Julkaisun tavoitteena on myös tukea kaupungin strategiatyötä ja toimintaohjelmien laatimista sekä vahvistaa vuoropuhelua julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken.

Hyvinvoinnin kehitystä ja tulevaisuuden haasteita valotetaan tässä käyttäen laajaa hyvinvoinnin käsitettä. Helsinkiläisten hyvinvoinnin ilmenemismuotoja tarkastellaan tarpeiden, resurssien, subjektiivisen kokemuksen, sekä mahdollisuuksien ja vajavaisuuksien kautta. Lisäksi tarkastellaan kaupungin menestys- ja elinvoimatekijöitä hyvinvoinnin mahdollistajina.

Julkaisun alussa kerrotaan kaupunkikehityksestä ja kaupungin mahdollisuuksista luoda puitteet hyvinvoinnin suotuisalle kehitykselle sekä kuvataan helsinkiläisten omia mahdollisuuksia turvata elintasoaan. Julkaisussa tuodaan esille paitsi ”keskivertohelsinkiläisten” tilannetta myös syrjäytymisen, köyhyyden ja muiden hyvinvoinnin käänköpuolten esiintymistä kaupungissa ja kaupunkilaisten elämässä.

Hyvinvointi ja sen osatekijät näyttäytyvät hyvin erilaisina ihmisten eri elämänvaiheissa. Tästä syystä erityisesti hyvinvointipalveluiden tarpeita ja käyttöä tarkastellaan erikseen lasten, aikuisväestön ja ikääntyneiden näkökulmasta.

Julkaisun tuottamisesta päätettiin Helsingin kaupungin tilastotoimen kehittämissuunnitelmassa 2001–2005 (Khs 9.4.2001). Julkaisun ensimmäinen versio oli esillä kaupunginvaltuuston seminaarissa syksyllä 2004. Saadun palautteen pohjalta julkaisua on työstetty edelleen seuraavaa 3.-4.3.2005 pidettävää valtuustoseminaaria varten.

Julkaisun toimittamisesta on vastannut Helsingin kaupungin tietokeskus yhteistyössä kaupunginkanslian, sosiaaliviraston, terveyskeskuksen, opetusviraston ja Stadian kanssa. Lisäksi julkaisun sisältöä ovat kommentoineet monien muiden virastojen edustajat.

Lämpimät kiitokset kaikille julkaisun toteuttamiseen osallistuneille.

Helsingissä 25. tammikuuta 2005

Leila Lankinen
vs. tietohuoltopäällikkö

Harry Schulman
tutkimusprofessori

Helsingin hyvinvoinnin haasteita ja edellytyksiä

Kansainvälisessä vertailussa Helsinki menestyy mm. taloudellisen toiminnan, koulutuksen ja kulttuurin sarjoilla. Myös tulotaso on täällä eurooppalaisittain melko korkea, kuulumme keskituloiltamme ylimpään viidennekseen. Ongelmista nousee esiin ahdas asuminen. Asuntojen hintavertailussa Helsinki ei kuitenkaan kuulu Euroopan unionin pääkaupunkien (EU15) kärkikaartiin.

Myös helsinkiläisten kokemukset asuinalueestaan olivat pääasiassa myönteisiä. Helsinkiläiset arvostavat kotikaupunkiaan, omaa lähiympäristöään ja luontoa. Palvelutarjontaan ollaan verraten tyytyväisiä koskipa se liikennettä, koulutusta, terveyttä tai päivähoitoa. Kipupisteinä tunnistettiin asumisen kalleus sekä vaikea työllisyystilanne.

Väestön elinolosuhteissa on kuitenkin melko suuria vaihteluita muuhun maahan verrattuna. Tässä suhteessa suurkaupungit muodostavat oman ryhmänsä, jonka kärjessä lähes poikkeuksetta Helsinki on. Monilla indikaattoreilla mitattuna huono-osaisuutta esiintyy suurissa kaupungeissa enemmän kuin muilla alueilla. Tällaisia ovat muun muassa rikollisuus, toimeentuloturvan tarve ja asunnottomuus. Hyvinvoinnin ja sen myönteisen kehityksen turvaaminen onkin erityinen haaste suurille kaupungeille.

Talous

Dynaamisuudestaan ja hyvistä keskipitkän ajan talousodotuksista huolimatta Helsingin haasteena on elinkeinorakenteen liiallinen riippuvuus kansainvälisesti sudanneherkän tieto- ja viestintätekniikan toimialasta. Palvelu- ja IT-alan rinnalle kaupunki tarvitsee muita moderneja toimialoja.

Talouskehityksen haasteena on työvoiman saannin ja riittävyyden turvaaminen. Tuleva työvoiman tarve sekä kuntatalouden myönteinen kehittyminen edellyttävät työllisyysasteen nostamista sekä työikäisten muuttovoittoa talousalueen ulkopuolelta ja ulkomailta. Näin työikäisen väestön määrä ja demografinen ja taloudellinen huoltosuhde säilyisivät positiivisina myös tulevaisuudessa.

Väestö

Väestökehityksen haaste on vanhusväestön osuuden kasvu lähitulevaisuudessa tuntuvasti nykyistä korkeammaksi. Ensi vaiheessa kasvu tulee kohdistumaan eläkkeelle siirtyviin ja sitten vähitellen yhä vanhempiin ikäluokkiin, jolloin myös hyvinvointipalveluiden tarve

tulee voimakkaasti kasvamaan. Tämä edellyttää myös palveluiden kehittämistä sekä uusia toimintatapoja palveluiden tuottamiseen. Erityisenä haasteena on myös tuotettujen palveluiden – sekä julkisten että yksityisten – laadun varmistaminen sekä siihen liittyvien seuranta- ja järjestelmien kehittäminen.

Asuminen

Suotuisan väestökehityksen reunaehdoja luovat myös asuntokantaan ja asuntomarkkinoiden toimivuuteen liittyvät tekijät. Talousalueen vanhimpana kaupunkina Helsingin asuntokanta on rakentunut nykyistä ahtaamman asumisen normistoista ja tavoitetasoista lähtien. Siten monet Helsingin asuinalueet ovat asuntokannaltaan pääosin yksiöitä tai kaksioita. Nämä eivät täytä nykyisiä perheasumisen vaatimuksia, vaan soveltuvat parhaiten yhden tai korkeintaan kahden hengen kodeiksi.

Väestö- ja perherakenteen monipuolistuminen edellyttää myös monipuolista asuntotarjontaa, jotta Helsinki voi jatkossakin säilyttää paikkansa seudullisena työpaikkakeskittymänä sekä tarjota asukkailleen hyviä ja monipuolisia asumisvaihtoehtoja.

Helsinkiläisten antamasta myönteisestä palautteesta huolimatta, subjektiivisesti koettua turvattomuutta esiintyy Helsingissä muutamilla alueilla melko yleisesti. Subjektiivisilla tekijöillä on paljon merkitystä muun muassa erilaisia asumisvaihtoehtoja puntaroitaessa. Kielteisen kehityksen jatkuminen voi lisätä pahoinvoinnin kierrettä ja kasvavaa sisäistä eriytymistä, vaikka alueiden sosiaaliset ongelmat tällä hetkellä keskittyvätkin yksittäisiin taloihin tai portaisiin.

Tasapainoisen kaupunkikehityksen haaste on turvata samanaikaisesti sekä matalan arvostuksen omaavien alueiden suotuisaa kehitystä että parantaa hyvien asuinalueiden houkuttelevuutta ja sitä kautta kaupungin kilpailukykyä työvoimasta.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Helsingissä asuu vähemmän lapsia kuin maamme muissa suurissa kaupungeissa tai muualla maassa keskimäärin. Lasten ja nuorten määrän ennakoitaan tulevaisuudessa vielä vähenevän, tosin nykytilannetta hitaammin.

Helsinkiläiset lapset asuvat aiempaa useammin vain yhden vanhemman talouksissa. Osuus on noussut viime vuosina ja noin neljäsosa kaikista lapsista kuuluu

yksinhuoltajaperheisiin. Näiden lasten elämä on taloudellisesti keskimäärin muita lapsiperheitä niukempaa ja tilapäiseen toimeentulotukeen joudutaan turvautumaan keskimääräistä useammin.

Lasten päivähoitotilanne on Helsingissä melko hyvä. Tulevat niukkenevat resurssit saattavat kuitenkin merkitä päivähoitopaikan muuttumista.

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten määrä on kasvanut nopeasti ja kasvun voi ennakoida jatkuvan ainakin lähitulevaisuudessa. Ulkomaalaisten integrointi ja kulttuuritaustan tunteminen tuovat haasteita palvelutarjonnalle myös tulevaisuudessa.

Perheneuvonnan tarpeen lisääntyminen ja 7-12-vuotiaiden lasten oireiden paheneminen sekä perheiden ongelmien monimutkaistuminen ovat tekijöitä, jotka voivat lisätä tulevaa syrjäytymisen riskiä. Vastaavaa huolestuttavaa lisäystä on tapahtunut myös lastensuojelun tarpeessa, jota perheiden lisääntyneet sisäiset ristiriidat ovat aiheuttaneet.

Suurin osa peruskoulun suorittaneista jatkaa opintojaan lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Vuonna 2002 helsinkiläisistä 16–18-vuotiaista nuorista oli kuitenkin 17 prosenttia näiden koulutusmuotojen ulkopuolella. Vaikka osa tästä ryhmästä työllistyy tai jatkaa opintojaan myöhemmin, on tämä haaste Helsingille, koska tulevaisuudessa uudet työpaikat edellyttävät nykyistä pitempää erikoistumista ja korkeampaa ammatillista koulutusta. Peruskoulun jälkeisten opintojen puuttumisen on todettu myös lisäävän syrjäytymisen riskiä.

Nuorten koulutustilanne on Helsingissä muuta maata vaikeampi, sillä helsinkiläiset nuoret pääsevät lukion jälkeen jatkokoulutukseen heikommin kuin muualla maassa keskimäärin. Ammatillisen peruskoulutuksen suosion ja haluttavuuden lisääminen olisi tarpeen, sillä myös käytännön työntekijäammateissa työvoiman poistuma tulee olemaan huomattavan suuri.

Koululaisten omat arviot terveydentilastaan ovat kohentuneet. Sen sijaan haasteena on nuorten lisääntynyt psykiatristen palveluiden tarve. Nuorisopsykiatrian käyntimäärät ja hoitopäivät ovat kaksinkertaistuneet vuodesta 1999 vuoteen 2003. Vuonna 2003 palveluita käytti noin 21 000 nuorta.

Aikuisväestön hyvinvointi ja sen ongelmat

Pitkäaikaistyöttömyys on Helsingissä yleisempää kuin muissa Suomen suurissa kaupungeissa ja keskittynyt erityisesti yli 50-vuotiaisiin, joiden työnsaantimahdollisuudet ovat huonot. Työttömien syrjäytymisriskin vähentäminen sekä työttömyyden pitkittymisen estäminen tulevaisuudessa ovat Helsingin työvoiman saannin kannalta keskeisiä haasteita.

Toimeentulotukeen ei helsinkiläisten aikuisten tarvitse nykyisin turvautua yhtä usein kuin 1990-luvun lopussa. Keskimääräinen toimeentulotuen kesto on kuitenkin pidentynyt, mikä merkinnee taloudellisten huolien ja köyhyyden muuttumista tilapäisestä pysyvämääränsuuntaan.

Asunnottomuuteen ei enää niinkään liity pelkästään asunnon puuttuminen, vaan yhä useammin asumispalveluiden tarpeeseen on yhdistynyt moniongelmaisuus – vaatimaton koulutustausta, päihde-, mielenterveys- ja ihmissuhdeongelmat, velkaantuminen ja avuttomuus arkielämässä sekä heikko terveys. Asunnottomuuden hoitamisen suurin haaste on pula resursseista.

Huumausaineiden käyttäjiä on pääkaupunkiseudulla arvioitu olevan 5 300–7 800. Määrä on kasvanut koko 1990-luvun ajan. Hoidon pulmakohortia ovat päihteiden käytön seurannaisvaikutukset sekä katkaisu- ja vieroitushoidon resurssien riittävyys, hoidon tarpeen arviointi ja hoitoonohjaus.

Terveyspalveluiden saavutettavuuden ongelmana ovat avosairaanhoidon vastaanotoille pääsyn vaikeutuminen. Ajanvarausvastaanotolle pääsyaikojen mediaani on neljässä vuodessa yli kaksinkertaistunut. Myös erikoissairaanhoidon jonottavien määrä on kasvanut ja jonot pidentyneet.

Hyvinvointipalveluita vanhuksille

Vanhusten määrän lisääntyminen tulevaisuudessa tulee olemaan niin sosiaali- kuin terveyspalveluiden haaste. Yli 75-vuotiaiden määrä kasvaa maltillisesti aina vuoteen 2015 saakka, mutta sen jälkeen kasvu nopeutuu. Vuonna 2025 yli 75-vuotiaita on 23 000 enemmän kuin nykyisin. Yli 85-vuotiaiden määrä kasvaa tasaisesti lähes 2020-luvun puoliväliin saakka. Vuonna 2020 tämä ikäluokka on lähes 30 prosenttia nykyistä korkeampi.

Vaikka sosiaalitoimen kotipalveluiden piirissä olevien vanhusten määrä onkin laskenut, haasteena ovat hyvin huonokuntoiset vanhukset, joiden palvelutarve on runsasta. Kotisairaanhoidossa olevista vanhuksista 40 prosenttia on huonokuntoisia.

Laitosvaltaisen vanhustenhuollon rakenteen muutos avohuollon suuntaan on haastavaa ja palveluiden toteuttamisesta on vireillä useita kehittämissuunnitelmia.

Lopuksi

Yhteenvetona voidaan tämän hyvinvoinnin selonteon pohjalta sanoa, että Helsinki on dynaaminen ja hyvinvoiva kaupunki ja sen asukkaiden elinolot ovat likimain kaikilla osa-alueilla hyvät tai vähintäänkin tyydyttävät. Kaupungin kehittämisen keskeinen haaste tulee kuitenkin olemaan helsinkiläisten hyvinvoinnin turvaaminen.

1 Johdanto

Hyvinvointikertomuksia tai -selontekoja on viime vuosina tehty useissa kaupungeissa, esimerkiksi Jyväskylässä, Vaasassa ja Vantaalla. Niiden kehittämistyössä erityisesti sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes on ollut aktiivinen. Selonteot liittyvät kaupungin strategiatyöhön ja ovat viime kädessä kaupunginvaltuustolle tehtäviä dokumentteja. Niissä tarkastellaan muutoksia ja tietotarpeita hyvinvoinnin eri ulottuvuuksista valtuustokauden aikana. Tarkastelu on usein eriytetty ikäryhmittäin. Parhaimmillaan selonteot ovat apuna seurattaessa valtuuston aiempien päätösten vaikutuksia sekä linjattaessa uuden valtuustokauden haasteita.

Tarkoitus on, että hyvinvointipalvelut voitaisiin tuottaa entistä laadukkaammin ja tehokkaammin. Kunnat kantavat entistä enemmän vastuuta hyvinvointipalveluista. Yksilön ja valtion hyvinvointinäkökulmien rinnalla tarvitaankin tietoa, tutkimusta ja ymmärrystä myös yksittäisten kuntien ja kaupunkiseutujen palvelutarpeista. Palvelujen tuottamiseen tarvittaviin voimavaroihin on viime vuosina kohdistunut suuria haasteita – erityisesti Helsingissä suurkaupunkina. Laki kuntien valtionosuuksista (L 688/92) velvoittaa kunnan järjestämään alueellaan hyvinvointipalvelut asukkaalle. Se ei tarkemmin määrittele palvelujen sisältöä, laajuutta tai järjestämistapaa, mikä mahdollistaa myös palveluja tuottavien yhteisöjen kilpailuttamisen. Asukkaiden tyytyväisyys peruspalveluihin, niin kunnallisiin kuin yksityisiin, muodostaa kuitenkin perustan sekä kaupunkilaisten hyvinvoinnille että kaupungin elinvoimalle.

Tämä selonteko on lajissaan ensimmäinen Helsingin kaupungissa ja sen laatiminen päätettiin Helsingin kaupungin tilastotoimen kehittämissuunnitelmassa 2001–2005. Tavoitteena on kuvata helsinkiläisten elintason, elinolojen ja elämisenlaadun muutoksia ja antaa tiedollista tukea kansalaisten hyvinvointiin vaikuttavien päätösten arviointia varten sekä tarjota pohjaa uusien haasteiden määrittämisen.

Hyvinvoinnin ulottuvuudet

Hyvinvointia kuvaava tieto ei ole neutraalia. Niin tilastolliset tunnusluvut kuin subjektiiviset kokemuksetkin heijastavat väistämättä tuottajiensa hyvinvointikäsitteitä. Ilmiönä ja käsitteenä hyvinvointi on moniulotteinen, ajassa muuttuva kokonaisuus, joka muodostuu ihmisten itsensä, heidän lähiyhteisönsä, erilaisten palvelujen ja yhteiskuntapolitiikan yhteisvaikutuksesta (esim. Allardt 1976, Heikkilä ja Kautto 2002, Simpura 2004).

Tässä julkaisussa hyvinvointia tarkastellaan tarpeiden tyydyttämisen, toiminnan mahdollistavien resurssien, palveluiden ja koetun hyvinvoinnin kautta. Taustalla vaikuttaa mm. OECD:n ja varsinkin EU:n Urban Audit –hankkeiden yhteydessä tehty kaupunki-indikaattoreita koskeva selvitystyö, joissa Helsinki on ollut aktiivisesti mukana (mm. Manninen & Pyöriä 1999). Mukaan on otettu perinteisiä elinoloihin ja hyvinvointiin liittyviä tekijöitä kuten väestö, asuminen, työllisyys ja sosiaali- ja terveyspalvelut. Lisäksi väestön hyvinvointia tarkastellaan suoraan esimerkiksi terveydentilan, rikkollisuuden, kaupungin sisäisen erilaistumisen sekä epäsuorasti talouden tunnuslukujen kautta. Mukana on myös jonkin verran palveluiden käyttöä koskevaa tietoa.

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa hyvinvointia on totuttu tarkastelemaan tarpeiden ja käytettävissä olevien resurssien näkökulmasta, yleensä koko väestöä koskevana universaalina ja kollektiivisena ilmiönä. Usein käytetään seuraavaa, Erik Allardtin (1976) määrittelemää jakoa: elintaso (having) sekä yhteisyyssuhteista (loving) ja itsensä toteuttamisen muodoista (being) koostuva elämänlaatu.

Elintaso liittyy niihin tarpeisiin, joiden tyydytys on määritelty aineellisten tai persoonattomien resurssien avulla. Tällaiset tarpeet koskevat mm. terveyttä, koulutusta, tuloja, asuntoa ja työllisyyttä. Mahdollisuudet niiden tyydyttämiseen määrittävät yksilön omistamien tai hallitsemien resurssien avulla.

Elämänlaatu puolestaan liittyy ihmisten välisiin, ihmisen ja yhteiskunnan sekä ihmisen ja luonnon välisiin suhteisiin perustuvaan tarpeentyydytykseen. Näissä elämäntapaa subjektiivisesti määrittävät tekijät näytävät korostuvan ja keskittyvän yhä vahvemmin kysymykseen elämän sisäisestä hallinnasta. Hyvinvointiin kuuluu myös elämän sisäisen hallinnan muodot, tavat tuoda elämään sisältöä, järjestystä, tarkoitusta. Samalla hyvinvointipolitiikassa on tullut yhä tärkeämmäksi turvallisuuden takaaminen elämän eri vaiheissa.

Elämönhallinnassa ja turvallisuudessa on kyse myös siitä, missä määrin ihmiset pystyvät osallistumaan omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin. Osallistumisen mahdollisuudet riippuvat paljon yhteiskunnallista tekijöistä, mutta myös ihmisten omista motiiveista ja taidoista. Toisaalta yksilöllisyyden korostamisen vastapainoksi on alettu korostaa yhteisöllisten siteiden merkitystä.

Kansalaisten valmiudet ja mahdollisuudet tehdä valintoja ja ottaa vastuuta elämästään käytettävissä ole-

villa voimavaroillaan ovat olennainen osa hyvinvointia. Erilaiset yhteiskunnan valintamekanismit vaikuttavat ja säätelevät yksilön mahdollisuuksia päästä esim. työ-, koulutus- tai asuntomarkkinoille. Hyvinvointiin vaikuttavat myös monet erilaiset toimintaolosuhteet, joissa yksilöllä on mahdollisuus käyttää voimavarojaan.

Syrjäytyminen ilmentää hyvinvoinnin kääntöpuolta. Hyvinvointia edistäviä tai estäviä tekijöitä voidaan hahmottaa eri tasoilla – yksilöllisinä tai yhteisöllisinä tekijöinä tai yhteiskunnallisella tasolla. Syrjäytymisriskit liittyvät usein ihmisten elinkaaren tiettyihin vaiheisiin, jotka on oleellista pyrkiä tunnistamaan ehkäistäessä syrjäytymistä.

Viime aikoina on tuotu vahvasti esille, että kaupunkilaisten hyvinvointi on myös yhteydessä kaupungin elinvoimaan, kilpailukykyyn ja taloudelliseen menestykseen. Erityisesti talouden globalisaation eteneminen edellyttää huomion kiinnittämistä kaupungin menestystekijöihin ja kilpailukykyyn.

Näiden ulottuvuuksien lisäksi tässä julkaisussa tarkastellaan yleisiä väestö- ja taloustietoja sekä jakaumien reunailmiöitä kuten köyhyyttä, syrjäytymistä ja rikkollisuutta. Selonteossa korostuu eri ulottuvuuksien tunnistaminen ja seuranta, toisaalta asiaan liittyy myös tietojen tulkinta. Tämä selonteko tarjonnee pohjaa strategioiden ja toimintaohjelmien valinnoille. Selonteolla onkin pilottityön luonne – tarvittavia käsitteitä ja tietosisältöjä on tärkeä kehittää laajassa yhteistyössä.

Selonteon näkökulma ja tietoperusta

Keskeisenä näkökulmana on tilastollisilla tunnusluvuilla havaittavien hyvinvoinnin osatekijöiden ja niiden muutosten kuvaus. Tarkastelua laajennetaan myös kansalaisten itsensä kokeman, henkilökohtaisen hyvinvoinnin kuvauksen suuntaan laadullisen aineiston avulla. Tarkastelu kohdistuu koko väestöön, mutta myös hyvinvoinnin osatekijöiden kannalta keskeisiin väestöryhmiin. Tavoitteena on tunnistaa hyvinvoinnin tai pahoinvoinnin lisääntyminen, niin kutsutun keskivertokuntalaisten tilanne sekä siinä tapahtuneet muutokset. Tätä kuvaa täydennetään laadullisin, mm. sosiaalisen raportoinnin menetelmin (ks. liite 1). Erityisesti pyritään tuomaan esille hyvinvointipalvelujen asiakastyössä näkyviä asioita, voimavaroja ja ongelmia.

Kuvaus on etupäässä koko Helsingin tasoista, keskeisimmässä ilmiössä käytetään vertailuja sekä tarkas-

tellaan myös alueiden välisiä eroja. Vertailukohteina ovat muut Suomen suurimmat kaupungit ja joissakin kohdin myös muita Euroopan suurkaupunkeja (Urban Audit, Nordstat). Mahdollisuuksien mukaan artikkeleihin on kirjattu myös merkittävimmät muutokset sekä kaupunginvaltuuston, valtionhallinnon ja muita keskeisiä päätöksiä.

Selonteko on koottu erilaisista tietolähteistä. Lähtökohdan muodostavat tietokeskuksen monipuoliset perusrekisterit mm. väestöstä, asumisesta, koulutuksesta, kunnallistaloudesta ja työmarkkinoista sekä hallintokuntien palveluja kuvaavat perustiedot. Tämän lisäksi käytettävissä on ollut jonkin verran suoraa palautetta helsinkiläisiltä itseltään mm. tuoreet asukaskyselyt turvallisuudesta ja asumisviihtyvyydestä lähiöprojekti-alueilla. Perusrekistereiden ja asukaskyselyiden ohella monet Helsingin kaupungin asiakohtaiset ohjelmat ja suunnitelmat, mm. asunto-ohjelma, lapsi- ja perhepoliittinen ohjelma, yleiskaava ja kaupungin taloussuunnitelmat sekä hallintokuntien sektoriohjelmat tai -suunnitelmat ovat tarjonneet tiedollista perustaa hyvinvointiselonteolle. Kolmen suurimman hyvinvointipalvelujärjestelmän, sosiaalipalvelujen, terveysterveystieteiden ja koulutuspalvelujen, kuvaukset ovat terveyskeskuksen, sosiaali- ja opetusviraston sekä ammattikorkeakoulun itsensä tuottamia. Virastoilla on ollut vaihtelevasti käytettävissä helsinkiläisten palveluja koskevaa palautetta, esimerkiksi koululaisten ja heidän vanhempien kokemuksia on kartoitettu useilla säännöllisesti toistuvilla kyselyillä. Yksityisen terveyshuollon tilastoja on ollut käytettävissä Kelalta tehdyn erillistilauksen pohjalta.

Lähteet:

- Allardt, Erik. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo 1976.
 Heikkilä, Matti ja Kautto, Mikko (toim.). Suomalaisten hyvinvointi 2002. Stakes. Helsinki 2002.
 Helsinki-tilasto 2005. Helsingin kaupungin tilastotoimen kehittämishjelma 2001-2005. Helsingin kaupungin tietokeskus. Muistioita 2001:1. Khs 19.4.2001.
 Manninen, Asta ja Pyöriä, Tarja. The Finnish Urban Indicator System, teoksessa: A Portrait of Finnish Cities, Towns and Functional Urban Regions, ss. 7-9. Committee for Urban Policy, Ministry of the Interior & City of Helsinki Urban Facts, Helsinki 1999.
 Rimpelä, Matti. Hyvinvointistrategia ja hyvinvointijohtaminen kunnassa. Julkaisematon käsikirjoitus. Stakes 2002.
 Simpura, Jussi. Kaupunkihyvinvointi ja sen indikaattorit. Teoksessa Kaupunkiseutujen kasvun aika. Sisäasiainministeriön julkaisu 14/2004.

2 Hyvinvoinnin resurssit

2.1 Talous ja työllisyys Helsingissä ja Helsingin seudulla

Kunnallistalous

Talouden näkökulmasta valtuustokautta 2001 – 2004 leimasi valtion aiheuttama talouden notkahdus ja kaupungin omat toimenpiteet siitä selviämiseksi. ”Kuntatalouden vakauttamiseksi” kutsutussa paketissa valtio luopui vuonna 2002 arvonlisäveron takaisinperinnästä ja sen vastikkeena leikattiin kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta. Menettäjinä olivat kunnat, joiden yhteisövero oli keskimääräistä korkeampi. Helsingin menetys oli 170 miljoonaa euroa. Se on sodanjälkeisen kunnallistalouden suurin yksittäinen, yhteen kuntaan kohdistunut valtion toimenpide. Näin siitäkin huolimatta, että eduskunnassa ja hallituksessa on vahva helsinkiläinen edustus.

Kun samanaikaisesti valtion ”puhalluksen” kanssa yleisestä talouskehityksestä johtuen yhteisöjen maksamat verot supistuivat muutoinkin, vähenivät Helsingin verotulot vuonna 2002 lähes kolmen veroprosentin tuoton verran. Verotulojen romahtamisen takia talousarvion mukainen vuosikate painui miinusmerkkiseksi vuonna 2002. Edellisen kerran vastaava tilanne oli 1990-luvun alun laman seurauksena vuonna 1992. Kaupunki tasapainotti talouttaan vuonna 2002 velanotolla. Lainakanta kasvoi vuonna 2002 peräti 337 milj. eurosta 540 milj. euroon.

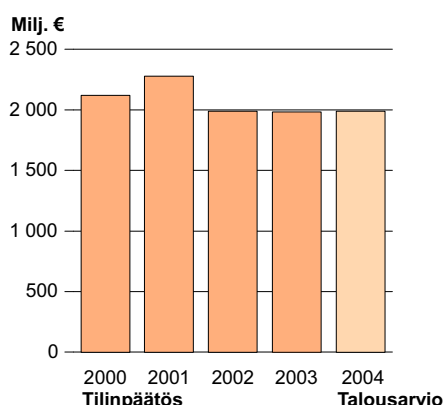
Koska Helsingin tulopohjan paranemista ei ollut nähtävissä, kaupunki joutui tarkastelemaan toimintaansa ja niiden organisointitapoja. Vuoden 2003 talous-

arviolle määriteltiin tiukat puitteet. Pysyvämpien muutosten aikaansaamiseksi nimitettiin alkuvuodesta 2003 kaupunginhallituksen puheenjohtaja Jussi Pajusen johtama organisaatiokomitea. Se saikin lyhyessä ajassa valmiiksi joukon ehdotuksia, jotka toteutettiin. Päiväkoteja, kouluja ja nuorisotiloja suljettiin. Hyvinä vuosina näiden verkkojen sopeuttaminen käyttäjien määrään oli jäänyt tekemättä.

Ennen vuoden 2003 eduskuntavaaleja Helsingin talouden ongelmat saivat ymmärrystä puolueiden taholta. Eri tahoilla esitettiin lupauksia korjata jotenkin Helsingin asemaa. Uuden hallituksen ohjelmassa ei kuitenkaan ollut helsinkiläisille annettuja vaalilupauksia. Jo ennen vaaleja sisäasiainministeriössä ja valtionvarainministeriössä työryhmät selvittivät vaihtoehtoja yhteisöveron tulevaisuudesta.

Uudessa hallitusohjelmassa todettiin, että ”osana kokonaisselvitystä selvitetään mahdollisuudet yhteisöveron siirtämiseen kokonaan valtiolle kuntatalouden vakauden lisäämiseksi ja suhdanneherkkyyden vähentämiseksi.” Kuntien yhteisövero-osuuden leikkaaminen merkitsee aina Helsingille muita suurempia menetyksiä. Kuntaministeri ja valtiovarainministeriö esitivätkin vuoden 2003 lopulla yhteisöveron kuntaosuu- den korvaamista valtionosuuksilla. Uudistusesitys ei kuitenkaan saanut hallituksessa yksimielisyyttä. Valtionosuusuudistus lykättiin toteutettavaksi vuoden 2006 alusta.

Kuvio 2.1.1. Helsingin verotulot 2000–2004 (milj. €)

Kuvio 2.1.2. Helsingin kaupungin liikelaitosten vuosikate 2000–2004 (milj. €)

Taulukko 2.1.1. Helsingin verotulot ja valtionosuudet 2001–2004 (milj. €)

	Verotulot yhteensä	Siitä			Käyttötalouden valtionosuudet
		kunnallisvero	kiinteistö-vero	osuus yhteisö-veron tuotosta	
	Milj. €				
2001 TP	2 279	1 498	109	672	-52
2002 TP	1 991	1 601	112	277	-119
2003 TP	1 984	1 643	114	267	8
2004 TA	1 991	1 653	120	218	59

Kansantalouden kasvuvauhti oli 90-luvun lopulla nopeaa tuotannon kasvun ollessa Helsingin seudulla noin seitsemän prosenttia vuodessa. Kasvunopeuden putoaminen kuitenkin vuosittain alussa alle kolmen prosentin heikensi myös työllisyysnäkyviä. Vuosina 1995 – 2002 tuotannon arvonlisäys kasvoi Helsingin seudulla yhteensä 46 prosentilla, kun vastaavasti muualla maassa kasvu jäi 25

Kaupunki aloitti vuonna 2003 säästökuurin. Sen lisäksi korotettiin veroprosenttia 17,50:een. Helsinki olikin ainoa suurista kaupungeista, joka pystyi vähentämään toimintakulujaan vuonna 2003. Useimpien kaupunkien toimintakulujen kasvu oli yli viisi prosenttia. Investointeja karsittiin, mutta lainamäärä kasvoi 143 miljoonalla eurolla. Vuoden 2003 lopussa kaupungilla oli lainaa 683 milj. euroa. Lainakanta oli kasvanut vuodesta 2001 siten 480 miljoonaa euroa eli lähes viiden veroprosentin tuoton verran.

Säästölinja jatkui vuonna 2004. Vuoden 2004 talousarvioiden mukaan Helsinki on ainoa suurista kaupungeista, jonka toimintakate vähenee; toisin sanoen veroilla rahoittava osuus hallintokuntien toiminnasta supistuu. Vaikka hallintokunnat ylittävät jonkin verran talousarvionsa, menokasvu jäänee kuitenkin kohtuulliseksi.

Helsinki onnistui pysäyttämään menojen kasvun ja korotti veroprosenttia, mutta melkoinen ansio kaupungin talouden korjausliikkeissä on ollut Helsingin Energialla, jonka tuloutuksilla on voitu paikata valtion toimenpiteistä johtunutta aukkoa.

Vaikka pahin vaihe Helsingin talouskriisissä onkin ohitettu, ei kaupungilla ole mahdollisuuksia löysätä hallintokuntien menoraameja. Vuonna 2000 Helsingin kaikki palvelut kirjastoa lukuun ottamatta olivat 16 suurimman kaupungin joukossa kalleimmat. Vaikka menokasvua on pystytty hillitsemään, ei kaupungin asema kalleimpana ole muuttunut.

Helsingin talousalue kohti vuotta 2008 – muutosta ja uudistumista

Helsingin seudun kasvu ja merkitys Suomen taloudelle

Helsingin seudun, Euroopan mittakaavassa ainoan suurkaupunkialueemme, erittäin vahvalla talouskehityksellä varsinkin 1990-luvun lopulla oli kiistatta suuri merkitys koko maan taloudellisen nousun kannalta.

prosenttiin. Helsingin seudun osuus koko kansantalouden arvonlisäyksen kasvusta em. ajanjaksona oli lähes puolet ja vuonna 2002 Helsingin seutu tuotti kolmanneksen koko maan kansantuotteesta väestöosuuden ollessa neljäsosa. Alue on sekä tuotannon määrän että työpaikkamäärän suhteen ylivertainen maan muihin talousalueisiin verrattuna: kokovertailussa seuraavaksi sijoittuvan Tampereen seutukunnan osuus kansantuotteesta oli nimittäin vain kuutisen prosenttia. Helsingin seutu toimii näin koko kansantalouden veturina.

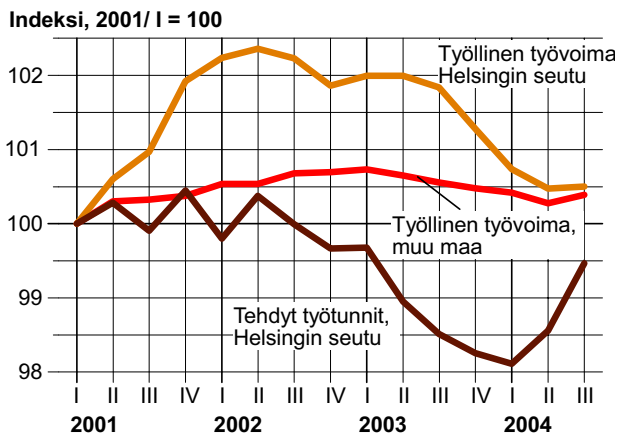
Helsingin työllisyyskehitys vuosina 1995–2002

Koko 1990-luvun lopun aina vuoteen 2000 asti Helsingissä ja muissa Helsingin seudun kunnissa työpaikkamäärät kasvoivat erittäin nopeasti ja kasvu oli nopeampaa kuin koko maassa keskimäärin. Pääkaupungissamme kasvu vaihteli 3,5 – 7,3 prosentin välillä vuosina 1998–2000. Talouskasvun hidastuminen vuonna 2001 johti myös työpaikkamäärän kasvun putoamiseen vajaan prosentin ja vuonna 2002, ensimmäistä kertaa kahdeksaan vuoteen, työpaikkamäärä väheni vajaan prosentin. Helsingissä oli vuodenvaihteessa 2002/2003 työpaikkoja kaikkiaan 373 400, mikä oli 25 prosenttia enemmän kuin vuonna 1995. Koko maassa vastaavan ajanjaksona työpaikkamäärän kasvu jäi 16 prosenttiin. Suurista kaupungeistamme kasvu oli nopeinta Espoossa (38 %), Vantaalla (33 %) ja Oulussa (32 %). Myös Tampereella yllettiin pääkaupunkia hiekan nopeampaan työpaikkakasvuun.

Helsingin seudun työllisyyskehitys 2002–2004

Tilastokeskuksen otospohjaisen työvoimatutkimuksen tietojen mukaan koko Helsingin seudun pitkään positii-visena jatkunut työllisyyskasvu hidastui huomattavasti vuoden 2002 ensimmäisellä puoliskolla ja vuoden toisella neljänneksellä Helsingin seudun työllisen työvoiman määrä kääntyi laskuun. Vuoden 2003 alkuun ajoituneen orastavan nousuvaiheen jälkeen alueen työllisten määrä kääntyi jyrkkenevään laskuun työllisten

Kuvio 2.1.3. Työllinen työvoima Helsingin seudulla ja muualla maassa sekä tehdyt työtunnit Helsingin seudulla 2001/ I– 2004 / III, liukuva vuosikeskiarvo (Indeksi, 2001/ I = 100)

määrän pudotessa sekä vuoden 2003 viimeisellä että vuoden 2004 ensimmäisellä neljänneksellä peräti noin kahdella prosentilla edellisestä vuodesta.

Uusimpien tietojen mukaan tiettyä tuotannon vahvistumista on tapahtunut. Vuoden 2004 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä tuotannon kasvuvauhti nousi 3-4 prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna. Tämä näkyi nyt myös työllisten määrän laskun pysähtymisenä vuoden 2004 kolmannella neljänneksellä. Samansuuntaista kehitystä on havaittavissa myös tehtyjen työtuntien määrässä, mikä kuvaa käytetyn työpanoksen kokonaismäärää. Helsingin seudulla tehtyjen työtuntien kokonaismäärä kääntyi kahden prosentin kasvuun vuoden 2004 toisella neljänneksellä ja kolmannella neljänneksellä kasvu kiihtyi yli neljään prosenttiin edelliseen vuoteen verrattuna ennakoiden samalla työllisten määrän kääntymistä kasvuun. Helsingin seutu ei kuitenkaan ole vielä uudestaan noussut valtakunnalliseksi kasvueturiksi, vaan tuotanto on viimeisen vuoden ajan kasvanut seudulla suunnilleen samaa tahtia kuin koko maassa.

Kasvuodotukset vuoteen 2008 asti

Helsingin seudun kokonaistuotannon kasvun arvioidaan putoavan vuosien 1995–2002 keskimääräiseltä 6,5 prosentin vuositasolta 3,2 prosenttiin vuosina 2002–2008. Tämä aiempaa alhaisempi kasvu tulee heijastumaan myös työllisyyteen. Aiemmasta noin neljästä prosentista työpaikkamäärän kasvu tulee vuosina 2002–2008 putoamaan noin yhden prosentin keskimääräiselle tasolle. Tämä tulee ylittämään kuitenkin edelleen koko maan työpaikkakasvun (0,3 %) sekä myös Euroopan metropolialueiden keskimääräisen kas-

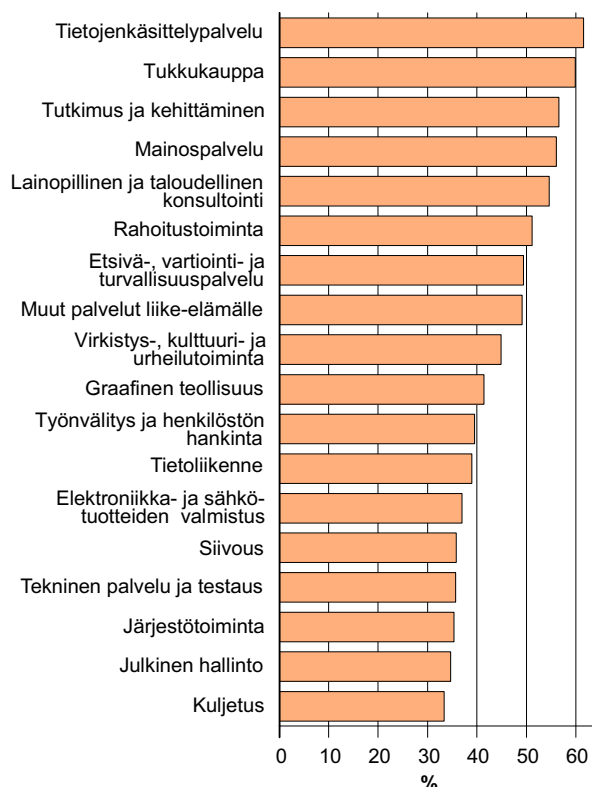
vuvauhdin (0,7 %). Sekä tuotannon kasvuvauhdilla ja työllisyyskasvulla mitattuna Helsinki tulee edelleen kuulumaan nopeimmin kasvavien Euroopan metropolialueiden kärkijoukkoon tulevaisuudessakin.

Toimialarakenne ja erikoistumisalat

Talouden rakenteen suhteen Helsingin seutu on tyypillinen eurooppalainen suurkaupunkialue. Palvelusektorin osuus työpaikoista on noin neljä viidesosaa ja jalostusalojen osuus viidesosa alkutuotannon merkityksen ollessa marginaalinen. Palvelusektorin suuruus perustuu nimenomaan yksityisiin palveluihin, joiden yhteenlaskettu osuus on noin puolet kaikista työpaikoista Helsingissä kuten muissakin Euroopan suurkaupungeissa keskimäärin.

Helsingin talouden erikoistumisessa on olemassa selvä trendi. Talouden ja työllisyyden kehityksen tärkeiksi tekijöiksi ovat nousseet informaatioperustan vahvistamiseen, tiedon tason ja sen kulun edistämiseen sekä elinkeinoelämän sisäisen työnjaon syventämiseen liittyvät dynaamiset alat. Näiden kautta suurkaupunkialueille syntyy kasautumisetuja, jotka ovat välttämättömiä varsinkin erikoistuneille palvelualoille sekä teknologiasuuntautuneelle tuotannolle. Juuri tällaisesta kehityksestä kertoi erityisesti viime vuosikymmenen loppupuolen jälkeinen kehitys pääkaupungissa kasvun vuosina.

Kuvio 2.1.4. Helsingin seudun osuus koko maan työpaikoista eräillä toimialoilla 2002

Helsingin seutu on monien pitkälle erikoistuneiden, lähinnä informaatiosektorin palvelu- ja sisältötuotantoon lukeutuvien, alojen keskittymä. Tietojenkäsittelyssä, tutkimus- ja kehittämistoiminnassa, mainospalveluissa, lainopillisten ja taloudellisten konsultointipalveluissa seudun osuus koko maan työpaikoista oli 55 ja 62 prosentin välillä. Graafisen teollisuuden ja tietoliikenteen toiminnoista noin 40 prosenttia oli keskittynyt tänne työpaikkamäärällä mitattuna. Informaatiosektorin tavaratuotantoaloista elektroniikkateollisuuden merkitys on myös korostunut.

Kokonaisuudessaan informaatiosektori on kasvanut kaikista toimialakokonaisuuksista nopeimmin. Vuosina 1994–2002 yksin Helsinkiin luoduista yli 82 000 uudesta työpaikasta 31 000 (liki neljä jokaisesta kymmenestä uudesta työpaikasta) syntyi sektorille, jonka osuus kokonaistyöpaikkamäärästä on vajaa viidennes. Vuosittain 1994–2001 informaatiosektorin osuus kokonaistyöpaikkakasvusta vaihteli 30–60 prosentin välillä. Vuonna 2002 kokonaistyöpaikkamäärän supistuminen johtui lähinnä informaatioalan supistumisesta muiden toimialojen yhteenlasketun työpaikkamäärän pysyessä ennallaan. Näin ollen Helsingin, samoin kuin koko Helsingin seudunkin, talouskasvu on ollut suhteettoman suurelta osin tämän yksittäisen toimialakokonaisuuden ja sen muille aloille säteilleiden kerrannaisvaikutusten varassa.

Vahvan kaupunkitalouden tunnusmerkkejä

Länsi-Euroopan suurkaupunkialueet on jaettavissa karkeasti neljään ryhmään ERECO:n ¹⁾tutkimuksessa Euroopan aluetalouden kehityksestä:

- 1) kaupungit joilla on useita vahvoja erikoistumisaloja,
- 2) kaupungit joiden talous perustuu yhteen tai harvoin vahvoihin erikoistumisaloihin,
- 3) kaupungit joiden talous perustuu julkiseen hallintoon,
- 4) kaupungit joiden taloutta hallitsee yksipuolisesti perinteinen teollinen elinkeinorakenne.

On selvää, että ensimmäisen ryhmän kaupunkialueet ovat taloudellisesti vahvimmissa asemassa. Niillä on parhaat edellytykset pitkäaikaiseen, vakaaseen taloudelliseen kasvuun, koska ne eivät ole kohtalokkaasti riippuvaisia yhden yksittäisen yrittäjäryhmittymän, teollisuusalan tai julkisen sektorin suhdannevaihteluista tai pitkäaikaisesta kriisistä.

¹⁾European Economic Research and Advisory Consortium (ERECO). 2000. European Economic Prospects.

Elinkeinoelämän kehityksen ja tehokkuuden kannalta merkittävän rahoitustoiminnan, sekä liike-elämälle tukitoimintoja tarjoavien vartiointipalvelu- siivous yms. alojen työpaikat ovat myös voimakkaasti keskittyneet seudulle, joka toimii myös virkistys-, kulttuuri- ja urheilutoiminnan keskittymänä. Helsingin seudulla on myös erittäin vahva rooli maan logistisena keskuksena, joka on paitsi kansallinen liikenteen ja kuljetuksen solmukohta myös kansainvälisen henkilö- ja tavari liikenteen portti. Tähän liittyen tukkukauppa ja agentuuritoiminta, kuljetustoiminta sekä majoitus- ja ravitsemistoiminta ovat vahvasti Suomessa keskittyneet Helsingin seudulle em. posti- ja teleliikenteen lisäksi. Tämän lisäksi Helsinki toimii maan hallinnollisena keskuksena, jota ilmentää julkisen hallinnon ja järjestötoiminnan keskittyminen alueelle.

Helsingin seudun taloudelliset vahvuudet

Helsingin seutu on eurooppalaisessa vertailussa tyyppilinen suurkaupunkitalous, jonka osuus koko maan tuotannosta ja väestöstä on samaa suuruusluokkaa kuin pääkaupungin osuus muissakin keskisuurissa ja pienissä Euroopan maissa. Elinkeinorakennetta hallitsee erityisen vahvasti yksityinen palvelusektori julkisen hallinnon ja julkisten palveluiden osuuden ollessa suurin piirtein samaa luokkaa kuin maanosamme suurkaupungeissa, mutta pienempi kuin muissa pohjoismaisissa pääkaupungeissa. Teollisuudessa seudulla on erikoistuttu korkean teknologian elektroniikkaan ja graafiseen teollisuuteen perinteisen tehdasteollisuuden osuuden ollessa marginaalinen.

Helsinki on tuottava ja vauras kaupunki. Bruttokansantuote asukasta kohti on puolitoistakertainen koko maan keskiarvoon nähden ja eurooppalaisten suurkaupunkialueiden joukossa se kuuluu 15 tuottavimman alueen joukkoon.

Vuosien 2001–2003 taantumaan verrattuna suhteellisen positiiviset kasvuodotukset perustuvat Helsingissä useaan tekijään. Lukuisista epävarmuustekijöistä ja riskeistä huolimatta seudun vahva informaatio- ja viestintäteknologian klusteri on yhä kilpailukykyinen ja hyvissä asemassa kovassa kansainvälisessä kilpailussa ja pystyy suurella todennäköisyydellä ottamaan osansa ennustetusta maailmanlaajuisesta kysynnän kasvusta.

Yksityisen palvelusektorin kasvun ennakoitaan jatkuvan edelleen kotimaisen ja lähialueiden kulutuksen kasvun seurauksena. Asuntojen kysynnän kasvun ennakoitaan pitävän asuntotuotannon vilkkaana tulevinakin vuosina.

Seudun väestön korkea koulutustaso, vahva yliopisto- ja korkeakoulusektori, systemaattiset panokset tutkimus- ja kehittämistoimintaan sekä muuhun inhimilliseen pääomaan sekä edistyksellisyys uuden

teknologian soveltamisessa tarjoavat edelleen Helsingin seudulle mahdollisuuden kilpailla muiden maiden kanssa kansainvälisillä markkinoilla toimivien yritysten, sekä kotimaisten että ulkomaisten, sijaintipaikkana.

Venäjän, Baltian ja muiden Itä-Euroopan uusien EU-maiden taloudellisen kasvun odotetaan jatkuvan vahvana, mikä kasvattaa vientimarkkinoita Helsingin seudulla sijaitseville teollisuuden, kaupan, logistiikan sekä liike-elämän palveluiden yrityksille.

Talouden haasteita

Väestön ikääntyminen vaikuttaa dramaattisesti työvoiman tarjontaan. Ilman muuttoliikettä ja sen myötä saatavaa muuttovoittoa seudun työikäisen väestön määrä kääntyisi laskuun jo muutaman vuoden kuluessa. Helsingin seudun työmarkkinoiden toiminnan kannalta alueen on välttämätöntä saada jatkuvasti muuttovoittoa nimen omaa työikäisestä väestöstä. On ilmeistä, että muualla Suomessa potentiaalisten muuttajien määrä tulee vähitellen hiipumaan. Näin ollen seudun talous joutuu kilpailemaan osaavan ja ammattitaitoisen työvoiman saannissa, ei pelkästään koko Suomen työmarkkinoilla, vaan myös kansainvälisillä markkinoilla.

Ennakoitu työpaikkamäärän kasvu, vaikkakin entistä vähäisempi, ja tulevaisuudessa kiihtyvä poistuma työvoimasta sekä elinkeinorakenteen muutos asettavat seudun koulutusjärjestelmän kehittämiseksi haasteita erityisesti ammatillisen peruskoulutuksen ja ammattikorkeakoulutuksen suhteen.

Paineet seudun työvoimavarantojen entistä tehokkaampaan käyttöön kasvavat tulevaisuudessa. Tämä asettaa paineita työmarkkinoiden toimivuutta kohtaa ja erityisesti työllisyysasteen kohottamisen osalta. Tämä edellyttää työttömyyden oleellista vähentämistä, jota vaikeuttaa tällä hetkellä seudun työttömyyden painottuminen muuta maata voimakkaammin pitkäaikaistyöttömyyteen. Odotukset kohdistuvat suurelta osin eläkeuudistukseen eli pystytäänkö vaikuttamaan vanhempien ikäluokkien entistä pidempään työvoimassa pysymiseen. Nythän vain noin

kolmannes työssä olevista siirtyy pois työelämästä suoraan vanhuuseläkkeelle.

Helsingin seutu tarvitsee väistämättä uusia vahvoja vientiklustereita täydentämään informaatioteknologiaklusteria sekä perinteisiä teollisuusaloja, joiden pitkän ajan kasvumahdollisuuksiin liittyy paljon kysymysmerkkejä. Seudun talouden perustan tulisi kehittyä vielä nykyistä monipuolisemmaksi. Näin saataisiin lievennettyä riskejä, jotka liittyvät sekä maailmanlaajuisen IT-sektorin voimakkaisiin vaihteluihin että kotimarkkinoiden ja perinteisten tuotantoalojen rajattuihin kasvumahdollisuuksiin.

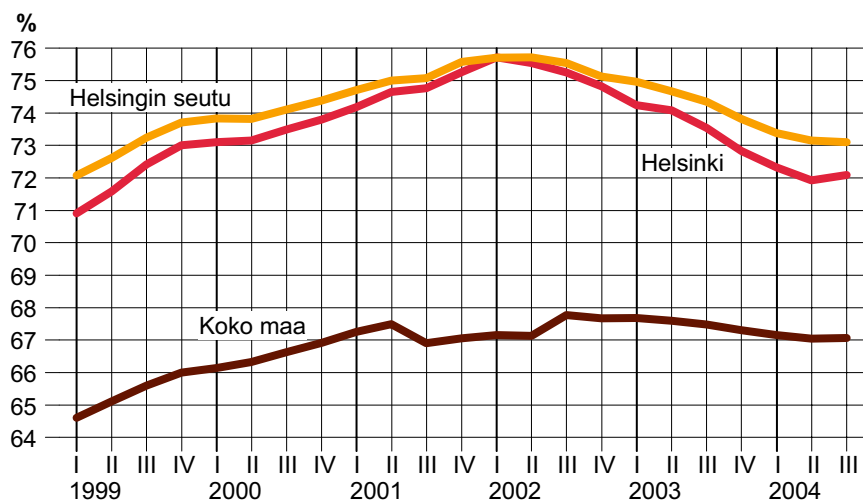
Yleistäen Helsingin seudun tulisi kehittyä entistäkin dynamisemmaksi ja innovatiivisemmaksi, jotta siitä tulisi hedelmällinen alusta kasvaville uusille toimialoille ja jotta se pystyisi houkuttelemaan alueelle kotimaisia että kansainvälisiä investointeja.

Kansainvälisen kilpailun kiristyessä yritykset ja myös niiden työntekijät kiinnittävät huomiota toimivaan infrastruktuuriin kuten asumiseen, liikenne-, koulutus- ja paikallisten palvelujärjestelmien toimivuuteen.

Työttömyys ja työllistämistoimenpiteet Helsingissä

Työpaikkojen väheneminen viime vuosina näkyy sekä työttömien että työvoimaan kuulumattomien määrän nousuna Helsingissä. Työvoimaan kuulumattomien työikäisten määrä kasvoi vuosina 2000–2003 lähes seitsemän prosenttia. Vuoden 2004 loppupuolella Helsingin työllisyysaste kääntyi hienoiseen nousuun.

Kuvio 2.1.5. Työllisyysaste¹⁾ Helsingissä, Helsingin seudulla sekä koko maassa, liukuva vuosikeskiarvo 1999–2004/III

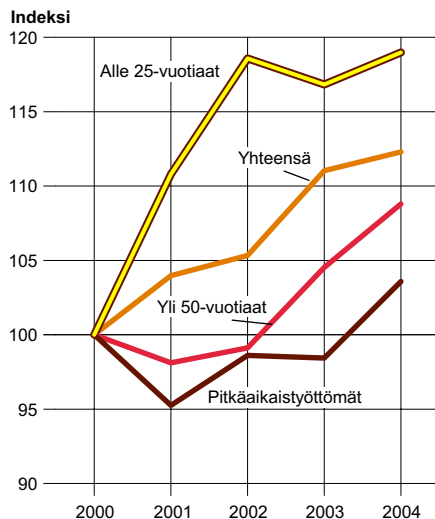

¹⁾ Työllisten osuus 15–64-vuotiaasta väestöstä
Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Työttömyyden kasvu hidastui vuoden 2004 lopussa

Helsingin työttömyys kasvoi vuoden 2001 lokakuusta saakka. Vuoden 2003 lopussa Helsingissä oli työttömänä lähes 29 000 henkilöä ja lisäystä edellisen vuoteen kertyi kuusi prosenttia. Työttömyysaste oli 9,4 prosenttia työministeriön työnvälitystilaston mukaan. Vuoden 2004 loppupuolella työttömyyden kasvu näyttää jo hillitymmältä ja lokakuussa työttömien määrä oli, ensimmäistä kertaa kolmeen vuoteen, edellisvuoden tasolla. Joulukuussa työttömiä oli hivenen edellisvuotta vähemmän ja Helsingin työttömyysaste oli edellisvuoden tasolla, eli 9,4 prosenttia. Helsingin seudun työttömyysaste oli 8,3 prosenttia ja koko maan työttömyysaste oli 11,9 prosenttia.

Kuvio 2.1.6. Työttömien määrä Helsingissä marraskuussa 2000–2004, indeksi marraskuu 2000 = 100

Lähde: Työministeriön työnvälitystilastot

Nuorten, alle 25-vuotiaiden, työttömyys on kasvanut huolestuttavasti viime vuosina. Vuoden 2004 marraskuussa Helsingissä oli noin 2 050 työtöntä nuorta, mikä oli pari prosenttia edellisvuotta enemmän. Valtaosin nuorisotyöttömyys on kuitenkin Helsingissä muuta maata vähäisempää.

Pitkäaikaistyöttömien, eli yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden, osuus kaikista työttömistä oli Helsingissä vuoden 2004 marraskuussa 32 prosenttia ja lukumääräisesti heitä oli yli 8 800 henkilöä. Pitkäaikaistyöttömien määrä oli viisi prosenttia edellisvuotta korkeampi. Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä on Helsingissä korkeampi kuin muualla maassa keskimäärin ja työttömyyden keskimääräinen kesto on Helsingissä muuta maata pidempi. Runsaat puolet pitkäaikaistyöttömistä on yli 50-vuotiaita. Työllistymis-

mahdollisuuksia ikääntyneille työttömille on työvoimatoimiston mukaan tällä hetkellä erittäin rajoitustasi.

Korkean koulutustason työttömyydeltä suojaava vaikutus ei enää ole itsestään selvyyttä. Kaikista työttömistä noin 23 prosentilla on korkea-asteen koulutus. Vuoden 2003 lopussa alemman ja ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden työttömien määrä oli Helsingissä lähes viidenneksen korkeampi kuin vuotta aiemmin.

Syitä korkeakoulutettujen työttömyyden lisääntymiseen on monia. Osaltaan siihen vaikuttaa työmarkkinoiden suhdannevaihtelut ja varsinkin informaatioalan yritysten henkilöstömuutokset. Nämä yrityksen rekrytoivat näyttävästi lisää työvoimaa vielä 2000-luvun alussa ja alkoivat pari vuotta myöhemmin saneerata henkilöstöään toimintojen tehostamiseksi. Tämän selityksen puolesta puhuvat myös teknisten ja kaupallisten alojen korkeakoulutetut työttömät, joiden määrät on lisääntynyt työvoimatoimiston asiakaskunnassa. Uusia työpaikkoja on syntynyt niukasti ja lähinnä palvelualoille, jonne rekrytoidaan alemman koulutustasolta omaavia. Mahdollisesti myös korkeakoulutettujen määrän jatkuva kasvu alkaa näkyä työttömyystilastoissa.

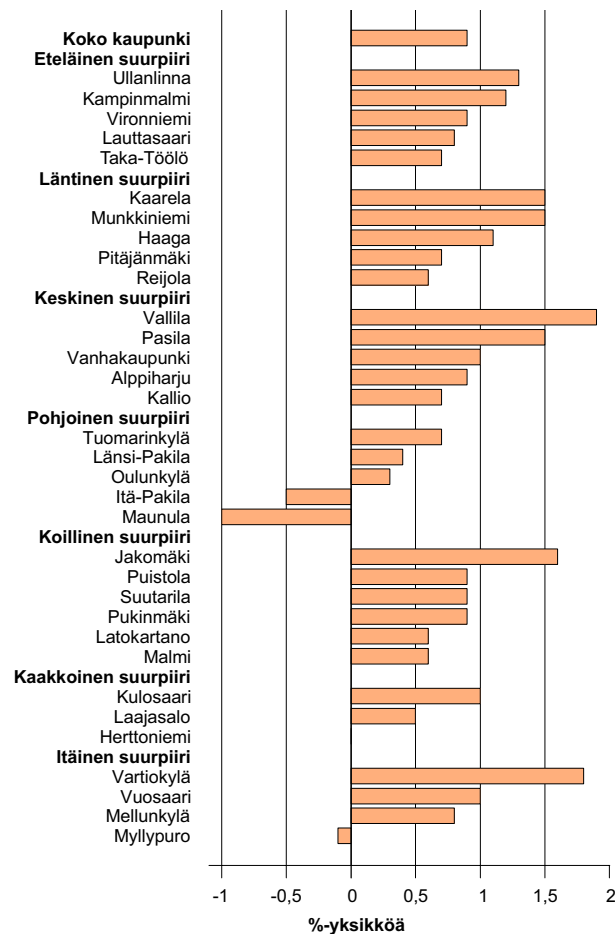
Maahanmuuttajien työttömyys vaihtelee kotimaataustasta riippuen

Vuonna 2000 joka neljäs Helsingissä asuva ulkomaalainen oli työtön. Joidenkin ulkomaalaisryhmien työttömyys on kuitenkin selvästi keskimäärästä korkeampaa. Pohjoisafrikkalaisten työttömyysaste oli 43 prosenttia, Kaukoidän ja muun Aasian kansalaisten 45 prosenttia ja Saharan eteläpuoleisen Afrikan kansalaisten 39 prosenttia. Pohjoismaiden ja Länsi-Euroopan kansalaisten työttömyys ei juuri poikkea koko Helsingin väestön työttömyyden tasosta, mutta muun Euroopan kansalaisten työttömyys oli selvästi pohjoismaiden ja Länsi-Euroopan kansalaisten työttömyyttä korkeampaa. Pohjois-Amerikasta tulleiden työttömyys oli alempi kuin koko Helsingin väestön. Vuoden 2004 marraskuussa Helsingissä oli noin 3 200 työtöntä ulkomaan kansalaista.

Työttömyys Helsingissä alueittain

Työttömyysaste kasvoi kaikissa Helsingin peruspiireissä vuosina 2000–2003 lukuun ottamatta Maunulaa, Itä-Pakilaa, Myllypuroa ja Herttoniemeä. Koko kaupungin tasolla työttömyysaste kasvoi tarkasteluajankohdalla 0,9 prosenttiyksikköä. Pohjoinen suurpiiri oli Helsingin seitsemästä suurpiiristä ainoa, jossa työttömyysaste ei noussut. Osaltaan tähän vaikutti erityisesti työttömyyden painottuminen ikääntyneisiin, joista yhä useammat saivat eläkeratkaisun.

Kuvio 2.1.7. Työttömyysasteen muutos Helsingissä peruspiireittäin 2000–2003, prosenttiyksikköä

Lähde: Tilastokeskus, väestölaskenta ja työministeriön työnvälitystilastot / Tietokeskuksen erillistilaus

Helsingillä monipuoliset työllistämistoimenpiteet

Helsingin kaupunginhallituksen asettaman työllisyysasioiden neuvottelukunnan johdolla laaditun Helsingin työllisyysohjelman 2004–2006 visiona on kohottaa Helsingin työllisyysastetta paikallisten toimijoiden yhteistyön tuloksena. Ohjelman sisällä toimii seuraavat työryhmät: rakennetyöttömyyden purkaminen, ammatillisen työvoiman saannin turvaaminen, työttömyyden pitkittymisen ehkäisy, yrittäjyyden tukeminen, maahanmuuttajien osaamisen hyödyntäminen sekä työllisyysasioiden toimijoiden osaamisen ja muutosvalmiuden tukeminen.

Helsingin kaupungilla on runsaasti työttömyyden vähentämiseen tähtäviä panostuksia; vuosittain kaupunki työllistää yli tuhat työtöntä määräaikaaisesti organisaatioonsa ja mm. oppisopimuskoulutuksella tähdätään työttömien henkilöiden uudelleen koulutukseen erityisesti niille aloille, joilla on kaupungin sisällä työvoimapulaa.

Vuoden 2004 aikana käynnistyi työvoimaviranomaisten, Kelan ja kaupungin yhteinen työvoiman palvelukeskus Duuri, jossa tähdätään pitkäaikaistyöttömien moniammatilliseen auttamiseen. Viime vuosina sosiaalivirasto on panostanut erityisesti pitkäaikais- ja vaikeasti työllistettävien asiakkaiden tilanteen parantamiseen, jolloin toimintaa on ohjannut laki kuntouttavasti työtoiminnasta. Vuosina 2002–2003 aktivointisuunnitelmia tehtiin yli 5 500 pitkään työttömänä olleelle. Asiakkaille laaditut aktivointisuunnitelmat johtavat harvoin suoraan työllistymiseen, mutta Stakesin tutkimuksen mukaan aktivointisuunnittelussa olleista helsinkiläisistä oli seurantahetkellä työttöminä 56 prosenttia, kun vertailuryhmässä työttömänä oli 74 prosenttia.

Vuosina 2000 – 2003 Helsingin kaupunki toteutti Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoittaman kahdeksan projektin hankekokonaisuuden Työllistytvä Helsinki. Noin puolet Työllistytvä Helsinki – hankkeiden asiakkaista oli sijoittunut projektin päätyttyä työhön tai koulutukseen.

Taulukko 2.1.2. Helsingin työllistämistoimenpiteet ja niihin osallistuminen vuonna 2003

Toimenpiteet	Osallistuneet
Työllistäminen kaupungille	1 664
Yhdistelmätuki	779
Kunnallinen työllistämistuki	885
Työsuhteen jatkot	656
Työharjoittelu	591
Koulutustoimenpiteet	2 495
Muut työllistämistoimenpiteet	1 030
Helsinki-lisä järjestöille	530
Kuntouttava työtoiminta	239
Työelämävalmennus	151
Päihdekuntoutus	81
Työkyvyn arviointitutkimukset	29
Yritysneuvonnan toimenpiteet	1 424
Maahanmuuttajien neuvonta	6 275
Yhteensä	14 135

Lähteet:

- European Economic Research Consortium (ERECO). European Regional Prospects. Analysis and Forecasts to 2008. Cambridge Econometrics. 2004.
- European Economic Research and Advisory Consortium (ERECO). 2000. European Economic Prospects.
- Helsingin seudun suunnat 4/2004.
- Helsingin työllisyysohjelma 2004–2008. Helsingin kaupungin koulutus- ja kehittämiskeskus 2004.
- Laakso, Seppo ja Kostiainen, Eeva. The Regional Economy of Helsinki from a European Perspective. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2004:17.
- Mónten, Seppo. Koulutus – työvoima, Helsingin seutu 2015 (Tiivistelmä). Helsingin kaupungin tietokeskus 2004.
- Tilastokeskus, Kaupunki- ja seutuindikaattorit sekä Väestötietopalvelu
- Tilastokeskus, Työvoimatutkimus.
- Kesänen, Juha (toim.). Työllistytvä Helsinki. Näkökulmia paikalliseen työllisyyden edistämiseen. Helsingin kaupungin tietokeskus & Helsingin kaupungin koulutus- ja kehittämiskeskus 2003.

2.2 Väestörakenteen muutos 2000-luvulla

Väestön ikä- ja perherakenne sekä koulutustaso

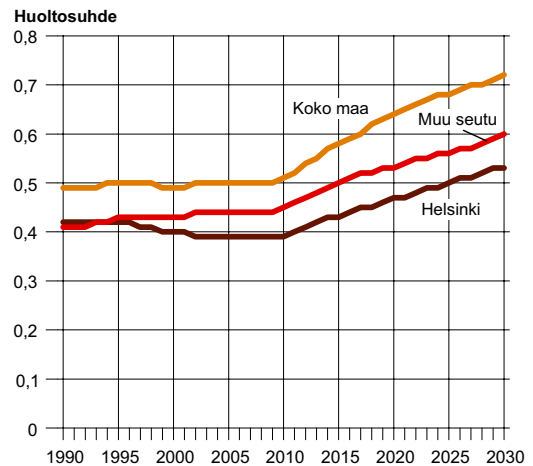
Helsingin väkiluvun ennakoidaan edelleen vähenneen vuoden 2004 aikana, joten väkiluku on nyt vajaa 1 000 henkeä vuoden 2002 huippua (559 718) matalampi. Sitä ennen 1990-luvun alusta vuoteen 2001 asti Helsingin väestö kasvoi 4 000–8 000 henkeä vuodessa. Koko Helsingin seutu kasvoi vajaalla 8 000 hengellä eli noin 800 henkeä edellisvuotta vähemmän.

Pääkaupunkiseudun työmarkkina-alueen ulkopuolelta Helsinkiin ja Helsingin seudulle tulevan muuttovoi-ton väheneminen 2000-luvulla perustuu ennen kaikkea seudun heikentyneeseen työllisyyteen. Työllisten määrä kääntyi seudulla laskuun vuoden 2002 jälkipuolella ja lasku jyrkkeni vuonna 2003. Poikkeuksellista aikaisempiin vuosikymmeniin verrattuna on se, että vuosina 2002–2003 Helsingin seudun työllisyyskehitys on ollut heikompaa kuin koko maassa keskimäärin. Vuoden 2004 aikana työllisyys on kuitenkin hieman kohentunut ja Helsingin kotimainen muuttotappio on supistunut edellisvuodesta.

Toinen Helsingin muuttotappiota selittävä tekijä on lähtömuuton kasvu kaupungista muualle Helsingin seudulle ja seutua ympäröivälle alueelle. Tämä selittyy pääasiassa asuntomarkkinoihin liittyvillä tekijöillä.

Demografisen eli väestöllisen huoltosuhteen kehitys on ollut Helsingissä 2000-luvulla aikaisempaa ”edullisempi” ja ero muuhun Suomeen on kasvanut. Tämä johtuu toisaalta lasten määrän vähenemisestä, toisaalta vanhusväestön hitaasta kasvusta. Taloudellisen huoltosuhteen osalta kehitys on viime vuosina kääntynyt heikompaan suuntaan.

Kuvio 2.2.2. Demografinen huoltosuhte (= alle 15- ja yli 65-vuotiaiden määrän suhde 15–64 vuotiaisiin) Helsingissä, muualla Helsingin seudulla ja koko maassa 31.12.1990–2003 ja ennuste 2004–2030

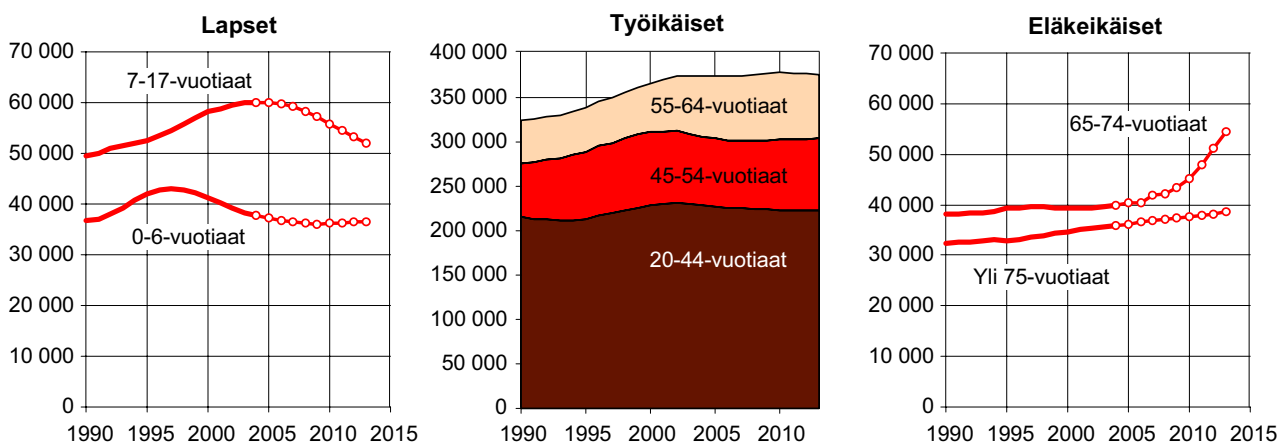

Perheet ja yksinasuvat

Vuonna 2004 Helsingin asutokunnista 19 prosenttia oli lapsiperheitä, eli perheitä, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Muualla pääkaupunkiseudulla lapsiperheitä on 30 prosenttia asutokunnista. Siten esimerkiksi 30-39-vuotiaista helsinkiläismiehistä vain kolmannes on lapsiperheen vanhempana, naisista puolet.

2000-luvulla lapsiperheiden määrä on vähentynyt 1 700:lla. Vaikka Helsingin asutokanta on pienasuntovaltaista, suhteellisesti eniten ovat vähentyneet yhden lapsen perheet, lähes viisi prosenttia. Kolmelapsisten perheiden määrä on säilynyt ennallaan ja tätä suurem-

Kuvio 2.2.1. Lasten, työikäisten ja ikääntyvien määrät Helsingissä 1.1.1990–2004 sekä ennuste vuoteen 2013

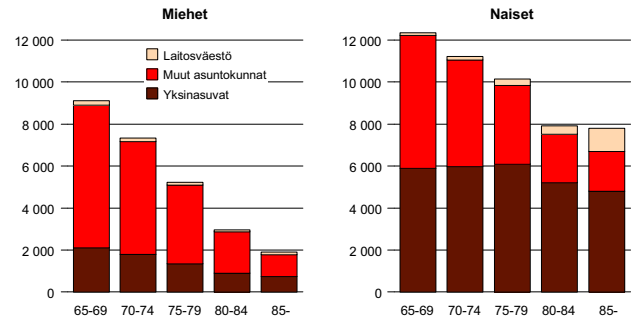
pien perheiden määrä on hieman kasvanut vuosina 2000–2003. Neljä- tai useampilapsisia perheitä on nyt Helsingissä vajaa 1 700 eli 0,6 prosenttia kaikista asuntokunnista, puolet koko maan keskitasosta.

Yksinhuoltajaperheitä on Helsingin lapsiperheistä noin 30 prosenttia, muualla pääkaupunkiseudulla ja koko maassa 20. Yli neljäsosa Helsingin ala-ikäisistä lapsista kuuluu yksinhuoltajaperheisiin, muualla pääkaupunkiseudulla 19 ja koko maassa 17 prosenttia. Vaikka alle 18-vuotiaiden lasten määrä on Helsingissä 2000-luvulla vähentynyt 1 500 hengellä, lasten määrä yksinhuoltajaperheissä on kasvanut 1 000:lla.

Synnyttävien äitien keski-ikä kohoaa edelleen, yli neljäsosa vuonna 2003 synnyttäneistä oli yli 35-vuotiaita, kun vuonna 1998 heitä oli viidesosa. Alle 18-vuotiaina synnyttäneiden teiniäitien osuus on kasvanut 1990-luvun jälkipuolelta. Vuosina 2000–2003 syntyi vuosittain keskimäärin 35 alle 18-vuotiaan synnyttämää lasta. Samana ajanjaksona kaikkien syntyneiden määrä kuitenkin laski 15 prosenttia.

Helsingin asuntokunnista lähes puolet eli 48,5 prosenttia on yhden hengen asuntokuntia. Yksinasuminen on Helsingissä koko maata keskimäärin 40 prosenttia yleisempää kaikissa ikäryhmissä nuorimpia (alle 25-vuotiaita) ja vanhimpia (yli 75-vuotiaita) lukuun ottamatta. Helsingissä on vajaa 20 000 yksinasuvaa yli 75-vuotiaista. Tämän ikäisistä naisista lähes kaksi kol-

Kuvio 2.2.3. Yli 65-vuotiaiden asuntokunnat Helsingissä vuonna 2004

mesta asuu yksin, miehistä 30 prosenttia. Helsingissä asuu 5 500 yli 85-vuotiaista yksin.

Helsinkiäisten koulutustaso korkea

Helsingissä ja Helsingin seudulla väestön koulutustaso on yleisesti ottaen korkea. Toisaalta pelkän lukion suorittaneiden osuus työvoimasta on Helsingissä suuri. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on kuitenkin selvästi enemmän kuin koko maassa.

Vuosina 1998–2002 korkea-asteen suorittaneiden osuus Helsingin väestöstä on noussut 1,8 prosenttiyksikköä ja toisaalta vain perusasteen koulutuksen varassa olevien osuus vähentynyt 2,9 prosenttiyksikköä.

Nuoret, 25-34 -vuotiaat, aikuiset ovat Helsingin koulutetuin ikäryhmä. Tästä ikäryhmästä 40 prosenttia oli suorittanut keskiasteen ja 44 prosenttia korkean asteen tutkinnon eli yhteensä 84 prosenttia ikäryhmästä on tutkinnon suorittaneita. Ikäryhmän miehistä on 20 prosenttia ja naisista 13 prosenttia vailla perusasteen jälkeistä koulutusta. Ulkomaalaisten koulutus ei tosin usein näy tilastoissa.

Taulukko 2.2.1. Väestön koulutustaso pääkaupunkiseudun kunnissa ja koko maassa 31.12.2002

	15 vuotta täyttäneet	Koulutusaste				Koulutus-tasoindeksi ¹
		Vain perus-aste	Keskiaste	Korkea-aste		
Helsinki	476 570	32,7	33,7	33,6	361,0	
Espoo	175 275	28,3	31,0	40,8	416,1	
Vantaa	145 520	37,5	35,6	26,9	303,1	
Kauniainen	6 727	20,5	25,9	53,6	527,2	
Pääkaupunkiseutu	804 092	32,5	33,4	34,1	363,9	
Koko maa	4 279 286	39,0	36,8	24,2	288,9	

¹ 20 vuotta täyttäneen väestön koulutustason mittari (VKTM-mittain)
Lähde: Tilastokeskus.

Taulukko 2.2.2. Väestön koulutustaso koulutusasteen, iän ja sukupuolen mukaan Helsingissä vuonna 2002

Vuosi		Yhteensä	Ikäryhmä ja sukupuoli			35-v.+				
			Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset		
2002	Vain perusaste	32,8	32,6	32,9	16,6	20,0	13,3	34,9	32,5	36,8
	Keskiaste	33,6	35,3	32,2	40,0	44,2	35,8	27,6	29,2	26,3
	Korkea-aste	33,7	32,0	34,8	43,5	35,8	50,9	37,4	38,2	36,9

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus

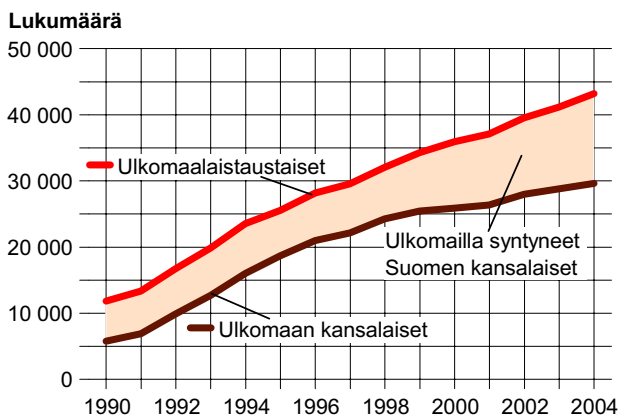
Nuoremmissa ikäryhmissä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden naisten osuus on selvästi miesten vastaavaa osuutta suurempi. 1970-luvun alussa Helsingissä miehet olivat naisia koulutetumpia kaikissa ikäryhmissä. Nykyään ainoastaan vanhemmissa ikäryhmissä miesten koulutustaso on naisten koulutustasoa korkeampi.

Helsingin ulkomaan kansalaiset ja vieraskieliset

Helsingissä asui 29 635 ulkomaan kansalaista vuonna 2004, mikä on 5,2 prosenttia helsinkiläisistä. Koko maassa ulkomaalaisten osuus on kaksi prosenttia. Ulkomaan kansalaisten määrä kasvoi 1990-luvun alkupuolella. Viime vuosina kasvu on hidastunut, koska yhä useampi on saanut Suomen kansalaisuuden ja inkerinsuomalaisten paluumuuttajien määrä on voimakkaasti laskenut vuodesta 1994 lähtien. Helsingissä asuvista ulkomaan kansalaisista suurimmat ryhmät ovat Venäjän, Viron, Somalian kansalaiset. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston mukaan Helsinki otti vastaan 66 inkerinsuomalaista paluumuuttajaa ja 191 pakolaista vuonna 2003.

Vierasta kieltä äidinkielenään puhuvia asui 37 712 Helsingissä vuonna 2004. Vieraskielisistä on neljännes venäjänkielisiä, viron ja somalinkielisiä on 11 prosenttia. Helsingin kaikista peruskouluikäisistä vieraskielisiä on noin kahdeksan prosenttia, muutamissa lähiöissä vieraskielisiä koululaisia on viidennes oppilaista.

Kuvio 2.2.4. Ulkomaalaistaustaiset eli ulkomaan kansalaiset ja ulkomailla syntyneet Suomen kansalaiset 1.1.1990–2004

Taulukko 2.2.3. Ulkomaan kansalaiset kansalaisuuden ja vieraskieliset äidinkielen mukaan Helsingissä vuonna 2004 (10 suurinta ryhmää)

Kansalaisuus	lkm	Kieli	lkm
Yhteensä	29 635	Yhteensä	37 712
Venäjä ¹⁾	5 548	Venäjä	9 388
Viro	4 753	Somali	4 183
Somalia	2 346	Viro	4 170
Ruotsi	1 176	Englanti	2 913
Iso-Britania	918	Arabia	1 654
Yhdysvallat	759	Kiina	1 257
Kiina	697	Espanja	958
Saksa	658	Saksa	941
Turkki	644	Turkki	880
Irak	550	Ranska	865

1) Itsenäistymisen jälkeen muuttaneet

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Ulkomaan kansalaisten ikärakenne poikkeaa Suomen kansalaisista. Ulkomaan kansalaisten joukossa on enemmän työikäisiä ja vanhuksia on vähemmän. Helsingissä ulkomaan kansalaisten joukossa 0-15 -vuotiaita on 16,8 prosenttia, 16-64 -vuotiaita on 78,1 prosenttia ja yli 65 -vuotiaita on 5,1 prosenttia. Helsingissä syntyneistä lapsista 11,6 prosentilla äidin äidinkieli oli joku muu kuin suomi tai ruotsi vuonna 2003.

Suurpiireittäin tarkastellessa ulkomaan kansalaisia on määrällisesti eniten Itäisessä ja Koillisessa suurpiirissä. Itäisessä suurpiirissä asui vuonna 2004 Helsingin ulkomaan kansalaisista noin neljännes ja Koillisessa suurpiirissä noin 17 prosenttia. Muissa suurpiireissä osuus koko kaupungin ulkomaalaisista on alle 15 prosenttia, vähimmillään Pohjoisessa suurpiirissä 3,8 prosenttia.

Lähteet ja aineistoa:

- Helsingin väestöennuste 2005-2030. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2004:18.
- Helsingin väestökehitys 2000-luvulla, Befolkningsutvecklingen i Helsingfors på 2000-talet. Vuori, Pekka. Kvartti 1/2004. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Helsingin väestövuodenvaihteessa 2003/2004 ja väestönmuutokset vuonna 2003. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2004:6.
- Väestönmuutokset Helsingissä 1997-2000 (sekä aineistot 2001-2003). Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2002:1.
- Helsingin seudun aluesarjat -tilastotietokanta.
- Pohjanpää, K., Paananen, S. ja Nieminen, M. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamlaisien elämää Suomessa 2002. Tilastokeskus. Elinolot 2003:1.
- Nenonen, T. Ulkomaalaiset pääkaupunkiseudulla. YTV. 2003.

2.3 Helsingiläisten tulokehitys

Helsingiläisten keskimääräiset valtionveronalaiset tulot olivat 24 893 euroa tulonsaajaa kohti vuonna 2002 Tilastokeskuksen tietojen mukaan. Tulojen mediaani oli 19 500 euroa eli puolet tulonsaajista sai tätä enemmän. Kokonaan tulottomia asukkaita oli lähes 10 100 eli noin kaksi prosenttia tulonsaajista. Alle 5 000 euron vuosituloilla eli noin 50 000 tulonsaajaa, joten heitä oli noin kymmenesosa valtionveroja maksavista helsingiläisistä. Lähes 60 prosentilla ne ovat 16 000 euroa tai sen yli. Neljäsosalla helsingiläisistä olivat vuotuiset valtionveronalaiset tulot 30 000 euroa tai sitä korkeammat.

Taulukko 2.3.1. Asuntokuntien valtionveronalaiset tulot Helsingissä 1998–2002 ¹⁾

	Valtionveron alaiset tulot	
	euroa/asunto-kunta	euroa/asukas
1998	34 068	17 690
1999	37 587	19 601
2000	41 281	21 529
2001	40 527	21 284
2002	41 153	21 748

¹⁾ Käypiin hintoihin

Vuosina 1998–2002 tulotaso kävi hetkellisesti jakson puolivälissä ns. teknologiaboomin myötä poikkeuksellisen korkealla. Merkittävä osa tuosta noususta oli ansiotulojen ulkopuolista pääomatulojen kasvua. Valtionveronalaisen kokonaistulon tulonsaajaa kohti laskettu keskiarvo lähestyi pitkällä aikavälillä koko maan keskiarvoa Helsingissä. Vuonna 2002 keskitulo oli 28 prosenttia koko maan yläpuolella.

Tuloluokat

Tarkasteltaessa valtionveron alaisia tuloja helsingiläisistä kymmenesosa kuului alimpaan tuloluokkaan, eli alle 5 000 euroa vuodessa ansaitseviin. Vuonna 2002 neljäsosa kuului tuloluokkaan yli 30 000 euroa vuodessa. Toiseksi eniten helsingiläisistä kuului tuloluokkaan 16 000–24 999 euroa eli 23 prosenttia tulonsaajista.

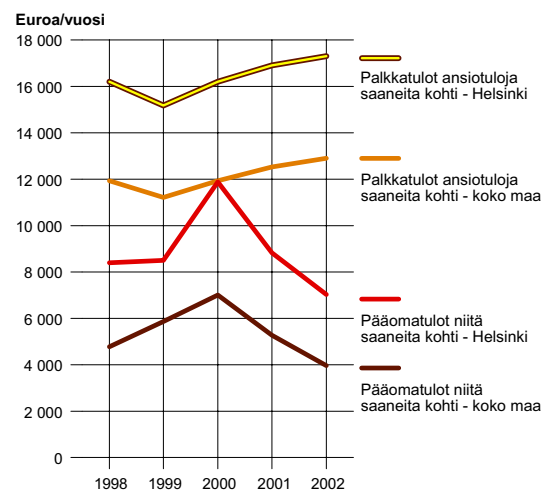
Eri tuloluokkiin kuuluvien määrät ovat muuttuneet vuosien 1998 ja 2002 välillä siten, että kasvua on esiintynyt vain yli 30 000 euron tuloilla. Kaikissa tätä alem-

missä tuloluokissa määrät ovat vähentyneet. Samantyyppinen kehityskuva on vallinnut myös Espoossa ja Vantaalla, mutta niiden lähtötasot ja kehityspiirteet vaihtelevat. Taloudellisen taantuman vaikutuksiin kuuluu, että ylimmän tuloluokan kasvuvauhti on hidastunut.

Tulojen rakenne

Palkkatulot ovat kasvaneet vuoden 1999 jälkeen. Pääomatulot sen sijaan ovat laskeneet vuodesta 2000 lähtien. Vuonna 2002 työtulot muodostivat 67,2 prosenttia helsingiläisten asuntokuntien valtionveronalaisista tuloista. Työtulojen osuus oli säilynyt täsmälleen edellisvuoden tasolla. Pääomatulojen osuus oli 10,6 prosenttia ja eläketulojen 15,1 prosenttia. Edellisvuoteen verrattuna eläketulojen osuus oli kasvanut 0,4 prosenttia ja pääomatulojen osuus oli laskenut 0,8 prosenttia. Pääomatulot laskivat vuonna 2001 asuntokuntaa kohti peräti 30 prosenttia.

Kuvio 2.3.1. Tulonsaajien työ- ja pääomatulot Helsingissä ja koko maassa 1998–2002

Ikäluokka ja sukupuoli

Vuonna 2002 ikäryhmistä 45–54-vuotiailla olivat korkeimmat valtionveronalaiset tulot tulonsaajaa kohti Helsingissä. Tämän ikäisillä naisilla ne olivat 28 299 euroa ja miehillä 40 974 euroa, joten naisten tulot olivat

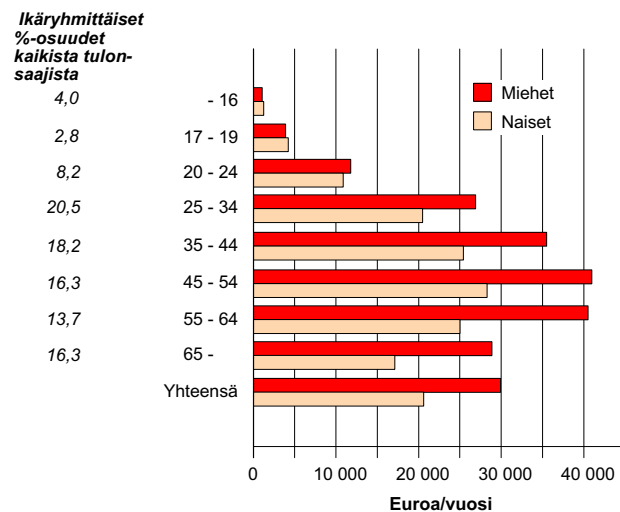
Taulukko 2.3.2. Tuloluokkien osuudet ja määrät vuonna 2002 helsingiläisillä

Tuloluokka, euroa	2–4 999	5 000–9 999	10 000–15 999	16 000–24 999	25 000–29 999	30 000–
Osuus %	10,6	13,9	16,4	23,0	10,4	25,7
Lukumäärä	50 336	65 893	77 920	108 820	49 319	121 684

69 prosenttia miesten tuloista. Keski-ikäisillä (55–64-vuotiaat) naisten tulot olivat 62 prosenttia miesten tuloista. Ainoastaan alle 19-vuotiaiden naisten tulot olivat miesten tuloja suuremmat.

Kaikissa ikäryhmissä valtionveronalaiset tulot tuloa saajaa kohden olivat Helsingissä koko maata korkeammat. Varhaiskeski-ikässä koko maassa miesten tulot olivat 30 008 euroa ja naisilla 22 192 euroa. Keski-ikäisten miesten valtionveronalaiset tulot olivat 28 072 euroa. Tässä ikäryhmässä naiset saivat tuloa saajaa kohden 9 159 euroa vähemmän.

Kuvio 2.3.2. Helsingiläisten valtionveronalaiset tulot ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan

Tulevaisuudessa Helsingissä ikääntyneiden osuus alkaa nopeasti kasvaa. Tulojen rakenne muuttuu voimakkaasti eläkkeelle siirtymisen yhteydessä. Eläkkeiden osuus 65 vuoden yleisen eläkeiän saavuttaneiden tuloista oli noin 77 prosenttia. Suomessa suurimpaan tuloluokkaan kuuluvien eläkeläisten osuus on pysynyt lähes ennallaan, mutta pienituloisten osuus on pienentynyt. Helsingissä vuodesta 1993 vuoteen 2001 eläkeläisten kokonaiseläkkeet kasvoivat reaalisesti noin seitsemän ja koko maassa noin yhdeksän prosenttia.

Tämän vuosituhannen alun kulutustutkimuksen mukaan eläkeiän saavuttaneiden yli 65-vuotiaiden kotitaloudet ovat Helsingissä koko maan vastaavia kotitalouksia paremmassa asemassa, bruttotulot ovat 20 prosenttia ja käytettävissä olevat tulot 12 prosenttia korkeammat kuin koko maassa.

Helsingiläisillä on myös selvästi muun Suomen eläkeläistalouksia enemmän pääoma- ja vuokratuloja. Vuonna 2001 eläketulojen osuus yli 65-vuotiaiden tuloista oli 77 prosenttia, kun se kymmenen vuotta aikaisemmin oli 89 prosenttia. Osinko- ja korkotulojen osuus helsingiläisten eläkeläisten tuloista oli noin 11 prosenttia.

Perhetyypit

Helsingissä vuonna 2002 asuntokuntien vuotuiset keskitulot olivat 41 153 euroa ja henkeä kohti lasketut tulot 21 748 euroa. Asuntokuntakohtainen tulo oli kasvanut 1,5 prosenttia ja henkeä kohti lisäys oli 2,1 prosenttia vuodesta 2001.

Asuntokuntien henkeä kohti lasketuissa tuloissa on huomattavaa eroa eri perhetyypeissä. Taulukosta 2.3.3 ilmenee eri perhetyyppien erot suhteessa kyseisen vuoden kaikkien perhetyyppien tuloihin per henkilö vuosittaisena poikkileikkauksena. Vertailuluku 100 on laskettu kunkin vuoden osalta erikseen; esimerkiksi vuoden 2002 osalta se oli 21 748 euroa. Perhetyyppien henkeä kohti laskettuja tuloja on verrattu kaikkien asuntokuntien vastaaviin tuloihin, joka on merkitty kunkin vuonna 100:ksi. Alimmalla rivillä on kaikkien perhetyyppien henkeä kohti lasketut tulot kyseisinä vuosina, jotka tässä on ilmaistu euroina kunkin vuoden hintatason mukaisina.

Vuosittainen tulojen poikkileikkauksen rakenne ei ole muuttunut. Alhaisimmat tulot ovat yksinhuoltajatalouksissa ja korkeimmat tulot ovat lapsettomilla pareilla. Yksinhuoltajatalouksia on ollut 17 prosenttia, lapsiperheitä 36 prosenttia ja lapsettomia pareja 48 prosenttia perheistä viime vuosien aikana. Yksinäisten osuus koko väestöstä on ollut suunnilleen 30 prosenttia Helsingissä, asuntokunnista lähes puolet oli yhden hengen talouksia. On oletettavaa, että osuudet tulevat säilymään tulevaisuudessakin samoissa suuruusluokissa.

Taulukko 2.3.3. Asuntokuntien tulot henkeä kohti 2000–2002

Vertailu, kaikki asuntokunnat=100 vuosittain ¹⁾

	2000	2001	2002
Kaikki asuntokunnat	100	100	100
Yksinäiset	110	111	111
Lapseton pari	122	120	121
Avio/avopari-lapsiperhe	91	91	90
Yksinhuoltajaperhe	53	54	54
Tulot/henkilö, Kaikki asuntokunnat, euroa	21 529	21 284	21 748

¹⁾ Käypiin hintoihin

Lähteet:

Tilastokeskus, tulo- ja varallisuustilastot 1998–2002.
Eläkeikäisten elinolot Helsingissä. Askelo, Sini (toim.) Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2004:21.
Helsingin kaupungin tilastollinen vuosikirja 2003. Helsingin kaupungin tietokeskus.

2.4 Asumisolot

Asuntokanta ja asumisväljyys

Helsingissä oli vuoden 2004 alussa 309 144 asuntoa, josta pääosa oli kooltaan pieniä 1-2 huoneen asuntoja. Vuosina 1999–2004 asuntokanta kasvoi 19 016 asunnolla, mutta siinä asuvan väestön määrä lisääntyi vain 14 373 hengellä, joten iso osa asuntokannan lisäyksestä meni asumisväljyyden kasvuun. Toisaalta myös tyhjen ja tilapäisesti asuttujen asuntojen määrä eli asuntovarauma kasvoi. Vuosina 2003–2004 eniten kasvoi pienten, 1-2 huoneen asuntojen määrä, kun taas suhteellisesti eniten kasvoi 5 huonetta tai sitä suurempien asuntojen osuus.

Omistusasuntojen osuus asuntokannasta oli vuoden 2004 alussa 42 prosenttia ja vuokra-asuntojen 48 prosenttia. Omistusasunnoista suurin osa, 92 prosenttia oli osakeasuntoja ja loput omakotitaloja. Vuokra-asunnoista vajaa puolet oli tuettuja ja loput muita vuokra-asuntoja. Isoista tai isohkoista yli 3 huoneen asunnoista pääosa oli omistusasuntoja tai tuettuja vuokra-asuntoja, kun taas muut vuokra-asunnot olivat pääosin pieniä 1-2 huoneen asuntoja. Vuosina 1999–2004 omistusasuntojen osuus vähentyi neljä prosenttia. Osaltaan tähän vaikuttivat hallintasuhteiden muutokset olemassa olevan asuntokannan sisällä. Esimerkiksi pienten, 1-2 huoneen omistusasunto-osakehuoneistojen määrä laski vuosien 2003 ja 2004 välillä reilulla 400. Edes uustuotannon kasvanut omistusasuntopainotteisuus jaksolla 2000–2004 ei riittänyt muuttamaan suuntaa. Vuokra-asuntotuotanto laski eniten korkotukilainoitetuissa ja vapaarahoitteisissa vuokra-asunnoissa.

Taulukko 2.4.2. Asuntokanta huoneluvun (keittiö ml.) ja hallintasuhteen mukaan 1.1.2004

	Omistus- asunto	Vuokra- arava- tai korkotuettu	Muu vuokra-as.	As.oikeus asunto	Muu tai tuntem.	Yhteensä
Yhteensä	129 035	68 522	78 892	5 961	26 734	309 144
1-2 huonetta	57 544	43 805	62 787	2 934	19 582	186 652
3 huonetta	33 783	18 042	9 514	1 605	3 596	66 540
4 huonetta	23 566	5 503	3 834	1 120	1 874	35 897
5+ huonetta	13 712	897	1 851	299	1 229	17 988
tuntematon	430	275	906	3	453	2 067

Uusia asuntoja tuotettiin vuosina 1999–2004 yhteensä 19 031, joten poistumaksi jäi 15 asuntoa. Todellisuudessa poistuma oli jonkin verran suurempi, sillä asuntokantaan päivitetään myös jonkin verran vanhoja asuntoja ja osaa puretuista rakennuksista tai yhdistetyistä asunnoista ei kirjaudu heti rekistereihin. Kun väestönkasvu on pysähdyksissä, koko uustuotanto menee yleensä asumisväljyyden lisäykseen. Väljyyden kasvun vastinparina on aleneva asuntokannan keskikoko ja sen taustalla puolestaan vuosituhannen vaihteen jälkeen uudelleen kiihtynyt yksin asuvien osuuden kasvu.

Ikäryhmittäinen analyysi osoittaa, että jaksolla 1999–2003 yksin asuvien osuus väestöstä lisääntyi eniten nuorten naisten ja nuorten ja keski-ikäisten miesten keskuudessa. Tätä voi pitää merkinä asumis-

Taulukko 2.4.3. Asumisväljyys (m²/henkilö) Helsingissä 1999–2003

Vuosi	m ² /henkilö
1999	32,4
2000	32,5
2001	32,7
2002	33,2
2003	33,5

Taulukko 2.4.1. Asuntokanta huoneluvun (keittiö ml.) mukaan 1. tammikuuta 1999–2004

	1999	2000	2001	2002	2003 ¹⁾	2004	vuosien 2004 ja 2003 erotus lukum.	%
Yhteensä	290 128	292 223	296 013	300 721	305 133	309 144	4 011	1,3
1-2 huonetta	119 169	119 731	121 030	122 775	184 451	186 652	2 201	1,2
3 huonetta	63 240	63 478	64 182	64 942	65 659	66 540	881	1,3
4 huonetta	58 058	58 581	59 531	60 599	35 306	35 897	591	1,7
5+ huonetta	47 115	47 726	48 919	49 996	17 602	17 988	386	2,2
tuntematon	2 409	2 115	2 067	-48	-2,3

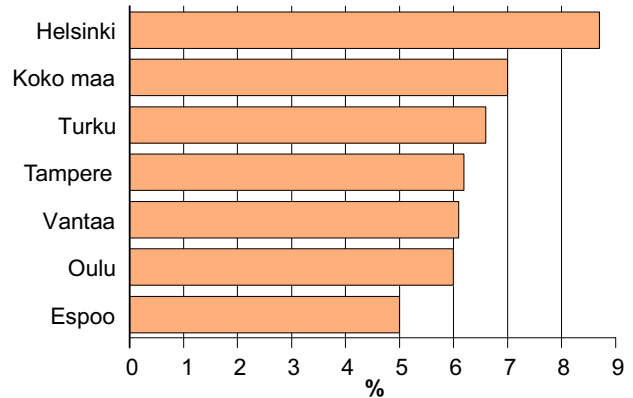
¹⁾ luokitus muuttunut 2003 alkaen

tason kohoamisesta asuntovajauksen (= asuntojen tarve on suurempi kuin asuntojen tarjonta) väistyessä, mutta se saattaa myös indikoida elämäntavan muutosta kohti 'sinkkuelämää'. Sitä vastoin vanhemmissa ikäryhmissä, etenkin naisten keskuudessa, yksin asuminen yleisyys väheni huomattavasti. Tällä lienee yhteyttä havaittuun elinajan odotteen nopeaan lisääntymiseen samalla ajanjaksolla.

Asumisahtaus on ollut kaupunkiasumista ja erityisesti Helsinkiä historiallisesti koskettanut ongelma. Sen määritelmä on muuttunut ongelman vähitellen väistyessä. Nykyisin on voimassa Normi 4, jonka mukaan asunto on ahdas, jos siellä on enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohden, keittiötä huoneeksi lukematta.

Ahtaasti asuminen on harvinaistunut, mutta väljyyshkehitys on hidastunut selvästi 90-luvun alun jälkeen. Saattaa olla että väljyyshkehityksessä ollaan lähestymässä tasoa, jonka alle on jatkossa enää hankala mennä tai sitten asumiskustannusten ja ansiotason epäkiitollinen suhde kuluneen vuosikymmenen aikana on sitonut ihmisiä tavoitetasoaan pienempiin asuntoihin. Samalla myös tilavan (= suurempi kuin 3 huonetta enemmän kuin asutokunnan henkilömäärä) asumisen yleistymisvauhdissa havaitaan hidastumista.

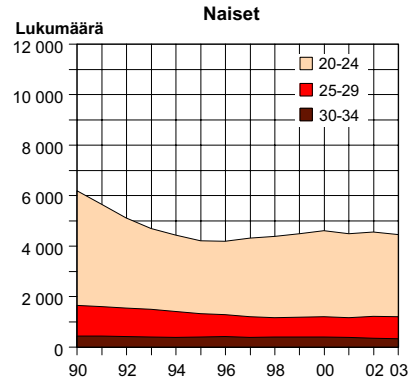
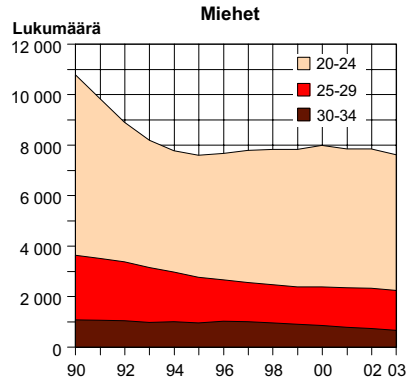
Kuvio 2.4.1. Ahtaasti asuvien¹ osuus yli kahden hengen asutokunnissa suurissa kaupungeissa ja koko maassa 2003

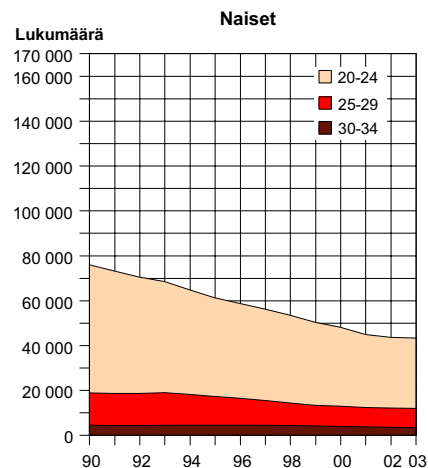
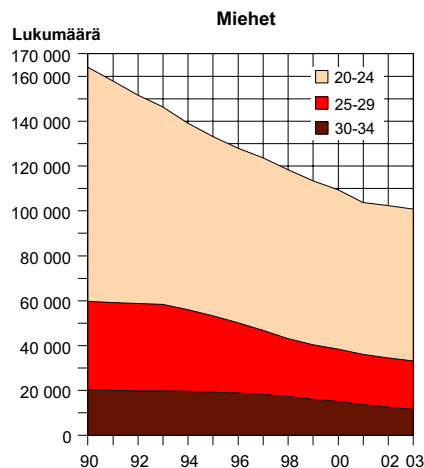
¹ Asutokunta on ahdas, mikäli henkilöitä on enemmän kuin yksi huonetta kohden, Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 2.4.2. Kotona asuvien lasten määrä Helsingissä ja muualla Suomessa 1990–2003

Helsinki

Muu Suomi

Varustetaso

Puutteellinen varustetaso on toinen asumiseen liitetty ongelma. Varustetason puutteet koskevat noin viittä prosenttia asuntokannasta. Enimmässä osassa niistä puuttuu yksi perusvaruste, useimmin peseytymistila. Erittäin puutteellisesti varustetuista puuttuu useampi varuste. Niidenkin määrä on vähentynyt, mutta vain hitaasti. Määrällisesti katsottuna ahdas asuminen on suurempi ongelma kuin varusteiden puute, asumisväljyys kuitenkin kohoaa varustetasoa nopeammin.

Nuorten kotona asuminen

Kotona pitkään asuvat lapset muodostavat asuntovajauksen ydinryhmän. Aivan 1990-luvun alussa tapahtui Helsingissä selvää edistystä erityisesti nuorimpien ikäryhmien kohdalla. Muutos sittemmin pysähtyi ja jopa taantui 20–24-vuotiailla. Ikäryhmässä 25–29-vuotiaat kotona asumisen väheneminen jatkui hidastuvaa tahtia.

Helsingin tilanne osoittautuu poikkeukselliseksi verrattaessa vastaavaa kehitystä muualla Suomessa, missä asuntovajauksessa olevien nuorten määrä on supistunut melko tasaista tahtia. Kotikuntalain muutoksen vaikutusta voidaan erottaa jonkin verran 1990-luvun puoliväliin ajoittuvassa muutoksessa. Helsingin erikoislaatuinen tilanne saa selityksensä lama-ajan alikysynnän leimaamista asuntomarkkinoista, jolloin vapaita asuntoja oli tarjolla ja irtautumismuutto helppoa. Vuoden 2001 jatkunut muuttovoitto ja edelleen jatkuva

asumiskustannusten nousu näyttäisivät Helsingissä viivästyttäneen aikuistuvien lasten kotoa muuttoa.

Asumisen kustannukset

Asumiskustannukset muodostavat kotitalouden suurimman yksittäisen kustannuserän ja vaikuttavat siten muuhun kulutukseen ja hyvinvointiin. Suhteessa muuhun Suomeen on vanhojen asuntojen hintojen nousu ollut vuoden 1996 jälkeen Helsingissä erittäin nopeaa.

Myös vuokrat ovat nousseet selvästi. Ainoastaan Vantaalla aravavuokra-asuntojen keskimääräinen kuu-kausivuokra laski hieman vuosien 2002–2003 välillä. Eniten nousivat vapaarahoitteisten asuntojen vuokrat Helsingissä ja Vantaalla, vähän yli 20 prosenttia, sekä aravavuokra-asuntojen vuokrat kehyskunnissa ja Espoossa, lähes 20 prosenttia.

Vaikka vapaarahoitteisten vuokrien nousu uusissa vuokrasuhteissa oli hieman maltillisempaa, 15 ja 20 prosentin välillä, vuokrataso näissä vuokrasuhteissa on edelleen korkein. Helsingissä se oli keskimäärin yli 13 euroa ja Espoossa ja Vantaalla vajaat 11 euroa neliöltä kuukaudessa. Vuonna 2001 Espoo ja Vantaa kuroivat kiinni Helsingin etumatkaa.

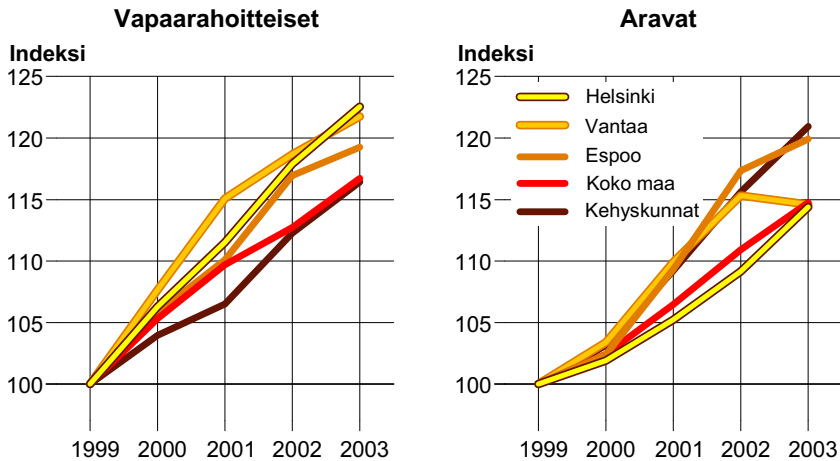
Pääkaupunkiseudun kuntien välillä oli eroja myös aravavuokrien muutoksissa. Siinä missä aravavuokrat nousivat Espoossa, kehyskunnissa ja Vantaalla vuoteen 2002 asti, noin viiden prosentin vuosivauhtia, niin Helsingissä ja koko maassa nousuvauhti jäi noin kolmeen prosenttiin vuodessa. Tämän seurauksena pääkaupunkiseudun aravavuokramarkkinoille syntyi

Taulukko 2.4.4. Vanhojen asuntojen velattomat neliöhinnat talo- ja huoneistotyyppin mukaan Helsingissä 1996–2003 ja vertailualueilla 2003

Vuosi	Kaikki asunnot euroa/m ²	Kerrostalot Yhteensä	Yksiöt	Kaksiöt	Kolmiot+	Rivitalot yhteensä
1996	1 287	1 298	1 488	1 232	1 183	1 157
1997	1 620	1 645	1 809	1 556	1 543	1 364
1998	1 801	1 823	2 020	1 722	1 706	1 528
1999	2 022	2 045	2 269	1 930	1 920	1 714
2000	2 052	2 091	2 456	2 116	2 148	1 873
2001	2 047	2 086	2 453	2 077	2 121	1 870
2002	2 264	2 317	2 625	2 250	2 274	2 022
2003	2 425	2 468	2 767	2 399	2 416	2 229
2003						
Espoo ja Kauniainen	2 046	1 902	2 201	1 952	1 826	2 182
Vantaa	1 625	1 521	1 876	1 529	1 444	1 807
Tampere	1 467	1 442	1 590	1 440	1 391	1 543
Turku	1 252	1 222	1 462	1 227	1 153	1 384
Oulu	1 320	1 319	1 529	1 298	1 262	1 324
Kehyskunnat	1 420	1 283	1 463	1 276	1 233	1 555
Koko maa	1 439	1 489	1 726	1 420	1 477	1 352

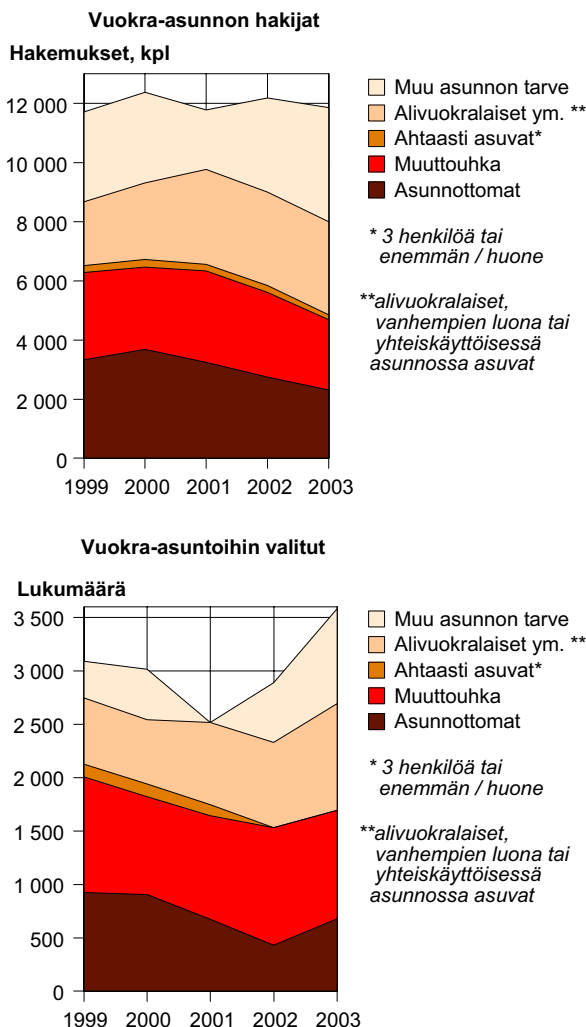
Huom. Vuotta 2002 edeltävät hinnat on muutettu eurokertoimella 5,94573
Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 2.4.3. Vuokrien nousu Helsingissä ja vertailualueilla 1999–2003 (1999 = 100)

2000-luvun alkuvuosina uusi tilanne. Vuodesta 2001 lähtien Espoon keskimääräinen arava-vuokrataso on ollut korkeampi kuin Helsingissä. Myös Vantaalla aravavuokra-asuntojen vuokrataso ylitti Helsingin vuokratason vuosina 2001 ja 2002. Samoin kehyskuntien aravavuokrataso on viime vuosina lähestynyt Helsingin vuokratasoa. Kuntien väliset viimeaikaiset kasvaneet erot aravavuokrissa eivät ole kuitenkaan vielä kovinkaan suuria, korkeintaan puoli euroa neliöltä, mutta kertovat jotakin kuntien välisistä eroista asuntopoliittisissa linjauksissa.

Kuvio 2.4.4. Helsingin kaupungin vuokra-asuntoon hakeneiden ja asukkaiksi valittujen osuus asunnontarpeen syyn mukaan 1999–2003

Helsingin kaupungin vuokra-asunnon hakijat

Asunnonhaun pääsyiden tarkastelu kuvastaa asuntomarkkinoiden viimeaikaisia muutoksia. Helsingissä äärimmäinen asumisahtaus hakuperusteena on pysynyt harvinaisena, mutta jakosuhte on parhaasta päästä. Muuttouhka, useimmiten markkinavuokra-asunnosta, on lisääntynyt syiden joukossa. Sekin on tarjonnut asunnonsaantimahdollisuuden melko hyvällä todennäköisyydellä. Luokka 'muu asunnontarve' lienee peräisin pääasiassa markkinavuokrasektorilta. Sen merkitys on vähentynyt lamavuosista ja osuus saajista on painunut hyvin alas. Asuntovajauksessa olevat yhtäältä ja markkinavuokrasektorilta pakenemaan pyrkivät muodostavat kaupungin vuokra-asuntojen lähes pysyvän hakijapotentiaalin.

Lähteet:

Helsingin seudun aluesarjat –tilastotietokanta.
Tilastokeskus, Altika.
Tilastokeskus, asuntojen hintatilat.

3 Hyvinvoinnin muita ulottuvuuksia

3.1 Väestöennuste vuoteen 2020

Helsingin väestöennusteella ohjataan kaupungin suunnittelua ja uusi ennuste hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 7.12.2004 osana strategiatyön ohjelmaa "Suunnittelun yhteiset lähtökohdat vuosiksi 2005 ja 2006". Ennuste on julkaistu myös laajempaa Helsingin kaupungin tietokeskuksen tilastoja -sarjassa.

Helsingin uuden väestöennusteen perusvaihtoehdon mukaan Helsingissä on 570 000 asukasta vuonna 2013 ja 583 000 asukasta vuonna 2020. Nykytilanteesta Helsingin väestö kasvaa 11 000 asukkaalla vuoteen 2013 mennessä ja 24 000 asukkaalla vuoteen 2020 mennessä. Kasvusta puolet on muuttovoittoa ja puolet luonnollista väestökasvua. Kolme vuotta jatkuneen väestön vähenemisen ennakoidaan kääntyvän vuodesta 2005 alkaen uudelleen pieneen kasvuun. Helsinki saa edelleen muuttovoittoa ulkomaalaisista sekä työmarkkina-alueen ulkopuolelta kotimaasta. Sen sijaan seudun sisäisen muuttoliikkeen arvioidaan pysyvän edelleen Helsingille tappiollisena. Luonnollinen väestönkasvu hidastuu selvästi vasta 2020-luvulla.

Helsingin väestörakenne tulee muuttumaan merkittävästi vuoteen 2030 mennessä. Suurin muutos tulee olemaan ikääntyneiden asukkaiden määrän ja väestöosuuden kasvu. Yli 75-vuotaiden määrän jyrkin kasvu

ajoittuu vuoden 2020 jälkeen, ja vuonna 2030 ikäluokka on 75 prosenttia nykyistä suurempi.

Päivähoitoikäisten vuoden 1997 huipusta alkanut lasku jatkuu hidastuen vuoteen 2009 saakka, jolloin lasten määrä on 1 700 nykyistä pienempi. Peruskouluikäisten määrän ennustetaan vähenevän vuoteen 2010 mennessä noin 5 800 hengellä vuoden 2004 alusta lukien ja vähenemisen arvioidaan jatkuvan vielä vuoteen 2015 saakka.

Helsingin tärkeimmät väestönkasvualueet seuraavan kymmenen vuoden aikana ovat Vuosaari, jonka väkiluku lähenee 40 000 asukasta, Viikin - Latokartanon alue ja Arabianranta - Hermannin.

Lähde:

Helsingin väestöennuste 2005-2030. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2004:18.

Taulukko 3.1.1. Ennustettu väestönmuutos ikäryhmittäin ja suurpiireittäin vuosina 2004–2007

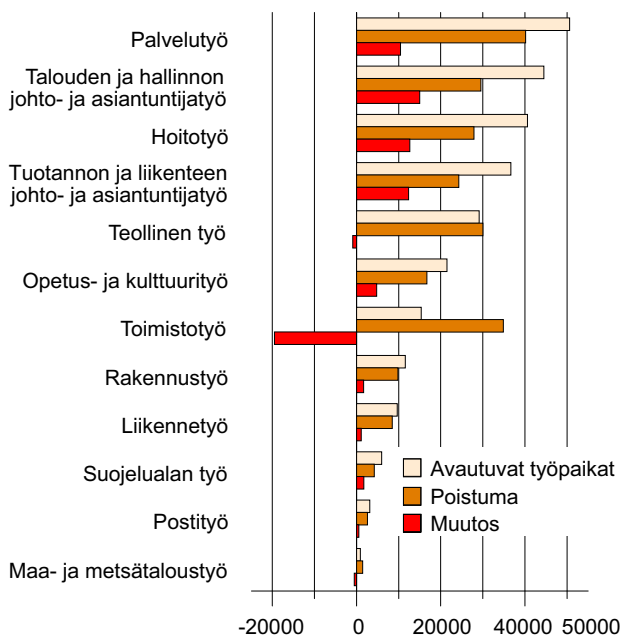
Väestönmuutos, lkm									
Ikä	Helsinki	Eteläinen	Läntinen	Keskinen	Pohjoinen	Koillinen	Kaakkoinen	Itäinen	
Yhteensä	2 706	-2 238	9	583	-808	3 038	-1 120	3 722	
0–6 v	-1 639	-289	-250	153	-146	-61	-398	-490	
7–12 v	-3 713	-555	-769	-84	-379	-670	-413	-574	
13–15 v	594	116	155	67	16	17	135	112	
75–v	1 294	-254	-76	-280	38	579	224	1 012	

Väestönmuutos, %									
Ikä	Helsinki	Eteläinen	Läntinen	Keskinen	Pohjoinen	Koillinen	Kaakkoinen	Itäinen	
Yhteensä	0,5	-2,3	0,0	0,8	-2,0	3,5	-2,4	3,8	
0–6 v	-4,3	-6,0	-3,8	5,2	-4,8	-0,8	-10,5	-5,9	
7–12 v	-11,1	-15,0	-13,3	-3,8	-11,9	-9,6	-12,4	-7,8	
13–15 v	3,6	6,4	5,5	6,1	1,0	0,5	8,6	3,2	
75–v	3,6	-3,7	-1,0	-5,7	1,3	16,3	7,1	20,2	

3.2 Työvoima- ja koulutustarve-ennuste vuoteen 2015

Helsingin seudun työvoima- ja koulutustarvelaskelman perusvaihtoehdossa työpaikkamäärän kasvu ensin hidastuu ja vuoden 2010 jälkeen työpaikkojen määrä kääntyy lievään laskuun. Työpaikkakasvua rajoittaa yleisesti työvoiman saatavuus, kun työelämästä siirtyväkeä pois enemmän kuin sinne tulee uutta työvoimaa. Seudun työpaikkakasvun ovat perinteisesti mahdollistaneet muuttovoitto ja seudun ulkopuolelta täällä työssä käyvien enemmisyys. Työvoiman saannin seudun ulkopuolelta oletetaan tässä vaihtoehdossa vaikeutuvan.

Kuvio 3.2.1. Avautuvat työpaikat, poistuma ja työpaikkamuutos ammattilohkon mukaan Helsingin seudulla 2000–2015

Peruslaskelmassa Helsingin seudun työpaikkamäärän kasvuksi 2000–2015 ennakoidaan noin 27 000 työpaikkaa ja työllisen työvoiman poistuma on laskelmien mukaan vastaavalta ajalta noin 237 000 henkeä. Uuden työllisen työvoiman kokonaistarve eli avautuvien työpaikkojen määrä vuoteen 2015 asti on siis 264 000. Poistuman osuus koko tarpeesta on keskimäärin peräti 90 prosenttia.

Poistuma on laskettu vuoden 2000 työllisestä työvoimasta. Ennustejakson poistuma on keskimäärin 37 prosenttia vuoden 2000 työllisistä ja työpaikkakasvu vastaavana aikana on neljä prosenttia. Vuoden 2000 työpaikkatasoon verrattuna ennakointijakson aikana avautuvien työpaikkojen osuus on siis 41 prosenttia.

Työpaikkamuutos ja työllisten poistuma painottuvat eri ammattialoilla eri tavalla. Avautuvista työpaikoista keskimäärin vain 10 prosenttia johtuu työpaikkamäärän kasvusta. Selvästi tätä voimakkaampaa kasvun osuus avautuvista työpaikoista on erilaisilla johto- ja asiantuntijatyöntekijöillä sekä tuotannon ja liikenteen että talouden ja hallinnon alalla. Näillä aloilla työpaikkamäärän kasvun osuus avautuvista työpaikoista on 34 prosenttia eli poistuman korvaamiseen uudesta työvoimatarpeesta menee vain 66 prosenttia. Työpaikkamäärän kasvun merkitys on lähes yhtä suurta hoitotyössä ja suojelualalla.

Ennustejaksolla avautuvien työpaikkojen määrä suhteutettuna vuoden 2000 työlliseen työvoimaan on korkein talouden ja hallinnon johto- ja asiantuntijatyössä ja hoitotyössä, joilla osuus on 56–57 prosenttia. Yli 50 prosentin avautuvien työpaikkojen osuuteen yltyvät myös rakennusala, tuotannon ja liikenteen johto- ja asiantuntijatyö, suojeluala ja liikenneala. Suhteellisesti vähäisintä uuden työvoiman tarve on toimistotyössä, jossa avautuvia työpaikkoja on vain 17 prosenttia vuoden 2000 työpaikkamäärästä.

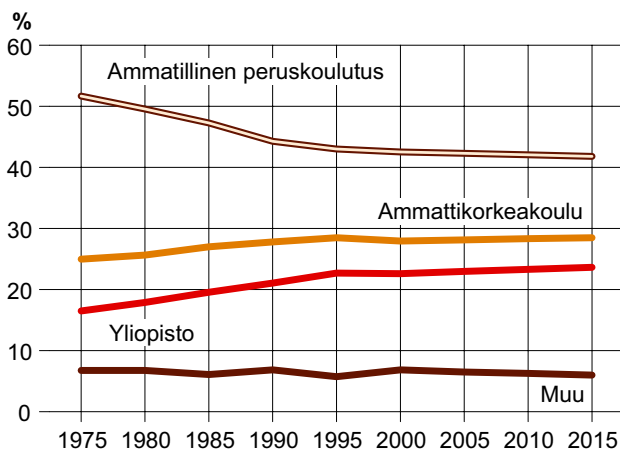
Eniten uusia työpaikkoja avautuu palvelutyössä, yli 50 000. Myös johto- ja asiantuntijatyössä, hoitoalalla ja teollisessa työssä avautuu runsaasti uusia työpaikkoja.

Helsingin seudun työvoima- ja koulutustarvelaskelman peruskehitysvaihtoehto pohjautuu nykytilanteen valossa realistisiin lähitulevaisuuden muutoksiin. Sen lähtökohtia ovat Euroopan integraation eteneminen suunnitellulla tavalla ja maailmantalouden elpyminen 2000-luvun alun laskusuhdanteen jälkeen. Tuotannon keskikasvu Suomessa on 2,5 prosenttia vuosina 2000–2010 ja vuodesta 2010 eteenpäin noin kaksi prosenttia. Työn tuottavuuden kasvu on hieman tuotannon kasvua hitaampaa, kunnes suurten ikäluokkien ikääntyessä ja työpanoksen niuketessa työn tuottavuus on hieman tuotannon kasvua nopeampaa. Pitkällä aikavälillä työpanoksen supistaminen rajoittaa taluskasvua ja työaika lyhenee muun muassa osa-aikatyön yleistymisen myötä.

Työtehtävien vaatimustaso nousee

Työelämän muutosta kuvaa jatkuvasti nouseva osaamisen vaatimustaso. Tämä toteutuu toisaalta siten, että osaamisen tarve nousee lähes kaikissa työtehtävissä ilman, että se edellyttää varsinaisesti aiempaa korkeampaa koulutusta. Työtehtävien vaatimustaso nousee siis koulutusasteen sisällä. Toisaalta työtehtävien vaatimustaso nousee myös siten, että ammattirakenne muuttuu sellaiseen suuntaan, joka edellyttää korkeampaa koulutusta ja osaamista.

Kuvio 3.2.2. Työtehtävät niiden edellyttämän koulutustason mukaan Helsingin seudulla 1975–2015

Ammatillista peruskoulutusta edellyttävien työtehtävien osuus kaikista työtehtävistä on laskenut ja kehityksen oletetaan jatkuvan edelleen samansuuntaisena, joskin selvästi hidastuvana. Vastaavasti ammattikorkeakoulutusta ja yliopistotasoista koulutusta edellyttävien työtehtävien osuudet ovat nousseet. Korkeakoulutusoisten työtehtävien osuus ylitti 50 prosentin rajan jo vuonna 1995, mutta vuonna 2000 osuus oli kääntynyt lievään laskuun. Tehtyjen ammattirakenne-ennusteiden valossa osuus kuitenkin tulevaisuudessa edelleen hieman nousisi.

Sellaisten työtehtävien, jotka eivät edellytä mitään ammatillista koulutusta tai joihin ei sellaista ole olemassaakaan, osuus on kuuden – seitsemän prosentin luokkaa.

Riittääkö työvoima?

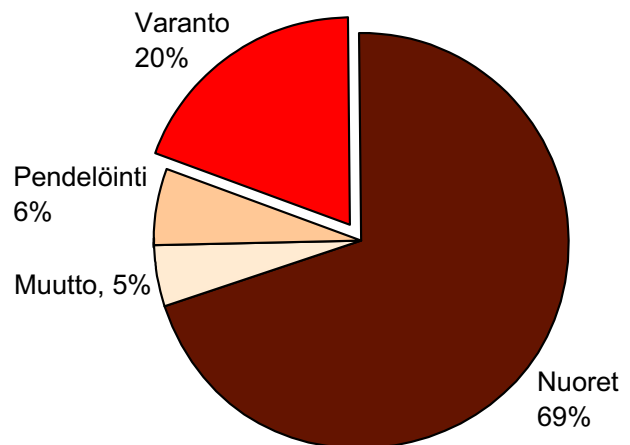
Nuorisoasteen koulutuksen mitoituksessa ennakoitu työpaikkamäärä ei ole keskeinen tekijä, koska seudulla asuvien koulutukseen tulevien nuorten lukumäärä on selvästi pienempi kuin ennakoitu työvoimatarve kummassakaan vaihtoehdossa. Niinpä lukumäärää tärkeämpiä ovatkin työvoiman kysynnän rakenteelliset muutokset.

Koulutettavan nuorisoikäluokan keskimääräinen koko tarkastelujaksolla on noin 14 500. Koko ikäluokan kouluttaminen ammatillisesti edellyttää keskeyttämisen, moninkertaisen koulutuksen ja alueellisten oppilasvirtojen vuoksi 23 600 aloituspaikkaa. Vuoden 2004 aloituspaikkamäärään verrattuna vaje on noin 2 400 paikkaa. Keskeyttämistä ja epätarkoituksenmukaista moninkertaista koulutusta vähentämällä eli koulutusjärjestelmän toimivuutta parantamalla voidaan oleellisesti alentaa aloituspaikkatarvetta.

Koulutustarjontaa tulisi painottaa nykyistä enemmän erityisesti ammatillisen peruskoulutuksen, mutta myös ammattikorkeakoulutuksen suuntaan. Koulutusaloista tekniikan ja liikenteen, hallinnon ja kaupan sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan työvoiman tarve ylittää selkeimmin koulutusjärjestelmän tuottamien ammattilaisten määrän.

Suomen työelämässä on meneillään kehitys, jossa työvoimapoistuma kasvaa voimakkaasti ja korvaavat nuorisoikäluokat ovat poistumaan nähden pieniä. Helsingin seudun työvoiman ikärakenne on kuitenkin muuta maata nuorempaa, ja esimerkiksi seudun suurimmat ikäluokat ovat perinteisten suurten ikäluokkien sijaan 1960-luvulla syntyneet. Työvoimapoistuman näkökul-

Kuvio 3.2.3. Työvoiman riittävyys Helsingin seudulla vuoteen 2015; peruslaskelma

masta tämä on kuitenkin ongelmallista. Kun poistuma suurista ikäluokista alkaa, se pysyy korkealla tasolla parikymmentä vuotta, koska suurten ikäluokkien ja 1960-luvulla syntyneiden ikäluokkien välissä olevat ikäluokat ovat myös varsin suuria ja nuoremmat ikäluokat selvästi näitä pienempiä. Seudun työvoiman muuta maata nuorempi ikärakenne johtuu vuosia jatkuneesta muuttovoihosta, ja jos se ei jatku entisenlaisena - kuten peruslaskelmassa oletetaan - työpaikkamäärän kasvumahdollisuudet huononevat oleellisesti. Työvoimapoistuma kasvaa ja siten uusia työpaikkoja avautuu aiempaa enemmän myös niillä alueilla, jotka perinteisesti ovat luovuttaneet työvoimaa seudulle. Niinpä työperäisen muuttoliikkeen tarve seudulle vähenee.

Tämä lisää painetta seudun omien työvoimavarojen entistä tehokkaampaan käyttöön työllisyysastet-

ta nostamalla. Työllisyysasteen merkittävä nousu edellyttää työttömyyden oleellista vähenemistä. Tätä vaikeuttaa seudun työttömyyden painottuminen muuta maata selvästi voimakkaammin pitkäaikaistyöttömyyteen. Nuorilla työllisyysasteen nousua hankaloittavat koulutukseen osallistumisen yleistymisen ja pidentyneet opiskeluajat. Eläkeuudistuksella pyritään mm. vanhempien ikäluokkien aiempaa pidempään työelämässä pysymiseen. Sen tehoa heikentää kuitenkin se, että keskimäärin vain kolmannes työssä olevista ylipäätään siirtyy pois työelämästä suoraan vanhuuseläkkeelle.

Lähde:

Montén, Seppo. Koulutus –Työvoima Helsingin seutu 2015. Tiivistelmä julkaisu. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki 2004.

3.3 Hyvinvointi Helsingin eri alueilla

Viihtyvyys lähiöprojektialueilla

Uusilta asuinalueilta odotetaan nykyisin paitsi korkealaatuista rakentamista niin myös muista asuinalueista poikkeavaa luonnetta. Merellisyys on vanha markkinavaltti (Vuosaari, Ruoholahti, Pikku-Huopalahdi), uudempia ovat taideteollisuus (Arabianranta), ekologisuus (Viikki) ja perinteet (Vantaan Kartanonkoski). Parin viime vuoden aikana kuntien kasvanut kiinnostus hyvätulaisia veronmaksaja-asukkaita kohtaan vaikuttaa entistä enemmän suunnitteluun.

Fyysisen ja sosiaalisen ympäristön laadun parannuksista on tullut tärkeä tekijä myös vanhoilla asuinalueilla ja tulohaitarin toisessa päässä. Parannuksien uskotaan yhdessä paikallisen työllisyyden edistämisen kanssa integroivan syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia, eli niitä jotka eivät voi yhtä vapaasti valita asuinpaikkaansa, takaisin työelämään ja muuhun yhteiskuntaan. Seuraavassa esitellään lyhyesti asukasykselyn tuloksia lähiöprojektissa tai Urban -ohjelmissa mukana olleilta alueilta.

Keväällä 2003 Taloustutkimus Oy haastatteli puhe-limitse viiden lähiöprojektialueen Myllypuron, Kontulan, Vesalan, Pihlajamäen ja Pihlajiston ja vertailualueena olleen Kannelmäen asukkaita. Lähiöprojektin tavoitteena on alueellisin toimenpitein tasapainottaa alueiden välisiä eroja ja voimistaa alueiden myönteistä kehitystä. Haastateltaviksi valittiin umpimähkäisesti kaikkiaan 1 105 taloutta.

Tutkimuksen mukaan lähiöprojektialueilla viihdytään ja ne ovat haastateltujen asukkaiden enemmistön mielestä muuttuneet parempaan suuntaan. Haastateluista viihtyivät parhaiten iäkkäämmät, pidempään alueella asuneet ja vähemmän koulutetut. Omistusasukkaat viihtyivät paremmin kuin vuokralla asuvat. Nuoret, lapsiperheet ja pidemmälle koulutetut eivät viihtyneet aivan yhtä hyvin kuin edelliset. Noin nelisenkymmentä prosenttia Myllypuron, Kontulan, Vesalan ja Pihlajiston asukkaista koki alueensa muuttuneen parempaan suuntaan viime vuosina. Vertailualueella Kannelmäessä muutosten suunta ei ole yhtä selväpiirteinen kuin projektialueilla.

Asukkaiden käsitykset lähiöprojektialueiden myönteisestä kehityksestä perustuvat asukkaiden havaintoihin rakennusten ja ympäristön kohentumisesta ja harrastusmahdollisuuksien parantumisesta (osin lähiöprojektin ja Urban - ohjelman johdosta). Myös asuinalueiden arvostus on asukkaiden mielestä lähiöprojektialueilla parantunut, erityisesti Kontulassa ja Pihlajistossa.

Vaikka monet asiat ovat lähiöprojektialueilla parantuneet, ongelmiakin on. Myllypurossa, Kontulassa ja Pihlajistossa noin joka kolmas ja Pihlajamäessä lähes puolet vastaajista sanoi päihdehäiriöiden viime vuosina lisääntyneen - kielteinen muutos joka yleistyi myös muualla maassa. Pihlajamäessä joka kolmas ja Myllypurossa ja Kontulassa noin joka neljäs koki alueensa turvallisuuden heikentyneen. Kaupungin palvelut ovat asukkaiden enemmistön mielestä harrastusmahdollisuuksia lukuun ottamatta heikentyneet projektialueilla.

Myllypurossa ja Pihlajamäessä asukkaita huolestutti myös ostoskeskusten taantuminen.

Projektialueilla tehdyt parannukset eivät ole olleet niin merkittäviä, että ne olisivat näkyneet asuntojen hintatason suhteellisenä nousuna. Asuntojen reaali-hinnat ovat toki lähiöissäkin nousseet. Myytyjen vanhojen asuntojen hinnat ovat lähiöprojektialueilla (ja Helsingin lähiöissä) olleet laman jälkeen nousussa, mutta muualla Helsingissä (kantakaupungissa ja pientaloalueilla) hintojen nousu on ollut vähintäänkin yhtä nopeaa.

Helsingiläisten turvallisuus

Seuraavassa rikollisuus- ja turvallisuustilannetta arvioidaan sekä tilastoidun rikollisuuden että kaupunkilaisien turvallisuuskokemuksien pohjalta. Tilastoidun rikollisuuden avulla kuvataan viimeaikaisia muutoksia ja tehdään vertailua muihin Suomen suuriin kaupunkeihin. Helsingiläisten koettua turvallisuutta verrataan sekä kaupunkien että asuinalueiden (Helsingin peruspiirit) välillä.

Väkivalta ja omaisuusrikokset tilastojen valossa

Henkeen ja terveyteen kohdistuneisiin rikoksiin kuuluvat teot ovat yli 90 prosenttisesti pahoinpitelyjä. Tarkastelujakson suurimmat muutokset sijoittuvat 1980-luvun loppuun ja 1990-luvun alkuun. 1980-luvun viimeisinä vuosina poliisin tietoon tulleen väkivallan määrä kasvoi voimakkaasti ja vastaavasti lamavuosina 1990-luvun alussa määrä väheni vastaavalla nopeudella. Lamavuosiin ajoittunutta väkivallan vähentymistä on yleisesti selitetty alkoholin kulutuksen alentumisella, sillä alkoholin kulutuksen ja väkivallan kesken vallitsee voimakas riippuvuus. Laman jälkeen tapausten määrä nousi muutamana vuonna, mutta vuodesta

1996 lähtien väkivallan määrä väestön määrään suhteutettuna on ollut hyvin stabiili.

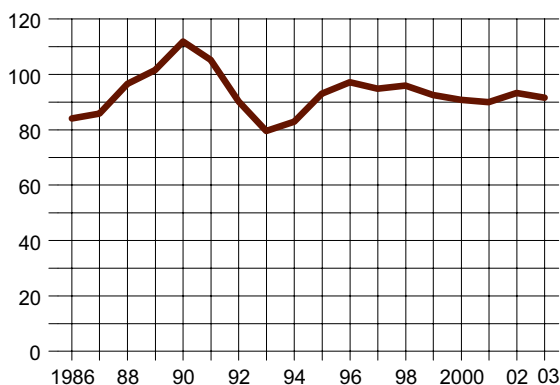
Omaisuusrikoksista 60 prosenttia on varkausrikoksia kuten näpistyksiä, varkauksia ja anastuksia ajoneuvosta. Noin 15 prosenttia omaisuusrikoksista on vahingontekoa. Omaisuusrikosten kehityskuva on samantapainen kuin väkivallassakin. 1980-luvulla rikosten määrä nousi selvästi ja huippu sattui vuoteen 1990. Sen jälkeen omaisuusrikosten kehitys on Helsingissä ollut selvästi laskusuuntainen. Kolmen viime vuoden aikana omaisuusrikosten väkilukuun suhteutettu määrä on laskenut yli 10 prosenttia.

Laajoja rikosnimikeryhmiä – väkivaltaa ja omaisuusrikoksia – tarkastellen Helsingin rikostilanne näyttää kulkevan hyvään suuntaan. Sen sijaan joidenkin yksittäisten rikostyyppien määrä saattaa vaihdella paljonkin hyvin lyhyessä ajassa. Esimerkiksi automurrot lisääntyivät voimakkaasti 1990-luvulla noin 2 000 tapauksesta vuodessa lähelle 10 000 tapausta vuoteen 1998 mennessä. Vuonna 2003 näiden tapausten määrä oli jälleen laskenut noin 6 000 tapaukseen.

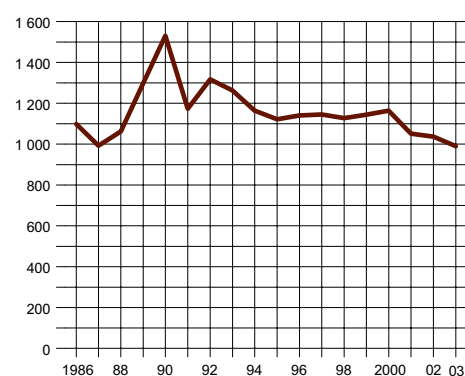
Rikokset Helsingissä ja muissa suurissa kaupungeissa

Helsinki on 'kärjessä' molemmissa rikostyypeissä, joskin omaisuusrikoksissa Turku on tarkasteluvuonna ensimmäisenä. Helsingin sijoitus on odotusten mukainen – onhan se maan suurimman kaupunkialueen keskuskaupunki. Turku ja Helsinkiä seuraavat molemmissa rikostyypeissä Oulu, Lahti, Vantaa, Tampere ja Espoo. Espoon ja Vantaan rikollisuustasot ovat vastaavasta syystä alempia eli pääkaupunkiseudun rakenteesta johtuen rikollisuutta keskittyy Helsinkiin. Turun korkea rikollisuustaso on hieman yllättävää, koska Turku on kooltaan verrattavissa lähinnä Tampereeseen, jonka rikollisuustaso on lähellä pääkaupunkiseudun muita kuntia.

Kuvio 3.3.1. Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset Helsingissä vuosina 1986–2003 väestön 10 000 asukasta kohden

Kuvio 3.3.2. Omaisuusrikokset Helsingissä vuosina 1986–2003 väestön 10 000 asukasta kohden

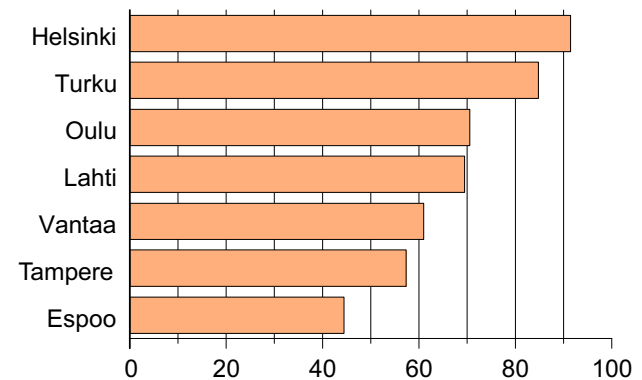
Kunnan rikostasoon vaikuttavat monet sosiaaliset ja demografiset tekijät. Kaikkia Suomen kuntia koskevassa tilastollisessa tutkimuksessa Helsinki osoittautui kuuluvan luokkaan "odotettu rikollisuuden taso" sekä väkivaltarikollisuudessa että omaisuusrikoksissa. Tällöin oli otettu huomioon lukuisia demografisia, sosiaalisia ja taloudellisia tekijöitä ja tilastollisella mallilla ennustettu rikollisuuden tasoa ja verrattu sitä tilastoidun rikollisuuden tasoon.

Koettu turvallisuus kaupunkien välillä ja Helsingin sisällä

Tilastoitu rikollisuus kuvaa vain osaa kaikista tapahtuneista rikoksista, sillä suurin osa rikoksista jää ilmoittamatta poliisille. Kaupunkilaisten kokemaa turvallisuutta (tai turvattomuutta) voidaan selvittää kyselytutkimuksilla. Tilastoitua rikollisuutta ja turvattomuuden kokemuksia ei voi suoraan verrata toisiinsa, sillä ne ovat käsitteellisesti eri asioita. Turvattomuuden kokemus voi syntyä paljon vähäisemmistä asioista kuin varsinaisesti rikoksen uhriksi joutumisesta. Turvallisuutta pidetäänkin yleisesti yhtenä hyvinvoinnin osatekijänä.

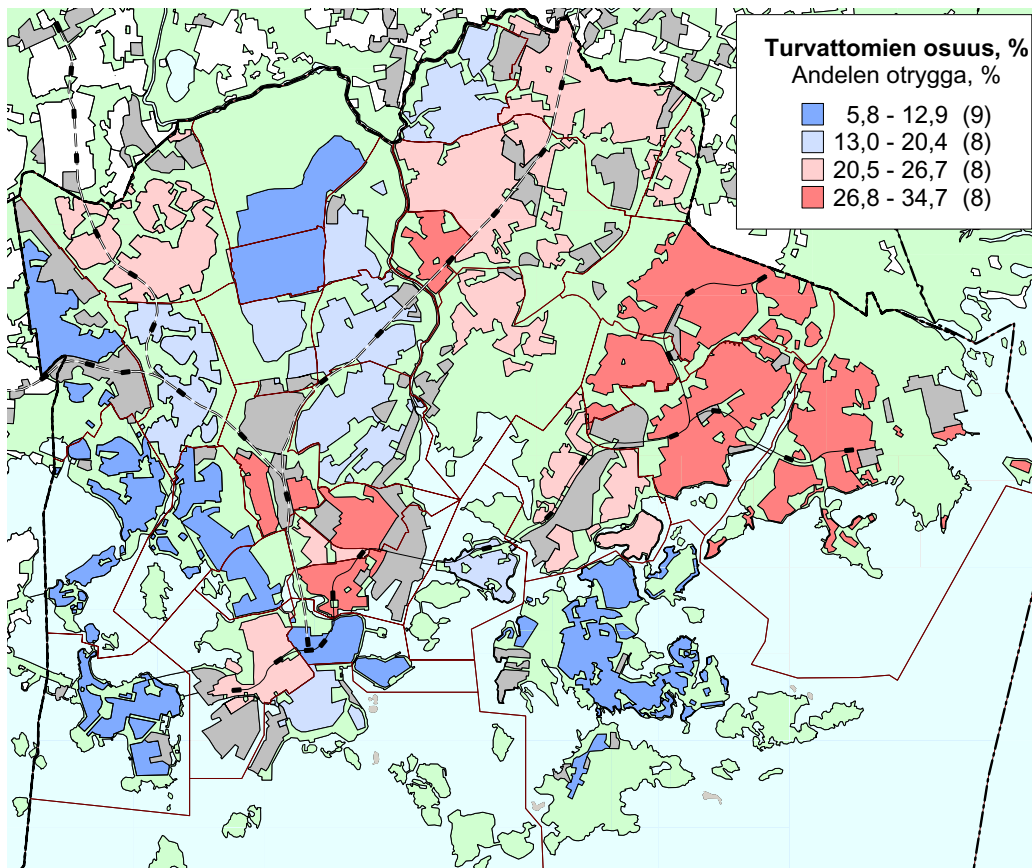
Koettua turvallisuutta kuvataan tässä oman asuinalueen ominaisuutena. Vastaajilta kysyttiin miten turvalliseksi he tuntevat olonsa kävellessään yksin perjantai- ja lauantai-iltoina asuinalueellaan. Kaupunkien vä-

Kuvio 3.3.3. Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset suurissa kaupungeissa vuonna 2003 väestön 10 000 asukasta kohden

liset erot asuinalueen turvattomuudessa ovat kaiken kaikkiaan vähäiset ja Helsinki pärjää vertailussa hyvin. Pienet erot kaupunkien kesken onkin hyvin odotettu tulos, sillä arkinen turvallisuuden tunne on suomalaisessa yhteiskunnassa suhteellisen korkealla tasolla ja kaupunkiympäristöt ovat kaupunkien kokoeroista huolimatta suhteellisen samankaltaisia. Sosiaalisia häiriöitä synnyttävät tekijät, kuten esimerkiksi päihteiden käyttö on yhtäläistä suurissa kaupungeissa.

Kuvio 3.3.4. Omalla asuinalueella turvattomuuden (turvattomien ja melko turvattomien osuus) kokemisen yleisyys peruspiireittäin 2003

Helsingiläisistä keskimäärin miltei joka neljäs koki vähintään jonkin verran turvattomuutta omalla asuinalueellaan. Kaupungin eri osissa esiintyy turvattomuuden kokemisessa vaihtelua. Turvattomimpaan neljännekseen (tummempi punainen) kuuluu alueita Pitkän sillan pohjoispuolelta ja toisaalta itäisistä esikaupungeista. Turvallisimmiksi koetut alueet (tummempi sininen) sijoittuvat kantakaupungin niemeltä länteen muodostuvalle vyöhykkeelle ja toisaalta Pohjois-Helsingin pientaloalueille sekä Kaakkois-Helsinkiin. Samansuuntaisia tuloksia on aiemmin raportoitu kaupunkipalvelututkimuksen aineistosta.

Vaikka erot koetussa asuinalueen turvallisuudessa ovat merkittäviä, se ei kuitenkaan merkitse vastaavia eroja rikollisuuden alueellisessa esiintymisessä. Esimerkiksi yleisillä paikoilla tapahtuvat pahoinpitelyt keskittyvät voimakkaasti rautatieaseman ympäristöön ja ajoittuvat viikonloppujen yötunteihin. Asuinalueiden väliset erot väkivallan esiintymisessä esikaupunkialueilla ovat vähäisiä.

Turvattomuuden kokemusta aiheuttavat tyypilliset päihtyneet ja heidän porukointinsa. Kyse ei ole siinänsä rikollisuudesta, vaan sosiaalisista häiriöistä. Ne heikentävät asuinalueen viihtyisyyttä ja vetovoimaa. Turvattomuus on vähitellen kasvanut yhdeksi asuinalueita erottelevaksi tekijäksi, joka voi heijastua esimerkiksi asuntojen alueellisissa hintaeroissa ja siten eriyttää kaupungin asuinalueita toisistaan.

Helsingin sisäinen erilaistuminen

Seuraava vertailu perustuu osa-alueitasoiseen (yhteensä yli 100 osa-alueetta) tietoon, jonka voidaan olettaa olevan herkkä alueiden välisissä eroissa tapahtuneille muutoksille. Osa-alueista on otettu mukaan vain ne

alueet, joiden asukasluku ylittää 500 henkilöä koko tarkastelujakson ajan. Tarkastelujaksona on viimeiset 3-4 vuotta tietojen saatavuudesta riippuen. Ilmiöistä ovat mukana valtionveronalaiset tulot, enintään perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus, työttömyysaste, toimeentulotuen saajien osuus sekä asuntojen hinnat. Kustakin ilmiöstä ovat mukana vain ne osa-alueet, jotka edustavat jakaumien ääripäitä. Tarkastelun rajaaminen tällä tavoin vain ns. 'hyviin' ja 'huonoihin' alueisiin on havainnollinen ja enemmän EU-hengen (ks. Simpura 2004) mukainen tapa selvittää kaupunkien sisäistä erilaistumista ja siinä tapahtuneita muutoksia. Kiinnostava kysymys siis on, mihin suuntaan kehitys on jakauman ala- ja yläpäässä kulkenut: onko osa-alue-erojen ääripäissä tapahtunut erkaantumista tai irtiottoja eli onko alueellinen erilaistuminen kasvanut? Erityinen kiinnostus kohdistuu jakauman alapäähän, voidaanko sieltä tunnistaa huonoon suuntaan meneviä kierteitä.

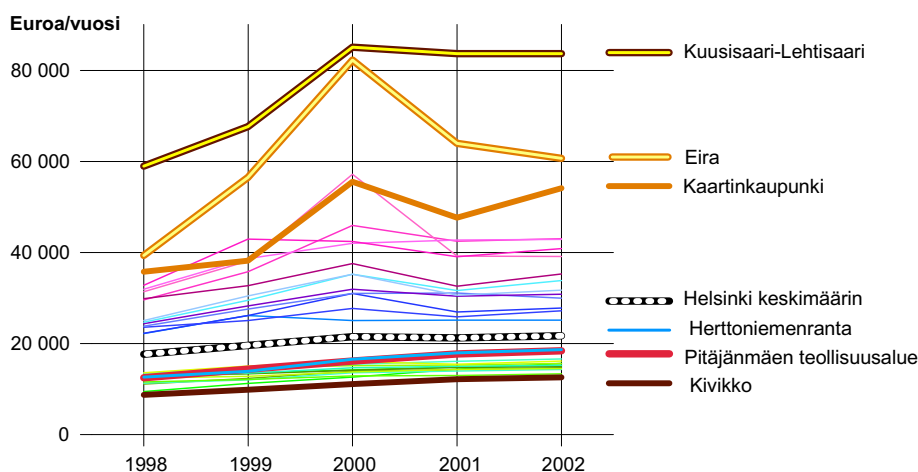
Alueelliset tuloerot tasoittuivat vuoden 1999 tasolle

Helsingiläisten henkeä kohti lasketut valtionveronalaiset tulot olivat 22 238 euroa vuonna 2003, mikä tarkoittaa 2,3 prosentin tulonlisäystä vuodessa (ennakkotieto). Tulot kasvoivat toista vuotta peräkkäin, sillä vuonna 2002 tulonlisäys oli 2,1 prosenttia. Kahden kolmen viime vuoden nykyistä varovaista tulotason kasvua (kokonaistuotannon 2-3 prosentin kasvulukujen perusteella tulot kasvoivat myös vuonna 2004) edelsi vuosien 1999 ja 2000 voimakas noin 10 prosentin tulonlisäys sekä 1,1 prosentin tulotason lasku vuonna 2001. Helsingiläisten tulot ovat siis olleet viime vuodet poikkeuksellisen suuressa muutoksessa.

Tulojen voimakas kasvu ja sen jälkeinen pudotus ei kuitenkaan koskettanut kaikkia helsinkiläisiä samalla tavoin, vaan riippui asutuskuntien tulorakenteesta.

Työtulojen osuus tuloista oli vuonna 2002 noin 67, eläketulojen 15, pääomatulojen 11 sekä työttömyys- ja muut sosiaaliturvatuksien kolme prosenttia. Näistä pääomatulot putosivat vuonna 2001 eniten, peräti 30 prosenttia. Pääomatulojen osuus asuinalueen asutuskuntien tulorakenteesta vaikutti siten merkittävästi alueiden välisen tuloero-

Kuvio 3.3.5. Valtionveronalaiset tulot henkeä kohti 15 korkeimman ja matalimman tulojen osa-alueella 1998–2002

jen muutoksiin. Tulotaso heilahteli eniten korkeimman pääomatulojen osuuden, Kaivopuisto 68 (alle 500 asukasta), Kuusisaari-Lehtisaari 53, Kaartinkaupunki 43, Eira 42, Ullanlinna 37, Kulosaari 34, Tammisalo 32, Marjaniemi 29 ja Munkkiniemi 25 prosenttia, alueilla. Vähiten tulot heilahtelivat siellä missä pääomatulojen osuus ja yleinen tulotaso oli matalin.

Vuosina 2000–2002 tulot laskivat 15 korkeimman tulojen osa-alueilla keskimäärin 7,2 prosenttia, kun ne 15 matalimman tulojen osa-alueilla nousivat 7,6 prosenttia. Voimakkainta tulojen lasku oli Marjaniemessä (32,5 prosenttia) ja Eirassa (26,2 prosenttia). Muualla tulohaitarin yläpäässä tulot laskivat 10 prosenttia tai vähemmän. Alueellisten tuloerojen kannalta kuvaavaa on, että tulohaitarin yläpäässä tulot nousivat vain kahdella osa-alueella, Tammisalossa (1,9 prosenttia) ja (Niemenmäessä 0,3 prosenttia) ja laskivat kaikilla muilla osa-alueilla. Tulohaitarin alapäässä tulot sen sijaan nousivat kaikilla osa-alueilla. Eniten ne nousivat Latokartanossa (23,8 prosenttia) ja Pitäjänmäessä, Kivikossa ja Herttoniemenrannassa, noin 13 prosenttia kussakin. Muualla nousu jäi keskimäärin 3-5 prosentin tuntumaan. Kaikilla neljällä alueella yli 13 prosentin nousu selittyy ainakin osittain väestörakenteen muutoksilla. Vuosina 2000–2002 alueelliset tuloerot siis tasoittuivat selvästi.

Vuosien 2000–2002 tulokehitys oli kuitenkin hyvin poikkeuksellinen ja tuloerojen alueellista tasoittumista on tarpeen suhteuttaa edeltäviin vuosiin. Edeltävällä kolmivuotisjaksolla 1998–2000 tulot kasvoivat tulohaitarin yläpäässä keskimäärin 43,0 prosenttia ja alapäässä 19,0 prosenttia. Edeltävät vuodet siis kasvattivat alueellisia tuloeroja voimakkaasti. Kun vuosien 1998–2000 tuloerojen alueellinen erilaistuminen yhdistetään vuosien 2000–2002 tasoittumiseen, huomataan että koko jaksolla 1998–2002 tulot kasvoivat tulohaitarin molemmissa päissä lähes saman verran, yläpäässä 30,1 prosenttia ja alapäässä 28,4 prosenttia. Kun lisäksi suhteutetaan korkea- ja matalatuloisten osa-alueiden keskimääräiset tulot toisiinsa huomataan, että vuonna 2002 tulohaitarin yläpäässä tulotaso oli 2,81-kertainen tulotasoltaan alimpien osa-alueiden (15 aluetta molemmista) keskimääräiseen tulotasoon verrattuna. Vastaavat luvut vuosille 1998, 1999, 2000 ja 2001 olivat 2,56 / 2,86 / 3,25 ja 2,79. Toisin sanoen osa-alueiden väliset tuloerot olivat poikkeuksellisen korkealla vuonna 2000 ja laskivat sen jälkeen niin, että vuonna 2002 alueelliset tuloerot olivat lähellä vuoden 1999 tilannetta.

Yksittäisten osa-alueiden suhteellisen aseman muutokset poikkesivat vuosien 1998–2002 erilaistumis- ja tasoittumistrendistä jonkin verran. Kolme suurituloisinta osa-aluetta, Kuusisaari-Lehtisaari, Eira ja Kaartin-

kaupunki, kasvattivat eroaan muihin. Myös Munkkiniemi paransi asemiaan kun taas Kulosaaren asema heikkeni ja Kruununhaka ohitti Katajanokan. Tulohaitarin alapäässä Herttoniemenranta ja Pitäjänmäen teollisuusalue nousivat selvästi. Pitäjänmäki ja Herttoniemenranta nousivat sijoilta 9. ja 11. sijoille 45 ja 47. Samoin Aurinkolahti harppasi vuosina 1999–2002 15. alimmalta sijalta tulohaitarin yläpäähän sijalle 12. Nousijoiden rinnalla ei nähty läheskään yhtä merkittäviä laskijoita, mitä voidaan pitää alueellisesti tasapainoisen kehityksen kannalta positiivisena. Jakomäki tipui 7. alimmalta sijalta 3. alimmaksi ja Meri-Rastila neljänneksi alimmalta toiseksi alimmaksi. Uudet asuinalueet, Kivikkoa lukuun ottamatta, näyttävät siis heikon alun jälkeen parantaneen asemiaan.

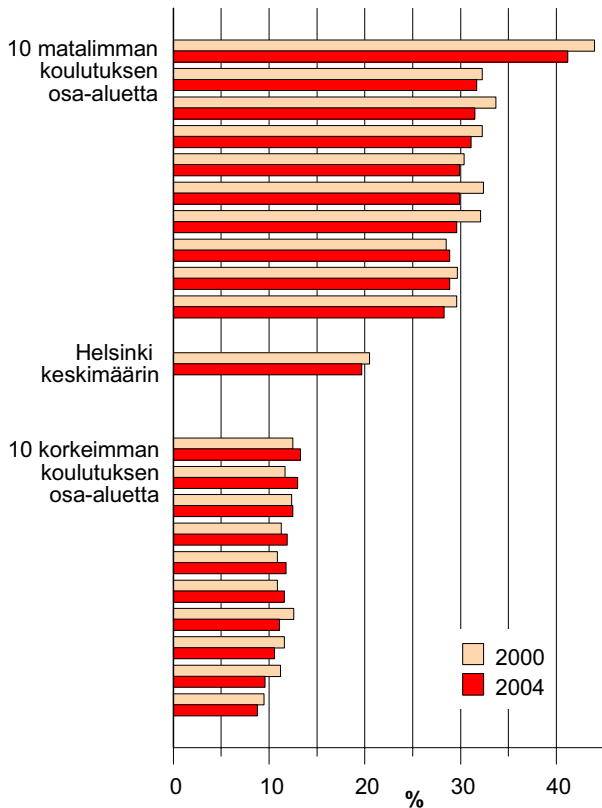
Alueelliset koulutustasoerot tasoittuivat

Nuorten koulutustason ja työllistymisen välisestä yhteydestä on totuttu ajattelemaan, että mitä korkeampi koulutustaso sitä paremmin nuoret työllistyvät. Tämä pitää edelleen kohtuullisen hyvin paikkansa, vaikka myös korkeasti koulutettujen nuorten työttömyys on viime vuosina lisääntynyt. Työnsaannin kannalta heikoimmassa asemassa ovat siis ne, joilla ei ole minkäänlaista perusasteen koulutuksen jälkeistä ammatillista tutkintoa.

Enintään perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus on laskenut Suomessa jo pitkään, samalla kun yleinen koulutustaso on noussut. Helsingissä tähän ryhmään kuuluvien 20–44-vuotiaiden osuus laski vuosien 2000–2004 välillä vajaan prosentin, 19,7 prosenttiin. Mikäli joillakin alueilla koulutustaso ei ole yleiseen tapaan noussut, tai jos se on joillakin alueilla laskenut, voidaan sellaista kehitystä pitää huolestuttavana. Hakeutuminen lukioon tai toisen asteen ammatilliseen koulutukseen vaihtelee suuresti Helsingin ja pääkaupunkiseudun eri alueiden välillä. Tasapainoisen alueellisen kehityksen kannalta on siten kaikkein epätoivotavinta, jos hakeutuminen peruskoulun jälkeiseen koulutukseen on laskenut alueilla, joilta peruskoulun jälkeiseen koulutukseen hakeudutaan jo muutenkin keskimääräistä vähemmän.

Vertailtaessa enintään perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuuksia helsinkiläisillä asuinalueilla, huomio kiinnittyy ensiksi suuriin eroihin matalan ja korkean koulutustason alueiden välillä. Matalan koulutustason alueilla eli alueilla joilla enintään perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus on suurin, osuus (32,5 prosenttia vuonna 2000) on puolitoistakertainen Helsingin keskitasoon verrattuna ja kolminkertainen korkean koulutustason alueisiin verrattuna. Lisäksi Helsingissä oli vuonna 2000 yksi alue, jossa enintään perusasteen suorittaneiden osuus on selvästi kaikkia

Kuvio 3.3.6. Enintään perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus 20–44-vuotiaista 10 matalimman ja korkeimman koulutustason alueilla 2000–2004

muita alueita korkeampi. Jakomässä tuo osuus oli 44 prosenttia eli kaksi ja puolikertainen Helsingin keskitasoon ja nelinkertainen korkean koulutustason alueisiin verrattuna.

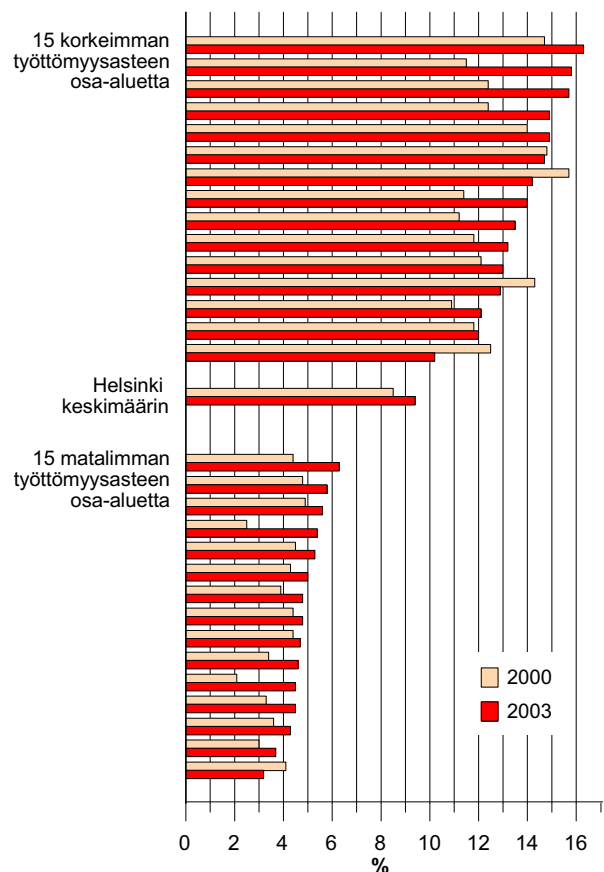
Enintään perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus ei laskenut vuosina 2000–2004 samalla tavalla koko kaupungissa. Korkean koulutustason alueilla heidän osuutensa sekä lisääntyi että laski, keskimääräisen osuuden pysyessä ennallaan noin 11 prosentissa. Sen sijaan matalan koulutustason alueilla heidän osuutensa laski lähes kaksi kertaa nopeammin kuin koko kaupungissa. Kaikista matalimman koulutustason alueella enintään perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus laski kaikkein eniten. Siten koulutuksen osalta muutokset olivat jaksolla 2000–2004 matalan koulutustason alueiden osalta myönteisiä ja tasoittivat kaupungin osa-alueiden välisiä eroja. Tasoittuminen johtuu pääosin siitä, että matalan koulutustason osa-alueilla yleinen koulutustaso jatkoi nousuaan ja lähestyi kaupungin keskimääräistä koulutustasoa samalla kun korkean koulutustason osa-alueilla koulutustaso ei ole enää juurikaan noussut. Muutokset olivat tosin suhteellisen pieniä, sillä useimpien koulutustaso ei ehdi muuttua neljässä vuodessa, vaikka tarkastelu olisikin rajattu 20–44-vuotiaisiin.

Työttömyyden alueiden väliset erot kasvoivat

Helsingin työttömyysaste oli vuoden 2003 lopussa 9,4 prosenttia ja työministeriön työnvälitystilaston mukaan työttömiä työnhakijoita oli 28 775. Työttömien määrä kasvoi kolmatta vuotta peräkkäin. Vuosittain työttömien määrä on kasvanut reilulla 1 500:lla ja kolmessa vuodessa työttömyysaste on noussut 0,9 prosenttiyksikköä. Työttömyys kasvoi edelleen vuonna 2004 loivasti aina lokakuuhun saakka, jolloin se ensimmäistä kertaa vuoden 2001 jälkeen pysähtyi. Vaikka työttömyysaste vuonna 2003 oli vain noin puolet kymmenen vuoden takaisesta (vuonna 1994 18,5 prosenttia), työttömyyden loivempikin kasvu on alueiden välisten erojen kannalta huolestuttavaa, jos se keskittyy vain muutamille alueille.

Tarkastelujaksolla 2000–2003 työttömien lukumäärä kasvoi kaikissa suurpiireissä. Myös peruspiiritasolla työttömyys kasvoi kaikkialla lukuun ottamatta Maunulan, Itä-Pakilan ja Myllypuron peruspiirejä. Kun aluetasoa edelleen tarkennetaan, niin Helsingistä löytyy 12 osa-alueita, joilla työttömyys väheni samanaikaisesti, kun se muualla kasvoi. Työttömyys kääntyi lievään laskuun muutamilla niin matalan (Tammisalo, Veräjämäki) kuin korkean työttömyyden (Toukola, Kivikko ja

Kuvio 3.3.7. Työttömyysaste (%) 15 korkeimman ja matalimman työttömyysasteen osa-alueilla 2000–2003

Maunula) alueilla. Kivikossa työttömyyttä vähensivät tarkastelujakson kuluessa valmistuneet uudet omistusasunnot ja siitä seurannut muutos väestörakenteessa.

Kun tarkasteluun poimitaan 15 korkeimman ja matalimman työttömyysasteen osa-alueita, niin työttömyys kasvoi eniten alueilla, joilla työttömyysluvut ovat ennestäänkin korkeita. Työttömyys kasvoi tarkastelujakson aikana yli kaksi prosenttia viidellä korkean ja kahdella matalan työttömyysasteen osa-alueella. Suurinta osa-alueittainen kasvu oli Meri-Rastilassa ja Itäkeskuksessa, joissa työttömyysaste nousi 12 prosentin tuntumasta lähelle 16 prosenttia, mikä määrällisesti tarkoitti vuoden 2003 lopussa molemmissa yli 400 työttöntä ja koko jaksolla 2000–2003 noin 100 työttömän lisäystä. Työttömyys kasvoi suhteellisen paljon, yli kaksi prosenttiyksikköä myös kahdella matalan työttömyyden alueella Lehtisaaressa ja Kaivopuistossa. Työttömien määrät jäivät näillä alueilla kuitenkin vuoden 2003 lopussa huomattavasti vähäisemmiksi, yhteensä alle neljänkymmenen.

Joillakin alueilla hieman yli 15 prosenttiin kasvanut työttömyysaste ei välttämättä tarkoita paikallisten kurtistumiskiarteiden käynnistymistä tai alueella asuvien työttömien vastentahtoista syrjäytymistä. Etenkään, jos samat osa-alueet ovat kymmenen vuotta aiemmin kestäneet kaksi kertaa suurempia työttömyyslukuja. Ero korkeimman ja matalimman työttömyysasteen osa-alueiden välillä on jo pitkään, niin 1990-luvun alussa kuin vuonna 2003, ollut nelinkertainen. Alueellisen tasapainon kannalta huolestuttavaa vuosien 2000–2003 työttömyyskehityksessä on, että työttömyys kääntyi vuonna 2001 kasvuun, ja että korkean työttömyyden ryhmään on noussut uusia alueita samalla kun entiset yhtä lukuun ottamatta ovat jääneet sinne.

Alueelliset erot toimeentulotuen saajien osuuksissa tasoittuivat

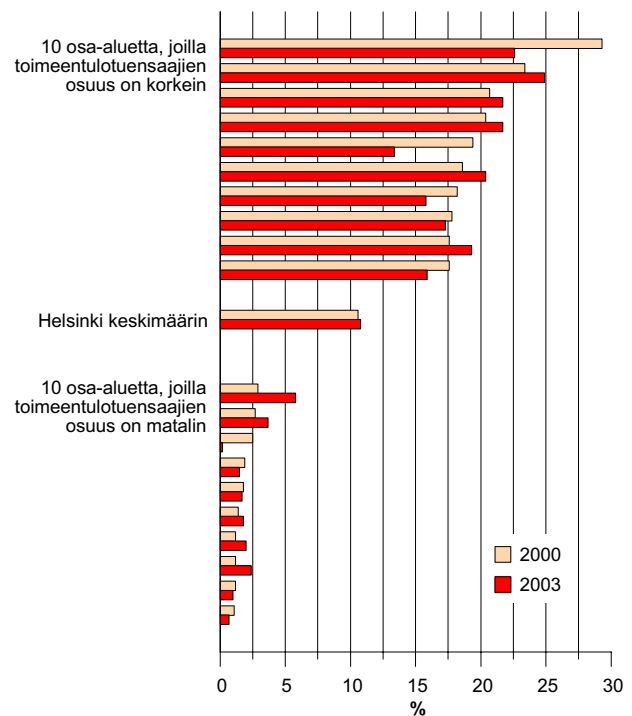
Toimeentulotuen saajien määrät ovat pysyneet Helsingissä viimeiset vuodet suurin piirtein ennallaan. Vuonna 2000 toimeentulotukea sai 59 123 henkilöä ja kolme vuotta myöhemmin 60 173. Toimeentulotuen saajien osuus (vuonna 2003 10,8 prosenttia) ei ole siis noussut samaa tahtia kuin työttömyysaste. Silti toimeentulotuensaajien osuus väestöstä on joillakin osa-alueilla työttömyysastetta suurempi.

Toimeentulotuensaajien osuus oli vuonna 2003 suurin Meri-Rastilan, Kivikon, Kallahden, Jakomäen ja Itäkeskuksen osa-alueilla, joissa tuensaajien osuus ylitti kaikissa 20 prosenttia. Näistä kolme ensimmäistä eli kolmen suurimman osuuden osa-alueita ovat suhteellisen vasta rakennettuja ja joissa työttömien maahanmuuttajien ja lapsiperheiden osuus on suuri. Ero

Hyvinvoinnin muita ulottuvuuksia

matalimman ja korkeimman osuuden osa-alueiden välillä on suuri. Kymmenen suurimman osuuden alueella toimeentulosaajien osuus väestöstä oli keskimäärin 20 prosenttia, kun se pienimmän osuuden osa-alueilla oli vain 2 prosenttia.

Kuvio 3.3.8. Toimeentulotuen saajien osuus (%) 10 korkeimman ja matalimman osuuden osa-alueilla 2000–2003

Vaikka toimeentulosaajien osuus ei jaksolla 2000–2003 Helsingissä suuresti muuttunutkaan, se laski selvästi kahdella osa-alueella: Kivikossa ja Pitäjänmäellä. Osa laskusta selittyy muutoksilla väestön määrässä ja rakenteessa. Kivikossa tuensaajien määrä pysyi ennallaan samanaikaisesti kun väestö kasvoi reilulla tuhannella. Pitäjänmäessä sen sijaan oli kyse aidosta laskusta. Tuensaajien määrä putosi vajaasta viidestä sadasta kolmeensataan samalla kun asukasmäärä kasvoi vain vajaalla kolmella sadalla. Kokonaisuutena alueiden väliset erot toimeentulotuen saajien osuuksissa siis tasoittuivat hieman. Muutokset olivat kuitenkin pieniä ja osa-alueiden väliset erot matalimpien ja korkeimpien osuuden alueiden välillä säilyivät lähes ennallaan. Alueellisten erojen kannalta merkittävänä voidaan sen sijaan pitää sitä, että osa-alueiden väliset erot ovat suurimmillaan (jakaumien ääripäissä kymmenkertaiset) juuri toimeentulosaajien osuuksia vertailtaessa.

Asuntohintojen erot alueiden välillä tasoittuivat

Vapaarahoitteisten vanhojen asunto-osakehuoneistojen hinnat ovat nousseet viime vuosina Helsingissä suhteellisen nopeasti, koko jaksolla 2000–2003 keskimääräinen 14,4 prosenttia ja vuosittain noin viisi prosenttia. Vanhan osakeasunnon keskihinta on nykyisin noin 2 500 euroa eli korkeampi kuin mitä se oli 1980-luvun asuntokaupan huippuvuosina. Kun yleinen hintatason nousu otetaan huomioon, asuntojen reaali hinnat ovat tällä hetkellä vuoden 1988 reaali hintojen tasolla. Mikäli asuntohintojen nousu jatkuu samaa tahtia, huippuvuoden 1989 reaali hintojen taso ylittyy lähimmän 2-3 vuoden aikana.

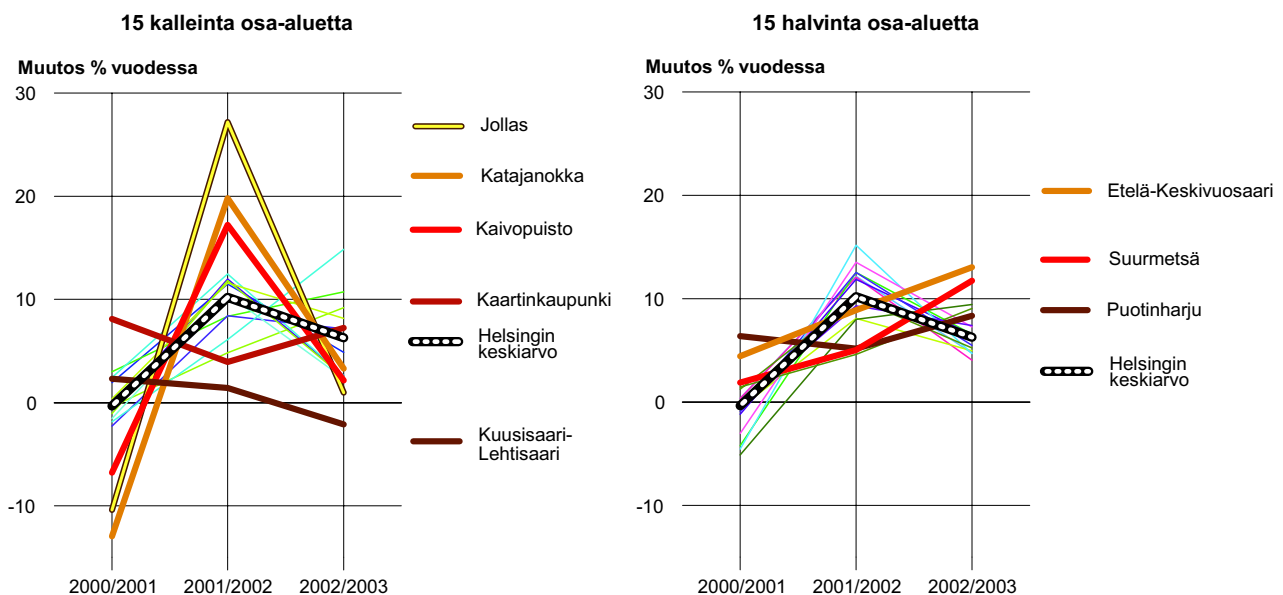
Hintojen nousu ei jakaantunut aivan yhtä tasaisesti koko Helsingin alueelle. Halvimmilla alueilla hinnat nousivat tarkastelujaksolla keskimäärin 14,8 prosenttia. Hintanousu oli keskimääräistä voimakkaampaa Etelä- ja Keski-Vuosaassa, jossa hinnat nousivat vuosien 2000 ja 2003 välillä 22,3 prosenttia, mikä nosti alueen pois 15 halvimmalla alueen joukosta. Halvimmilla alueilla hintojen nousu tarkastelujaksolla vaihteli 10,9–22,3 prosentin välillä, joten yksikään alue ei jäänyt hintakehityksessä selvästi jälkeen Helsingin muista alueista. Asuntojen hinnat eivät myöskään kääntyneet laskuun yhdelläkään halvimmista alueista.

Kalleimmilla alueilla asuntojen hinnat nousivat jakson kuluessa hieman vähemmän, keskimäärin 12,8 prosenttia. Kalleimpien alueiden vaisumpaa hintanousua selittää osin vuoden 2001 yleinen notkahdus asuntojen hinnoissa, joka oli kalleimmilla alueilla, esi-

merkiksi Katajanokalla, Jollaksessa ja Kaivopuistossa muita alueita syvempi. Seuraavana vuonna nämä kaikki kolme aluetta korjasivat pudotuksen ja asuntojen keskimääräinen neliöhinta nousi Katajanokalla ja Kaivopuistossa lähes 20 prosenttia ja Jollaksessa yli 27 prosenttia eli lähes 600 euroa. Kalleimmilla alueilla hintojen nousun vaihteluväli oli 7,2–19,1 prosenttia, Kuusi- ja Lehtisaarta lukuun ottamatta, jossa nousu jäi 1,6 prosenttiyksikköön. Siellä asuntojen hinnat jopa laskivat vuonna 2003, kun muualla hinnat samanaikaisesti nousivat. Jostain syystä myös Kaartinkaupungin ja Puotinharjun hintakehitys eteni eri tahtiin kuin muilla alueilla.

Siten asuntohintojen viimeaikainen kehitys halvimpien ja kalleimpien alueiden välillä tasoitti jonkin verran asuinalueiden välisiä hintaeroja. Kun vuonna 2000 yhden neliön hinnalla kalleimmalta alueelta sai 2,76 neliötä halvimmalta alueelta niin vuonna 2003 ero oli kuitistunut 2,54 neliöön. Samoin 15 halvimmalla alueella Helsingin keskihintaan suhteutettu asuntojen suhteellinen hintataso nousi, kun se samanaikaisesti 15 kalleimmalla alueella laski. Näin ollen vuosien 2000–2003 trendi poikkeaa aiemmasta, jossa asuntohintojen alueiden väliset erot olivat suurimmillaan tarkastelujaksen 1965–2001 lopussa. Asuntohintojen alueiden väliset erot ovat siis pitkässä juoksussa kasvaneet, mutta viime vuosina erojen kasvu on pysähtynyt ja kääntynyt lieväksi tasoittumiseksi. Ennakkotiedot vuoden 2004 asuntohinnoista puolestaan kertovat alueiden välisten hintaerojen taas hieman kasvaneen. Tasapainoisen alueellisen kehityksen kannalta tärkeintä on kuitenkin

Kuvio 3.3.9. Asuntojen keskihintojen muutos (%) 15 kalleimmalla ja halvimmalla alueella 2000–2003 (vapaarahoitteiset vanhat osakehuoneistot)

tieto, että halvimmilla alueilla asuntojen hintataso ei ole kääntynyt yhdelläkään alueella laskuun samalla kun yleinen hintataso on noussut.

Alueiden väliset erot tasoittuivat lievästi vuosina 2000–2004

Edellä esitetyn perusteella osa-alueiden välillä jaksolla 2000–2004 tapahtuneet muutokset kokonaisuutena tasoittivat alueiden välisiä eroja. Erot tasoittuivat tulojen, koulutustason, toimeentulotuen saajien osuukien ja asuntohintojen osalta. Tarkastelussa mukana olleista muuttujista ainoastaan työttömyysasteen alueiden väliset erot kasvoivat. Siinäkin erojen kasvu ei ollut kovin selkeää, vaan johtui lähinnä siitä, että korkean työttömyyden alueisiin nousi kolme uutta aluetta. Alueelliset tuloerot tasoittuivat vuoden 1999 tasolle. Tosin tulojen, ja mahdollisesti myös muiden muuttujien osalta on huomioitava, että tämä hieman yllättäväkin tasoittuminen selittyy osaltaan alueellisten erojen korkealla lähtötasolla, jonne ne olivat vuoteen 2000 mennessä kivunneet.

Mitään dramaattisia osa-alueiden välisiä muutoksia tai huonoon suuntaan meneviä kierteitä ei ole siis viime vuosina tapahtunut. Uudet asuinalueet pääosin paransivat asemiaan matalan alun jälkeen. Osa-alueiden väliset erot jakaumien ääripäissä ovat edelleen, lievästi tasoittumisesta huolimatta, tuloissa lähes kolmin-, työttömyydessä nelin-, koulutustasossa kolmin-, asuntojen hinnoissa kaksi ja puoli- sekä toimeentulotuen saajien osuuksissa kymmenkertaiset. Erojen viimeaikainen lievä tasoittuminen voidaan tulkita myös alueiden välisten erojen hetkelliseksi vakiintumiseksi (Niska 2004), jonka vuoden 2000 pörssikuplan puhkeaminen ja sen jälkeen heikentynyt työllisyystilanne on aiheuttanut.

3.4 Kulttuuritarjonta

Pääasiallisia Helsingin kulttuurista vastuullisia hallintokuntia ovat kulttuuriasiainkeskus, kaupunginteatteri, kaupunginorkesteri, taidemuseo, kaupunginmuseo ja kirjasto.

Kulttuuriasiainkeskuksen tehtävänä on luoda suosituksia ilmapiiri ja edellytykset taiteen ja kulttuurin tekemiselle ja kokemiselle Helsingissä. Se tarjoaa esiintymis- ja työtiloja taiteilijaryhmille, tukee kulttuuritilaisuuksia ja niiden tuotantoa sekä tuottaa taidekasvatusprojekteja ja omaa kulttuuritarjontaa.

Lähteet ja kirjallisuus:

Lähiöt ja turvallisuus

- Eronen, A., Luomala, J. & Paju, E. Metron tuomat. Itä-helsingiläisten kokemuksia hyvinvoinnistaan, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, Helsinki 2002.
- Heiskanen, M., Sirén, R., ja Roivanen, O. Rikollisuus kunnissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 203. Helsinki 2003.
- Ilkas, Hannu ja Lemmetyinen, Juha. Lähiötutkimus 2000, Taloustutkimus Oy. Helsinki 2003.
- Korhonen, Erkki. Ruoholahti, Pikku-Huopalahti, Meri-Rastila ja Kallahti muuttaneiden silmin. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1998:8.
- Nurmela, Sakari. Lähiötutkimus Helsingissä, Suomen Gallup Oy /Fennica, Espoo 1999.
- Kesänen, Juha (toim.). Työllistyvä Helsinki. Näkökulmia paikalliseen työllisyyden edistämiseen. Helsingin kaupungin tietokeskus & Helsingin kaupungin koulutus- ja kehittämiskeskus 2003.

Helsingin sisäinen erilaistuminen

- Asuntojen hinnat Helsingissä vuonna 2003. Helsingin kaupungin tietokeskus. Verkkojulkaisuja 2004:15.
- Helsingin työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys alueittain 31.12.2003. Helsingin kaupungin tietokeskus. Verkkojulkaisuja 2004:22.
- Helsingiläisten asuntokuntien tulot 2002. Helsingin kaupungin tietokeskus. Verkkojulkaisuja 2004:39.
- Helsingiläisten tulokehitys ja asuntokuntien tulot 2001. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2003:16.
- Karisto, Antti & Montén, Seppo. Lukioon vai ei. Tutkimus alueellista eroista helsinkiläisten lukionkäynnissä ja lukiolakkausten vaikutuksista. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1996:6.
- Kauppinen, Timo. Asuinalueen ja perhetaustan vaikutukset helsinkiläisnuorten keskiasteen tutkintojen suorittamiseen. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2004:6.
- Lönnqvist, Henrik & Vaattovaara, Mari. Asuntomarkkinoiden vuoristorata. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2004:5.
- Niska, Ari. Alueiden väliset erot Helsingissä 2000–2004: kasvava erilaistuminen vai erojen tasoittuminen? Kvartti 4/2004. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Simpura, Jussi. Kaupunkihyvinvointi ja sen indikaattorit. Teoksessa Antikainen, Janne & Tarja Pyöriä (toim.): Kaupunkiseutujen kasvun aika, 37–42. Sisäasiainministeriön julkaisu 2004:14.
- Syrjäytymistä ja sosiaalista segregatiota selvittäneen työryhmän mietintö. Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A, 1997:15.

teen ja kolmen vähiten palvelua tarjoavan pääkaupungin joukkoon teattereiden lukumäärän suhteen.

Kulttuuripalvelujen käyttöasteessa helsinkiläiset kuitenkin sijoittuvat hieman korkeammalle eurooppalaisessa pääkaupunkivertailussa kuin mitä tarjontapuolen mittarit osoittavat ja ovat monien palvelujen kohdalla lähellä pääkaupunkien keskiarvoa. Poikkeuksena ovat kirjastopalvelut, joiden käyttö on Helsingissä selkeästi Euroopan huippuluokkaa.

Eurooppalainen tilastovertailu tukee ajatusta siitä, ettei kulttuurin tarjonnan ja käytön osalta voida nimetä mitään erityistä kaupunkia muita aktiivisemmaksi tai passiivisemmaksi. Pikemminkin näyttää siltä, että kaupunkien kulttuuritarjonnalla ja kaupunkilaisten mieltymyksillä on omia erityispiirteitään ja kaupunkien kesken kulttuuri – ja taideoitoista vaihtelua.

Teatterissa käynti on tuntuvasti keskimääräistä yleisempää Kööpenhaminassa ja Tukholmassa. Berliinissä teattereissa käydään harvemmin, mutta Helsinki, Praha ja Barcelona sijoittuvat kaupunkien keskitasolle. Roomalaiset ovat ykkösiä kun verrataan konserteissa käyntejä, helsinkiläiset ja tukholmalaiset hyviä kakkosia ja vähiten konserteissa käyvät prahalaiset. Museokäyntien ykköskaupunki on puolestaan Tukholma ja peränpitäjänä Rooma. Elokuvakäyntejä kertyy eniten asukasta kohti Pariisissa, vähiten Riikassa ja helsinkiläisten käyntimäärä jää hiukan keskitason alapuolelle. Helsinkiläiset ovat Euroopan pääkaupunkien ahkerimpia kirjaston käyttäjiä yhdessä kööpenha-

minalaisten kanssa. Vähiten kirjastoista lainaavat Lissabonin ja Barcelonan asukkaat.

Aktiivisin kulttuuripalveluiden käyttö asukasta kohden löytyy EU:n pääkaupunkien joukosta Kööpenhaminasta ja Tukholmasta, Helsinki tulee kolmantena kun lasketaan sijoittuminen kolmen kulttuuripalveluita eniten käyttäneiden joukkoon. Kulttuuripalvelujen käyttö asukasta kohden on vähäisintä Haagissa, Lissabonissa, Riikassa ja Wienissä.

Suurimmat poikkeamat kaupunkien kulttuuripalvelujen käytön yleisestä tasosta profiloivat kaupunkeja jonkin verran. Erityisen runsaan käytön kautta Pariisi profiloituu elokuvakäyntien kaupungiksi ja Helsinki sekä Tukholma kirjallainojen kaupungeiksi. Museoiden erityisen vähäisen käytön kautta myös Rooma hahmotuu elokuvakäyntien ja konserttien kaupunkina, Kööpenhamina taas teatterikaupunkina. Suurin osa Euroopan pääkaupungeista kuitenkin jää ilman yksittäisen kulttuuripalvelun käytön määrittämää erityisprofiilia.

Kulttuuripalveluiden tarjonnan ja kysynnän samanaikainen tarkastelu antaa vain heikkoja viitteitä siitä, että kaupunkilaisten aktiivisuuteen vastataan palveluja lisäämällä tai että runsas tarjonta heijastuu runsaana käyttönä. Elokuvateattereiden paikkatarjonta on Pariisissa kärkipäätä, kuten käyttökkin, mutta Wienissä taas keskimääräistä runsaammasta tarjonnasta ei seuranut korkeaa osallistumista.

Kulttuurin käyttäjien mielipiteitä oman alueensa kulttuuripalveluiden laadusta selvitettiin Eurostatin ja

Taulukko 3.4.1. Kulttuuritarjonta EU-maiden pääkaupungeissa vuonna 2001

	Lukumäärä		1 000 asuk. kohti		
	Julkiset kirjastot	Museot	Teatterit	Konsertit	Elokuvateat. paikkoja
Amsterdam	32	55	46	..	14,7
Ateena	68	28	148	..	44,1
Barcelona	..	40	46	0,01	23,7
Berliini	146	165	60	..	18,1
Bryssel	16,6
Dublin	58
Haag	..	24	20	..	12,5
Helsinki	58	40	10	0,65	17,6
Kööpenhamina	23	27	50	..	23,2
Lissabon	349	34	23,0
Lontoo	397	156	135	0,57	15,2
Luxemburg	10	48,1
Madrid	62	0,18	23,7
Pariisi	66	34,7
Rooma	..	53	..	12,67	18,4
Tukholma	63	64	44	..	23,5
Wien	83	91	41	1,13	23,7

Lähde: Eurostat, Urban Audit

Taulukko 3.4.2. Asukkaiden kokema tyytyväisyys muutamiin palveluihin EU-maiden pääkaupungeissa 2004

	Tyytyväisten osuus, % elämänsä kaupungissa		
	kulttuuri-tiloihin	elokuva-	teattereihin
Kaikki kaupungit	89	85	90
Amsterdam	91	94	92
Ateena	61	77	91
Berliini	87	91	91
Bryssel	87	90	85
Dublin	85	87	88
Helsinki	94	96	97
Kööpenhamina	97	96	96
Lissabon	83	71	89
Lontoo	81	89	89
Luxemburg	95	89	89
Madrid	85	73	86
Pariisi	88	95	91
Rooma	92	83	90
Tukholma	94	97	97
Wien	96	94	88
Barcelona	95	84	90

Lähde: Eurostat, Urban Audit

Taulukko 3.4.3. Kulttuuripalvelujen käyttö Euroopan suurkaupungeissa vuonna 2001

Asukasta kohti vuonna 2001									
Elokuviissa käynnit		Museokäynnit		Kirja- ja medialainat		Teatterissa käynnit		Konserteissa käynnit	
Amsterdam	4,4	Amsterdam	7,0	Amsterdam	7,0				
Barcelona	5,7	Barcelona	4,4	Barcelona, 2002	1,2	Barcelona	1,4		
Berliini	3,7	Berliini	2,6	Berliini	5,5	Berliini	0,9		
				Dublin	9,1				
Haag	3,8	Haag	1,0	Haag	7,9	Haag	1,0	Haag	0,6
Helsinki	4,9	Helsinki	3,3	Helsinki	16,5	Helsinki	1,2	Helsinki	0,7
Kööpenhamina	8,0	Kööpenhamina	4,5	Kööpenhamina	12,5	Kööpenhamina	2,3		
Lissabon	9,1	Lissabon	5,7	Lissabon	1,1			Lissabon	0,5
		Lontoo	3,8	Lontoo	7,4				
Madrid	4,9	Madrid	1,6			Madrid	1,0		
Oslo	5,9	Oslo, 2002	6,7	Oslo, 2002	4,4	Oslo, 2002	1,4	Oslo, 2002	0,4
Pariisi	13,6			Pariisi	5,3				
		Praha, 2002	2	Praha, 2002	6,2	Praha, 2002	1,3	Praha, 2002	0,1
Riika, 2000	1,5			Riika, 2000		Riika, 2000	0,8		
Rooma	4,5	Rooma	0,3		5,9			Rooma	1,7
		Tallinna, 2003	1,4	Tallinna, 2003	5,1	Tallinna, 2003	1,5		
Tukholma	6,3	Tukholma	7,8	Tukholma	6,5	Tukholma	1,9	Tukholma, 2002	0,7
Wien	3,6	Wien	4,5	Wien	4,3	Wien	1,6	Wien	0,6
Vilna	1,7			Vilna	7,1				

Lähde: Eurostat, Urban Audit. kaupunkien tilastovirastot, Eurocult21-kysely

Euroopan neuvoston alueiden komitean toimesta asukkaille kohdistetuilla puhelinhaastattelulla. Haastattelun tulokset täydentävät Urban Auditin tilasto-osaa. Haastattelun tulosten mukaan kaikkien mukana olleiden kaupunkien asukkaista 85 prosenttia oli tyytyväisiä oman kaupunkinsa kulttuuritiloihin. Vastaavasti elokuvateattereihin tyytyväisten osuus oli peräti 90 prosenttia. Helsingissä tyytyväisten osuus oli vielä tuntuvasti keskiarvoa korkeampi. Peräti 96 prosenttia helsinkiläisistä oli tyytyväisiä kulttuuritiloihin ja 97 prosenttia elokuvateattereihin.

Tuoreimpien ja vuoden 1997 tilastojen vertailussa käy ilmi, että museokäyntien määrä on noussut lähes kaikissa mukana olleissa kaupungeissa. Sen sijaan teatterikäynneissä trendi on ollut laskeva; useimmissa kaupungeissa kävijöitä on ollut vähemmän kuin edellisessä vertailussa. Kirjastojen lainausmäärissä asukasta kohden kärki on pysynyt samana, mutta Dublin, Tallinna ja Praha ovat kasvattaneet kirjaston käyttöönsä roimasti ja kirineet eroa Helsinkiin ja Kööpenhaminaan. Elokuvakäynnit ovat lisääntyneet Vilnassa, Wienissä ja Helsingissä, muilta osin tilanne on pysynyt kutakuinkin muuttumattomana.

Kaikissa pääkaupungeissa ja suurissa aluekeskuksissa kulttuuripalvelujen käyttäjät palvelevat kuitenkin hallinnollisia rajoja suurempaa käyttäjäkuntaa. Pääkaupungit ovat myös monipuolisen kulttuuritarjonnan valtakunnallisia edelläkävijöitä ja niiden tarjoamien

palveluiden toivotaan houkuttelevan niin koti- kuin ulkomaisiakin matkailijoita. Tämä tulee ottaa huomioon kävijälukuja tulkittaessa.

Myös yhteiskunnan merkittävä tuki heijastuu kävijätilastoihin esimerkiksi alhaisina pääsymaksuina, joka omalta osaltaan saattaa lisätä tuetun taiteenlajin suosiota muihin verrattuna. Esimerkiksi tallinnalaiset käyvät teatterissa ahkerammin kuin muissa kulttuurilaitoksissa. Tätä selittää osaltaan se, että Virossa merkittävä osa kulttuuriin tuesta kohdistetaan teatteriin. Myös Tukholmassa teatteritaide on keskeinen julkisen tuen kohde, mikä näkyy myös kävijätilastoissa. Toisaalta taas Helsinki ei ole esitettyssä vertailussa aivan kärkisijoilla, vaikka sekä valtio että kaupunki tukevat teatteritoimintaa moneen muuhun taiteen alaan verrattuna suhteellisen runsaskätisesti. Julkisen tuen määrä on siis selkeästi vain yksi monista yleisön lukumäärään vaikuttavista tekijöistä.

Lähteet:

Cultural Statistics in Europe, Part one: Final Report, Population and Social Conditions 3/2002/E/N 18. European Commission 2002.

EU, DG Regio. Eurostat, Urban Audit II tietokanta.

Helsingin kaupungin Tilastolliset vuosikirjat, Osion ja Kööpenhaminan tilastolliset vuosikirjat, Prahan tilastotoimisto, Tallinnan kaupunki tilastotoimisto, Vilnius City in Figures, Riga in Figures 2001.

3.5 Helsingiläisten hyvinvointi kansainvälisessä vertailussa

Helsingin seudun talous kansainvälisessä tarkastelussa

Tuoreessa ”The Regional Economy of Helsinki from a European Perspective” –tutkimuksessa¹ Helsingin seudun todetaan olevan tehokas, elinkeinorakenteeltaan terve ja nykyaikainen sekä nopeasti kasvanut suurkaupunkialue. Helsingin seudulla palveluihin liittyvät alat ovat suurimpia työllistäjiä, kuten useimmissa muissakin Euroopan metropoleissa. Yksityinen palvelusektori on Helsingin seudulla merkittävä. Julkisen sektorin osuus työpaikoista on samaa luokkaa kuin metropolialueilla keskimäärin, mutta huomattavasti alhaisempi kuin muissa pohjoismaisissa pääkaupungeissa.

Pieni mutta tehokas

Euroopan mittakaavassa Helsinki on väestömäärältään pienehkö, mutta kilpailukykyinen alue. Kun asetetaan Euroopan 45 metropolia suuruusjärjestykseen väkiluvun suhteen, sijoittuu Helsinki vasta sijalle 32. Vastavasti Tukholman sijaluku on 19. Helsingin seudulla talouden tehokkuus ja tuottavuus on kuitenkin korkealla tasolla. Tuotannon arvonlisäys asukasta kohti on täällä noin 50 prosenttia korkeampi kuin koko maassa keskimäärin ja kaksi kertaa korkeampi kuin koko Euroopan kansantalouksissa keskimäärin, kun ostovoiman vastaavuutta ei oteta huomioon. Tällä mittarilla mitattuna Helsinki kuuluu Euroopan 15 vauraimman metropolialueen joukkoon muiden pohjoismaisten pääkaupunkien tavoin.

Nopeasti kasvanut metropoli

Vuosina 1995–2002 Helsingin seutu oli Euroopan nopeimmin kasvaneita alueita. Kun kaikki 45 suurkaupunkialuetta otetaan huomioon, niin väestön, työpaikkamäärän kuin tuotannonkin kasvuvauhti oli täällä kolmanneksi nopeinta koko Euroopassa. Esimerkiksi tuotannon kasvuvauhti oli Helsingissä keskimäärin 6,5 prosenttia vuosittain. Nopeampaan kasvuun ylettiin vain Dublinissa ja Varsovassa. Kun tarkastellaan tulevaisuutta vuoteen 2008 asti, niin väestön, työpaikka-

määrän ja tuotannon kasvuvauhdin ennakoidaan hidastuvan Helsingissä samoin kuin useimmilla muillakin metropolialueilla. Tuotannon ennakoitaan kasvavan Helsingissä tulevana vuosina keskimäärin kolmen prosentin vuosivauhtia, kasvun jäädessä metropolialueilla keskimäärin kahden prosentin tasoon. Työllisyyden kasvun arvioidaan olevan vuoteen 2008 asti Helsingissä keskimäärin noin yhden prosentin vauhtia vuodessa. Sekä tuotannon- että työllisyyskasvun osalta Helsingin ennakoitaan olevan kuudenneksi nopeimmin kasvava suurkaupunkialue 45 eurooppalaisen metropolialueen joukossa. Nopeinta kasvun ennakoitaan olevan uusissa Euroopan unionin maiden pääkaupungeissa Prahasa, Varsovassa ja Budapestissa.

Kansainvälinen kilpailukyky

Monissa kansainvälisissä kilpailukykykyselyissä Helsingin seutu menestyy hyvin. Robert Huggins Associates –tutkimuslaitoksen European Competitiveness Index 2004 –selvitys nostaa Helsingin seudun (Uusimaa) Euroopan kilpailukykyisemmäksi alueeksi ennen Tukholmaa ja Brysseliä. Euroopan komission European Innovation Scoreboard- tutkimus vuodelta 2003 arvostaa vastaavasti Helsingin seudun (Uusimaa) Euroopan toiseksi innovatiivisimmaksi alueeksi heti Tukholman jälkeen. Euroopan unionin tilastoviraston Eurostatin selvitykset vuodelta 2003 nostavat Helsingin kymmenen eurooppalaisen kärkialueen joukkoon mm. tutkimus- ja kehittämispanostusten ja patenttien lukumäärien osalta. ”Strategies for Urban Regions in the Knowledge Economy” –tutkimus, jonka on laatinut Euricur Erasmus University Rotterdam, luokittelee kaupunkeja kahteen pääkategoriaan: ”metropolitan cities” ja ”non-metropolitan cities”. Metropolikaupungit jaetaan edelleen kolmeen luokkaan: ”Knowledge Stars”, ”Metropolises in transition” ja ”Knowledge Pearls”. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat kaupungit omaavat kaikki olennaiset tietotalouden piirteet ja kehitysedellytykset. Tällaiseksi tietotalouden tähdeksi myös Helsinki on luokiteltu.

¹ Tutkimuksen aineisto perustuu laajaan The European Economic Research Consortium (ERECO) –tutkimuslaitosten verkoston laatimaan tutkimukseen 27 Euroopan maan ja 45 taloudellisesti merkittävimmän suurkaupunkialueen talouskehityksestä (ERECO, 2004)

Taulukko 3.5.1. EU15 pääkaupungit vuonna 2001

	Väestön- kasvu %	Yli 75- vuotiaat, osuus %	Yhden hengen asuntokunnat, osuus %	Asumis- väljyys m ²	Korkea-ast. tutkinnon suorittaneet, osuus %	Työllisyys- aste	Työttömyys- aste	Alle 25-v työttömien osuus % väestöstä	55-64-v pitkäaikais- työttömien osuus %
Ateena	-	7,0	31,5	30,9	18,5	64,4	9,4	20,8	46,2
Berliini	0,2	6,5	49,0	38,3	21,4	70,2	14,9	18,5	52,9
Bryssel	2,0	8,2	50,3	35,5	-	60,3	18,3	-	-
Dublin	-	5,6	29,0	-	17,2	66,5	6,7	11,6	23,2
Haag	0,3	8,3	49,7	46,0	18,2	73,3	3,4	8,0	-
Helsinki	0,8	6,3	47,7	32,5	28,3	77,6	5,8	12,6	68,3
Kööpenhamina	0,7	7,6	53,3	44,0	20,4	75,4	4,5	1,6	29,2
Lissabon	-1,0	10,3	30,6	-	17,2	70,5	6,8	14,6	56,6
Lontoo	1,0	5,9	34,7	-	22,9	71,8	6,5	9,5	-
Luxemburg	-	7,0	-	49,0	17,7	66,0	3,2	4,1	46,3
Madrid	2,6	8,5	23,9	29,9	-	72,6	12,4	22,5	11,6
Pariisi	-	7,9	52,4	34,9	36,9	74,3	11,7	15,9	65,5
Rooma	0,5	7,6	-	-	-	-	-	-	-
Tukholma	0,9	9,4	-	37,0	17,7	71,5	3,3	2,9	11,2
Wien	-4,0	8,3	45,3	-	12,7	76,0	10,7	15,0	-

	BKT henkeä kohti, euroa	Asuntokuntien käytävissä olevat tulot, euroa	Kotital. osuus, jotka ansaitsevat vähemmän kuin puolet kotitalouksien keskimäär. tulosta	Päivähoidossa olevien 0-4-v. määrä 1 000 0-4-vuotiaista kohden	Lääkäreitä 1 000 asukasta kohti	Julkiset viheralueet, m ² asukasta kohti
Ateena	-	-	-	-	2,7	5,7
Berliini	22 159	16 100	20,3	646,1	2,1	19,2
Bryssel	49 876	17 476	-	211,3	6,3	13,2
Dublin	36 019	-	-	-	3,5	-
Haag	-	23 200	21,4	227,5	3,6	21,0
Helsinki	40 972	29 127	23,5	804,2	3,8	16,6
Kööpenhamina	57 830	-	-	611,0	-	-
Lissabon	20 553	-	-	-	11,3	-
Lontoo	-	-	-	-	0,6	-
Luxemburg	48 688	41 569	-	278,9	7,2	30,1
Madrid	-	13 404	-	441,6	3,1	16,1
Pariisi	-	19 055	9,7	-	3,8	-
Rooma	21 225	-	-	-	-	12,6
Tukholma	50 355	-	13,0	651,4	-	-
Wien	36 844	26 110	-	408,3	7,5	11,0

Lähde: Eurostat, Urban Audit.

Helsinkiäisten tyytyväisyys Euroopan kaupunkivertailussa

Urban Audit -tietokantaan perustuen EU 15 pääkaupunkien vertailussa Helsingin suhteellinen asema on suosiollinen korkeasti koulutetun väestön, työllisyyden, bruttokansantuotteen ja kotitalouksien käytävissä olevien tulojen suhteen. Helsingille on myös ominaista nuorekas ikärakenne. Yhden hengen asuntokunnat ovat yleisempiä Helsingissä kuin muissa EU15 pääkaupungeissa keskimäärin. Tosin asumisväljyys on keskimäärin Helsingissä alhaisempi. Väestönkasvu vuoden 2001 aikana Helsingissä oli hieman korkeampi kuin keskimäärin pääkaupungeissa. Työttömyys ei ole Helsingissä polttava ongelma, mutta huolestuttavaa on

nuorten työttömien korkea osuus. Myös 55-64-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömyys on Helsingissä yleisempää kuin EU kaupungeissa keskimäärin. Helsingissä naisten työllisyysaste on korkea, ja päivähoitopalvelujen tarjonta on runsasta muihin pääkaupunkeihin verrattuna. Julkisia viheralueita on helsinkiläisten käytössä keskimäärin saman verran kuin muillakin Euroopan pääkaupunkilaisilla.

Euroopan Unionin Urban Audit -tietokannan perustamisen yhteydessä haastateltiin vuoden 2004 tammi-kuussa 31 suurkaupunkien asukkaita heidän mielipiteistään koskien omaa lähiympäristöään ja sen palveluita. Kyselyn tulosten mukaan helsinkiläiset ovat hyvin tyytyväisiä kaupunkiinsa ja sen palvelutasoon. Tyytyväisyys ylipäänsä elämään kaupungissa, koulu- ja lääkäripalveluihin, kulttuuri- ja urheilutiloihin ja viher-

alueisiin oli helsinkiläisten keskuudessa yli 90 prosentista. Myös julkinen liikenne ja koettu turvallisuus olivat 90 prosentin tuntumassa. Sen sijaan noin puolet helsinkiläisistä piti hyvän työpaikan löytymistä ongelmallisena ja osapuilleen vain yksi kymmenestä oli sitä mieltä että alueelta löytää helposti asunnon kohtuullisilla kustannuksilla.

Euroopan kaupunkien kentässä eniten yhtäläisyyksiä kaupunkilaisten arvioissa löytyy Pohjoismaiden pääkaupunkien kesken, myös Wienissä ja Luxemburgissa arvoinnit muistuttivat helsinkiläisten käsityksiä. Asuntomarkkinoiden toimivuus koetaan lähes kaikissa kaupungeissa erittäin vaikeaksi, työmarkkinoiden toimivuudessa on suurempia vaihteluita kaupunkien kesken. Pohjoismaiden pääkaupunkien hyvinvointipalveluiden ja turvaverkostojen toimivuudesta kertonee se, että vain harvoin asukkaat pitivät laskujen maksamista kuukauden lopulla vaikeana.

Taulukko 3.5.2. Mielipiteitä asuin ympäristöstä ja palvelutasosta eurooppalaisissa pääkaupungeissa vuonna 2004¹⁾

Osa A

	Ilman laatu on suuri ongelma	Melu on suuri ongelma	Kaupunki on siisti puhdas
Kaikki kaupungit	70	66	42
Amsterdam	61	58	27
Ateena	96	96	28
Berliini	64	70	24
Bryssel	84	71	45
Dublin	69	64	19
Helsinki	57	52	72
Kööpenhamina	69	59	45
Lissabon	88	87	25
Lontoo	85	71	26
Luxemburg	68	55	89
Madrid	91	93	31
Pariisi	89	80	39
Rooma	90	82	32
Tukholma	50	37	54
Wien	53	58	82

Lähde: Eurostat, Urban Audit.

¹⁾ Luvut kuvaavat samaa mieltä olleiden osuutta. Tiedot perustuvat vuonna 2004 tehtyyn puhelinhaastatteluun, jossa kyseltiin eurooppalaisten suurkaupunkien asukkailta mielipiteitä omasta asuin ympäristöstä ja palveluista.

Taulukko 3.5.2. Mielipiteitä asuin ympäristöstä ja palvelutasosta eurooppalaisissa pääkaupungeissa vuonna 2004

Osa B

	Tyytyväisiä elämänsä kaupungissa	julkiseen liikenteeseen	kouluihin	sairaala-palveluihin	lääkäri-palveluihin	viher-alueisiin	urheilutiloihin	elokuva-teattereihin	kulttuuritiloihin	Hallinnon palvelut toimivat tehokkaasti	Resursseja on käytetty vastuullisesti
Kaikki kaupungit	89	69	74	69	78	68	69	90	85	56	46
Amsterdam	91	75	84	81	83	73	77	92	94	48	42
Ateena	61	69	57	43	63	35	51	91	77	44	36
Berliini	87	78	43	83	82	63	50	91	91	32	12
Bryssel	87	68	78	85	90	80	73	85	90	60	53
Dublin	85	68	81	35	64	67	63	88	87	49	20
Helsinki	94	89	90	63	95	91	95	97	96	61	56
Kööpenhamina	97	50	83	79	91	86	70	96	96	65	56
Lissabon	83	46	59	41	61	46	64	89	71	45	34
Lontoo	81	56	71	61	69	75	67	89	89	51	37
Luxemburg	95	79	75	85	87	87	80	89	89	83	64
Madrid	85	57	72	46	67	58	50	86	73	46	37
Pariisi	88	72	79	75	84	76	68	91	95	57	54
Rooma	92	41	57	51	61	68	68	90	83	50	56
Tukholma	94	72	77	73	80	91	84	97	97	35	26
Wien	96	86	78	89	86	77	83	88	94	61	68

Lähde: Eurostat, Urban Audit.

Taulukko 3.5.2. Mielipiteitä asuinympäristöstä ja palvelutasosta eurooppalaisissa pääkaupungeissa vuonna 2004**Osa C**

	Helppo löytää hyvä työpaikka	Helppo löytää hyvä asunto kohtuuhintaan	Vaikea maksaa laskuja kuukauden lopussa	Tuntee olonsa turvalliseksi tässä kaupungissa	Tuntee olonsa turvalliseksi asuinalueella	1 vuoden kuluttua alue tulee olemaan viihtyisä	Ulkomaalaiset ovat sopeutuneet alueelle hyvin
Kaikki kaupungit	32	22	33	85	90	63	48
Amsterdam	48	5	32	94	95	46	35
Ateena	38	26	50	67	73	59	46
Berliini	5	52	25	85	95	39	36
Bryssel	42	19	33	78	86	57	46
Dublin	56	5	51	77	89	65	40
Helsinki	49	9	18	97	98	76	50
Kööpenhamina	45	1	15	98	98	66	30
Lissabon	8	18	42	69	82	56	40
Lontoo	54	9	34	81	87	39	60
Luxemburg	41	7	15	93	91	55	67
Madrid	17	11	41	82	84	55	28
Pariisi	49	4	33	90	91	52	47
Rooma	16	12	51	85	90	73	54
Tukholma	43	4	12	94	98	37	10
Wien	33	27	21	94	94	50	41

Lähde: Eurostat, Urban Audit.

Lähteet ja aineistoa:

- Laakso, Seppo ja Kostiainen, Eeva. The Regional Economy of Helsinki from a European Perspective. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2004:17.
- European Economic Research Consortium (ERECO). European Regional Prospects. Analysis and Forecasts to 2008. Cambridge Econometrics. 2004.
- European Competitiveness Index 2004. Robert Huggins Associates.
- European Innovation Scoreboard 2003. Euroopan komissio.
- Eurostat, Urban Audit -tietokanta.
- Kvartti 4 /2004-neljännensuosijulkaisu. Helsingin kaupungin tietokeskus, 2004.

4 Hyvinvointipalvelut ja niiden käyttö

4.1 Sosiaalipalvelut

Sosiaaliviraston vuoden 2002 strategiassa on näkemys keskeisistä helsinkiläisten hyvinvoinnin ja Helsingin sosiaalitoimen kehittämisen haasteista, päämääristä ja keinoista.

Helsinkiläisen elämänkaaren eri vaiheissa järjestettäviin lakisääteisiin subjektiivisiin oikeuksiin tai tarvkeharkintaisiin palveluihin lasketaan 95 prosenttia sosiaaliviraston toiminnasta. Loput viisi prosenttia on Helsingin omaehtoista toimintaa kuten lasten leikki puistot, työllistämistoiminta ja vanhusten päiväkeskukset.

Sosiaaliviraston asiakasmäärät vähenivät monissa palveluissa edellisen valtuustokauden aikana. Erityisesti toimeentulotuen ja päivähoidon asiakasmäärät

ovat tuntuvasti vähentyneet. Myös vaikeavammaisten kuljetuspalveluiden asiakasmäärä on laskenut. Kasvua on perheneuvolan ja lastensuojelun asiakasmäärissä sekä päihdehuollon avopalveluissa. Palveluja on kehitetty tavoitteena vähentää laitospuolitoisia palveluja ja lisätä avohoidon ja kotona asumisen tukea.

Lapsiperheiden palvelut

Lasten päivähoido

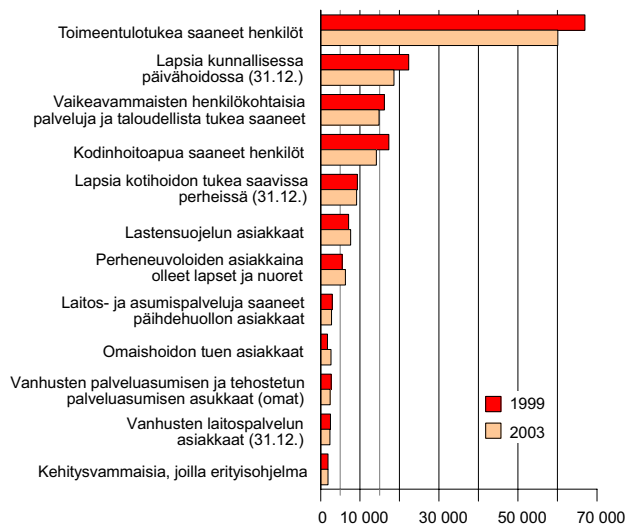
Päivähoitoikäisten lasten määrä on vähentynyt vuodesta 1999 vuoteen 2003 yli kolmella tuhannella ja päivähoitossa olevien lasten määrä vastaavasti noin kolmella tuhannella lapsella. Päivähoidossa olevien lasten määrän ennakoitiin vuoden 2004 aikana vähenevän noin 450 lapsella. Vähennys on enää parin prosentin luokkaa, mikä vastaa myös väestökehitystä. Samalla on tapahtunut lasten merkittävää siirtymää päivähoitosta kotihoitoon eli päivähoitossa olevien 1-6-vuotiaiden määrä on vähentynyt yli 16 prosentilla ja kotihoitossa olevien vuorostaan kasvanut lähes 10 prosentilla.

Päivähoidon rakenteellista muutosta on tapahtunut kun kunnallisessa päivähoitossa hoidettujen lasten määrä ja suhteellinen osuus ikäryhmästä on laskenut 61 prosentista 58 prosenttiin vuodesta 1999 vuoteen 2003. Yksityisissä päiväkodeissa hoidettujen lasten määrä on vähentynyt hiukan.

Päivähoidossa olevien lasten osuuden aleneminen on johtunut pääosin alle 3-vuotiaiden lasten osuuden alenemisesta 38 prosentista 33 prosenttiin, kun taas 3-6-vuotiaiden päivähoitossa olevien osuus on alentunut vain puolitoista prosenttiyksikköä.

Kunnallisessa päivähoitossa olevien lasten hoitoajoissa on tapahtunut merkittävä muutos vuosien 1999 ja 2003 välillä. Kokopäivähoidossa olevien lasten osuus kaikista hoidossa olevista lapsista on kasvanut huomattavasti ja osapäivähoidon osuus selvästi vähentynyt. Koululaisten iltapäiväryhmät muutettiin 1.8.2003 alkaen koululaisten kerhotoiminnaksi, minkä johdosta osapäivähoidossa olevien koululais-

Kuvio 4.1.1. Sosiaalipalveluiden asiakasmääriä vuosina 1999 ja 2003

Lähde: Sosiaaliviraston asiakastilastot 1999–2003

Taulukko 4.1.1. Sosiaaliviraston menot asukasta kohden 1999–2003

	Menot euroa/asukas/vuosi				
	1999	2000	2001	2002	2003
Lasten päivähoido	451	462	472	476	455
Vanhusten palvelut	242	262	296	319	323
Toimeentulotuki	168	165	180	193	193
Muut sektorit yhteensä	458	487	539	606	616
Yhteensä	1 320	1 377	1 486	1 593	1 586

Taulukko 4.1.2. Päivähoidossa ja kotona hoidetut lapset 1999 ja 2003

Hoitomuoto	1999		2003		Muutos 1999- 2003 %
	Lapsia	Lapsia	Lapsia	Lapsia	
Väestö 1-6-vuotiaat	35 156	31 777			-9,6
Kunnallinen päiväh. (pk ja pph)	22 364	18 665			-16,5
Yksityinen perhepäivähoito	329	251			-23,7
Yksityiset ostosopimuspäiväkodit	1 356	1 152			-15,0
Täysin yksityiset päiväkodit	2 006	1 725			-14,0
Päivähoidossa olevat lapset yht.	26 055	21 793			-16,4
Kotona hoidetut lapset	9 101	9 984			9,7
Päivähoidossa olevat % 1-6 vuotiaista	74	69			
Kotona hoidetut % 1-6 vuotiaista	26	31			

Taulukko 4.1.3. Kunnallisessa ja ostopalveluna hankitussa päivähoidossa hoidetut lapset iän mukaan 1999 ja 2003

	Päivähoidossa hoidetut		% ikäryhmästä	
	1999	2003	1999	2003
Lapsen ikä				
Alle 3 vuotta	4 425	3 582	38,2	33,1
3 - 6 vuotta	18 284	15 973	77,6	76,2
Yhteensä	22 709	19 555	64,6	61,5

Taulukko 4.1.4. Kunnallisessa päivähoidossa olevat lapset hoitoajan mukaan

	Lapsia		% hoidossa olevista	
	1999	2003	1999	2003
Kokopäivähoito	19 037	16 981	83,9	89,0
Osapäivähoito	3 327	1 684	14,7	8,8
Ympäri vuorokautinen hoito	323	420	1,4	2,2
Yhteensä	22 687	19 085	100	100

Taulukko 4.1.5. Kunnallisessa päivähoidossa olevien lasten äidinkieli

Äidinkieli	Lapsia		Osuus lapsista %		Osuus kieliryhmän 1-6-vuotiaista %	
	1999	2003	1999	2003	1999	2003
Suomi	19 912	16 058	89,0	86,3	65,4	60,2
Ruotsi	1 271	1 080	5,7	5,8	59,6	55,9
Muu	1 181	1 465	5,3	7,9	46,0	46,5
Yhteensä	22 364	18 603	100	100	63,6	58,5

ten määrä on pudonnut noin 800 lapsesta 160 lapseen. Ainoa kasvava ryhmä päivähoidossa ovat ympärivuorokautista hoitoa tarvitsevat lapset, joita oli 420 vuonna 2003.

Päivähoidossa olevien lasten määrän pienentyessä on myös päiväkotiverkkoa rationalisoitu. Useista kokonaisista päiväkodeista on luovuttu ja jäljelle jääneitä yksiköitä on täytetty tehokkaammin. Vuonna 1999 ja 2000 Helsingissä oli 336 päiväkotia. Vuoden 2002 loppussa päiväkoteja oli vielä 324 ja vuoden 2003 loppuun mennessä päiväkotien määrä oli supistunut 289:ään.

Kunnallisten päiväkotien täyttö- ja käyttöasteet olivat alimmillaan vuosina 2000 -2001, jolloin päiväkotien täyttöasteet olivat keskimäärin 98,5 ja 98,8 prosenttia käyttöasteen ollessa samaan aikaan keskimäärin 89,6 ja 89,3 prosenttia. Vuonna 2003 päiväkotien täyttöaste oli keskimäärin 100,4 prosenttia ja käyttöaste 92,9 prosenttia.

Maahanmuuttajataustaisten, äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvien, osuus oli 5,3 prosenttia kaikista Helsingissä päivähoidossa olevista lapsista vuonna 1999. Vuoden 2003 loppuun mennessä osuus on kasvanut jo 7,9 prosenttiin. Päivähoidossa olevien erikielisten lasten osuudet ikäryhmästä ovat myös muuttuneet. Suomenkielisten lasten osuus 0-6-vuotiaista on alentunut ja vuonna 2003 noin 60 prosenttia 1-6-vuotiaista suomenkielisistä lapsista oli päivähoitoon piirissä. Ruotsinkielisten lasten kohdalla on tapahtunut samoin ja päivähoitoon piirissä oli noin 56 prosenttia 1-6-vuotiaista ruotsinkielisistä lapsista. Maahanmuuttajataustaisten lasten osuus on hieman kasvanut ja 46,5 prosenttia muun kuin suomen- ja ruotsinkielisistä vastaavan ikäisistä lapsista oli päivähoitoon vuonna 2003.

Maahanmuuttajataustaisten lasten suhteellinen osuus vaihtelee huomattavastikin eri päivähoitoalueilla ja joissain päiväkodeissa saattaa syntyä jopa lapsiryhmiä, joissa valtaosa lapsista ei puhu suomea tai ruotsia. Maahanmuuttajataustaisten lasten päivähoitoon järjestäminen on yksi lähitulevaisuuden suurimmista haasteista, johon vastaamisella on kauaskantoisia vaikutuksia. Helsingissä on parhaillaan käynnissä ja alkamassa useita hankkeita, joiden tehtävänä on etsiä erilaisia keinoja maahanmuuttajaperheiden kotoutumisen tukemiseksi.

Perheneuvola

Helsingissä on seitsemän alueellista ja yksi ruotsinkielinen perheneuvola. Perheneuvolat tekevät avohoidollista mielenterveystyötä lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä auttamiseksi. Perheneuvoloiden kokonaisasiakasmäärän lisäys on ollut erityisen tuntuva vuodesta 1999 vuoteen 2003, kaikkiaan 12 prosenttia. Lapsiasiakkaiden määrä kasvoi vastaavana aikana liki yhdeksän prosenttia. Viime vuosien kokonaisasiakasmäärän kasvuun on vaikuttanut palvelujen tarpeen lisääntymisen ohella se, että perheneuvoloiden resurssilisyksillä on voitu vastata aikaisempaa paremmin palvelujen kysyntään.

Taulukko 4.1.6. Perheneuvoloiden asiakkaat vuosina 1999–2003

	1999	2003	Muutos 1999-2003	
			lkm	%
Asiakkaita yhteensä	5 543	6 300	757	12,0
josta lapsiasiakkaita	1 907	2 086	179	8,6

Suurin osa eli noin 71 prosenttia tutkituista ja hoidetuista lapsista on 7-12 -vuotiaita. Alle kouluikäisten lasten osuus on noin 26 prosenttia. Vauvaikäisten 0-2 -vuotiaiden asiakkaiden määrä lisääntyi 36 prosentilla vuonna 2003, mihin osaltaan on vaikuttanut varhaisen vuorovaikutuksen työmuotojen kehittäminen perheneuvoloissa.

Lasten oirehdinta on vaikeutunut ja perheiden ongelmat ovat monimutkaistuneet. Vanhempien elämäntilanteen puute ja voimien vähäisyys näkyy perheiden kanssa työskentelyssä. Tavallisimmin asiakkaaksi tulon syitä olivat sopeutumisoingemat (30,7 prosenttia), psyykkiset herkkyysoireet (24 prosenttia) sekä perheongelmat (18,8 prosenttia). Vuonna 2003 noin 17 prosenttia perheistä otti yhteyttä perheneuvolaan omasta aloitteestaan. Muut perheet tulivat sosiaali-, terveydenhuolto- ja opetustoimenviranomaisten kehottamina. Asiakkailla on jo perheneuvolaan tullessaan paljon yhteistyösuhteita. Asiakkaista 35 prosenttia oli tai oli ollut aikaisemmin lastensuojelun asiakkaana.

Lastensuojelu

Helsingissä lastensuojelun avohuollon piirissä oli lapsia ja nuoria seitsemän prosenttia alle 18-vuotiaasta väestöstä vuonna 2003, jolloin lastensuojelun asiakkaina oli 7 659 lasta ja nuorta. Heistä avohuollon asiakkaita oli 6 848. Koko maassa lastensuojelun avohuollon piirissä oli vastaavasti 5,1 prosenttia ikäryhmän lapsista ja nuorista.

Taulukko 4.1.7. Lastensuojelun piirissä olleet lapset ja nuoret 1999 ja 2003

	1999	2003	Muutos %
Lapsia ja nuoria yhteensä	7 121	7 659	7,6
josta:			
Avohuollossa	6 028	6 848	13,6
Sijaishuollossa	2 258	2 421	7,2
Huostassa olleet	1 524	1 780	16,8
Uudet huostaanotetut	348	323	-7,2
Kiireellisesti huostaanotetut	197	254	28,9

Viimeisten 10 vuoden aikana Helsingissä lastensuojelun asiakasmäärä on kasvanut noin 30 prosenttia eli noin 2 270 lapsella. Asiakasmäärän kasvuvauhti oli voimakas vuosina 1995–1998, mutta on sen jälkeen tuntuvasti hidastunut.

Sijaishuollossa, kodin ulkopuolelle sijoitettuna olevia helsinkiläisiä lapsia on selvästi suurempi osuus kuin muualla, yli kaksi prosenttia vuonna 2003, kun koko maassa osuus jää noin yhteen prosenttiin. Myös suurimpiin kaupunkeihin verrattuna sijoitettujen osuus lapsiväestöstä on Helsingissä suurempi.

Sijaishuollossa olevien määrään on laskettu huostaanottojen lisäksi avohuollon tukitoimena sijoitetut ja jälkihuollossa olevat lapset ja nuoret. Vuonna 2003 sijoitettuna oli 2,6 prosenttia 0-17-vuotiaista helsinkiläisistä, yhteensä 2 421 lasta ja nuorta.

Viiden viimeisen vuoden aikana lastensuojelun asiakasmäärä on kasvanut 7,5 prosenttia. Kasvuun on vaikuttanut nimenomaan avohuollon asiakasmäärän lisäys, joka oli 13,6 prosenttia. Sijaishuollossa olleiden lasten ja nuorten määrä on kasvanut vastaavana aikana noin seitsemän prosenttia. Sijaishuollon asiakasmäärä oli korkeimmillaan vuonna 2002, mutta väheni siitä neljä prosenttia vuoteen 2003. Tätä voi pitää myönteisenä ottaen huomioon edellisten vuosien sijaishuollon tarpeen kasvun.

Vuonna 2004 lastensuojelun asiakasmäärä kuitenkin edelleen kasvoi nimenomaan avohuollossa. Sen sijaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on vähentynyt. Huostassa olevien lasten kokonaismäärä on pysynyt samana kuin edellisen vuoden alkupuolella, vaikka uusia ja kiireellisiä huostaanottoja on tehty enemmän kuin vastavana ajanjaksona viime vuonna.

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten määrä on lastensuojelussa kasvanut 10 vuodessa yli 60 prosenttia. Viiden viimeisen vuoden aikana lisäystä on ollut 3-9 prosenttia vuosittain. Maahanmuuttajataustaisia lapsia oli lastensuojelun asiakkaina yhteensä noin 820 vuonna 2003.

Yleisimmin lastensuojelun taustalla ovat lapsen ja nuoren kasvuoloihin liittyvät tekijät kuten vanhempien

Taulukko 4.1.8. Kuusi yleisintä lastensuojelun tarvetta aiheuttanutta tekijää vuonna 2003

Lastensuojelun tarvetta aiheuttavat tekijät ¹⁾	Kaikki asiakkaat	%	Avohuollon uudet asiakkaat	%
Yhteensä tekijöitä	7 659	100	904	100
Vanhemman/huoltajan päihteiden käyttö	1 369	17,9	121	13,4
Sosiaalinen vuorovaikutus/perheen ihmissuhdevaikeudet ym.	1 043	13,6	148	16,4
Vanhemman/huoltajan fyysinen ja psyykinen terveys	945	12,3	104	11,5
Kasvatuskysymykset	616	8,0	74	8,2
Väkivalta	384	5,0	100	11,1
Muut perheen elinoloihin liittyvät vaikeudet	601	7,8	90	10,0

1) Tarvetta aiheuttavaksi tekijäksi on otettu tilastovuonna asiakastietojärjestelmään ensimmäiseksi merkitty tekijä.

päihde- ja mielenterveysongelmat sekä perheenjäsenten vuorovaikutukseen ja ihmisuhteisiin liittyvät vaikeudet. Vanhempien päihteiden käytön suhteellinen osuus lastensuojelun tarvetta aiheuttavista tärkeimmistä tekijöistä on vähentynyt vuodesta 1996 vuoteen 2003 verrattuna.

Sen sijaan vanhempien mielenterveysongelmien, perheen sisäisen väkivallan sekä muiden perheen elinoloihin liittyvien tekijöiden (esim. vanhempien väsymys) suhteelliset osuudet ovat lisääntyneet. Lasten ja nuorten omien toimintaedellytysten osalta on pidettävä myönteisenä sitä, että lastensuojelun taustalla ovat määrällisesti-

Vuosaaren lasten ja nuorten hyvinvointi vuonna 2004

Vuosaaren lasten ja nuorten hyvinvointia selvitettiin osana Hyve – projektin sosiaalinen raportointi hanketta vuonna 2004. Tietoa kerättiin ensin sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimen työntekijöiltä sekä kolmannen sektorin ja seurakunnan edustajilta kyselyllä, johon vastasi 54 henkilöä. Tietoa syvennettiin vielä 10 henkilön fokuskeskustelussa, johon osallistui edustajia kyselyyn osallistuneista ammattiryhmistä ja toimijoista.

Kysyttäessä vuosaarelaisten hyvinvoinnista esille nousi huolia erityisesti maahanmuuttaja perheisiin liittyen. Maahanmuuttajien oman ja suomalaisen kulttuurin välille syntyy herkästi ristipaineita. Esimerkiksi maahanmuuttaja perheiden vanhemmat eivät aina hyväksy lastensa suomalaisnuorilta omaksumia tapoja. Toisaalta maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaiset nuoret voivat eriytyä omiin ”jengeihin”, mikä lisää nuorten välisiä ristiriitoja. Monikulttuurisessa ympäristössä kasvaminen ei automaattisesti vähennä etnistä syrjintää vaan tarvitaan kohdennettuja keinoja lisätä suvaitsevaisuutta. Vuosaareissa on kokemusta sekä tietoa monikulttuurisesta työstä lasten ja nuorten kanssa, ja keskustelijat pitivät tärkeänä, että tätä tietoa jaettaisiin eri toimijoiden kesken. Maahanmuuttajien sopeutumisessa kielen oppiminen ja oman kulttuuri-identiteetin vahvistaminen koetaan tärkeäksi. Useissa päiväkodeissa on satsattu lasten kielenoppimiseen järjestämällä ”suomi toisena kielenä” ja lasten oman äidinkielen (kuten somalia ja venäjä) opetusta. Palvelujen tarjontaan on luotu myös niin sanottuja matalan kynnyksen palveluja, jotka ovat konkreettisesti asukkaita lähellä (kuten taloyhtiön kerhohuoneessa). Se voi myös tarkoittaa peruspalveluihin integroitua erityispalveluja, kuten perhetyö päivähoitossa.

Suomalaissyntyisten lasten ja nuorten osalta suurimpina huolenaiheina esille nousivat päihde- ja mielenterveysongelmat. Huoli nuorten päihteiden käytöstä oli erittäin monessa vastauksessa ja vastaajat kertoivat erityisenä huoleenaan yhä nuorempien, varhaismurrosikäisten päihdekokeilut. Mielenterveyspalvelujen osalta ongelmana nähtiin, että avopalveluja on, mutta ei riittävästi tai oikein kohdennettuja. Osa lapsista tarvitsisi enemmän ja vankempia mielenterveyspalveluja. Lisäksi huolenaiheina mainittiin lasten ja nuorten yksinäisyys, turvattomuus ja aikuisten puute. Nuoret, jotka jäävät ilman aikuisten tukea, jengiytyvät helposti, mikä taas voi johtaa ”heikot verkostoituvat heikkojen kanssa” -syrjäytymiskierteeseen.

Useiden vastaajien huolet liittyivät myös Vuosaaren peruspalvelujen riittävyyteen. Alueen asukasmäärä on voimakkaassa kasvussa, mutta palvelujen resurssit eivät lisäänty samassa määrin. Muun muassa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden uupuminen ja runsas vaihtuvuus alueella koetaan ongelmalliseksi jo tällä hetkellä.

Vuosaaresta löytyy myös voimavaroja, kuten hyvät harrastamahdollisuudet. Alueella on kansalaisaktiivisuutta ja monimuotoista asukas- ja järjestötoimintaa, jotka ennaltaehkäisevät tehokkaasti syrjäytymistä ja kulttuurien välisiä ristiriitoja. Esimerkkeinä mainittiin asukaspuistot, korttelitalo, useat projektit ja asiakkaiden käyttäjäneuvostot. Vuosaareissa toimiva aluefoorumi on myös edistysellinen viranomaisten, asukkaiden ja kolmannen sektorin toimijoiden verkosto, joka seuraa ja ottaa kantaa Vuosaaren kehitykseen. Näihin on hyvä satsata jatkossakin.

Lähde: Saastamoinen, Ulla ja Åberg, Hannele. Vuosaaren hyvinvointi 2004. Sosiaalinen raportointi. Sosiaali- ja terveysurvan keskusliitto ry ja Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2004.

Lisätietoja sosiaalinen raportointi – menetelmästä osoitteesta www.hel.fi/sosv/waris ja tämän julkaisun liite 1.

kin olleet aikaisempaa harvemmin lasten ja nuorten kouluvaikeudet, sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat sekä rikolliset teot.

Vuonna 2003 uudet lastensuojelun avohuollon asiakkauudet poikkesivat piirteiltään jo asiakkaina olevista. Uusissa lastensuojelun asiakasperheissä lastensuojelun tarvetta aiheuttivat yleisimmin perheen risti-riidat sekä ihmissuhteisiin ja elämänhallintaan liittyvät vaikeudet. Uusissa asiakasperheissä esiintyi myös suhteellisesti enemmän perheväkivaltaa ja muita perheen elinoloihin liittyviä vaikeuksia kuten vanhempien väsymystä. Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien suhteellinen osuus oli uusien asiakkaiden kohdalla pienempi kuin jo asiakkaina olevilla. On ilmeistä, että vanhempien päihdeongelmat tulevat esiin vasta myöhemmin asiakkuuden kuluessa.

Huostaanotoissa vanhempien päihteiden käyttö on tärkeimpänä taustatekijänä noin joka kolmannen lapsen kohdalla. Kiireellisten huostaanottojen tärkeimpänä aiheuttajana vanhempien päihteiden käyttö on kuluvana vuonna jonkin verran lisääntynyt edellisestä vuodesta.

Aikuisväestön palvelut

Toimeentulotuki

Helsingin väestöstä 10,8 prosenttia sai toimeentulotukea vuonna 2003. Toimeentulotuen saajien määrä nousi hieman vuosina 2002 - 2003. Vuonna 2003 tuensaa-jina oli 39 967 kotitaloutta, joissa oli 60 173 henkilöä, joten saajia oli 10 prosenttia vähemmän kuin vuonna 1999.

Toimeentulotuki on varsinkin Helsingissä erityisesti yhden hengen talouksien tuki, sillä 72 prosenttia tuensaa-jista oli yksinäisiä. Osuus on pysynyt viime vuosikymmenet lähes samana. Yksinhuoltajia oli 13 prosenttia toimeentulotuen saajista, mutta suhteellisesti heillä on suurin riski joutua toimeentulotuen tarpeeseen. Vuonna 2003 sai lähes joka kolmas helsinkiläisestä yksinhuoltajista ainakin kerran toimeentulotukea. Pienin toimeentuloriski on kahden huoltajan lapsiperheillä, joista vain seitsemän prosenttia tarvitsi tukea.

Kolmasosa toimeentulotuen saajista on alle 30-vuotiaita. Edellisen laman alkuvaiheessa vuonna 1992 nuorten osuus oli jopa yli 40 prosenttia, mutta nuorten asiakkaiden määrä laski voimakkaasti kymmenen vuoden ajan. Vuonna 2002 alle 30-vuotiaiden osuus kääntyi jälleen pieneen nousuun.

Taulukko 4.1.9. Tietoja viiden suurimman kaupungin toimeentulotuen saajista 1999 ja 2003*)

		Helsinki	Vantaa	Turku	Tampere	Espoo	Viisikko
Toimeentulotukimenot, 1 000 €	1999	76 689	20 581	22 249	20 763	20 614	160 896
	2003	89 136	25 704	25 496	26 404	27 284	194 024
	Muutos %	16,2	24,9	14,6	27,2	32,4	20,6
Tukea saaneita kotitalouksia	1999	44 145	10 710	14 730	13 675		
	2003	39 967	10 375	13 273	13 910	9 600	87 125
	Muutos %	-9,5	-3,1	-9,9	1,7		
Henkilöitä kotitalouksissa	1999	66 984	18 926	23 441	22 006		
	2003	60 173	18 743	20 811	21 993	16 790	138 510
	Muutos %	-10,2	-1,0	-11,2	-0,1		
Toimeentulotuki/kotitalous vuosi, €	1999	1 737	1 922	1 510	1 518		
	2003	2 230	2 477	1 921	1 898	2 842	2 227
	Muutos %	28,4	28,9	27,2	25,0		
Toimeentulotuki/asukas /vuosi, €	1999	140	118	130	109		
	2003	159	141	146	132	123	145
	Muutos %	13,4	19,4	12,2	21,7		
Toimeentulotukea saaneet henkilöt % väestöstä	1999	12,3	10,9	13,7	11,5		
	2003	10,8	10,3	11,9	11,0	7,6	10,4

* Luvuissa mukana pakolaiset, paluumuuttajat ja turvapaikan hakijat, paitsi Turku ilman turvapaikan hakijoita. Espoosta ei tilastokäytäntöjen muutoksen takia ole käytettävissä vertailukelpoisia lukuja asiakasmäärästä vuodelta 1999.

Taulukko 4.1.10. Toimeentulotuen saajien pääasiallinen tulolähde ikäluokittain, marraskuu 2003

	Kotitalouden päämiehen ikä				Yhteensä
	Alle 30-v.	30-49-v.	50-64-v.	Yli 65-v.	
Kotitalouksia yhteensä	5 289	9 049	4 247	1 391	19 976
Pääasiallinen toimeentulon lähde	%	%	%	%	%
Ansiotulot	8,1	9,9	5,8	0,3	7,9
Työmarkkinatuki/peruspäiväraha	18,2	45,1	49,7	1,2	35,9
Ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha	0,6	2,2	2,5	0	1,7
Sairaus-, äitiys- yms. päiväraha	3,7	2,7	2,6	0,1	2,8
Eläke	2,4	9,3	21,2	86,6	15,4
Muu etuus tai tulo	15,7	5,7	2,9	1,6	7,5
Ei tuloja tai vain asumistuki	51,4	25,1	15,2	10,2	28,9

Muiden ikäryhmien osuudet tuensaajista ovat pysyneet ennallaan tai hieman laskeneet. Pitemmällä ikävälillä tarkastellen 50 – 59-vuotiaiden tuensaajien osuus on lähes kaksinkertaistunut. Osittain kasvu johtuu suurten ikäluokkien tulemisesta tähän ikään, mutta tärkein selitys on ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien määrän kasvu. Työttömyyden pitkittyessä putoavat työttömät ansiosidonnaiselta päivärahalta työmarkkinatuella, mikä johtaa lähes aina toimeentulotuen tarpeeseen.

Marraskuussa 2003 oli toimeentulotuen saajista 56 prosenttia työttömänä ja osuus on pysynyt samana vuodesta 1999. Eläkeläisten osuus on jonkin verran vähentynyt ja oli 16 prosenttia marraskuussa 2003. Lähes 60 prosenttia eläkeläisasiakkaista oli pienituloisia työkyvyttömyyseläkeläisiä. Työssäkäyviä oli seitsemän prosenttia ja saman verran opiskelijoita. Tosin marraskuussa opiskelijoiden osuus on selvästi pienempi kuin kesä- heinäkuussa, jolloin opiskelijat tarvitsevat tukea työttömyyden takia tai toimeentuloon ensimmäiseen kesätilliin asti.

Työttömyysturva sai marraskuussa 2003 vain 39 prosenttia asiakkaista. Toimeentulotuen kannalta erityisen ongelmallista on, että kolmasosa työttömistä ei saa mitään työttömyysturva, jolloin heidän elantonsa on puhtaasti toimeentulotuen varassa. Määrällisesti näitä asiakkaita on yli 3 500 kuukaudessa. Sosiaalitoimessa tilastoidaan henkilö työttömäksi työvoimaviranomaisten määritelmistä poiketen tosiasiallisen elämäntilanteen mukaan, jolloin mukana on esim. työttömyysturvaan karenssin saaneita, vaikka he eivät olisi ilmoittautuneet työvoimatoimistoon työnhakijaksi.

Jopa 29 prosenttia tuensaajista oli marraskuussa 2003 täysin tulottomia tai sai korkeintaan asumistukea. Puolet alle 30-vuotiaista oli tulottomia. Ilman ammattikoulutusta olevat nuoret työmarkkinoille pyrkijät ovat vähintään viisi kuukautta ilman työmarkkinatukea ja usein pelkän toimeentulotuen varassa.

Keski-ikäiset ovat selvästi nuoria harvemmin tulottomia, mutta sen sijaan valtaenemmistö työmarkkinatuella elävistä pitkäaikaistyöttömistä on näissä ikäluokissa. Pienellä osalla yli 65-vuotiaista asiakkaista on merkitty jokin muu pääasiallinen tulolähde kuin eläke. Ikä on tilastoitu kotitalouden päähenkilön mukaan ja joissakin tapauksissa on tuloksi kirjattu alle 65-vuotiaan puolison tulot. Oletettavasti suurin osa tulottomiksi kirjatuista on vanhuksia, jotka eivät vielä saaneet maahanmuuttajien erityistukea.

Toimeentulotuen tarpeen keskimääräinen kesto piteni 1990-luvun alun noin 4,5 kuukaudesta 6,3 kuukauteen vuosikymmenen puolivälissä ja on sen jälkeen pysynyt samalla tasolla. Viime vuosina ikäluokittaiset erot ovat jonkin verran tasoittuneet, mutta nuorten tuen tarve on selvästi muita lyhytkestoisempaa. Poikkeuksena ovat vain 18–19-vuotiaat, jotka saavat toimeentulotukea pitkään työmarkkinatuen odotusaikana. 45 vuotta täyttäneillä keskimääräinen kesto on yli seitsemän kuukautta, sillä tässä ikäluokassa on runsaasti vaikeasti työllistyviä pitkäaikaistyöttömiä. Yli 65-vuotiaiden tuentarpeen kesto on pidentynyt. He saavat toimeentulotukea ennen kaikkea täydentävästi lääke- ja muihin terveydenhoitokuluihin.

Tulolähteittäin tarkastellen tuentarpeen keskimääräinen kesto on lyhin ansiotuloja ja ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavilla, 4 ja 4,5 kuukautta vuodessa. Toinen ääripää on työmarkkinatuen saajat, joka on myös suurin asiakasryhmä, 8 kuukautta vuodessa. Ensisijaisten etuuksien merkityksestä kertoo myös se, että työmarkkinatukea saavista toimeentulotukiasiakkaista sai 40 prosenttia toimeentulotukea 11 – 12 kuukautena vuonna 2003, kun vastaava luku ansiosidonnaista päivärahaa saavilla oli kahdeksan prosenttia.

Vammaisten ja kehitysvammaisten palvelut

Vammaispalvelussa oli 14 822 asiakasta vuonna 2003 mikä merkitsi, että palveluja sai 2,6 prosenttia Helsingin väestöstä. Vammaispalvelulain mukaista palvelua ja taloudellisia tukitoimia saaneiden asiakkaiden määrä on vähentynyt 1 346 henkilöllä eli noin kahdeksan prosenttia vuodesta 1999 vuoteen 2003.

Viidestä suurimmasta kaupungista vain Tampereella oli Helsinkiä suhteellisesti enemmän asiakkaita eli 2,9 prosenttia väestöstä, kun vertailussa ovat mukana kaikki vammaispalvelulain mukaisia palveluja ja taloudellisia tukitoimia saaneet vuodelta 2003. Vammaispalvelut hankitaan pääosin ostopalveluina eri järjestöiltä tai yksityisiltä palvelujen tuottajilta.

Taulukko 4.1.11. Vammaispalveluja saaneet asiakkaat Helsingissä 1999 ja 2003

	1999	2003	Muutos %
Asiakkaat yhteensä	16 168	14 822	-8,3
josta:			
Kuljetuspalvelu	15 358	14 010	-8,8
Tulkkipalvelu	368	408	10,9
Asunnon muutostyöt	706	533	-24,5
Asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet	447	466	4,3
Palveluasuminen	220	245	11,4
Henkilökohtainen avustajatoiminta	334	450	34,7

Asiakasmääriltään ja kustannuksiltaan merkittävin vammaispalvelulain mukainen palvelu on kuljetuspalvelu. Vuonna 2003 vammaispalvelujen asiakkaista keskimäärin 85 prosenttia oli kuljetuspalvelujen asiakkaita. Kuljetuspalveluissa asiakkaiden määrä on vähentynyt vajaalla yhdeksällä prosentilla vuodesta 1999 vuoteen 2003. Kuljetuspalveluissa toteutettavat toimenpiteet vaikuttavat selkeimmin vammaispalvelujen asiakasmäärien ja kustannusten kehitykseen. Kuljetuspalvelujen tarve on vähentynyt mm. julkisen liikenteen kehittämisen kuten matalalattiabussien ja palvelulinjojen lisäämisen myötä. Lisäksi sosiaalihuoltolain mukaisen kuljetuspalvelun käyttö vammaispalvelulain mukaisen kuljetuspalvelun rinnalla antaa kunnalle enemmän vaihtoehtoja järjestää asiakkaiden tarvitsemat kuljetuspalvelut.

Suurin vaikutus asiakasmääriin on yhtenäisellä alkuarvioinnilla ja keskitetyllä palvelun tuottamistavalla. Helsingissä aloitti 1.11.2002 kuljetuspalvelukeskus (HKPK) toimintansa läntisen sosiaalikeskuksen alueella kuljetuspalvelujen kokeilu- ja kehittämishankkeena. Kokeilu on vähitellen laajennettu koskemaan koillisen, pohjoisen ja itäisen sosiaalikeskuksen alueita. Hank-

keen jatko on parhaillaan sosiaalilautakunnan arvioitava.

Muissa palveluissa asiakasmäärät ovat suhteellisen pieniä, vain joitakin satoja, mutta asiakkaiden palvelujen tarve on monipuolinen. Muita palveluja saaneiden asiakkaiden yhteismäärä on pysynyt melko samana vuodesta 1999 vuoteen 2003. Suurimmat muutokset ovat olleet henkilökohtaisen avustajatoiminnan asiakkaiden kasvu noin 35 prosentilla ja asunnon muutostöiden vähentyminen noin 25 prosentilla.

Tulkkipalvelujen järjestämisessä on ollut vaikeuksia tulkkien työoikeudelliseen asemaan liittyvien ongelmien sekä tulkkipulan vuoksi. Tulkkipalvelujen järjestämistä uudistetaan siten, että Uudellemaalle muodostetaan tulkkipalvelujen hankintapiiri, jonka kautta hankitaan kuntalaisten tarvitsemat tulkkipalvelut kuntien välisenä alueellisenä yhteistyönä.

Vammaispalvelulain mukaiseen palveluasumiseen sijoittuvat pääasiassa monivammaiset asiakkaat, jotka tarvitsevat runsaasti apua päivittäisissä toiminnoissa selviytymisessä. Pääosa vammaispalvelujen asiakkaista asuu omassa kodissaan, johon heille tehdään tarpeen mukaan asunnon muutostöitä tai myönnetään asumista helpottavia välineitä ja laitteita. Asumista voidaan tukea lisäksi joko kotihoidosta tai asiakkaalle myönnetään henkilökohtainen avustaja.

Kaikkiaan vammaisten henkilöiden palvelutarpeeseen vaikuttaa, miten kunnan peruspalvelut on hoidettu ja miten niitä on tarjolla. Esimerkiksi hyvin toimiva joukkoliikenne, lähipalvelut ja esteetön ympäristö vähentävät asiakkaiden kuljettamisen ja avustamisen tarvetta. Vammaispalvelulaki on ns. toissijainen laki eli sen mukaisia palveluja ja tukitoimia järjestetään silloin, kun vammaisen henkilö ei saa riittäviä ja hänelle sopivia palveluja tai etuuksia muun lain nojalla.

Kehitysvammahuolto

Kehitysvammahuollossa asiakasmäärä on pieni, mutta palvelutarve suuri. Vuonna 2003 tiedossa oli 1 909 asiakasta, mikä oli 0,34 prosenttia Helsingin väestöstä. Koska asiakkaina on hyvin eri-ikäisiä henkilöitä joiden hoitoisuus saattaa vaihdella suurestikin, tarvitaan monipuolisia palveluja. Viiden suurimman kaupungin vertailussa vuodelta 2003 todetaan kehitysvammahuollon palveluille olevan ominaista, että suurin osa palveluista ostetaan joko erityishuoltopiirien kuntayhtymiltä tai yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Vain Helsingissä, joka muodostaa oman erityishuoltopiirin, oman toiminnan osuus kehitysvammahuollon palveluista oli vuonna 2003 yli 50 prosenttia.

Taulukko 4.1.12. Kehitysvammaiset asiakkaat 1999 ja 2003

	1999	2003	Muutos %
Tiedossa olleet henkilöt	1 895	1 909	0,7
Palveluiden piirissä:			
Laitoshoito	555	468	-15,7
Perhehoito	104	90	-13,5
Asuminen	605	726	20,0
Työ- ja päivätoiminta	775	853	10,1

Erytishuollon palveluja annetaan kehitysvammaisille henkilöille erityishuolto-ohjelmaan tehdyn yksilöllisen suunnitelman perusteella. Palvelujen yleisenä kehittämistavoitteena on avopalvelujen lisääminen ja laitospalvelujen vähentäminen, missä on onnistuttu.

Laitoshoidossa ovat asiakkaat, jotka tarvitsevat erityistä hoitoa ja huolenpitoa ja joille avohuollon palvelut eivät ole riittäviä. Laitosasiakkaiden määrä on tavoitteen mukaisesti vähentynyt 15,7 prosenttia vuodesta 1999 vuoteen 2003.

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen oman kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoidon asiakasmäärä on vähentynyt 13,4 prosenttia vuodesta 1999 vuoteen 2003. Asiakkaiden vähenemiseen on vaikuttanut vaikeus löytää sopivia perhehoitokoteja.

Asumispalveluja järjestetään asiakkaiden tuen tarpeen mukaisesti asuntoloissa, joissa on henkilökuntaa paikalla joko osan vuorokautta tai ympäri vuorokauden. Asumispalvelut ovat lisääntyneet 20 prosenttia vuodesta 1999 vuoteen 2003. Asumispalveluja ei ole riittävästi tarjolla tarpeeseen nähden, minkä vuoksi niiden lisääminen ja kehittäminen on kehitysvammahuollossa keskeinen haaste. Kilpailutuksen kautta etsitään ostopalvelujen osalta uusia keinoja tuottaa tarvittavat palvelut.

Työ- ja päivätoiminta on kehitysvammaisille henkilöille järjestettävää työn luonteista, kuntouttavaa ja virikkeellistä toimintaa kehitysvammahuollon yksiköissä. Työ- ja päivätoiminnassa on tavoitteellisesti kehitetty tuetun työllistämisen palvelua, mikä on kehitysvammaisille henkilöille tavallisilla työpaikoilla järjestettyä huoltosuhteista työtoimintaa tai palkkatyötä. Työ- ja päivätoiminnan palvelut ovat lisääntyneet 10 prosenttia vuodesta 1999 vuoteen 2003. Jatkossa tavoitteena on kehittää tuetun työllistämisen palvelun lisäksi vaikeavammaisten henkilöiden päivätoiminnan sisältöä.

Asunnottomuus ja erityissosiaalitoimiston asiakkaat

Marraskuussa 2003 Helsingissä oli 3 515 yksinäistä asunnontonta ja 420 asunnontonta perhettä. Viime vuosina asunnottomuus on vähentynyt mm. asunnottomuuden vähentämishjelman ansiosta. Pelkästään asunnon puuttumisen vuoksi asunnottomana olleet ovat saaneet asunnon suhteellisen helposti. Jäljelle jäävien moniongelmaisten asunnottomien asuttaminen on todellinen haaste. Jatkossa asunnottomuuden vähentämisen ydinongelma ei tule olemaan asuntojen, vaan sosiaalitoimen tukitoimien resurssipuute. Kansainvälistymisen myötä maahanmuuttajien asunnottomuus kasvaa, mikä näkyy jo nyt Helsingissä. Maahanmuuttajien asunnottomuudessa on samat piirteet kuin suomalaisten asunnottomuudessa.

Erytissosiaalitoimisto vastaa asunnottomien, täysi-ikäisten ja yksinäisten helsinkiläisten sosiaalipalveluista. Järjestettäviä sosiaalipalveluja ovat toimeentulotuki, päihdehuolto, vammais- ja vanhustenhuolto, päiväkeskustoiminta ja asunnottomien asumispalvelut. Perheellisten asunnottomien sosiaalipalvelut järjestää sosiaalipäivystystoimisto.

Erytissosiaalitoimiston asiakkaat muodostavat heterogeenisen ja palveluntarpeiltaan monimuotoisen ryhmän. Asiakkaista miehiä on 80 prosenttia. Naisten osuus on kasvanut viime vuosina. Naisistumisen lisäksi asiakaskunta on nuortunut siten, että 74 prosenttia asunnottomista on 30–59-vuotiaita, alle 30-vuotiaita 18 prosenttia.

Asiakkaiden koulutustaso on vaatimaton. Kansantai peruskoulun suorittaneita tai keskeyttäneitä on yli puolet (52 prosenttia). Sosioekonomiselta taustaltaan asunnottomat ovat pääasiassa työntekijöitä. Täysin tuettomia on 37 prosenttia, työmarkkinatuella/peruspäivärahalla elää 34 prosenttia ja eläkkeellä on 16 prosenttia.

Osa asiakkaista on jäänyt asunnottomaksi avioeron, irtisanomisen tms. takia. Heillä ei ole juuri vakavia sosiaalisia ongelmia ja he löytävät asunnon usein omatoimisesti. Valtaosa asiakkaista on kuitenkin moniongelmaisia ja tarvitsee monimuotoista tukea.

Itsenäiseen tai tuettuun asumiseen kykeneville erityissosiaalitoimiston asiakkaille järjestetään itsenäinen asunto kohtuullisessa ajassa. Muiden asuminen järjestetään asuntolassa, päihdehuollon asumispalveluissa tai laitoksissa tai palveluasumisyksikössä. Vaikka asuminen ko. yksiköissä on tarkoitettu tilapäiseksi, asuminen voi muodostua hyvinkin pysyväksi. Huomattava osa asiakkaista kiertelee sukulaisten ja tuttavien luona, jolloin asumisen taso voi vaihdella huomattavasti. Hyvin pieni osa asiakkaista asuu täysin ulkona.

Erityissosiaalitoimiston asiakkaille tyypillisiä sosiaalisia ongelmia ovat päihde-, mielenterveys- ja ihmishuuhdeongelmat, velkaantuminen, heikkolahjaisuus sekä yleinen avuttomuus ja kyvyttömyys selvittää arkielämässä. Ongelmat ovat usein toisiinsa kietoutuneita siten, ettei niiden syy- ja seuraussuhdetta voida määrittää. Alkoholin- ja sekakäyttäjien rinnalle on tullut yhä suurempi joukko nuoria huumeidenkäyttäjiä. Yli 50 prosenttia sosiaaliviraston päihdehuollon päätöksistä tehdään erityissosiaalitoimistossa.

Asunnottomien terveydentila on usein heikko. Päihdeiden käytöstä suoraan tai välillisesti aiheutuneet loukkaantumiset, taudit ja elimelliset sairaudet ovat tavallisia. Heikentyneen elämänhallinnan vuoksi osa asiakkaista ei osaa hakeutua itsenäisesti terveystalvelujen piiriin riittävän ajoissa. Vaikka osalla mielenterveysongelmista kärsivistä asiakkaista on asianmukainen diagnoosi ja lääkitys, tyypillistä on selkeästä mielenterveyden ongelmista huolimatta sairauden tunteen puute ja puutteellinen diagnoosi, jolloin asianmukaisen hoidon piiriin ohjaaminen on erittäin vaikeaa. Asunnottomuuteen liittyvä elämäntapa sekä tuottaa mielenterveysongelmia että vaikeuttaa niiden hoitamista.

Päihdehuolto

Alkoholijuomien kulutus lisääntyi vuoden 2004 viiden ensimmäisen kuukauden aikana tammi-toukokuussa 7,1 prosenttia. Edellisen vuoden maaliskuuhun verrattuna kokonaiskulutus nousi noin 15 prosenttia. Olen-naista oli väkevän viinan kulutuksen kasvu, jonka myynnin lisäys maaliskuuhun 2004 oli 40 prosenttia. Alkoholihaittojen kasvu näkyy sekä pahoinpite-lyjen että rattijuopumusten lisääntymisenä vuoden 2004 aikana. Vuosina 1999–2003 alkoholin kulutus kasvoi, mutta tapahtuneet muutokset olivat pieniä verrattuna vuonna 2004 tapahtuneeseen lisäykseen.

Huumeaineiden käyttöä ja huumeetarjontaa arvioivat tutkimukset osoittavat kasvua koko 1990-luvun ajan. Vuoden 2002 tilastoissa pääkaupunkiseudulla arvioitiin olevan 5 300–7 800 kovien huumeaineiden käyttäjää, mikä on 40 prosenttia Suomen käyttäjämäärästä. Tämä on 0,9–1,35 prosenttia pääkaupunkiseudun 15–55-vuotiaasta väestöstä, kun koko maassa arvioitu luku on noin 0,6 prosenttia. Huumeidenkäyttäjät käyttivät pääasiassa opiaatteja (heroiini, buprenorfiini) ja stimulantteja (esim. amfetamiini). Tavanomaista on kuitenkin sekakäyttö, jossa mukana ovat alkoholi, kan-nabis ja lääkkeet.

Päihdehuollossa laitostuntoutusta on vähennetty siten, että vuonna 1999 päihdehuollon laitoshoidossa ja asumispalveluissa oli asiakkaita yhteensä 3 018 ja vuonna 2003 yhteensä 2 773. Avohuollossa kuntoutus

Taulukko 4.1.13. Päihdehuollon asiakkaat 1999 ja 2003, oma toiminta ja ostopalvelu

	1999	2003	Muutos %
Polikliininen toiminta	9 021	9 130	1,2
Palveluasuminen	729	655	-10,2
Laitospalvelu	2 733	2 465	-9,8
Yhteensä eri asiakkaita	14 482	14 253	-1,6

sen sijaan on lisääntynyt jatkuvasti ja vuonna 2004 arvioidaan asiakaskäyntien määrän nousevan kymmenneen tuhanteen.

Helsinki on pyrkinyt kehittämään päihdehuoltoa kolmiportaisen päihdehoidon ja kuntoutuksen palvelujärjestelmän periaatteella, joka muodostuu sosiaali- ja terveystalvelujen tuottamista perustalveluista ja erityis- palveluista sekä ostopalveluin tuotetuista erityis- palveluista. Avainasemassa on sosiaaliviraston - ja terveystalvelujen perustalveluiden ja erityis- palveluiden roolien tarkentaminen sekä porrasteinen, asiakkaan todellisen tarpeen mukainen palvelujen kohdentaminen. Lisäksi ehkäisevällä päihdetyöllä ja siihen liittyvällä varhaisen puuttumisen periaatteella on pyritty saamaan päihdeasiat osaksi koulujen ja nuorisotalojen perustyötä.

Korvaus- ja ylläpito- palvelut on hyvä esimerkki porrastusperiaatteella toimivasta perustalveluiden ja erityis- palveluiden kustannustehokkaasta työnjaosta. Helsinki järjestää korvaus- ja ylläpito- hoidon ns. alueellisenä toimintana. Toiminta aloitettiin vuonna 2003 valtion korvamerkityn rahan turvin. Mallin mukaan Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS vaativan erityistason tuottajana arvioi korvaus- ja ylläpito- hoitoasiakkaiden hoidontarpeen ja aloittaa tarvittaessa hoidon. Asiakkaan hoidollisen tason edistytessä asiakas ohjataan porrastusajattelun mukaisesti perustalvelu- eli joko kaupungin omiin A-klinikoihin tai ostopalvelu- yksikköihin. Tällä järjestelmällä korvaushoidon jonotusaika, joka oli vuonna 2001 noin kaksi ja puoli vuotta, on pudonnut 10 kuukauteen. Myös hoidon hinta on pudonnut oleellisesti.

Toinen esimerkki kokonaistaloudellisia kustannuksia säästävistä työstä on kroonisiin huumeongelmaisiin kohdistuva huumeiden käytöstä aiheutuvien haittojen vähentämistoiminta (Harm Reduction) Terveystalvelu- ja Vinkin terveystalvelu, johon kuuluu puhtaisten ruiskujen vaihto-ohjelma on kyennyt vähentämään vakavan maksasairauden aiheuttaman C-hepatiittitartuntojen määrän 90 prosenttia vuoden 1998 luvusta. Mainittakoon, että interferonihoidon kustannukset C-hepatiittitartunnan hoidossa ovat vuositasolla yli 10 000 euroa. Toisaalta hoito tehoaa noin neljännek-

Vanhusten elinolot Keskisessä suurpiirissä

Keskisen alueen vanhussosiaalityöntekijät toteuttivat sosiaalinen raportointi -hankkeen vuonna 2002. Sosiaalityöntekijöiden kokemusten mukaan alueen yleiset olosuhteet näkyvät vanhusten elämässä ja hyvinvoinnissa monin tavoin.

Pienten ja vanhojen asuntojen aiheuttamat haitat heijastuvat monella tapaa, muun muassa liikkuminen hankaloituu ja kaatumisriskit kasvavat, kun vanhus ei mahdu käyttämään liikkumisen apuvälineitä (kuten rollaattoria) kotonaan. Pieni asunto voi myös lisätä dementoituneen vanhuksen levotonta käyttäytymistä ja uloslähtemisriskiä. Tiheästi asuttu ja liikennöity seutu on harhaileville dementoituneille vaarallinen. Asuntojen ahtaus vaikeuttaa myös kotihoitoa kun pieniin wc- ja kylpytiloihin ei mahdu kahta tarvittavaa työntekijää avustamaan fyysisesti huonokuntoista vanhusta. Vanhat talot ovat myös suurelta osin hissittömiä, mikä voi johtaa vanhusten eristäytymiseen kotiinsa. Köyhyydessä elävät vanhuset joutuvat säästämään myös ruoka- ja lääkekuluissa, mikä heikentää heidän toimintakykyään entisestään. Alhainen tulotaso vaikuttaa myös vanhusten yksityisten palvelujen ostokykyyn. Sosiaalityöntekijöiden yhteenvetona on, että nämä elinolosuhteet aiheuttavat keskimääräistä enemmän sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta alueen vanhoille ihmisille.

Asiakasryhmiä, joille vanhusten "standardipalvelut" eivät ole sopivia, ovat mm. psyykkisesti sairait vanhuset, päihdeongelmaiset vanhuset, dementoituneet ja muistihäiriöiset vanhuset. Vanhusten päihdehoitoa tai mielenterveyspalveluja ei juuri löydy. Vanhusten kaltoin kohtelun (fyysinen, henkinen, taloudellinen) koettiin lisääntyneen viime vuosien aikana, mutta vaikeasti selvitettävään ongelmaan on hankala puuttua sosiaalityön vähäisillä resursseilla. Kaltoin kohtelijana voi olla mm. vanhuksen päihde- tai mielenterveysongelmasta kärsivä aikuinen lapsi ja tilanne vaatii tiivistä, moniammatillista työskentelyä.

Vanhuspalvelujen jäykkyys ja järjestelmälähtöisyys näkyy myös niin sanottujen tavallisten vanhusten kohdalla. Esimerkiksi avioparien sijoitukset tahdonvastaisesti eri hoitopaikkoihin aiheuttavat inhimillistä kärsimystä ja saattavat heikentää vanhusten kuntoa hyvin voimakkaasti. Suurimpana syynä epätarkoituksenmukaisiin hoitopaikkapäätöksiin nähtiin se, että vanhustenhuollossa käytössä oleva RaVa -pisteytys määrittää asiakkaan oikeuden hoitopaikkaan fyysisin perustein ja sosiaalisten tekijöiden painoarvo jää hyvin vähäiseksi. Sosiaalisilla ja psyykkisillä tekijöillä on kuitenkin suuri vaikutus vanhuksen selviytymismahdollisuuksiin avohoidossa kotona. Esimerkiksi huonokuntoiset vanhuset, jotka turvattomuuden tunteen vuoksi pärjäävät huonosti avohoidossa kotona eivät RaVa - pisteytysperusteiden vuoksi saa hoito- tai asumispaikkaa. Myös omaishoitajien tilanne koettiin tukalaksi. Omaishoito on sekä henkisesti että fyysisesti raskasta työtä. Omaishoitajat ovat usein itse sairaita ja huonokuntoisia (esimerkiksi ikääntyneet puoliset), mutta omaishoidontukipalkkion lisäksi muita tuki- tai auttamismuotoja on heille hyvin vähän.

Voimavaroina Keskisessä suurpiirissä nähtiin mm. vanhusten päivätoiminta, jonka koettiin ylläpitävän ja parantavan vanhusten toimintakykyä, sekä tukevan yksinäisiä ja turvattomia vanhuksia tarjoamalla heille ihmisten kohtauspaikan ja toimintaa. Toinen tärkeä voimavara on alueella toimiva, Helsinki Mission ylläpitämä ja osin Helsingin kaupungin rahoittama Senioripysäkki, joka tarjoaa ammattilaisten keskusteluapua yli 60 -vuotiaille. Työntekijöillä on terapia-koulutus ja perehtyneisyys vanhuskysymyksiin. Toiminta sisältää yksilökeskusteluita ja ryhmätoimintaa.

Vuonna 2004 käydyssä hankkeen arviointikeskustelussa sosiaalityöntekijät kertoivat, ettei palvelujen joustavuuteen tai hoitopaikkojen määräytymisperusteisiin ole tapahtunut juuri muutosta. Asennetasolla ymmärryksen vanhusten ongelmista koettiin kasvaneen ja esimerkiksi omaishoitajien tukemisen muotoja oli tullut hieman lisää. Muutoin tilanne on itse asiassa huonontunut. Vanhusten laitoshoitopaikkoja on vähennetty (yli 20 vanhainkotipaikkaa vuoden 2004 alussa) ja hoitopaikan saamisen RaVa -pisteytysrajaa on tiukennettu, mikä on heikentänyt alueen psyykkisesti sairaiden, päihdeongelmaisten, dementoituneiden ja muistihäiriöisten vanhusten palvelujen saantia.

Sosiaalinen raportointi -hankkeen fokuskeskustelussa nousi idea kehittää vanhusten huoltoon sosiaalinen mittari terveydenhuollon RaVa - mittarin rinnalle. Tämän innoittamana vanhussosiaalityön työryhmässä kehitettiin "vanhusten arjessa selviytymisen -profiili", jonka avulla on mahdollista kartoittaa yhdenmukaisin kriteerein asiakkaan sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia. Mittarin kehittäminen on kuitenkin resurssien puutteessa jäänyt kesken ja sen painoarvo vähäiseksi vanhusten hoitopaikkoja arvioitaessa. Sosiaalityöntekijöiden mukaan hoitopaikat määräytyvät edelleenkin vanhuksen fyysisen toimintakyvyn mukaan. Se ja palvelujen myöntämisen järjestelmälähtöisyys heikentävät psykososiaalisista ongelmista kärsivien vanhusten tilannetta.

Lähde: Hussi, Taina. Sosiaalinen raportointi. Menetelmä asiakastyössä syntyneen tiedon raportointiin. Selvityksiä 10. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto 2003.

Lisätietoja menetelmästä löytyy osoitteesta www.hel.fi/sosv/waris ja tämän julkaisun liite 1.

muiden kaupungin hallintokuntien toimenpiteet vanhusten elinolosuhteiden parantamiseksi. Vuonna 2001 sosiaaliviraston kaikissa suurpiireissä alkoi tehostetun kotihoidon kokeilu. Samana vuonna kotihoidossa toteutettiin laaja asiakastytyväisyyskysely. Niin ikään vanhusten palvelu- ja virkistyskeskuksissa toteutettiin laaja tutkimushanke, jossa selvitettiin käyttäjien mielenkiintoja ja odotuksia.

Vuonna 2002 sosiaaliviraston ja terveystieteiden yhteistyötä tiivistettiin huomattavasti. Sairaaloista siirrettiin budjettivaroja kotisairaanhoidon ja sosiaalivirastolle, joka perusti 51 uutta vanhainkotipaikkaa ja kuusi tehostetun palveluasumisen paikkaa. Kotihoidon kehittämistä tehostettiin ja varmistettiin sen ympärivuorokautinen toiminta. Palvelut kohdennettiin selkeämmin keskiraskaisiin asiakkaisiin ja lisäksi kaikilla palvelutasoilla tiukennettiin hoitoon ottamisen kriteereitä.

Pääpainopistealueena vanhuspalveluissa on ollut kotihoidon kehittäminen ja tehostaminen. Edellisenä vuonna toteutetun kotihoidon asiakaskyselyn tulosten perusteella linjattiin kotihoidon sisältöä ja laadittiin kotihoidon yhteiset laatukriteerit.

Kuluvana vuonna vanhainkotien saneeraukset jatkuvat ja saneerausten myötä toteutunut vanhainkotipaikkojen vähennys on ollut 54 paikkaa asetetun 44 paikan vähennyksen sijaan. Vanhainkotien henkilöstömitoitusta nostettiin joissakin yksiköissä kaupunginhallituksen ylimääräisellä määrärahalta. Vanhainkodeissa aloitettiin lisäksi lääkäreiden yö- ja viikonloppupäivystys. Vuonna 2003 perustetun Roihuvuoren vanhustenkeskuksen alaisen kotiinkuntoutusyksikön rinnalle perustettiin vuoden 2004 alussa toinen, Riistavuoren vanhustenkeskuksen alainen yksikkö.

Lähteet ja aineistot:

Sosiaaliviraston toimintakertomukset vuosilta 1999–2003.

Sosiaaliviraston asiakastilastot vuosilta 1999–2003.

Viiden suurimman kaupungin vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja taloudellisten tukitoimien vertailu 2003, Viisikko-työryhmän julkaisusarja 4/2003.

Viiden suurimman kaupungin kehitysvammahuollon palvelujen ja kustannusten vertailu 2003, Viisikko-työryhmän julkaisusarja 7/2004.

4.2 Helsingiläisten terveydentila ja terveyspalvelut

Helsingin terveydenhuollon palvelujärjestelmän on vastattava erilaisten väestönosien ja väestörakenteeltaan erilaisten alueiden terveystarpeisiin. Väestön odotukset palvelujärjestelmää kohtaan ovat lisääntyneet. Vuodesta 2000 vuoteen 2004 koko maan kansalaisten arviot terveyspalvelujen riittävydestä ovat muuttuneet kriittisemmiksi. Terveyspalvelut riittämättömiksi kokevien osuus on kasvanut runsaasta neljänneksestä lähes puoleen, 29 prosentista 47 prosenttiin. Alueellisesti kansalaisten mielipiteitä tarkasteltaessa voidaan todeta, että palvelujen "riittävyys" vähenee Pohjois-Suomesta etelään siirryttäessä.

Helsingissä terveyspalveluiden peittävyys, eli palvelua vuoden aikana käyttäneiden osuus väestöstä, on vähentynyt avosairaanhoidon lääkäripalveluissa viimeisen viiden vuoden aikana ja oli 40,8 prosenttia vuonna 2003. Avosairaanhoidon toiminnassa on otettu käyttöön uusia työmenetelmiä ja lääkäreiden sekä terveydenhoitajien työnjakoa on kehitetty. Terveysasemille perustetuissa itsehoitopisteissä asiakkaat voivat käydä omatoimisesti mittaamassa verenpaineensa. Muutokset ovat vaikuttaneet lääkärikäyntejä vähentävästi.

Yli 75-vuotiaiden kotisairaanhoidon peittävyys on kasvanut tavoitteen mukaisesti 18,5 prosentista 20 prosenttiin ja sairaalatasoinen pitkäaikaissairaanhoido vähentynyt tavoitteen mukaisesti 5,3 prosentista 3,1 prosenttiin.

Terveydenhuollon kustannusten nousu pysähtyi vuonna 2003. Osa kustannusten noususta vuosina 1999–2002 selittyi lakisääteisillä muutoksilla, kuten

hammashuollon laajennus, osa puolestaan organisatorisilla muutoksilla, kuten esimerkiksi kotihoidon järjestelyt ja psykiatrian siirrot Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiristä HUS:sta.

Suomen Kuntaliiton laatiman 11 suuren kaupungin terveydenhuollon kustannusvertailussa Helsingin terveydenhuollon kustannukset ovat olleet vertailun ajan vuodesta 1996 korkeimmat. Helsingin kustannusero viiteen suurimpaan kaupunkiin on rahallisesti yli 100 milj. euroa.

Helsingin kustannukset poikkeavat muihin kaupunkeihin nähden merkittävimmin perusterveydenhuollon laitoshoidon sekä psykiatrian osalta. Vertailussa on ollut mukana sosiaaliviraston ympärivuorokautinen hoito ja asumispalvelut. Erikoissairaanhoidossa Helsingin tilanne on ollut muusta maasta poikkeava kun tilannetta tarkastellaan nk. episodikustannusten avulla. Episodikustannukset helsinkiläisille tuotetussa erikoissairaanhoidossa ovat maan keskilukua selvästi korkeammat, mutta tuotettu palvelumäärä on keskimääräistä selvästi alhaisempi.

Vuoden 2003 lopulla käynnistyi sosiaali- ja terveysministeriön rahoituksella Helsingin kaupungin sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin HUS:n yhteinen Kalleus-hanke. Sen tavoitteena on pureutua tarkemmin Helsingin terveydenhuollon kalleuden syihin ja käynnistää toimenpiteitä toiminnan tehokkuuden lisäämiseksi ja kustannusten alentamiseksi niin, että Helsingin terveydenhuollon kustannustaso lähenee viiden suurimman kaupungin keskiarvoa vuoteen 2005 mennessä.

Taulukko 4.2.1. Terveyskeskuksen palvelujen peittävyys 1999–2003

Palvelu	Peittävyys, % asuntoväestöstä				
	1999	2000	2001	2002	2003
Avosairaanhoidon lääkäripalvelut	45,5	46,7	43,3	41,2	40,8
Kotisairaanhoido, yli 75 vuotiaat	18,5	19,2	18,7	26,0	20,0
Sairaalatasoinen pitkäaikaishoito yli 75 v. avoväestöstä	5,3	4,6	5,3	3,4	3,1
Psykiatrian avohoito yli 18 vuotiaista	-	4,1	3,9	3,8	3,9

Taulukko 4.2.2. Helsingin terveydenhuollon kustannukset 1999–2003

	1 000 euroa				
	1999	2000	2001	2002	2003
Terveyskeskustoiminta	319,2	341,6	377,5	409,9	418,7
HUS-kuntayhtymä	307,0	312,1	336,6	360,6	355,5
Kustannukset yhteensä	626,2	653,7	714,1	770,5	774,2
Kustannukset/ asukas, euroa	1 146	1 186	1 285	1 377	1 383

Taulukko 4.2.3. Terveysthuollon suoritteet 2000–2003

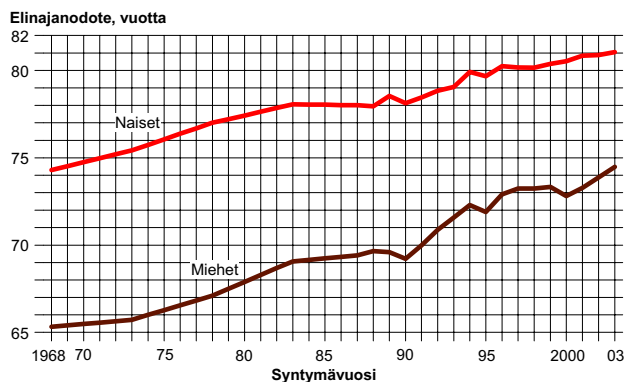
	1 000 suoritetta				Muutos 2000-2003 %
	2000	2001	2002	2003	
Terveyskeskustoiminta					
Avohoitokäynti	2 701	2 592	2 624	2 543	-5,8
Akuuttihoitopäivä	346	380	369	367	6,1
Pitkäaikaishoitopäivä	643	608	568	538	-16,3
Psykiatrian avohoitokäynti	160	147	146	160	0,0
Psykiatrian avohoitopäivä	101	103	94	91	-9,9
Psykiatrian vuodeosastohoitopäivä	108	103	117	112	3,7
HUS-kuntayhtymä					
Avohoitokäynti (somaattinen)	541	490	550	522	-3,5
Hoitajakso (somaattinen)	82	77	79	75	-8,5
Psykiatrian avohoitokäynti	69	64	77	72	4,3
Psykiatrian vuodeosastohoitopäivä	113	109	102	99	-12,4

Määrällisesti laajimman osan toimintaa muodostavat avohoitokäynnit terveyskeskuksessa ja HUS-kuntayhtymässä. Avohoidon käyntien määrä on vähentynyt noin kuudella prosentilla terveyskeskuksessa ja 3,5 prosentilla HUS-kuntayhtymässä vuodesta 2000 vuoteen 2003. Kasvua on ollut terveyskeskuksen akuuttihoitopäivissä ja psykiatrian vuodeosastohoitopäivissä sekä HUS-kuntayhtymän psykiatrian avohoitokäynneissä. Pitkäaikaishoitopäivien määrän aleneminen on ollut tavoitteen mukaista.

Elinajan odote

Väestön elinolojen kehitystä kuvastaa keskimääräinen jäljellä oleva elinikä ns. elinajan odote. Se lasketaan normaalisti vastasyntyneille suhteuttamalla eri-ikäisinä

Kuvio 4.2.1. Elinajan odote vastasyntyneille sukupuolen mukaan Helsingissä 1968–2003

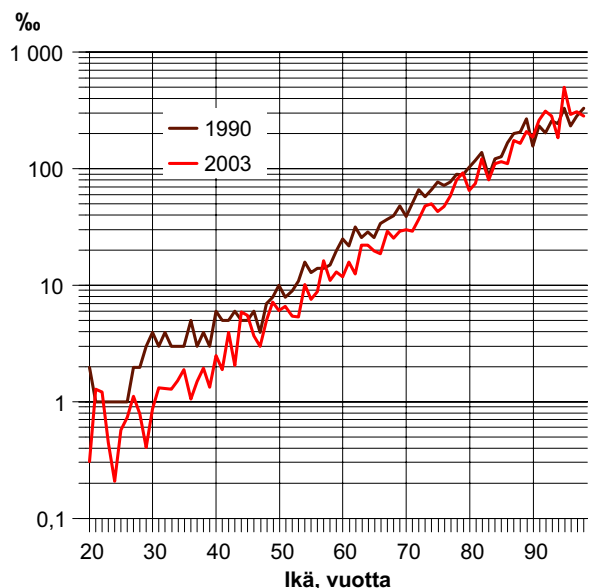

kuolleiden määrät väestön ikäjakaumaan. Sen muutos kertoo keskimääräisen elinajan piteneemisestä.

Miesten keskimääräinen elinikä piteni 1990-luvulla lähes viidellä vuodella ja helsinkiläisten miesten keskimääräinen eliniän nousu on ollut poikkeuksellisen jyrkkä vuosina 1999–2003. Tosin myös lamavuosina yllettiin yhtä nopeaan kasvuun. Miesten ja naisten välinen huomattavan suuri ero elinajassa on samalla jonkin verran kaventunut.

Helsingin vertailu läheisiin suurkaupunkeihin ja EU:n keskiarvoon osoittaa, että Tukholman saavuttamaan korkean keskimääräisen eliniän tasoon on vielä matkaa. Helsinkiläisten naisten elinajan odote on kehittynyt koko EU:n keskiarvon mukaisesti, mutta jää edelleen Tukholman tasoa alemmaksi. Miesten eliniän odotteen ero Tukholmaan on suurempi, mutta on kuitenkin

Kuvio 4.2.2. Miesten kuolemanvaara iän mukaan 1990 ja 2003

Taulukko 4.2.4. Helsingiläisten yleisimmät kuolemansyyt, vuosien 1999–2002 keskiarvo

	Yhteensä				Miehet				Naiset			
	Yht.	Ikä 0-15	16-74	75+	Yht.	Ikä 0-15	16-74	75+	Yht.	Ikä 0-15	16-74	75+
Kuolleet yht., 1999-2002 keskiarvo	5 162	34	2 134	3 022	2 300	19	1 364	943	2 862	15	770	2 079
Kuoleet % väestöstä	0,9	0,0	0,5	8,6	0,9	0,0	0,7	10,0	1,0	0,0	0,3	8,1
Kuolemansyyt												
Yhteensä %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Kasvaimet	21,8	11,2	28,7	16,8	22,4	9,5	23,9	20,6	21,2	13,3	37,3	15,0
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt dementiat	7,8	0,0	0,6	12,9	3,3	0,0	0,4	7,6	11,3	0,0	1,1	15,3
Verenkiertoelinten sairaudet												
Iskeemiset sydänsairaudet	22,8	0,0	18,5	26,2	23,8	0,0	20,8	28,1	22,0	0,0	14,4	25,4
Aivoverisuonien sairaudet	9,8	0,0	6,4	12,5	7,3	0,0	5,7	10,1	11,8	0,0	7,5	13,6
Hengityselinten sairaudet												
Keuhkokuume	5,7	2,2	3,0	7,7	5,1	4,1	3,0	7,8	6,3	0,0	2,9	7,7
Eräät perinataaliaikana alkaneet tilat	0,2	29,9	0,0	0,0	0,3	33,8	0,0	0,0	0,1	25,0	0,0	0,0
Synnynnäiset epämuod., kromosomipikkeavuudet	0,3	20,1	0,4	0,0	0,4	23,0	0,3	0,1	0,3	16,7	0,5	0,0
Tapaturmat ja väkivalta	8,6	10,4	16,8	2,7	13,1	12,2	20,2	3,4	5,0	8,3	10,7	2,4
Muut kuolemansyyt syyt	17,6	17,9	16,1	18,7	16,3	6,8	13,8	19,5	18,7	31,7	20,2	18,4

lähellä EU:n keskiarvoa. Pietarissa naisten ja erityisesti miesten luvut kertovat vakavista terveysongelmista.

Elinajan odotteen nousu, joka erityisesti miespuolisten helsinkiläisten keskuudessa on ollut merkittävä, kertoo muuttuneista elintavoista ja parantuneesta terveydenhuollosta. Vertailukohdiksi otetaan miesten kuolleisuus eri ikäryhmissä vuonna 1990, jolloin se oli korkealla, ja vuosi 2003, jolloin se oli matalimmillaan.

Tulokset osoittavat, että elinajan odotteen piteneminen on peräisin erityisesti ennen aikaisten, vältettävissä olevien kuolemien väistymisestä. Muutos vuosien 1990 ja 2003 välillä on ollut suurin ikävälillä 25 -40 -vuotiaat ja sillä on merkittävä vaikutus miesten eliniän odotteeseen. Tämän ohella ikävälillä 50 -80 -vuotiaat on tapahtunut systemaattista kuolemanvaaran alentumista. Näiden muutosten taustojen pohtiminen on kiinnostava kansanterveydellinen tutkimuskohde.

Lasten ja nuorten terveys

Synnytysten määrä aleni Helsingissä vuodesta 1999 vuoteen 2001 asti. Tämän jälkeen synnytysten määrä lähti kasvuun. Vuonna 2003 synnytyksiä oli 7 424. Odottava äiti käy raskauden aikana terveydenhoitajan vastaanotolla yksilöllisen tarpeen mukaan keskimäärin 10 - 12 kertaa ja lääkärin vastaanotolla noin kolme kertaa. Lapset käyvät lastenneuvolan terveydenhoitajan vastaanotolla keskimäärin 12 kertaa ennen kouluikää ja lääkärin vastaanotolla noin kuusi kertaa. Lääkärikäyntien prosenttiosuudet ovat sekä äitiys - että lastenneuvoloissa koko maata suurempia. Samoin neuvolakäyntejä on edelleen Helsingissä enemmän kuin koko Suomessa keskimäärin. Helsingiläiset lapset ja heidän vanhempansa tekevät lastenneuvolan vastaanotolle vuosittain yli 120 000 käyntiä.

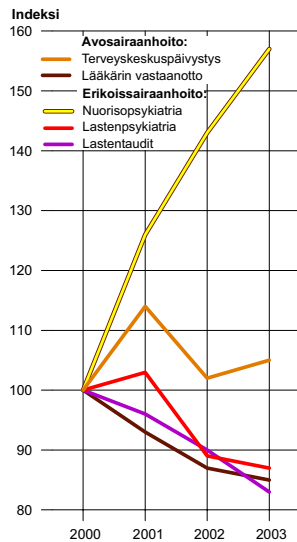
Helsingin terveysvirastossa käynnistettiin vuonna 1999 Varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen koulutushanke, jossa neuvoloiden terveydenhoitajia koulutettiin tunnistamaan ne perheet, joissa on lapsen kehitystä vaarantavia psykososiaalisia riskitekijöitä ja joissa varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen on tarpeen. Hankkeen päämääränä on estää lasten syrjäytymiskehitystä ja antaa terveydenhoi-

Taulukko 4.2.5. Lasten ja nuorten (0–14-vuotiaat) perusterveydenhuollon palvelujen käyttö vuonna 2003

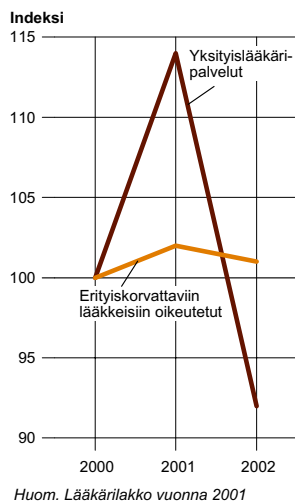
	Asiakkaat	Käynnit	Asiakkaat % ikäryhmästä	Käyntejä/ asiakas
Terveyskeskuspäivystys	17 348	26 904	21,1	1,6
Avosairaanhoidon lääkärin vastaanotto	34 407	74 923	41,8	2,2
Hammashuolto, 0–17 v.	61 483	191 161	62,8	3,1

tajille valmiuksia tehdä työtä lasten ja perheiden mielenterveyden edistämiseksi, mielenterveysongelmien ehkäisemiseksi sekä tukea ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista. Helsinki on kouluttanut yhteensä noin 250 terveydenhoitajaa tähän työhön.

Kuvio 4.2.3. Lasten ja nuorten terveystalv palvelujen käytön kehitys 2000–2003, indeksi 2000=100

Kuvio 4.2.4. 0–19 vuotiaat yksityislääkäripalveluita käyttäneet ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutetut, indeksi 2000=100

Koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon palveluja vuosittain käyttäneiden määrä on noussut noin 3 000:lla, mutta käyntimäärä on säilynyt lähes ennallaan. Helsingin terveystoimissa on toteutettu pitkäjänteistä yhteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa oppilashuoltotyössä ja koulukohtaisten päihdeohjelmien laatimisessa. Terveystoimi on myös osallistunut Helsingin Klairin ja Tyttöjen talon toimintaan.

Kouluterveyskyselyjen mukaan lasten ja nuorten arviot omasta terveydentilastaan paranivat hieman vuosina 2000 – 2004. Tytöt kokevat erilaisia oireita (päänsärky, niska- ja hartiakivut, väsymys) selvästi useammin kuin pojat sekä peruskoulun yläluokilla että lukioissa. Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi yläluokkalaisista arvioi kuudesosa ja lukiolaisista viidesosa. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista kolme neljästä koki itsensä terveeksi ja hyvinvoivaksi.

Vuoden 2004 kouluterveyskyselyn tulosten mukaan erityisiä huolenaiheita ovat koululasten valvominen myöhään arki-iltaisina ja epäterveellisten välipalojen syönnin yleisyys sekä lukiolaisten osalta humalajuomien lisääntyminen. Ammatillisissa oppilaitoksissa sen sijaan päihteiden käyttö on vähentynyt.

Lasten erikoissairaanhoidon käyntimäärä on lastentautien erikoisalalla lisääntynyt vuodesta 1999 vuoteen 2003 lähes 9 000 käynnillä. Käyntimäärä on vaihdellut tarkastelujaksolla 44 000 – 53 000 välillä. Vastaavana aikana kävijämäärä on vähentynyt noin 3 000:lla ja hoitopäivät noin 2 000 päivällä.

Lastenpsykiatrian käyntimäärä on vuositasolla vaihdellut 7 400 – 12 500 välillä. Vuosittain noin 700 helsinkiläistä lasta käyttää lastenpsykiatrian palveluja. Nuorisopsykiatrian käyntimäärät ja hoitopäivät ovat nousseet tarkastelujakson aikana kaksinkertaisiksi. Vuonna 1999 yli 9 000 helsinkiläistä nuorta käytti psykiatrian palveluja, ja vuonna 2003 psykiatrian palveluja käyttäneiden nuorten määrä oli noussut jo 21 000:een. Päättyneiden hoitojaksojen määrä on vastaavana aikana pysynyt kuitenkin ennallaan.

Aikuisten terveys

Helsingin ja Uudenmaan alueen terveysprofiiliin mukaan HUS-alueen aikuisväestön terveys näyttää pääsääntöisesti hyvältä, pitkäaikaissairastavuus on vähäisempää ja väestö kokee terveydentilansa keskimäärin paremmaksi kuin muualla Suomessa asuvat. Havaittavissa on kuitenkin polarisaatiotrendi: sekä edullinen että epäedullinen terveyskäyttäytyminen ovat yleisiä.

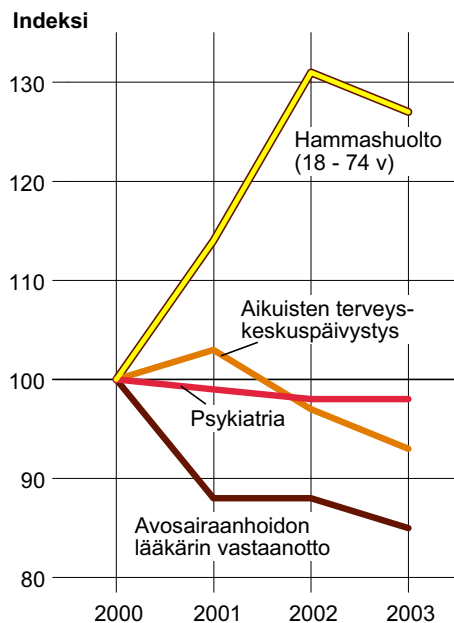
Vuonna 2002 Helsingin terveysviraston teettämän yli 15-vuotiaille helsinkiläisille kohdennetun väestökyselyn mukaan helsinkiläiset kokivat kokonaisterveytensä melko hyväksi. Noin 70 prosenttia vastaajista koki sekä henkisen että fyysisen hyvinvointinsa hyväksi. Fyysisesti voi huonosti 11 prosenttia ja henkisesti seitsemän prosenttia vastaajista. Viidennes oli täysin tyytyväisiä omaan elämäntilanteeseensa ja melko tyytyväisiä oli 64 prosenttia. Jokin pitkäaikaissairaus tai vamma oli 37 prosentilla vastaajista. Syyt hakea terveydenhuollon palveluja olivat vaihtelevia. Puolet tuli

Taulukko 4.2.6. Aikuisten (15–74-vuotiaat) perusterveydenhuollon palvelujen käyttö vuonna 2003

	Asiakkaat	Käynnit	Asiakkaat % ikäryhmästä	Käyntejä/ asiakas
Terveyskeskuspäivystys	50 810	75 524	11,5	1,5
Avosairaanhoidon lääkärin vastaanotto	144 879	318 536	32,8	2,2
Hammashuolto, 18-74 vuotiaat	71 626	221 657	16,8	3,1

äkillisen kivun tai säryn vuoksi. Noin 35 prosenttia tuli heikentyneen työ- tai toimintakyvyn vuoksi. Osa käyttäjistä kertoi hakeneensa apua terveydenhuollosta köyhyyden tai ihmissuhde- ja perhevaikeuksien vuoksi.

Avosairaanhoidon lääkärin vastaanotolla käyneiden 15–74 -vuotiaiden käyntien määrä oli vuonna 2000 noin 430 000 ja vuonna 2003 noin 318 000. Vuoden 2001 lääkärilakon lisäksi käyntimäärää on vähentänyt lääkärisijaisten saatavuuden vaikeutuminen, terveysasemien kesäajan sulkemiset ja aukioloaikojen supistaminen, sekä vuosina 2001–2002 käyttöön otettu sähköinen potilaskertomusjärjestelmä. Osa lääkärin vastaanotokäynneistä korvautuu suunnitellusti puheluina. Lisäksi terveysasemille on perustettu verenpainemittauksen itsehoitopisteitä korvaamaan asiakaskäyntejä. Lääkäreiden ja terveydenhoitajien työnjakoa on myös kehitetty siten, että lääkäreillä on mahdollisuus keskittyä hoidollisesti vaativimpiin potilastapauksiin.

Kuvio 4.2.5. Aikuiset (15–74-vuotiaat) terveispalveluiden asiakkaina 2000–2003, indeksi 2000=100

Terveysvirastossa toteutettiin vuosina 2002–2003 moniammatillinen ja poikkihallinnollinen Preventio-hanke. Hankkeessa parannettiin yleisimpien elinta-

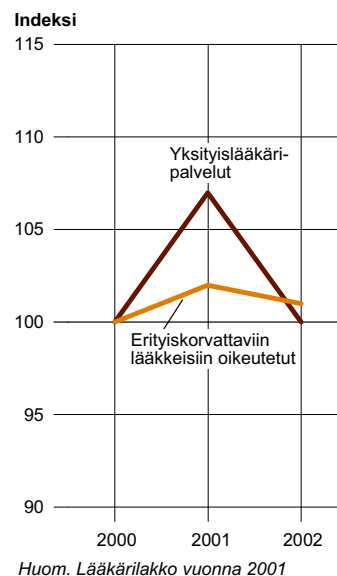
pasairauksien riskipotilaiden tunnistamista ja hoitoa terveysasemilla. Hankkeessa olivat mukana kaikki Helsingin terveysasemat.

Hammashuollon asiakkaiden ja käyntien määrät ovat kasvaneet 18–74 -vuotiailla helsinkiläisillä

vuosina 1999 – 2003 vuoden 2001 lainmuutoksen vuoksi. Kunnallisen hammashoidon piiriin kuuluvien helsinkiläisten määrä lisääntyi parissa vuodessa 280 000:lla. Samalla myös Kela ryhtyi korvaamaan yksityistä hammashoitoa kaiken ikäisille.

Aikuisten psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa on keskeisenä palveluajatuksena avohoitopainotteisuus ja se näkyy erittäin selvästi käyntiluvuissa. Psykiatrian vuodeosastohoito-päivät ovat vähentyneet ja psykiatrian avohoitokäynnit ovat kasvussa. Psykiatrian päivystys siirtyi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiristä kaupungin omaksi toiminnaksi kesäkuussa 2003.

Helsingin mielenterveysohjelman toimeenpanon tukemiseksi terveysvirasto ja sosiaalivirasto käynnistivät vuonna 2002 yhteisen kaksivuotisen mielenterveyspalveluprojektin. Projektin keskeisimpinä työalueina olivat terveysasemien mielenterveystyön kehittäminen ja projektissa kehitetyn depression hyvän hoidon mallin käyttöönotto. Mielenterveyspotilaiden asumista, kotikuntoutusta ja avohoidon tukipalveluja kehitettiin sekä otettiin käyttöön potilasohjausjärjestelmä asumispalveluissa. Henkilökunnalle järjestettiin perheterapia- ja ohjaajakoulutusta.

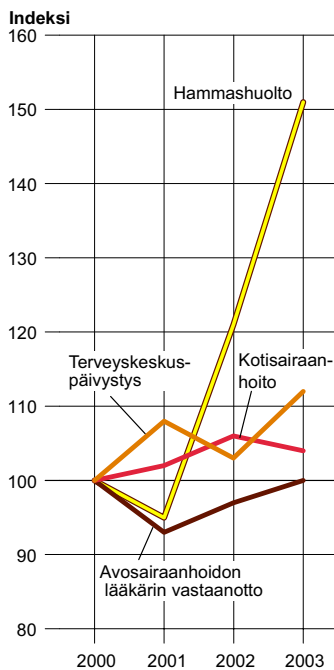
Kuvio 4.2.6. 20–74-vuotiaat yksityislääkäripalveluita käyttäneet ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeudet, indeksi 2000=1000

Vanhusten hyvinvointi

Helsingissä vuonna 2001 tehdyn kotihoidon asiakas- kyselyn mukaan helsinkiläisistä kotihoidon asiakkaista koki terveytensä erittäin tai melko hyväksi 13 prosenttia, tyydyttäväksi 48 prosenttia ja melko tai erittäin huonoksi 39 prosenttia. Vastaajista ainoastaan prosentti oli toimintakyvyttömiä ja toimintavajetta ei ollut lainkaan neljällä prosentilla.

Suurin osa maan ikääntyneistä asuu omissa kodeissaan sosiaalisten verkostojensa tuella tai erilaisia kotona asumista tukevia palveluja käyttäen. Koska ikääntyneiden toimintakyky on parantunut, kasvaa palvelutarve vasta myöhemmällä iällä kuin aikaisemmin. Säännöllisen kotihoidon piiriin tullaan keskimäärin 76-vuotiaana ja pitkäaikainen laitoshoido alkaa noin 81 vuoden iässä. Huolenpidon ja hoivan tarve kasvaa erityisesti vasta yli 85-vuotiailla.

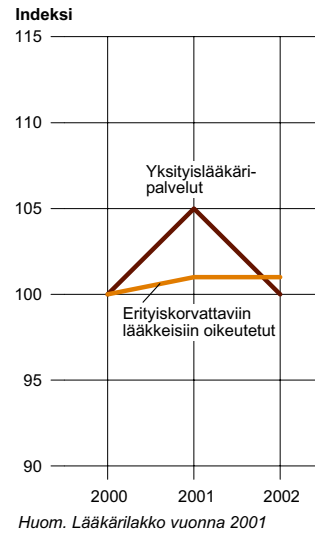
Kuvio 4.2.7. Vanhukset (yli 75-vuotiaat) terveystilanteiden asiakkaina 2000–2003, indeksi 2000=100

Taulukko 4.2.7. Vanhusten (yli 75-vuotiaat) perusterveydenhuollon palvelujen käyttö vuonna 2003

	Asiakkaat	Käynnit	Asiakkaat % ikäryhmästä	Käyntejä/asiakas
Terveyskeskuspäivystys	5 353	8 264	14,9	1,5
Avosairaanhoidon lääkäriin vastaanotto	23 496	65 573	65,4	2,8
Kotisairaanhoido	12 897	472 427	35,9	36,6
Hammashuolto	3 426	10 971	9,5	3,2
Pitkäaikaissairaanhoito (hoitopäivät)	2 274	525 617	6,3	231,1

Kuvio 4.2.8. Yli 75-vuotiaat yksityislääkäripalveluita käyttäneet ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutetut, indeksi 2000=100

Helsingissä terveydenhuollon ja sosiaalitoimen yhteinen vanhuspalveluprojekti on valmistellut vanhus-tenhuollon toimeenpano-ohjelman vuosille 2003 – 2005. Ohjelmassa painottuvat kotihoito, laitospaikkojen purkaminen linjausten mukaisesti, oikeat asiakas-joitukset ja saumaton yhteistyö kaikkien vanhus-tenhuollon toimijoiden kesken.

75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä noin 23 000 henkilöä on käynyt vuosittain avosairaanhoidon lääkäriin vastaanotolla. Tämä vanhusryhmä on melko tervettä, koska heillä keskimäärin on ollut ainoastaan kolme lääkärisäkäyntiä vuoden aikana.

Kotisairaanhoidossa hoidettujen vanhusten lääketieteellisen ja sairaanhoidollisen hoidon tarve on suurta. Kotisairaanhoidon kirjoilla vuoden aikana olleiden vanhusten määrä on vuodesta 1999 kasvanut koko ajan. Vuonna 1999 kotisairaanhoidon kirjoilla oli noin 12 000 henkilöä ja vuoden 2003 lopulla määrä oli noussut lähes 13 000 henkilöön.

Ikäihmisten terveyskeskuskäyntimäärät ovat olleet samalla tasolla jo useita vuosia. Yli 75-vuotiaiden hammashuollon käyntimäärät ovat pysytelleet samalla ta-

Taulukko 4.2.8. Terveyskeskussairaalan sairaansijojen määrä vuosina 1999–2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Vuodeosastosairaansijat	2 368	2 398	2 453	2 435	2 273
Pitkäaikaishoito	1 808	1 639	1 611	1 579	1 444
Akuuttihoito	560	759	842	856	829
Kotisairaalaapaikat	40	46	70	70	90
Kaikki yhteensä	2 408	2 444	2 523	2 505	2 363

solla, mutta viime vuonna käynnit lisääntyivät hammasuhoon lakimuutoksen seurauksena.

Vanhusten akuuttihoitoon määrä terveyskeskussairaaloitten vuodeosastoilla on pysynyt vuosina 2000–2003 samalla tasolla hoitopäivinä mitattuna. Vahvistettujen sairaansijojen määrä on vaihdellut vastaavana aikana 759 - 856 välillä. Vanhusten terveyskeskussairaaloitten poliklinikkakäyntien määrä on myös pysynyt vuosina 2000 - 2003 melko tasaisena.

Helsingin terveyskeskussairaaloittain pitkäaikaissairaanhoidossa olleiden potilaiden määrä ja hoitopäivien määrä on laskenut koko tarkasteluajanjakson ajan. Vuoden aikana hoidettujen potilaiden määrä on laskenut 3 600:sta 2 500:een ja hoitopäivät ovat laskeneet 660 000:sta 530 000:een. Muutos on kaupungin vanhuspalvelun strategian mukainen. Terveyskeskussairaaloitten pitkäaikaissairaanhoidon sairaansijojen vähentäminen on osa vanhustenhuollon palvelurakenteen muutosta, jossa pyritään laitoshoidon kalleudesta tuettuun kotona asumiseen. Tavoitteena on, että vanhuspotilaan hoito terveyskeskuksen pitkäaikaissairaanhoidossa on mahdollisimman lyhyt.

Vanhusten erikoissairaanhoidon käyttö painottuu somaattiseen sairaanhoitoon. Vuonna 2003 vuodeosastohoitopäiviä HUS:ssa oli 70 000 ja määrä on alenut aikaisempiin vuosiin verrattuna. Psykiatrian vuodeosastohoitopäivien määrä on pysytellyt tarkasteluajanjakson aikana melko vakiona (noin 10 000 hoitopäivää/vuosi).

Maahanmuuttajien terveys

Vuonna 2002 Helsingin seudulla tehdyssä Maahanmuuttajien elinolot -tutkimuksessa kartoitettiin mm. maahanmuuttajien (somalialaiset, venäläiset, virolaiset ja vietnamilaiset) terveyttä, terveyskäyttäytymistä sekä terveyspalvelujen käyttöä.

Tulosten mukaan maahanmuuttajilla oli erilaisia oireita hiukan enemmän kuin valtaväestöllä ja heidän hampaansa olivat huonommassa kunnossa kuin suomalaisilla keskimäärin. Maahanmuuttajat arvioivat kuitenkin oman terveytensä lähes samalle tasolle tai hiukan paremmaksi kuin koko väestö keskimäärin. Tutkituista maahanmuuttajista terveimpiä olivat somalialaiset ja heikoin terveys oli venäläisillä ja virolaisilla. He oireilevat eniten ja heillä oli myös eniten pitkäaikaissairauksia sekä ongelmia hampaiden kanssa.

Huolestuttavaa maahanmuuttajien terveydessä on yleinen masennus ja unettomuus. Lähes joka kolmas tutkituista ilmoitti kärsineensä masennuksesta viimeisen kuukauden aikana. Määrä on kaksinkertainen suomalaisiin verrattuna. Unettomuutta tutkitut olivat kokeneet puolitoistakertaisesti suomalaissyntyiseen väestöön verrattuna.

Minkään maahanmuuttajaryhmän naiset eivät tupakoineet yhtä runsaasti kuin suomalaissyntyiset naiset. Vietnamlaismiehistä tupakoi päivittäin lähes 50 prosenttia, mikä on yli 17 prosenttia enemmän kuin suomalaissyntyisillä miehillä. Venäläisten ja virolaisten raittiusaste vastaa koko väestön raittiusastetta, tosin raittiiden virolaismiesten osuus oli suomalaisväestöön verrattaessa selvästi pienempi. Terveysliikunta oli vähäistä erityisesti venäläisten ja somalialaisten, mutta myös vietnamlaisien keskuudessa. Perinteisten terveysongelmien lisäksi myös virolais- ja venäläisnuorten huumeiden käyttö sekä prostituoituina toimivien maahanmuuttajien terveys sekä naisten lisääntymisterveys vaativat huomiota.

Maahanmuuttajat ovat käyttäneet terveyspalveluita pääosin avoterveydenhuollon palveluita. Eniten käyntejä Helsingissä on kertynyt paluumuuttajille ja toiseksi eniten pakolaisille ja turvapaikanhakijoille. Elinolot -tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajista terveyskeskuksen palveluita oli käyttänyt 73 - 82 prosenttia. Heistä selvä enemmistö oli tyytyväisiä saamiinsa palveluihin. Tyytymättömiä olivat venäläiset ja virolaiset.

Maahanmuuttajilla saattaa olla vaikeuksia saada terveyspalveluja, mihin osin vaikuttaa maahanmuuttajien heikko suomen tai englannin kielitaito, lääkkeellisen hoitotavan vieraus ja lääkkeiden kalliit hinnat ja joissakin tapauksissa myös henkilöstön asenteet maahanmuuttajia kohtaan. Maahanmuuttajalle varataan usein pidempi vastaanottoaika, varsinkin jos vastaanotolla käytetään apuna tulkkia. Vastaanotolla onkin tärkeätä varmistaa, että kieliongelmiä ei synny, ja että maahanmuuttaja ymmärtää annetut ohjeet. Maahanmuuttajat saattavat käyttää lisäksi useita parantamisen tapoja rinnakkain länsimaisen lääketieteen kanssa. Uskonnolla on myös suuri merkitys heidän sekä terveyskäsitteille että parantumiselle.

Helsingin terveydenhuollon toimivuus

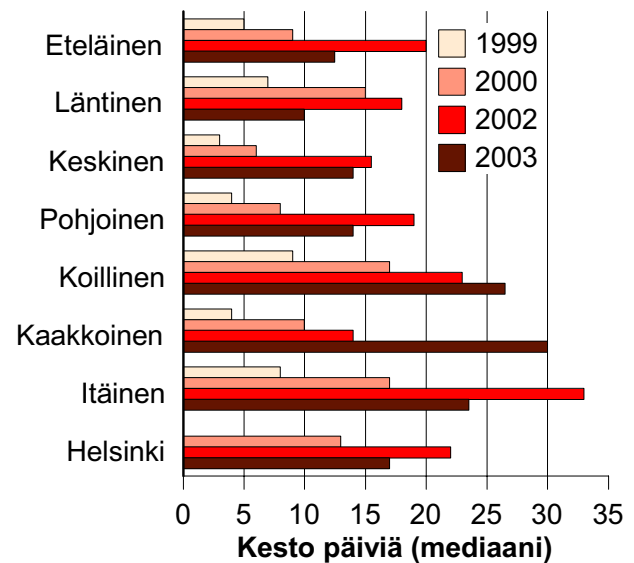
Hoitoon pääsyä terveysaseman avosairaanhoidon lääkärin ajanvarausvastaanotolle on Helsingissä arvioitu selvittämällä tietynä hetkenä, milloin ensimmäinen vapaa aika olisi löytynyt vastaanotolle pyrkivälle potilaalle. Mittarina on ollut odotusaikaan kuluneiden päivien mediaani. Hoitoon pääsy on vaihdellut vuosittain ja terveysasemittain.

Hoitoon pääsy lääkärin avosairaanhoidon vastaanotolle on vaikeutunut tarkasteluajana. Vuonna 1999 suurpiirien lääkärin ajanvarausvastaanotolle pääsyn mediaani vaihteli suurpiireittäin 3-9 päivän välillä, kun vastaava vaihtelu vuonna 2003 oli 10 - 30 päivää. Vaikeinta lääkärin ajanvarausvastaanotolle pääsy on ollut Itäisessä, Kaakkoisessa ja Koillisessa suurpiirissä. Parhaiten lääkärin ajanvarausvastaanotolle on puolestaan päässyt Eteläisessä ja Läntisessä suurpiirissä.

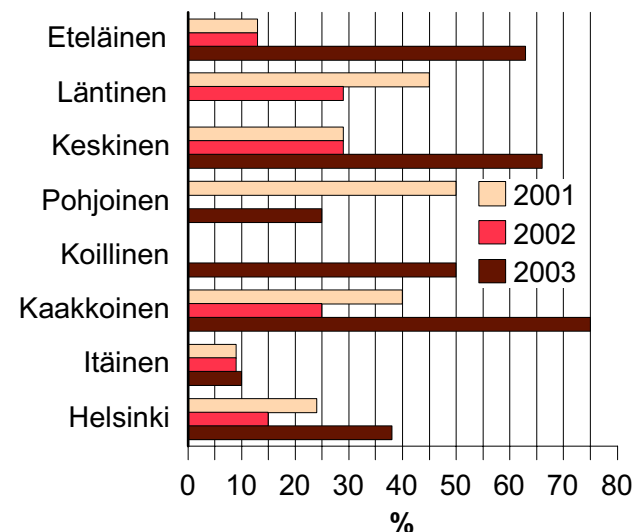
Vuonna 2003 lääkärin akuuttivastaanotolle pääsyä mitattiin hieman eri tavalla kuin edellisinä vuosina. Selvityksen mukaan vuonna 2003 lääkärin akuuttivastaanotolle pyrkineistä 42 prosenttia olisi päässyt vastaanotolle jo samana päivänä.

Hammashoitoloihin pääsy parani vuonna 2003 vuosiin 2001 ja 2002 verrattuna. Mittaustulokset eri vuosi-

Kuvio 4.2.9. Lääkärin avosairaanhoidon vastaanotolle pääsyn kesto/pv (mediaani) terveyskeskuksittain vuosina 1999- 2003

Kuvio 4.2.10. Hammashoittoon alle 2 viikossa päässeet (%) terveyskeskuksittain vuosina 2001-2003

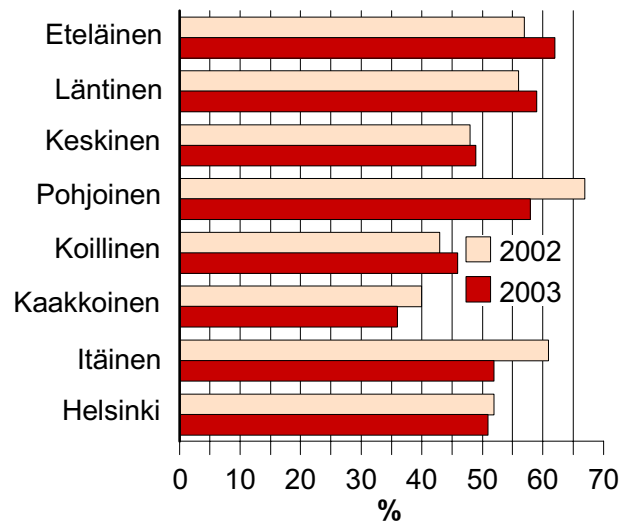
na eivät kuitenkaan ole vertailukelpoisia, koska vuoden 2001 hoitoon pääsyn mittauksen kriteerit poikkeavat kahden viime vuoden mittauksista. Vuonna 2003 hammashoittoon pääsi alle kahdessa viikossa keskimäärin 38 prosenttia potilaista. Parhaiten hammashoittoon vuonna 2003 pääsi Kaakkoisessa ja Keskisessä suurpiirissä.

Taulukko 4.2.9. Erikoissairaanhitoon jonottavat joulukuussa 2002 ja 2003

Erikoisala	Jonossa olevien lukumäärä		
	2002	2003	Muutos
Yhteensä	13 550	14 580	1 030
Pehmytosakirurgia	1 429	2 073	644
Käsiakirurgia	614	1 130	516
Naistentaudit	1 288	1 619	33
Lastenkirurgia	175	249	74
Korva-, nenä- ja kurkkutaudit	2 213	989	-1 224
Ortopedia	2 770	1 943	-827
Sydämen ohitusleikkaukset	77	25	-52

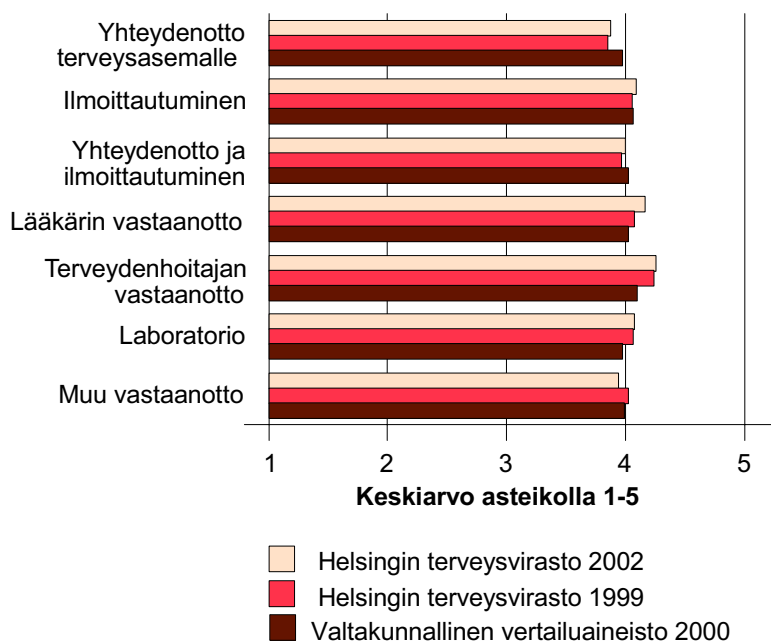
Erikoissairaanhitoon jonottavien potilaiden määrä kasvoi vuoden 2003 aikana. HUS-jonoissa oli joulukuussa 2003 yhteensä 14 580 helsinkiläistä, mikä on 1 030 enemmän kuin vuonna 2002. Jonotusaika silmätautien ja kirurgian erikoisaloihin venyi yli kuuteen kuukauteen yli puolella hoitoihin pyrkivistä. Jonotilanteen helpottamiseksi vuonna 2003 hankittiin ostopalveluina leikkauksia 1,6 milj. eurolla.

Yhteydensaantia terveysasemalle on mitattu vuodesta 2002 lähtien läpikäyneiden ajanvarauspuhelujen osuudella. Läpikäyneiden puhelujen osuus oli kaupungissa keskimäärin 51 prosenttia vuonna 2003. Vuonna 2003 parhaiten puhelimitse pääsi ajanvaraukseen Eteläisessä terveyskeskuksessa, joissa läpikäy-

Kuvio 4.2.11. Yhteydensaanti puhelimitse terveysasemien ajanvaraukseen terveyskeskuksittain, % soittajista vuosina 2002–2003

seitä oli 62 prosenttia. Vaikeinta läpikäyminen vuonna 2003 oli Kaakkoisessa terveyskeskuksessa.

Avosairaanhoidon asiakastyytyväisyyttä on selvitetty vuosina 1999 ja 2002. Vuoden 2002 tutkimuksen tuloksia verrattiin kahdeksan muun suuren kaupungin kanssa samanaikaisesti tehdyn vastaavan kyselyn tuloksiin.

Kuvio 4.2.12. Avosairaanhoidon asiakastyytyväisyys Helsingissä vuosina 1999 ja 2002 sekä vertailuna kahdeksan muun suuren kaupungin aineisto vuonna 2000

Helsingiläiset olivat muihin kaupunkeihin verrattuna tyytyväisempiä palveluihin. Helsingissä oltiin koko maata tyytyväisempiä odotusaikaan terveydenhoitajan vastaanotolle, lääkärin ja terveydenhoitajan käytökseen, vuorovaikutukseen potilaan kanssa ja ammattitaitoon, tiedonsaantiin lääkärin vastaanotolla sekä annettuihin jatkohoito-ohjeisiin.

Terveysviraston palvelut olivat parantuneet lievästi vuodesta 1999. Eniten oli parantunut tyytyväisyys lääkärin vastaanotto toiminnassa. Tämä oli erityisen rohkaisevaa tilanteessa, jossa eräät terveysasemat olivat kärsineet lääkäripulasta. Tutkimukseen osallistui lähes 3 000 potilasta.

Helsingiläiset antoivat vuoden 2002 lopulla hyvää palautetta terveydenhuollon palveluista. 81 prosenttia vastaajista oli tyytyväisiä kaupungin terveyspalveluihin. Tyy-

tymättömiä oli vain neljä prosenttia. Vastaajat olivat saaneet mielestään riittävästi apua äkillisissä sairauksissa, terveydentilan arvioinnissa, todetun sairauden hoidossa ja äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa. Riittävästi apua oli saatu heikentyneen työ- ja toimintakyvyn vuoksi, kriisissä, mielenterveyteen liittyvissä asioissa, ihmissuhdevaikeuksissa, sairaudenhoidon järjestämisessä kotiin vanhuksille ja vammaisille sekä hammashuollon palveluissa.

Lähteet:

- Helsingin kaupungin terveysvirasto, raportteja, tilastoja ja selvityksiä vuosilta 2000 - 2003.
- Helsingin terveyskeskus, raportteja, tilastoja ja selvityksiä vuodelta 2004.
- Helsingin kaupungin terveyskeskus. Johdon tietojärjestelmät Gentia ja EcomedOR.
- Björkstén, Kati. Väestöryhmien väliset sosioekonomiset ja alueelliset terveyserot – Helsingin ja Uudenmaan terveysprofiili. Helsingin seudun suunnat 3/2003.
- Karisto, Antti. ym. Terveyttä ja hyvinvointia näyttöön perustuvalta hoitotyöllä 2003.
- Kunnallissalan kehittämissäätiö. Kansalaismielipide ja kunnat. Ilmanpuntari 2004. Kunnallissalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 55. 2004.
- Malin, Maili. Maahanmuuttajien terveys Suomessa. Kirjassa Luoto, R., Viisainen, K. ja Kulmala I. (toim.): Sukupuoli ja terveys. Tampere 2003.
- Pohjanpää, K., Paananen, S. ja Nieminen, M. Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002. Tilastokeskus. Elinolot 2003:1.
- Tartuntatautirekisteri. 2003. Kansanterveyslaitos, Infektioepidemiologian osasto, www.kti.fi.

4.3 Koulutus ja oppiminen Helsingissä

Perusopetus ja toisen asteen koulutus

Kaupungin ylläpitämien koulujen ja oppilaitosten lisäksi Helsingissä toimii useita yksityisiä ja valtion ylläpitämiä kouluja ja oppilaitoksia. Kaupungin osuus koulutustarjonnasta on perusopetuksessa noin 80 prosenttia, lukiokoulutuksessa noin 60 prosenttia ja ammatillisessa oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa hieman alle puolet.

Helsingin kaupungin ylläpitämissä kouluissa ja oppilaitoksissa opiskeli vuonna 2004 lähes 60 000 oppilasta ja opiskelijaa. Oppilas- ja opiskelijamäärä kasvoi vuodesta 1999 vuoteen 2004 kaikkiaan noin kolme prosenttia. Tutkintoa suorittavien opiskelijoiden lisäksi aikuislukioissa opiskeli viime vuonna kaikkiaan noin 3 000 aineopiskelijaa. Peruskoulujen oppilasmäärä kasvoi vuodesta 1999 vuoteen 2003 noin neljällä prosentilla kääntyen viime vuonna laskuun. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijamäärä jatkaa sen sijaan edelleen kasvuaan ikäluokkien kasvun myötä. Myös lukion aineopiskelijoiden määrä on kasvanut voimakkaasti. Oppisopimuskoulutuksessa olevien määrä on sen sijaan laskenut noin 16 prosenttia.

Taulukko 4.3.1. Kaupungin tarjoamien koulutuspalvelujen määrät perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa vuonna 1999 ja 2004 (luvut eivät sisällä aikuislukioiden aineopiskelijoita)

	1999	2004	Muutos %
Suomenkieliset koulut	45 303	46 219	2,0
suomenkiset peruskoulut	36 450	37 671	3,3
suomenkieliset lukiot	6 853	7 112	3,8
suomenkieliset aikuislukiot	2 000	1 436	-28,2
Ruotsinkieliset koulut	4 387	4 645	5,9
ruotsinkieliset peruskoulut	3 285	3 435	4,6
ruotsinkieliset lukiot	1 002	1 090	8,8
ruotsinkieliset aikuislukiot	100	120	20,0
Ammatillinen koulutus	4 608	5 709	23,9
tekniikan alan oppilaitos	2 108	2 842	34,8
sosiaali- ja terv.alan oppilaitos	1 429	1 520	6,4
palvelualan oppilaitos	1 071	1 347	25,8
Oppisopimuskoulutus	3 757	3 162	-15,8
Varsinaiset oppilaat ja opiskelijat yht.	58 055	59 735	2,9

Lähde: Helsingin opetusviraston toimintakertomus 2003 sekä oppilasrekistereistä saadut tiedot vuodelta 2004.

Opetustoimen kustannukset oppilasta kohti nousivat vuodesta 1999 vuoteen 2001 yleistä kustannuskehitystä nopeammin johtuen mm. merkittävästä panostuksista hyvinvointia edistäviin toimenpiteisiin, kuten oppilashuollon ja erityisopetuksen kehittämiseen. Vuonna 2002 kustannusten reaalinous kuitenkin pysähtyi ja vuonna 2003 toisen asteen opiskelijakohtaiset kustannukset jopa laskivat säästötoimenpiteistä johtuen. Vuosina 2002–2003 Helsingin opiskelijakohtaiset kustannukset ovatkin lähentyneet Suomen viiden suurimman kaupungin kustannusten keskiarvoa. Tästä huolimatta Helsinki käytti vuonna 2003 viidestä suurimmasta kaupungista eniten rahaa oppilasta ja opiskelijaa kohti perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa sekä ammatillisessa koulutuksessa matkailu- ja ravitsemustalouden koulutusosalalla.

Taulukko 4.3.2. Kaupungin tarjoamien koulutuspalvelujen oppilas- ja opiskelijakohtaiset kustannukset perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa

	2002	2003	Muutos %
Suomenkieliset peruskoulut	5 576	6 365	14,1
Suomenkieliset päivälukiot	4 660	5 555	19,2
Ruotsinkieliset peruskoulut	6 480	7 047	8,8
Ruotsinkieliset päivälukiot	5 060	6 059	19,7
Palvelualojen oppilaitos	7 910	8 588	8,6
Sosiaali- ja terveysalan oppilaitos	7 333	7 380	0,6
Tekniikan alan oppilaitos	9 016	9 530	5,7
Oppisopimuskoulutus	3 543	3 507	-1,0

Lähde: Helsingin opetusviraston toimintakertomukset 2002 ja 2003.

Koulutukseen hakeutuminen ja koulutuksen jälkeinen sijoittuminen

Vuonna 2002 Helsingissä oli lähes 4 400 suomenkielistä peruskoulun 9. luokan päättäneitä. Suurin osa heistä sijoittui lukioon tai ammatilliseen koulutukseen. Helsingissä lukioon menevien osuus on selvästi suurempi kuin koko maassa. Ammatilliseen koulutukseen helsinkiläiset nuoret siirtyvät selvästi vähäisemmässä määrin kuin nuoret muualla Suomessa.

Ylioppilaiden sijoittuminen jatko-opintoihin toteutuu usein viiveellä. Yli 58 prosenttia koko maan ylioppilaista ei välittömästi jatkanut opiskelua. Helsingissä osuus oli vielä suurempi eli 66 prosenttia.

Vuonna 2002 helsinkiläisten lukiolaisten määrä oli 10 127 ja osuus kaikista helsinkiläisistä oli 16–18-vuotiaista 65 prosenttia. Lukiossa käyvien osuus alueen 16–18-vuotiaista on korkein Pohjoisessa, Eteläisessä ja Kaakkoisessa suurpiirissä, matalin puolestaan Keski- ja Itäisessä suurpiirissä. Peruspiirien välillä on edelleen melko suuria eroja lukionkäynnissä. Erot näytävät kuitenkin ääripäiden osalta viime vuosina jonkin verran tasoittuneen.

Ulkopaikkakuntalaisten osuus Helsingin lukioissa alkoi lisääntyä 1980-luvun loppupuolelta lähtien. Esimerkiksi vuonna 1989 Helsingin lukioiden oppilaista 16 prosenttia oli ulkopaikkakuntalaisia ja vuonna 2002 ulkopaikkakuntalaisten osuus oli jo 25 prosenttia kaikista Helsingin lukioissa opiskelevista.

Vieraskielisten oppilaiden lukumäärä on kasvumassa. Muun kuin suomen tai ruotsinkielisiä oli kaikista Helsingin päivälukioiden oppilaista 4,6 prosenttia.

Lukiotutkimus sekä alueittaiset tilastot ovat osoittaneet huomattavia eroja lukioon menossa Helsingin sisällä. Lukiolle rinnakkainen koulutusväylä on toisen asteen ammatillinen koulutus. Pohdittavaksi jää, toteutuuko ammatillinen väylä siellä, missä lukioon ei mennä ja toisaalta, miltä alueilta jättäytydään kokonaan jatko-

koulutuksen ulkopuolelle peruskoulun jälkeen. Miten rakentuu niiden nuorten elämäntilanne, jotka eivät jatka toisen asteen koulutukseen peruskoulun jälkeen? Osa tietenkin siirtyy työelämään, osa on työttömänä, osa mahdollisesti jatkaa aikuislukiossa ja osa ”muualla”, esimerkiksi ulkomailla. Kun työelämässä osaamisvaatimukset jatkuvasti kohoavat, sisältyy koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen pitkällä aikavälillä syrjäytymisvaara. ”Oppimisella osallisuutta” raportin mukaan yksi suuri syrjäytymisen syy on se, että 15–20 prosenttia ikäluokasta ei suorita mitään tutkintoa peruskoulun jälkeen.

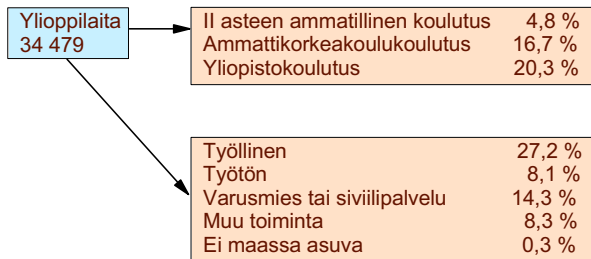
Koulut ja oppilaitokset hyvinvoinnin edistäjinä

Helsingin opetustoimi on panostanut viime vuosina merkittävästi hyvinvointia edistäviin toimenpiteisiin, kuten oppilashuollon ja erityisopetuksen kehittämiseen, alueellisen erilaistumiskehityksen ehkäisyyn positiivisen diskriminaatorahoituksen avulla, oppilaiden turvallisuutta lisäävään työhön sekä osallisuutta lisääviin hankkeisiin. Vuosien 2003–2004 merkittävistä säästövelvoitteista huolimatta oppilashuollon ja erityisopetuksen resursseihin ei ole kohdistettu säästötoimenpiteitä.

Kaavio 4.3.1. Vuonna 2002 ylioppilastutkinnon ja peruskoulun suorittaneiden sijoittuminen koulutukseen ja työelämään 2002

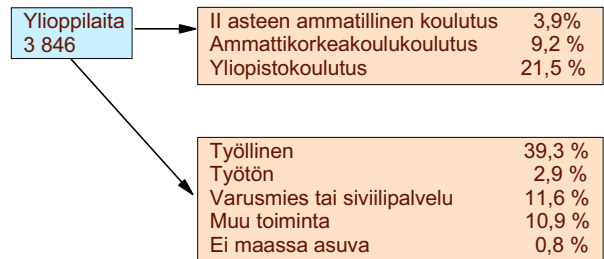
Vuosi 2002 → Vuosi 2002

Koko maa

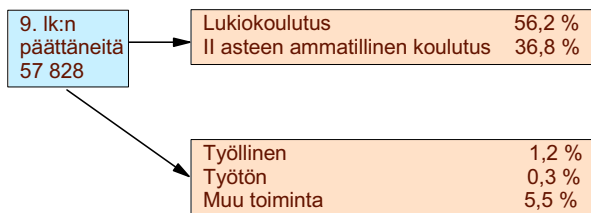
Vuosi 2002 → Vuosi 2002

Helsinki

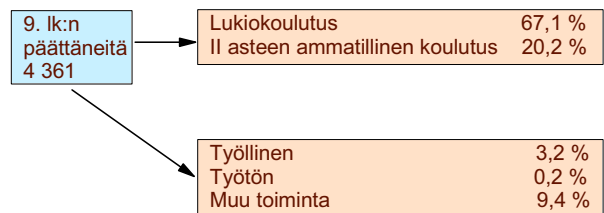
Vuosi 2002 → Vuosi 2002

Koko maa

Vuosi 2002 → Vuosi 2002

Helsinki

Koululakien muutokset vuonna 2003 ovat vaikuttaneet merkittävästi oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämiseen; tällä tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Koulupsykologi- ja kuraattoripalveluita on lisätty edellisen valtuustokauden aikana suomenkielisissä peruskouluissa ja lukioissa.

Koulunkäyntiavustajatoiminnan lähtökohtana on omalta osaltaan turvata oppilaan osallistuminen opetukseen. Tavoitteena on auttaa oppilasta koulunkäynnissä sekä tukea ja ohjata häntä kasvu- ja oppimisprosessissa. Toiminnan tavoitteena on myös edistää oppilaan omatoimisuutta ja itsenäistä selviytymistä. Koulunkäyntiavustajien määrä kasvoi edellisellä valtuustokaudella selvästi. Vuonna 2004 avustajia oli kaikkiaan 586, kun vastaava määrä vuonna 2000 oli 356. Määrän kasvuun on vaikuttanut ensisijaisesti erityisoppilaiden kokonaismäärän kasvu, erityisoppilaiden integroiminen yleisopetukseen sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta.

Opetusvirasto on tilannut opetushallitukselta vuosittain 1 – 2 perusopetusta koskevaa oppimistulosarviointia eri ikäluokille. Helsingin tulokset ovat olleet pääosin maan keskiarvoa, äidinkielen osaaminen on ollut osassa tutkimuksista hieman valtakunnallista osaamista parempaa. Koulujen ja alueiden väliset erot oppimistuloksissa ovat pääkaupungissa suuremmat kuin muualla Suomessa. Yleisesti voidaan todeta, että oppilaiden sosioekonomisen taustan ja oppimistulosten välillä on voimakas yhteys.

Suomenkielisessä yleissivistävässä ja ammatillisessa koulutuksessa on arvioitu oppimistulosten lisäksi yhteistyössä Helsingin yliopiston kanssa oppimaan oppimisvalmiuksia. Niillä tarkoitetaan valmiutta ratkaista erilaisia, uusia oppimistehtäviä. Helsingin peruskouluisten oppimaan oppimisen yleistaso ei eroa valtakunnallisesta keskiarvosta, mutta eri koulujen saamat tulokset vaihtelevat muuta Suomea enemmän. Samoin tyttöjen ja poikien osaamisero on muuta maata suurempi. Ammatillisessa koulutuksessa noin viidennes opiskelijoista ei saavuta koulutuksen tavoitteita joutuessaan oppimaan oppimisvaikeuksista.

Vuosittain toteutettavissa palvelukykykyselyssä on kysymyksiä kodin ja koulun yhteistyöstä, opetuksesta, opetusvälineistä, henkilökunnasta, koulun ilmapiiristä ja turvallisuudesta sekä tilojen kunnosta ja varusteista. Kyselyjen mukaan vanhempien tyytyväisyys koulutuspalveluihin on koko ajan lisääntynyt. Erityisen tyytyväisiä ollaan koulujen opetukseen. Ala-asteikäisten vanhemmat näkevät myönteistä kehitystä oppituntien työrauhassa ja välituntien turvallisuudessa. Yläasteiden

oppilaiden vanhemmat puolestaan arvioivat, että opettajien tasapuolisuus lasten kohtelussa ja oppilaiden luottamus opettajiin ovat kehittyneet hyvään suuntaan.

Valtakunnallisia kouluterveyskyselyjä on tehty Helsingin kouluissa ja oppilaitoksissa eri laajuudella jo vuodesta 1996 lähtien. Vuoden 2004 kouluterveyskyselyn tulosten mukaan koulujen fyysiset olosuhteet ja ilmapiiri ovat parantuneet vuodesta 1998 vuoteen 2004. Vuoden 2004 kyselyssä koulun työilmapiiriä piti ongelmallisena noin kolmasosa yläluokkaisista ja hieman yli neljäsosa koki, ettei ollut tullut kuulluksi koulussa. Toistuva koulukiusaaminen ei ole vähentynyt. Peruskoulun yläluokilla kahdeksan prosenttia ja lukioissa kaksi prosenttia vastaajista kertoi tulleen kiusatuksi ainakin kerran viikossa. Opiskeluvaikeuksia oli yläluokkalaisista 44 prosentilla ja lukiolaisista hieman yli puolella. Koulutyöhön liittyvää työmäärää piti liian suurena lähes puolet peruskoulun yläluokkalaisista ja hieman yli puolet lukiolaisista. Joka kymmenes vastaajista ei saanut apua koulunkäyntiin ja opiskeluun kotoa eikä koulusta. Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijoista yhdeksän kymmenestä piti opiskelusta ja koki oppimisympäristönsä rauhalliseksi eikä kokenut kiusaamista esiintyvän. Opiskelijoista 95 prosenttia koki opiskeluun liittyvän työmäärän vähintään sopivaksi.

Vanhempien tietämättömyys lastensa iltamenoista on vähentynyt, mutta on vielä yleistä. Vuonna 2000 lähes puolet 8. ja 9.-luokkalaisista ilmoitti, etteivät heidän vanhempansa tienneet missä he viettivät viikonloppuillansa, vuonna 2004 kaksi viidestä. Ilman läheistä ystävää koululaisista on joka kymmenes. Vuonna 2004 yläluokkaisista 12 prosenttia ja lukiolaisista kahdeksan prosenttia vastasi, ettei heillä ollut yhtään läheistä ystävää, jonka kanssa olisi voinut keskustellut luottamuksellisesti omista asioistaan.

Helsingin koulujen tulokset eivät näyttäisi eroavan merkittävästi muiden pääkaupunkiseudun koulujen tuloksista, eivätkä peruskoulun yläluokkaisten ja lukiolaisten koulukokemukset, elinolot, terveys ja terveystottumukset muiden pääkaupunkiseudun koululasten vastaavista. Koulujen välillä sen sijaan voi esiintyä suuriakin eroja.

Ammattikorkeakoulut

Ammattikorkeakoulun tehtävänä on työelämän ja sen kehittämisen vaatimukseen perustuvan opetuksen lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä tukevaa tutkimus- ja kehitystyötä.

Uudellamaalla toimii yhdeksän ammattikorkeakoulu, joista kuudella on toimintaa Helsingissä (Arcada-Nylands Svenska yh, Diakonia-amk, Haaga Instituutin amk, Helsingin amk, Helsingin liiketalouden amk sekä Humanistinen amk). Vuonna 2003 Helsinkiin sijoittui Uudenmaan nuorten tutkintoon johtavan koulutuksen aloituspaikoista 56 prosenttia, tutkintoon johtavasta aikuiskoulutuksesta 51 prosenttia ja jatkotutkinnoista 91 prosenttia. Ammattikorkeakouluopetusta annetaan Helsingissä kaikilla koulutusaloilla lukuun ottamatta luonnonvara- ja ympäristöalaa.

Helsingissä oli aloituspaikkoja keskimäärin 7,8 prosentille 20 - 24-vuotiaista vuonna 2003, eli 3 464 aloituspaikka. Tämä on hieman enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Helsinki vetää kuitenkin opiskelijoita ympäri Suomea, eikä tilanne ole täten helsinkiläisille muuta maata edullisempi. Vertailtaessa Helsingissä aloittaneiden kotikuntataustaa, voidaan todeta, että helsinkiläisiä oli vuonna 2002 aloittaneista vain 45 prosenttia. Helsinkiläisiä aloitti samana vuonna tutkintoon johtavassa ammattikorkeakoulutuksessa 3 594, joista omassa kotikaupungissaan 59 prosenttia, muun pääkaupunkiseudun alueella 21 prosenttia ja muualla Suomessa 20 prosenttia.

Ammattikorkeakoulutus aloitetaan Helsingissä vanhempana kuin muualla Suomessa. Aloittaneista

19-vuotiaiden osuus oli 10 prosenttia, kun vastaava osuus muualla maassa oli lähes kaksinkertainen (19 %). 20-vuotiaiden osuus oli 16 prosenttia, mikä oli kolme prosenttia muuta maata alhaisempi. Vertailtaessa aloittaneiden kumulatiivista summaa Helsingin ja muun maan osalta, tilanne tasoittuu vasta, kun kumulatiivisessa summassa ovat mukana 18 - 29-vuotiaiden yhteenlasketut ikäluokat.

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia

Taloustutkimus Oy:n keväällä 2004 tehdyssä kyselytutkimuksessa todettiin Stadian olevan edelleen Suomen tunnetuin ammattikorkeakoulu. Mielikuvat Stadiasta ovat erinomaiset koulutusohjelmien monipuolisuudessa, opetuksen ja tutkimuksen laadussa, julkisuudessa näkymisessä, kansainvälisyydessä ja tiedonsaannissa internet-sivuilla.

Opetusministeriön ja Helsingin ammattikorkeakoulun tavoitesopimuksessa vuodelle 2004 oli nuorten tutkintoon johtavia aloituspaikkoja 1 760. Samanaikaisesti aikuisten vuotuisiksi opiskelijamääräksi oli sovittu 1 095, johon kuuluvat tutkintoa ja jatkotutkintoa opiskelevat aikuiset sekä erikoistumisopintojen opiskelijat.

Taulukko 4.3.3. Helsingissä sijaitsevien ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtavan koulutuksen aloituspaikat, opiskelijat ja suoritettut tutkinnot koulutusaloittain vuonna 2003

Koulutusala	Aloituspaikat	Läsnä-olevat opiskelijat	Naisten osuus % opiskelijoista	Suoritettut tutkinnot yhteensä	Naisten % osuus tutkinnoista
Tutkintoon johtava nuorten koulutus					
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	18	55	94,5	-	-
Kulttuuriala	200	944	56,3	97	70,1
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	888	3 429	75,7	564	78,9
Luonnontieteiden ala	268	915	35,2	133	49,6
Tekniikan ja liikenteen ala	750	2 805	13,2	358	14,5
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	1 100	3 649	86,9	787	85,5
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	240	986	68,3	195	72,3
Yhteensä	3 464	12 783	60,3	2 134	67,7
Tutkintoon johtava aikuiskoulutus					
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	10	-	-	12	100,0
Kulttuuriala	72	90	65,6	42	71,4
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	269	1 264	81,4	278	83,8
Luonnontieteiden ala	151	596	54,0	102	57,8
Tekniikan ja liikenteen ala	215	354	11,3	61	21,3
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	270	624	93,4	248	97,2
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	105	400	75,8	68	82,4
Yhteensä	1 092	3 328	70,2	811	79,4
Jatkotutkinnot					
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	20	64	64,1	-	-
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	48	29	86,2	-	-
Yhteensä	68	93	71,0	-	-

Stadiassa oli kevään 2004 yhteishaussa tarjolla 1 329 koulutuspaikkaa, joihin haki ensisijaisesti 5 737 nuorta eli yli neljä ensisijaista hakijaa yhtä aloituspaikkaa kohden. Maan keskiarvo oli kolme hakijaa aloituspaikkaa kohden. Kauneudenhoitoalalle haki lähes 14 ensisijaishakijaa / aloituspaikka. Muita suosittuja koulutusohjelmia olivat ensihoito, optometria, toimintaterapia ja viestintä, joihin riitti yli 11 hakijaa / aloituspaikka. Helsingin ammattikorkeakoulussa aloittaneista 80 prosenttia hakeutui koulutukseen ylioppilastodistuksella ja 19 prosenttia ammatillisella tutkinnolla. Erikoistapausvalittujen osuus oli yksi prosenttia.

Syksyllä 2004 läsnäolevia opiskelijoita oli 7 991: nuorten tutkintoon johtavassa koulutuksessa 6 449, aikuisten tutkintoon johtavassa koulutuksessa 938 (joista 43 työvoimapolitiittisessa koulutuksessa), jatkokutkintokoulutuksessa 28 ja erikoistumisopinnoissa 576.

Vuonna 2003 Helsingin ammattikorkeakoulussa suoritettiin nuorten tutkintoon johtavassa koulutuksessa 998 ja aikuisten tutkintoon johtavassa koulutuksessa 317 tutkintoa. Nuorten koulutuksen läpäisyaste oli 57 prosenttia, kun maassa keskimäärin luku oli 62 prosenttia. Keskeyttämisaste nuorten koulutuksessa oli samana vuonna 8,4 prosenttia (618) maan keskiarvon ollessa 8,8 prosenttia. Opiskeluaika nuorten koulutuksessa oli maan keskitasoa kestäen keskimäärin 4,1 vuotta. Aikuiskoulutuksessa tutkinnon suorittaneiden opiskeluaika oli keskimäärin 2,4 vuotta, maan keskiarvon ollessa 3,1 vuotta.

Helsingin ammattikorkeakoulusta valmistuneet työllistyvät hyvin. Vuoden 2002 lopussa 1.1.1999 - 31.7.2002 välisenä aikana valmistuneista oli työllisinä 90,4 prosenttia ja työttöminä 3,2 prosenttia. Vastaavat luvut koko maan osalta olivat 83,8 prosenttia ja 6,5 prosenttia. Valmistuneista työllisistä 86,8 prosenttia oli sijoittunut ammattikorkeakoulun sijaintiseutukuntaan, kun maan keskimääräinen luku oli 50,6 prosenttia. Työllistymisessä on kuitenkin huomattavia koulutusalaakohtaisia eroja ja toisaalta kaikki eivät onnistu saamaan koulutusta vastaavaa työtä, ainakaan heti valmistumisen jälkeen.

Haasteita alueen ammattikorkeakoulutukselle

Koulutus - Työvoima, Helsingin seutu 2015 -raportissa koulutusjärjestelmän tuotoksen ja työvoimatarpeen rakenteellinen vertailu viittaa siihen, että koulutustarjontaa tulisi painottaa nykyistä enemmän erityisesti ammatilliseen peruskoulutukseen, mutta myös ammattikorkeakoulutukseen. Koulutusaloista tekniikan ja liikenteen, hallinnon ja kaupan sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalan työvoiman tarve ylittää selkeimmin

koulutusjärjestelmien tuottamien ammattilaisten määrän.

Keskeyttämistä ja epätarkoituksenmukaista moninkertaista koulutusta vähentämällä voidaan oleellisesti alentaa aloituspaikkatarvetta. Nuorisoasteen aloituspaikkojen tuotos ei raportin mukaan millään kouluasteella tyydytä työelämän kysyntää. Ammattikorkeakoulutasoisen työvoiman ennakoidusta tarpeesta jäänee Helsingin seudulla toteutumatta 1 300–1 500 työntekijän verran vuosittain.

Muualta Helsinkiin tulevat ammattikorkeakouluopiskelijat työllistyvät ammattikorkeakoulun seutukuntaan lähes 90-prosenttisesti. Miten käy tulevaisuudessa, jos raportissa ennustettu tulevaisuuden kuva toteutuu? Työperäinen muutto seudulle vähenee, kun työvoimapoistuma kasvaa ja työpaikkoja avautuu entistä enemmän myös niillä alueilla, joista Helsingin seutu on perinteisesti saanut muuttovoittoa. Käykö tulevaisuudessa niin, että Helsinki on opiskeluaikan kotikaupunki ja tutkinnon suorittuaan alueen ulkopuolelta saapuneet palaavat lähtöpaikkakunnilla avautuneisiin työpaikkoihin? Keskeinen kysymys onkin, miten varmistetaan tulevaisuudessa helsinkiläisille nuorille riittävät mahdollisuudet suorittaa ammattikorkeakoulututkinto kotikaupungissaan ja näin osaltaan lieventää alueelle ennakoitua pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta?

Kansalais- ja työväenopistot

Helsingin kansalais- ja työväenopistojen toiminta on jatkunut vilkkaana vuosituhannen vaihteen molemmin puolin. Kurssien ja osallistujien määrät ovat vuosittain vaihdelleet, peruslinjana on ollut hienoinen noususuunta. Suuren suosion ovat viime vuosina saavuttaneet lyhytkestoiset kurssit. Kansalaisopistojen opetuksen sisällöissä ja oppilaiden kiinnostuksessa korostuvat nykyisin taide- ja kädentaitoaineet. Etniset ruoanlaitto- ja musiikkikurssit ovat erittäin suosittuja, samoin liikunta kaikissa muodoissa. Opiskelijoiden kestoosuusosikkeja ovat edelleen myös kieliopinnot. Tietotekniikkaan liittyvien kurssien suosio on sen sijaan ollut jonkin verran hiipumassa. Uusia ilmiöitä opistojen toiminnassa ovat myös ns. joustavat opinnot, joissa saadaan yksilöllistä ohjausta.

Työväen- ja kansalaisopistojen koulutustarjonnasta taideopetus muodostaa merkittävän osan. Työväenopiston vuoden 2003 opiskelijoista kuvataiteita ja musiikkia opiskelleiden osuus oli noin 20 prosenttia. Kuvataideaineita opiskeli 6 700 henkilöä yli 5 500 kursilla ja musiikkia lähes 5 000 henkilöä yli 370 kurssilla.

Taulukko 4.3.4. Kansalais- ja työväenopistojen toiminta 1999–2002

	1999	2000	2001	2002
Kursseja, muutos 1999=100				
Suomenkielinen työväenopisto	100	101,9	107,9	101,7
Arbis	100	111,4	110,2	108,9
Muut kansalaisopistot	100	108,1	110,1	109,5
Osallistumisia, muutos 1999=100				
Suomenkielinen työväenopisto	100	111,1	111,8	106,4
Arbis	100	109,5	100,4	110,8
Muut kansalaisopistot	100	100,0	107,0	103,7
Opetustunteja/osallistuja				
Suomenkielinen työväenopisto	1,53	1,40	1,44	1,40
Arbis	1,51	1,47	1,58	1,46
Muut kansalaisopistot	2,29	2,18	1,96	2,12
Naisten osuus				
Suomenkielinen työväenopisto	80,8	80,9	80,9	72,1
Arbis	80,5	85,0	79,9	78,9
Muut kansalaisopistot	80,2	86,0	79,9	81,6

Ruotsinkielinen työväenopisto Arbis järjesti 113 taiteen ja käsityön kurssia, joilla opiskeli 1 400 henkilöä.

Kansalais- ja työväenopistojen opiskelijat ovat etupäässä naisia. Opiston tarjoamasta koulutuksesta innostutaan yleensä noin 25 ikävuoden jälkeen ja innostus säilyy pitkälle yli eläkkeelle pääsiän. Myös ulkomaalaisten osallistuminen opiston toimintaa näyttää olevan vilkastumassa.

Lähteet:

- Ammattikorkeakoululaki 351/2003.
 Helsingfors stads svenska arbetarinstitut.
 Helsingin ammattikorkeakoulu: Info-Stadia, intranet-verkkojulkaisut 2004.
 Helsingin kaupungin opetusviraston toimintakertomukset 2002 ja 2003.
 Helsingin kaupungin suomenkielinen työväenopisto.
 Karisto, Antti – Monten, Seppo: Lukioon vai ei. Tutkimus alueellisista eroista helsinkiläisten lukionkäynnissä ja lukiolakkautusten vaikutuksista. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 1996:6.
 Montén Seppo. Koulutus – Työvoima. Helsingin seutu 2015 (tiivistelmä). Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki 2004.
 Oppimisella osallisuutta – vastauksia työn murrokseen. Sitran raportteja. Helsinki 2002.
 Oppiva Helsinki. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilastoja 2001:21. Helsinki 2001.
 Opetusministeriö, AMKOTA-tietokanta.
 Perustietoa ammattikorkeakouluista. Opetusministeriön julkaisuja 2004:10.
 Tilastokeskus, Sijoittumispalvelu ja opiskelijatilastot.

5. Hyvinvointi Helsingissä – poimintoja tuloksista

Suurkaupunkien erityispiirteitä

Helsinki ympäristöineen muodostaa Suomen ainoan suurkaupunkialueen, jota luonnehtivat monet suurkaupungeille leimalliset piirteet, niin myönteiset kuin kielteisetkin. Helsinki on vahva tiede- ja tietokaupunki, joka on panostanut paljon innovaatiojärjestelmänsä kehittämiseen. Helsinkiin on keskittynyt laaja kansainvälisten kontaktien verkosto sekä institutionaalisella että ihmisten välisen vuorovaikutuksen tasolla.

Helsingissä on jo kokonsakin puolesta paljon erityisryhmiä ja erilaisia kulttuuritaustoja omaavia asukkaita. Kustannustaso on Helsingissä muuta maata huomattavasti korkeampi kuten suurkaupunkien ydinalueilla yleensä. Hyvinvointipalvelujen tarjonta on täällä usein monipuolisempaa kuin muualla maassa, minkä voi olettaa lisäävän palvelujen kysyntää.

Helsingin asukkaat kokevat myös suurkaupungin haasteita ja ongelmia esimerkiksi kohtuuhintaisen asu-

misen järjestämisessä tai väkivallan, vahingonteon ja häiriökäyttäytymisen mukanaan tuomana turvattomuuden tunteena.

Väestön hyvinvoinnin näkökulmasta suurkaupunkien sisältä löytyy sekä korostunutta hyväosaisuutta – korkeaa koulutusta ja vaurautta – että huono-osaisuutta ja moniongelmaisuuksia, työttömyyden, päihteidenkäytön, mielenterveysongelmien yleistymistä.

Tämä luku on yhteenveto julkaisun artikkeleista ja koostuu kahdesta pääluvusta: hyvinvoinnin resurssit ja lähtökohdat sekä palvelut, niiden käyttö ja koettu hyvinvointi. Ensimmäisessä käsitellään **talouden ja työllisyyden nykytilaa ja tulevaisuuden näkymiä, väestönkehitystä, asumista, turvallisuutta ja kaupungin sisäistä erilaistumista sekä helsinkiläisten hyvinvointia kansainvälisessä vertailussa**. Jälkimmäisessä luvussa pääpaino on kaupungin **sosiaali-, terveys- koulutus- ja kulttuuripalveluissa**.

5.1 Hyvinvoinnin resurssit ja lähtökohdat

Tiukkeneva kunnallistalous

Talouden näkökulmasta valtuustokautta 2001 – 2004 leimasi valtion aiheuttama talouden notkahdus ja kaupungin omat toimenpiteet siitä selviämiseksi. ”Kuntatalouden vakauttamiseksi” kutsutussa paketissa valtio luopui vuonna 2002 arvonalisäveron takaisinperinnästä ja sen vastikkeena leikattiin kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta. Menettäjänä olivat kunnat, joiden yhteisövero oli keskimääräistä korkeampi. Helsingin menetykset olivat yhteensä 170 miljoonaa euroa. Kun samanaikaisesti valtion toimenpiteiden kanssa yleisestä talouskehityksestä johtuen yhteisöjen maksamat verot supistuivat muutoinkin, vähenivät Helsingin verotulot vuonna 2002 lähes kolmen veroprosentin tuoton verran. Verotulojen romahtamisen takia talousarvion mukainen vuosikate painui miinusmerkkiseksi vuonna 2002. Vuonna 2002 Helsingissä jouduttiinkin järjestämään toimintoja ja niiden organisointia uudelleen. Esimerkiksi päiväkotia, kouluja ja nuorisotiloja suljettiin. Hyvinä

vuosina näiden verkkojen sopeuttaminen käyttäjien määrään oli jäänyt tekemättä.

Kaupunki aloitti vuonna 2003 säästökuurin. Sen lisäksi korotettiin veroprosenttia 17,50:een. Säästölinja jatkui vuonna 2004. Helsinki on ainoa suurista kaupungeista, jonka toimintakate väheni; ts. veroilla rahoitettava osuus hallintokuntien toiminnasta supistui. Vaikka hallintokunnat ylittivät jonkin verran talousarvionsa, jäänee menokasvu kuitenkin kohtuulliseksi. Helsingin asema maan kalleimpana kuntana ei kuitenkaan ole muuttunut.

Helsingin seudun talouden ja työllisyyden kokonaiskehitys

Seudun merkitys Suomen taloudelle

Helsingin seutu tuottaa kolmanneksen koko maan kansantuotteesta ja sen väestöosuus on neljäsosa. Alue on tuotannon ja työpaikkojen määrän suhteen ylivertainen maan muihin talousalueisiin verrattuna.

Työllisyydessä käänne parempaan

Helsingin seudulla työllisten määrä kääntyi jyrkkenevään laskuun vuoden 2003 viimeisellä ja vuoden 2004 ensimmäisellä neljänneksellä. Uusimpien tietojen mukaan tiettyä tuotannon uutta vahvistumista on kuitenkin tapahtunut. Vuoden 2004 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä tuotannon kasvuvauhti nousi edelliseen vuoteen verrattuna ja työllisten määrän laskun pysähtyi. Samansuuntaista kehitystä on havaittavissa myös tehtyjen työtuntien määrässä. Helsingin työllisyysaste oli vuoden 2004 viimeisellä neljänneksellä 72,7 prosenttia, mikä oli 1,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin.

Kasvuodotukset vuoteen 2008 asti

Työpaikkamäärän kasvu tullee vuosina 2002–2008 olemaan yhden prosentin luokkaa. Tämä tulee ylittämään kuitenkin edelleen koko maan työpaikkakasvun sekä myös eurooppalaisten metropolialueiden keskimääräisen kasvuvauhdin. Tuotannon ja työllisyyden kasvulla mitattuna Helsinki tullee kuulumaan eurooppalaisten metropolialueiden kärkijoukkoon tulevaisuudessakin.

Toimialarakenne ja erikoistumisalat

Talouden rakenteen suhteen Helsingin seutu on tyypillinen eurooppalainen metropolialue, sillä täälläkin palvelusektori työllistää suunnilleen neljä viidesosaa ja jalostusalat yhden viidesosan, alkutuotannon merkityksen ollessa marginaalinen. Palvelusektorin suuruus perustuu nimenomaan yksityisiin palveluihin, joiden yhteenlaskettu osuus on noin puolet kaikista työpaikoista Helsingissä kuten muissakin Euroopan suurkaupungeissa keskimäärin.

Talouden vahvuudet

Helsinki on tuottava ja vauras kaupunki. Seudun vahva informaatio- viestintäteknologian klusteri on yhä kilpailukykyinen ja hyvissä asemissa kovassa kansainvälisessä kilpailussa ja pystyy suurella todennäköisyydellä ottamaan osansa ennustetusta maailmanlaajuisesta kysynnän kasvusta. Yksityisen palvelusektorin kasvun ennakoitaan jatkuvan edelleen kotimaisen ja lähialueiden kulutuksen kasvun seurauksena. Asuntojen kysyn-

nän kasvun ennakoitaan pitävän asuntotuotannon vilkkaana tulevinakin vuosina.

Talouden haasteita

Väestön ikääntyminen vaikuttaa voimakkaasti työvoiman tarjontaan. Ilman muuttoliikettä ja sen myötä saatavaa muuttovoittoa seudun työikäisen väestön määrä kääntyisi laskuun jo muutaman vuoden kuluessa. Helsingin seutu tarvitsee myös uusia vahvoja vientiklustereita, jotta IT- sektorin voimakkaisiin vaihteluihin sekä kotimarkkinoiden ja perinteisten tuotantoalojen rajattuihin kasvumahdollisuuksiin liittyvät riskit pienenisivät.

Pitkäaikaistyöttömyys erityinen ongelma

Viime vuosikymmenen puolivälistä suotuisasti jatkunut työttömyyden väheneminen pysähtyi Helsingissä loka-kuussa 2001. Työttömyys kasvoi kolme vuotta peräjälkeen vuoden 2004 loppuun, kunnes kasvu pysähtyi. Vuoden 2004 lopussa Helsingissä oli työttömänä 28 600 henkeä ja työttömyysaste 9,4 prosenttia. Erityisen huolestuttavaa on nuorten alle 25-vuotiaiden työttömyyden kasvu. Työttömiä nuoria oli viime vuoden marraskuussa 2050. Korkean koulutustason työttömyydeltä suojaava vaikutus ei sekään enää ole itsensä selvyys.

Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä on Helsingissä korkeampi kuin muualla maassa keskimäärin ja työttömyyden kesto muuta maata pitempi. Runsas puolet pitkäaikaistyöttömistä on yli 50-vuotiaita, joiden työnsaannin mahdollisuudet ovat tällä hetkellä erittäin rajoitetut.

Vuoden 2004 marraskuussa Helsingissä oli työttömänä noin 3 200 ulkomaan kansalaista. Vuonna 2000 noin joka neljäs Helsingissä asuva ulkomaalainen oli työtön. Muutamien ulkomaalaisryhmien työttömyys oli kuitenkin erittäin korkea. Kaukoidän ja muun Aasian kansalaisten työttömyysaste oli vuonna 2000 lähes 45 prosenttia, pohjoisafrikkalaisten 43 prosenttia ja Saharan etelänpuoleisen Afrikan kansalaisten 39 prosenttia.

Helsingin työllisyysohjelma 2004–2006

Helsingin kaupunginhallituksen asettaman työllisyysasioiden neuvottelukunnan johdolla laaditun Helsingin työllisyysohjelman 2004–2006 visiona on kohottaa Helsingin työllisyysastetta paikallisten toimijoiden yhteistyön tuloksena. Ohjelman sisällä toimii seuraavat painopistetyöryhmät: rakennetyöttömyyden purkamisen, ammatillisen työvoiman saannin turvaaminen, työttömyyden pitkittymisen ehkäisy, yrittäjyyden tukeminen, maahanmuuttajien osaamisen hyödyntäminen sekä työllisyysasioiden toimijoiden osaamisen ja muutosalmiuden tukeminen.

Työvoima- ja koulutustarpeiden ennakointi

Seudulle 260 000 uutta työpaikkaa 2000–2015

Helsingin seudun työvoiman tarve tulee kasvamaan tuntuvasti muutamien seuraavien vuosien aikana. Määrä tulee kasvamaan sekä seudulla työssäkäynnin että erityisesti työmarkkinoilta eläkkeelle siirtymisen seurauksena. Vuosien 2000–2015 seudulle syntyy 27 000 uutta työpaikkaa ja vastaavana aikana työvoimapoistuma on noin 237 000. Kaikkiaan työvoiman kokonaistarpeeksi ennakoidaan 264 000 uutta työpaikkaa.

Työvoiman lisätarve on suurinta talouden- ja hallinnon johto- ja asiantuntijatehtävissä sekä hoitotyössä. Lähes samaa luokkaa tulee työvoiman tarve olemaan rakennusosalalla, tuotannon ja liikenteen johto- ja asiantuntijatehtävissä sekä suojelu ja liikennealoilla.

Työtehtävien vaatimustaso nousee

Uusien työtehtävien vaativuustaso tulee nousemaan tulevaisuudessa siten, että yhä useampi työ tulee vaatimaan aiempaa korkeampaa koulutusta tehtävien vaativuustason kohoamisen seurauksena sekä ammattirakenteen muuttumisen johdosta. Työmarkkinoiden poistuman korvaamiseen tarvitaan huomattava määrä ammatillisen koulutuksen omaavia työntekijöitä.

Työvoiman riittävyden näkökulmasta seudun houkuttelevuus sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla on keskeistä. Tämän ohella tulisi työvoimavarat saada tulevaisuudessa tuntuvasti nykyistä tehokkaammin käyttöön työllisyysastetta nostamalla ja työttömyyttä alentamalla. Tätä vaikeuttaa jo korkeaksi kasvaneet pitkäaikaistyöttömyys ja nuorten pitkät opiskeluaikat. Työvoiman riittävyttä parantaisi myös työssä olevien työkyvyn ylläpitäminen nykyistä pitempään.

Väestökehitys ja ennuste vuoteen 2020

Pitkään jatkunut väestönkasvu taittui

Helsingin väkiluku kasvoi jaksolla 1990–2001 vuosittain melko ripeään tahtiin. Vuonna 2002 kasvu pysähtyi ja kääntyi hienoiseksi laskuksi vuonna 2003. Kasvun taittumisen taustalla on muuttovoiton kääntymisen muuttotappioksi, seudun heikentynyt työpaikkatarjonta ja omistusasuntojen kysynnän kanavoituminen Helsingin ulkopuolelle. Muuttoliikkeen ja väestön ikääntymisen seurauksena Helsingin demografinen ja taloudellinen huoltosuhde on heikentynyt, mutta on edelleen muuta maata positiivisempi.

Ikääntyneiden määrä kasvaa

Helsingin väestörakenne tulee muuttumaan merkittävästi vuoteen 2030 mennessä. Suurin muutos tulee olemaan ikääntyneiden asukkaiden lukumäärän ja väestöosuuden kasvu. Yli 75-vuotiaiden lukumäärä nousee jyrkimmin vuoden 2020 jälkeen.

Muuttovoittoa Helsinki saa edelleen ulkomailta sekä talousalueen ulkopuolisista kunnista, mikä pitää työikäisten lukumäärän kuitenkin suhteellisen korkeana. Päivähoitoikäisten lukumäärä tulee edelleen pieneneään mutta hidastuen. Peruskouluikäisiä tullee olemaan vuosi vuodelta vähemmän aina vuoteen 2015 asti. Vuosittaisen muutokset tulevat kuitenkin olemaan maltillisia.

Aiempaa useammat lapset yksinhuoltajaperheissä

Yhden hengen talouksia on jo lähes puolet kaikista asutokunnista, lapsiperheitä noin joka neljäs. Eniten ovat vähentyneet yksilapsiset perheet. Yhden huoltajan perheiden osuus on Helsingissä muuta maata korkeampi ja yli neljäsosa kaikista ala-ikäisistä lapsista kuuluu yksinhuoltajaperheisiin. Yksinhuoltajaperheiden lasten osuus kaikista lapsista on Helsingissä kasvanut.

Nuorista aikuisista 84 prosenttia tutkinnon suorittaneita

Helsingissä ja Helsingin seudulla väestön koulutustaso on yleisesti ottaen korkea. Toisaalta pelkän lukion suorittaneiden osuus työvoimasta on Helsingissä suuri. Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita on kuitenkin selvästi enemmän kuin koko maassa. Nuoret, 25–34-vuotiaat, aikuiset ovat Helsingin koulutetuin ikäryhmä. Tästä ikäryhmästä 40 prosenttia oli suorittanut keskiasteen ja 44 prosenttia korkean asteen tutkinnon eli yhteensä 84 prosenttia ikäryhmästä on tutkinnon suorittaneita.

Ulkomaan kansalaisten yleisimmät kielet: venäjä, viro ja somali

Helsingissä asui vuonna 2004 yhteensä 29 635 muuta kuin Suomen kansalaisia. Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvia Helsingissä oli yhteensä 37 712 vuonna 2004. Helsingissä asuu tuntuvasti enemmän ulkomaan kansalaisia kuin muualla maassa, määrä on edelleen noussut 2000-luvulla. Suurimmat muut kuin kotimaiset kieliryhmät ovat venäjä, viro ja somali.

Helsingiläisten tulokehitys

Helsingiläiset ansaitsivat vuonna 2002 keskimäärin 21 748 euroa tulonsaajaa kohti. Korkein tulotaso on 45–54-vuotiailla ja miehillä tulot ovat tuntuvasti naisia korkeammat. Helsingiläiset ansaitsevat paremmin kuin muualla maassa keskimäärin. Helsingistä löytyy myös runsaasti pienituloisia. Täysin tulottomia kaupungissa oli 10 100 ja vähemmän kuin 5 000 euroa vuodessa ansaitsevia noin 50 000. Mediaanitulot ovat 19 500 euroa eli puolet kaupunkilaisista ansaitsi tätä vähemmän tai enemmän. Perhetaustan mukaan pienituloisimpia ovat yksinhuoltajat ja parhaiten ansaitsevat lapsettomat pariskunnat.

Asumisolot*Asumisväljyys pari neliötä muun seudun tason alapuolella*

Vuoden 2003 lopussa helsingiläisten keskimääräinen asumisväljyys oli 33,5 neliötä henkeä kohti, vuodesta 1999 väljyys on kohentunut noin neliöllä. Helsingiläiset asuvat edelleen pari neliötä ahtaammin kuin seudulla keskimäärin. Helsingiläisten asumisväljyyden kasvu on nopeutunut parin viime vuoden aikana 1990-luvun lopun likimain pysähdyksissä olleeseen tilanteeseen verrattuna. Parantuneen tilanteen taustalla on uudelleen kiihtynyt yksin asuvien osuuden kasvu erityisesti nuorten sekä keski-ikäisten miesten ryhmissä.

Helsingissä ahdas asuminen on yleisempää kuin muualla maassa tai muissa suurissa kaupungeissa. Tilavan asumisen yleistymisen on ollut Helsingissä hidasta, sillä Helsingin hintataso tarjoaa vain harvoille mahdollisuuden ns. normaalitasoa väljempään asumiseen.

Asumiskustannukset muuta maata kalliimmat

Asumiskustannukset - asuntojen hinnat ja vuokrat - ovat nousseet Helsingissä tuntuvasti tulotasoa ja muita elinkustannuksia nopeammin. Asumisen kustannukset kohdistuvat myös epätasaisesti eri väestöryhmiin ja elämänvaiheeseen. Asuntolainojen korkotason mahdollinen nouseminen saattaa muodostua riskiksi suuren velkaosuuden talouksille.

Lähiöt ja koettu turvallisuus*Häiriökäyttäytyminen ja heikentynyt palvelutarjonta varjostavat kasvavaa tyytyväisyyttä*

Lähiöprojektialueiden asukkaiden tyytyväisyys on lisääntynyt, alueilla viihdytään ja muutokset ovat olleet etupäässä myönteisiä. Ympäristön siisteydessä on kuitenkin toivomisen varaa. Kauppapalvelut sekä kaupungin palvelut ovat asukkaiden mielestä taantuneet. Häiritsevä käyttäytyminen ja päihteiden käyttö on edelleen ongelma ja luo ympärilleen turvattomuuden tunnetta. Lähiöprojektialueiden asukkaat korostivat koettua turvallisuuden tärkeyttä.

Rikollisuus Helsingissä yleisempää kuin maamme muissa suurissa kaupungeissa

Väkivalta- ja omaisuusrikosten lukumäärässä on tapahtunut alenevaa, myönteistä kehitystä. Rikollisuus Helsingissä on edelleen yleisempää kuin maamme muissa suurissa kaupungeissa, vaikka erot ovatkin taantuneet.

Lähes joka neljäs helsingiläinen kokee jonkin verran turvattomuutta omalla asuinalueellaan. Turvattomuuden kokemusta aiheuttavat tyypillisesti päihtyneet ryhmät ja heidän aiheuttamansa sosiaaliset häiriöt. Turvattomuuden kokeminen muodostaa melko selkeän alueellisen rakenteen Helsingin sisään. Turvattomuusmiksi koetaan monia Pitkän sillan pohjoispuolen ja itäisen Helsingin alueita. Turvalliseksi koettiin alueet Helsingin niemeltä länteen sekä pientaloalueet Helsingin pohjois- ja koillisosissa. Koettu turvallisuus ei kulje käsi kädessä rikollisuuden alueellisten erojen kanssa.

Sosiaalinen eheys ja alueiden väliset erot*Työttömyyden aluevaihtelut suuria, keskittymistendenssiä ei havaittavissa*

Vuonna 2003 työttömyyden alueelliset muutokset eivät keskittyneet alhaisen tai korkean työttömyyden alueille, vaan vaihtelivat ilman, että vaihtelu olisi ollut riippuvainen vuoden 1995 työttömyyden asteesta. Helsingin asuinalueilta ei siten voinut havaita erityistä pitkäaikaistyöttömyyden kasautumistendenssiä alkuperäisesti korkean työttömyyden alueille. Pitkäaikaisesti työttömien määrät ovat muutamilla alueilla edelleen korkeita ja alueiden työttömyysasteen erot suuria.

Työttömyydessä heikkenemistä tapahtui pääsääntöisesti tulojakauman yläpäässä, kun taas jakauman alapäässä työttömyys edelleen hellitti jopa huomattavaakin vauhtia. Taustalla lienee IT -sektorin taantuma,

joka on kohdellut kovemmin kaupungin vauraampia kuin sen pienituloisempia osia.

Koulutus kohosi monissa sekä korkean että matalan arvostuksen alueella

Nopeimmin koulutustaso kohosi vuosien 1998–2002 aikana Siltasaarella, Pitäjänmäen teollisuusalueella, Kluuvissa, Herttoniemenrannassa, Veräjämäellä, Alppilassa, Suomenlinnassa ja Munkkivuoressa. Joukossa on siis lähtötasoltaan sekä alhaisen että korkean koulutustason alueita.

1990-luvun voimakas alueellisten tuloerojen kasvu taantumassa?

Alueiden väliset tuloerot kasvoivat 1990-luvulla huomattavasti ja Eteläisen suurpiirin irtiotto muihin alueisiin oli huomattavan nopeata. Vuosien 2000–2002 aikana alueiden väliset tuloerot supistuivat. Vuonna 2000 asuntokuntien valtionveronalaiset tulot henkeä kohti olivat kaikkein hyvätuloisimmalla alueella 96 prosenttia kaupungin keskiarvoa korkeammat ja pienituloisimmalla alueella 40 prosenttia keskiarvon alapuolella. Vuonna 2002 vastaavat erot olivat 87 prosenttia ja 38 prosenttia.

Toimeentulotuen saajien osuuksien muutoksissa kehitys on ollut epätasaista. Toimeentulon saajien määrissä merkittäviä lisäyksiä ja vähennyksiä esiintyy sekä ns. korkean että matalan statuksen alueiden ryhmässä.

Alueiden sisällä pahoinvointi keskittyy piste-mäisesti

Alueiden suhteellisen myönteisestä, jopa jonkin verran eheytyneestä kehityksestä huolimatta on kuitenkin huomattava, että alhaisen arvostuksen alueilla on havaittavissa suurta sisäistä eriytymistä ja ongelmien keskittymistä yksittäisiin taloihin tai portaisiin. Pitkään jatkuvina ne voivat levittäytyä myös lähiympäristöön ja vaikuttaa mm. asuntojen hintatason kautta asukasrakteen yksipuolistumiseen.

Helsingiläisten hyvinvointi kansainvälisessä vertailussa

Palvelut koetaan hyviksi, työpaikan ja asunnon saanti vaikeaa

Euroopan Unionin Urban Audit tietokannan perustamisen yhteydessä haastateltiin vuoden 2004 tammikuussa suurkaupunkien asukkaita heidän mielipiteistään koskien omaa lähiympäristöään ja sen palveluita. Kyselyn tulosten mukaan helsinkiläiset ovat hyvin tyytyväisiä kaupunkiinsa ja sen palvelutasoon. Tyytyväisyys ylipäänsä elämään kaupungissa, koulu- ja lääkäripalveluihin, kulttuuri- ja urheilutiloihin ja viheralueisiin oli helsinkiläisten keskuudessa yli 90 prosenttista. Myös julkinen liikenne ja koettu turvallisuus olivat 90 prosentin tuntumassa. Sen sijaan noin puolet helsinkiläisistä piti hyvän työpaikan löytymistä ongelmallisena ja osapuilleen yksi kymmenestä oli sitä mieltä että alueelta löytää helposti asunnon kohtuullisilla kustannuksilla.

Asuntomarkkinat ongelma lähes kaikkialla Euroopassa

Euroopan kaupunkien kentässä eniten yhtäläisyyksiä kaupunkilaisten arvioissa löytyy Pohjoismaiden pääkaupunkien kesken, myös Wienissä ja Luxemburgissa arvioinnit muistuttivat helsinkiläisten käsityksiä. Asuntomarkkinoiden toimivuus koetaan lähes kaikissa kaupungeissa erittäin vaikeaksi, työmarkkinoiden toimivuudessa on suurempia vaihteluita kaupunkien kesken. Pohjoismaiden pääkaupunkien hyvinvointipalveluiden ja turvaverkostojen toimivuudesta kertonee se, että vain harvoin asukkaat pitivät laskujen maksamista kuukauden lopulla vaikeana.

5.2 Palvelut, niiden käyttö ja koettu hyvinvointi

Sosiaalipalveluita lapsille, nuorille, aikuisille ja ikääntyneille

Sosiaaliviraston asiakasmäärät ovat monissa palveluissa laskeneet vuodesta 2000 ja erityisesti toimeentulotuesta ja lasten päivähoidossa.

Päivähoidossa lasten määrä vähentynyt

Päivähoidossa olevien 1-6-vuotiaiden lasten määrä on vähentynyt yli 16 prosentilla ja kotihoidossa olevien vuorostaan kasvanut lähes kymmenellä prosentilla. Myös kunnallisessa päivähoidossa hoidettujen lasten suhteellinen osuus ikäryhmästä on laskenut muutamalla prosenttiyksiköllä. Eniten on alentunut päivähoidossa olevien alle kolmevuotiaiden lasten osuus. Vuoden 2002 lopussa päiväkotia oli 324 ja vuoden 2003 lopussa enää 289.

Maahanmuuttajataustaisia lapsia noin 8 prosenttia

Maahanmuuttajataustaisten, äidinkielenään muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvien, osuus oli viisi prosenttia kaikista Helsingissä päivähoidossa olevista lapsista vuonna 1999. Vuonna 2003 lopussa osuus on kasvanut jo kahdeksaan prosenttiin.

Perheneuvonnan tarve kasvanut

Perheneuvoloiden kokonaisasiakasmäärän lisäys on ollut kaikkiaan 12 prosenttia ja lapsiasiakkaiden liki 9 prosenttia. Suurin osa tutkituista ja hoidetuista lapsista on 7-12 -vuotiaita. Lasten oirehdinta on vaikeutunut ja perheiden ongelmat ovat monimutkaistuneet. Vanhempien elämänhallinnan puute ja voimien vähäisyys näkyy työskentelyssä. Tavallisimmin asiakkaaksi tulon syitä olivat sopeutumisongelmat, psyykkiset herkkyysoireet sekä perheongelmat. Asiakkaista runsas kolmannes oli ollut aikaisemmin lastensuojelun asiakkaana.

Koko maata suurempi lastensuojelun tarve

Helsingissä lastensuojelun avohuollon piirissä oli lapsia ja nuoria suhteellisesti enemmän kuin koko maassa. Sijaishuollossa, kodin ulkopuolelle sijoitettuna olevia helsinkiläisiä lapsia, on myös selvästi suurempi osuus kuin muualla.

Viiden viime vuoden aikana Helsingin lastensuojelun asiakasmäärä on kasvanut 7,5 prosenttia, avohuollossa 13,6 prosenttia. Huostassa olevien lasten kokonaismäärä on pysynyt samana kuin edellisen vuoden alkupuolella, vaikka uusia ja kiireellisiä huostaanottoja

on tehty enemmän kuin vastavana ajanjaksona viime vuonna. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten määrä on lastensuojelussa kasvanut viiden viime vuoden aikana.

Yleisimmin lastensuojelun taustalla ovat lapsen ja nuoren kasvuoloihin liittyvät tekijät kuten vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat sekä perheenjäsenten ristiriidat ja ihmissuhteisiin liittyvät vaikeudet. Vanhempien päihteiden käytön suhteellinen osuus lastensuojelun tarvetta aiheuttavista tärkeimmistä tekijöistä on vähentynyt vuodesta 1996 vuoteen 2003. Uusissa lastensuojelun asiakasperheissä lastensuojelun tarvetta aiheuttivat yleisimmin perheen ristiriidat sekä ihmissuhteisiin ja elämänhallintaan liittyvät vaikeudet. Niissä esiintyi myös suhteellisesti enemmän perheväkivaltaa ja muita perheen elinoloihin liittyviä vaikeuksia.

Huostaanotoissa vanhempien päihteiden käyttö on tärkeimpänä taustatekijänä noin joka kolmannen lapsen kohdalla. Kiireellisten huostaanottojen tärkeimpänä aiheuttajana vanhempien päihteiden käyttö on kuluva vuonna jonkin verran lisääntynyt edellisestä vuodesta.

Toimeentulotukea sai liki 11 prosenttia helsinkiläisistä

Helsingin väestöstä lähes yksitoista prosenttia sai toimeentulotukea vuonna 2003, mutta saajia oli vähemmän kuin vuonna 1999. Valtaosa toimeentulotuen saajista oli yksinäisiä. Yksinäisten osuus on pysynyt viime vuosikymmenet lähes samana. Kolmasosa toimeentulotuen saajista on alle 30-vuotiaita. Pitemmällä aikavälillä tarkastellen 50 – 59-vuotiaiden tuensaajien osuus on lähes kaksinkertaistunut. Toimeentulotuen saajista yli puolet oli työttömänä ja osuus on pysynyt samana vuodesta 1999.

Toimeentulotuen tarpeen keskimääräinen kesto on noin kuusi kuukautta. Nuorten tuen tarve on selvästi muita lyhytkestoisempaa. 45 vuotta täyttäneiden keskimääräinen kesto on yli seitsemän kuukautta, sillä ikäryhmässä on runsaasti vaikeasti työllistyviä pitkäaikaistyöttömiä. Yli 65-vuotiaiden tuentarpeen kesto on pidentynyt ja he saavat toimeentulotukea ennen kaikkea täydentävästi lääke- ja muihin terveydenhoitoon.

Yleisin vammaispalvelu on kuljetustuki

Vammaispalvelujen asiakasmäärä on vähentynyt noin kahdeksan prosenttia vuodesta 1999 vuoteen 2003 ja niistä kuljetuspalveluissa vajaalla yhdeksällä prosentilla. Kuljetuspalveluissa toteutettavat toimenpiteet vaikuttavat selkeimmin vammaispalvelujen asiakasmäärän ja kustannusten kehitykseen. Kuljetuspalvelujen tarve on vähentynyt mm. julkisen liikenteen kehittämisen kuten matalalattiabussien ja palvelulinjojen lisäämisen myötä.

Asunnottomuus ja moniongelmaisuus sosiaalitoimen haaste

Marraskuussa 2003 Helsingissä oli 3 515 yksinäistä asunnotonta ja 420 asunnotonta perhettä. Jatkossa asunnottomuuden vähentämisen ydinongelma ei tule olemaan asuntojen, vaan sosiaalitoimen tukitoimien resurssipuute. Maahanmuuttajien asunnottomuus on yleistynyt. Maahanmuuttajien asunnottomuudessa on samat piirteet kuin suomalaisten asunnottomuudessa.

Erityissosiaalitoimiston asiakkaat muodostavat heterogeenisen ja palveluntarpeiltaan monimuotoisen ryhmän, josta valtaosa on miehiä. Naisten osuus on kuitenkin kasvanut viime vuosina samoin kuin nuorten. Asiakkaiden koulutustaso on vaatimaton. Täysin tulottomia on tuensaajista yli kolmannes ja lähes yhtä moni elää työmarkkinatuella tai peruspäivärahalla, eläkeläisten osuus on 16 prosenttia.

Erityissosiaalitoimiston asiakkaille tyypillisiä sosiaalisia ongelmia ovat päihde-, mielenterveys- ja ihmishuuhdeongelmat, velkaantuminen, heikkolahjaisuus sekä yleinen avuttomuus ja kyvyttömyys selvittää arkielämässä. Alkoholin- ja sekakäyttäjien rinnalle on tullut yhä suurempi joukko nuoria huumeidenkäyttäjiä.

Asunnottomien terveydentila on usein heikko. Päihitteiden käytöstä suoraan tai välillisesti aiheutuneet loukkaantumiset, taudit ja elimelliset sairaudet ovat tavallisia. Heikentyneen elämänhallinnan vuoksi osa asiakkaista ei osaa hakeutua itsenäisesti terveystalvelujen piiriin riittävän ajoissa. Asunnottomuuteen liittyvä elämäntapa sekä tuottaa mielenterveysongelmia että vaikeuttaa niiden hoitamista.

Huumeausaineiden käytössä kasvua koko 1990-luvun ajan

Vuonna 2002 pääkaupunkiseudulla arvioitiin olevan 5 300-7 800 kovien huumeausaineiden käyttäjää, mikä on 40 prosenttia Suomen käyttäjämäärästä. Nykyisen päihdepalvelujärjestelmän tulevaisuuden haasteet liittyvät päihde- ja riippuvuusproblematiikan monisyiseen kenttään. Pulmakohtia ovat lisääntyvästä alkoholin käytöstä johtuvat seurausvaikutukset, päihitteidenkäyttäjien katkaisu- ja vieroitushoidon resurssien riittä-

vyys, opiaattiriippuvaisten korvaus- ja ylläpito-hoidon riittävyys sekä huumeausaineiden käyttäjien hoidon tarpeen arviointi ja hoitoonohjaus.

Vanhuspalvelujen käyttö vähentynyt

Vuonna 1999 Helsingin 75-vuotiaista asui kotonaan tarvitsematta tai saamatta sosiaalitoimen vanhuspalveluja 63 prosenttia. Vuoteen 2003 tultaessa osuus oli kasvanut 69 prosenttiin. Kotipalvelun piirissä olevien osuus 75 vuotta täyttäneestä väestöstä on vähentynyt, koska nyt annetaan runsaammin apua hyvin huonokuntoisten vanhusten ryhmälle. Myös vanhusten päivätoimintayksiköiden ja korttelitupien käyttäjien määrä on laskenut noin 40 prosenttia.

Vanhustenhuollon kustannukset ovat viime vuosina nousseet merkittävästi vanhusten määrän lisääntymisestä. Lisäksi vanhukset ovat laitos- ja asumispalveluihin tullessaan yhä huonompikuntoisia, jolloin he tarvitsevat monipuolisempaa ja kalliimpaa hoitoa. Vanhusten palvelujen käyttömenot olivat vuonna 1999 yhteensä 18,4 prosenttia koko sosiaaliviraston käyttömenoista ja vuonna 2003 liki 20,3 prosenttia. Menojen hillitsemiseksi pyritään laitospalveluista rakennetta muuttamaan avohuollon suuntaan. Tämän toteuttamiseksi on käynnistetty useita kehittämissuunnitelmia.

Helsingiläisten terveydentila ja terveystalvelujen saatavuus

Helsingissä terveystalveluiden peittävyys, eli palvelua vuoden aikana käyttäneiden osuus väestöstä on vähentynyt avosairaanhoidon lääkäripalveluissa viimeisen viiden vuoden aikana ja oli 41 prosenttia vuonna 2003. Yli 75-vuotaiden kotisairaanhoidon peittävyys on kasvanut tavoitteen mukaisesti 18,5 prosentista 20 prosenttiin ja sairaalatasoinen pitkäaikaissairaanhoido vähentynyt tavoitteen mukaisesti 5 prosentista 3 prosenttiin.

Terveydenhuollon kustannukset maan korkeimmat

Suomen suurten kaupunkien terveydenhuollon kustannusvertailussa Helsingin terveydenhuollon kustannukset ovat korkeimmat. Terveydenhuollon kustannusten nousu kuitenkin pysähtyi vuonna 2003.

Koululaisten terveys parantunut

Kouluterveyskyselyjen mukaan lasten ja nuorten arviot omasta terveydentilastaan paranivat hieman vuosina 2000 – 2004. Tytöt kokevat erilaisia oireita - päänsärky, niska- ja hartiakivut, väsymys - selvästi useammin kuin pojat. Terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi yläluokkalaisista arvioi kuudesosa ja lukiolaisista viidesosa. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista kolme neljästä koki itsensä terveeksi ja hyvinvoivaksi.

Lasten erikoissairaanhoidon tarve vähentynyt, nuorisopsykiatrian lisääntynyt

Lasten erikoissairaanhoidon kävijämäärä on vähentynyt. Lastenpsykiatriaa käyttää vuosittain noin 700 lasta. Nuorisopsykiatrian käyntimäärät ja hoitopäivät ovat nousseet tarkastelujakson aikana kaksinkertaisiksi, vuoden 1999 yli 9 000 käyttäjästä vuoden 2003 21 000 käyttäjään.

Aikuisten terveydentila pääosin hyvä

Helsingiläiset kokivat kokonaisterveytensä kyselyn mukaan melko hyväksi. Noin 70 prosenttia vastaajista koki sekä henkisen että fyysisen hyvinvointinsa hyväksi, fyysisesti voi huonosti 11 prosenttia ja henkisesti 7 prosenttia vastaajista.

Avosairaanhoidossa vanhuksat melko terveitä

75 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä noin 65 prosenttia on käynyt vuosittain avosairaanhoidon lääkärin vastaanotolla. Tämä vanhusryhmä on melko tervettä, koska heillä keskimäärin on ollut ainoastaan kolme lääkärisikäkäyntiä vuoden aikana. Ikäihmisten terveyskeskuskäyntimäärät ovat olleet samalla tasolla jo useita vuosia.

Kotisairaanhoidon vanhuksista 40 prosenttia huonokuntoisia

Helsingissä vuonna 2001 tehdyn kotihoidon asiakaskyselyn mukaan helsinkiläisistä kotihoidon asiakkaista koki terveytensä erittäin tai melko hyväksi 13 prosenttia, tyydyttäväksi 48 prosenttia ja melko tai erittäin huonoksi 39 prosenttia. Vastaajista ainoastaan yksi prosentti oli toimintakyvyttömiä. Neljällä prosentilla ei ollut toimintavajetta lainkaan.

Pitkäaikaissairaanhoito vähentynyt

Helsingin terveyskeskussairaaloissa pitkäaikaissairaanhoitossa olleiden potilaiden määrä ja hoitopäivien määrä on laskenut vuosina 1999–2003. Vuoden aikana hoidettujen potilaiden määrä on laskenut 3 600:sta 2 500:een ja hoitopäivät ovat laskeneet 660 000:sta 530 000:een.

Maahanmuuttajien terveys melko hyvä

Maahanmuuttajilla oli erilaisia oireita hiukan enemmän ja heidän hampaansa olivat huonommassa kunnossa kuin suomalaisilla keskimäärin. Maahanmuuttajat arvioivat kuitenkin oman terveytensä lähes samalle tasolle tai hiukan paremmaksi kuin väestö keskimäärin. Tutkituista maahanmuuttajista terveimpiä olivat somalialaiset ja heikoin terveys oli venäläisillä ja virolaisilla. He oireilevat eniten ja heillä oli myös eniten pitkäaikais-sairauksia sekä ongelmia hampaiden kanssa. Huolestuttavaa maahanmuuttajien terveydessä on yleinen masennus ja unettomuus.

Hoitoon pääsy vaikeutunut

Hoitoon pääsy lääkärin avosairaanhoidon vastaanotolle on vaikeutunut tarkasteluaikana. Vuonna 1999 suurpiirien lääkärin ajanvarausvastaanotolle pääsyn mediaani vaihteli suurpiireittäin 3-9 päivän välillä, kun vastaava vaihtelu vuonna 2003 oli 10 – 30 päivää. Vuonna 2003 lääkärin akuuttivastaanotolle pyrkineistä 42 prosenttia olisi päässyt vastaanotolle jo samana päivänä. Läpikäynteiden ajanvarauspuhelujen osuus oli Helsingissä keskimäärin 51 prosenttia vuonna 2003. Hammashoitoloihin pääsy parani vuonna 2003 ja hoitoon pääsi alle kahdessa viikossa keskimäärin 38 prosenttia potilaista.

Erikoissairaanhoidon jonottavien potilaiden määrä kasvoi vuoden 2003 aikana. Helsingin yliopistollisen keskussairaalan jonoissa oli joulukuussa 2003 yhteensä 1 030 henkeä enemmän kuin vuonna 2002. Jonotusaika silmätautien ja kirurgian erikoisaloihin venyi yli kuuteen kuukauteen yli puolella hoitoihin pyrkivistä. Jonotilanteen helpottamiseksi vuonna 2003 hankittiin ostopalveluina leikkauksia 1,6 milj. eurolla.

Terveyspalveluihin ollaan tyytyväisiä

Helsingiläiset antoivat vuoden 2002 lopulla hyvää palautetta terveydenhuollon palveluista. 81 prosenttia vastaajista oli tyytyväisiä kaupungin terveyspalveluihin.

Koulutus ja oppimistulokset

Peruskoululaisten määrä kääntynyt laskuun. Toisen asteen koulutuksen kysyntä jatkaa kasvuaan.

Kaupungin ylläpitämien koulujen ja oppilaitosten lisäksi Helsingissä toimii useita yksityisten ja valtion ylläpitämiä kouluja ja oppilaitoksia. Kaupungin osuus koulutustarjonnasta on perusopetuksessa noin 80 prosenttia, lukiokoulutuksessa noin 60 prosenttia ja ammatillisessa oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa hieman alle puolet.

Helsingin kaupungin ylläpitämissä kouluissa ja oppilaitoksissa opiskeli vuonna 2004 lähes 60 000 oppilasta ja opiskelijaa. Peruskoululaisten määrä kääntyi vuonna 2003 laskuun, mutta lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijamäärä jatkaa edelleen kasvuaan. Voimakkainta kasvu on ollut ammatillisissa oppilaitoksissa, joiden opiskelijamäärät ovat kasvaneet valtuustokaudella 1 100 opiskelijalla eli lähes neljänneksellä.

Koulutuksen resurssit edelleen hyvät muihin suuriin kaupunkeihin verrattuna

Opetustoimen kustannukset oppilasta kohti ovat nousseet yleistä kustannuskehitystä nopeammin johtuen mm. merkittävästä panostuksesta oppilashuollon ja erityisopetuksen kehittämiseen. Vuonna 2002 kustannusten reaalinous kuitenkin pysähtyi ja Helsingin opiskelijakohtaiset kustannukset ovat lähentyneet Suomen viiden suurimman kaupungin keskiarvoa. Tästä huolimatta Helsinki käytti vuonna 2003 viidestä suurimmasta kaupungista eniten rahaa oppilasta ja opiskelijaa kohti perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa sekä ammatillisessa koulutuksessa matkailu- ja ravitsemustalouden koulutusosalalla.

Opetusta ulkopaikkakuntalaisille ja vieraskielisille

Ulkopaikkakuntalaisten osuus Helsingin lukioissa on lisääntynyt. Vuonna 1989 Helsingin lukioiden oppilaista 16 prosenttia oli ulkopaikkakuntalaisia. Vuonna 2002 ulkopaikkakuntalaisten osuus oli jo 24 prosenttia.

Vieraskielisten oppilaiden lukumäärä on myös kasvamassa. Muun kuin suomen tai ruotsinkielisiä oli kaikista Helsingin päivälukioiden oppilaista tosin vain vajaa viisi prosenttia. Osuudet vaihtelevat kuitenkin suuresti Helsingin eri alueilla.

Mitä peruskoulun jälkeen?

Suurin osa peruskoulun suorittaneista jatkaa opintojaan lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. Vuonna 2002 16–18-vuotiaista nuorista oli kuitenkin 17 prosenttia näiden koulutusmuotojen ulkopuolella. Vaikka osa tästä ryhmästä työllistyy tai jatkaa opintojaan myöhemmin, on tämä haaste Helsingille, koska tulevaisuudessa uudet työpaikat edellyttävät nykyistä pitempää erikoistumista ja korkeampaa ammatillista koulutusta. Peruskoulun jälkeisten opintojen puuttumisen on todettu myös lisäävän syrjäytymisen riskiä.

Kulttuuritarjonta ja käyttö

Monipuolista kulttuuritarjontaa kaupunkilaisille

Pääasiallisia Helsingin kulttuurista vastuullisia hallintokuntia ovat kulttuuriasiainkeskus, kaupunginteatteri, kaupunginorkesteri, taidemuseo, kaupunginmuseo ja kirjasto. Kulttuuriasiainkeskuksen tehtävänä on luoda suotuisa ilmapiiri ja edellytykset taiteen ja kulttuurin tekemiselle ja kokemiselle Helsingissä. Se tarjoaa esiintymis- ja työtiloja taiteilijaryhmille, tukee kulttuuritilaisuuksia ja niiden tuotantoa sekä tuottaa taidekasvatustarjontaa ja omaa kulttuuritarjontaa.

Taidekasvatusta ja opetusta

Työväen- ja kansalaisopistojen koulutustarjonnasta taideopetus muodostaa merkittävän osan. Työväenopiston vuoden 2003 opiskelijoista kuvataiteita ja musiikkia opiskelleiden osuus oli noin 20 prosenttia. Ruotsinkielinen työväenopisto Arbis järjesti 113 taiteen ja käsityön kurssia, joilla opiskeli 1 400 henkilöä.

Kirjastojen käyttö huippuluokkaa

Kulttuuripalvelujen käyttäjinä helsinkiläiset sijoittuvat monien palvelujen kohdalla lähelle pääkaupunkien keskiarvoa. Poikkeuksena ovat kirjastopalvelut, joiden käyttö on Helsingissä selkeästi Euroopan huippuluokkaa. Kulttuuripalvelujen tarjontaa kuvaavat tilastoluvut ovat Helsingissä keskiarvoa pienempiä.

Helsinkiläiset tyytyväisiä kulttuuritiloihin

Kulttuurin käyttäjien mielipiteitä oman alueensa kulttuuripalveluiden laadusta selvitettiin Eurostatin ja Euroopan neuvoston alueiden komitean toimesta asukkaille kohdistetuilla puhelinhaastattelulla. Helsingissä tyytyväisten osuus oli tuntuvasti keskiarvoa korkeampi. Peräti 96 prosenttia helsinkiläisistä oli tyytyväisiä kulttuuritiloihin ja 97 prosenttia elokuvateattereihin.

Sosiaalinen raportointi –menetelmä

Kuntaorganisaatiossa tiedonkulku ja suora vuorovaikutus asiakastason työntekijöiden ja luottamushenkilöiden välillä on usein vähäistä, sillä yhteisiä foorumeita on niukasti. Sosiaalinen raportointi -menetelmä on kehitetty asiakastyössä muodostuvan tiedon jäsentämisen ja eteenpäin välittämisen tarpeisiin. Menetelmän taustalla on käytetty muun muassa tietämyksen johtamisen (knowledge management) oppeja, joiden mukaan organisaation tulee hyödyntää eri toimijoilla olevaa tietämystä pystyäkseen vastamaan nopeasti muuttuvan toimintaympäristön tarpeisiin. Aloite sosiaalisesta raportoinnista syntyy yleensä asiakastyön yksiköissä, mutta aloitteen tekijänä ja ”tilaajana” voivat olla myös luottamushenkilöt.

Sosiaalisen raportoinnin tehtävänä on tiedon tarjoaminen palvelujärjestelmässä olevista ongelmista, jotka heijastuvat asiakkaiden elinoloihin. Sen lisäksi tuotetaan tietoa voimavaroista, kuten tuloksellisista palveluista ja yhteistyömalleista. Tiedontuottajia voivat olla asiakasrajapinnoilla työskentelevät tahot sekä itse palvelujen asiakkaat ja kuntalaiset. Sosiaalinen raportointi –menetelmän avulla tarjottavalle tiedolle on ominaista laadullisuus ja kontekstisidonnaisuus: sen tavoitteena on tarkasteltavana olevien ilmiöiden syvällisempi kuvaaminen.

Tieto raportoidaan vuorovaikutteisesti eteenpäin eli järjestetään fokuskeskustelu tahojen kanssa, joilla on erilaista tietoa ja vaikutusmahdollisuuksia käsiteltäviin asioihin. Osallistujat voivat siis olla käsiteltävän teeman mukaan yhteistyökumppaneita, asiakkaita, kuntalaisia, organisaation johtajia ja luottamushenkilöitä. Keskustelun tarkoitus on yhtäältä tiedottaa ja toisaalta olla foorumi, jossa eri näkökulmat yhdistämällä on mahdollista löytää uusiakin ratkaisuvaihtoehtoja. Työntekijöillä voi olla annettavana kokemusperäistä tietoa asiakkaiden elinoloista ja esimerkiksi poliittisten päätösten seurauksista kuntalaisten hyvinvointiin. Poliittisilla päättäjillä on taas päätöksenteon mahdollisuuksien ja reunaehtojen näkökulma: mitä käytettävien resurssien ja lainsäädännön puitteissa voidaan tehdä? Fokuskeskustelun periaatteita ovat avoin asiantuntijuus, dialogisuus ja innovatiivisuus. Kunkin osallistujan näkökulma on arvokas ja jokainen nähdään asiantuntijana omasta lähtökohdastaan katsottuna. Dialogisuus tarkoittaa toisten osapuolten aitoa kuuntelemista ja kuulemistä. Innovatiivisuus edellyttää luottamuksellista ilmapiiriä, mikä taas mahdollistaa uusien ratkaisujen etsimisen moniäänisesti.

Helsingin kaupungissa sosiaalinen raportointi –menetelmää on käytetty vuodesta 1999 lähtien ja hankkeita on ollut kaikkiaan kuusi. Palaute menetelmästä on ollut pääosin kiittävää niin raportoiltilta itseltään kuin vastaanottajienkin, kuten luottamushenkilöiden taholta.

Lähteet:

Hussi Taina (2003) Sosiaalinen raportointi. Menetelmä asiakastyössä syntyneen tiedon raportointiin. Selvityksiä 10. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

Miettinen Taina (2000) Sosiaalityön raportointi: sosiaalityöstä kunnallisille päätöksentekijöille tuotettu tieto ja sen käyttö - kohti vuorovaikutteista raportointia. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

www.hel.fi/sosv/waris/hankkeet

Liitetaulukko 1. Hyvinvoinnin indikaattoreita peruspiireittäin

	Väestö		Ennustettu muutos 2004-2008 %		2003/2004 Lapsia 0-6-v. % väestöstä		2003/2004 Asuminen		1-2 huoneen asunnot, % 31.12.2002		Pinta-ala/henkilö m ² 31.12.2002		Tulot 2002 Valtionveron-alaiset tulot €/asukas Hki=100		Työpaikat ja työvoima 2002		Työllinen työvoima (15-64-v.), %
	Väestö vuodenvaihteessa 2003/2004	Ennustettu muutos 2004-2008 %	2003/2004 Lapsia 0-6-v. % väestöstä	Vanhuksia 75+-v. % väestöstä	1 hengen asuntokunnat, % 1.1.2004	1-2 huoneen asunnot, % 31.12.2002	Pinta-ala/henkilö m ² 31.12.2002	Tulot 2002 Valtionveron-alaiset tulot €/asukas Hki=100	Työpaikat	Yhteiskunn. palvelut, % työpaikoista	Työllinen työvoima (15-64-v.), %						
Koko kaupunki	559 330	0,5	6,8	6,4	48,5	60,5	33,1	100	373 381	35,8	69,1						
1 Eteläinen suurpiiri	96 083	-2,3	5,0	7,2	54,4	66,9	37,1	144	130 704	36,3	73,5						
101 Vironniemen peruspiiri	11 213	-1,9	4,9	6,7	49,3	60,9	39,4	152	36 415	35,7	72,2						
102 Ullanlinnan peruspiiri	22 515	-1,8	4,8	5,9	56,0	70,7	37,7	180	28 911	34,6	71,9						
103 Kampinmäen peruspiiri	28 991	-4,2	5,0	6,3	52,7	67,6	37,1	126	45 471	35,0	73,7						
104 Taka-Toivon peruspiiri	14 245	-3,8	3,9	8,8	60,3	72,1	36,4	128	10 342	64,6	74,4						
105 Lautasaaren peruspiiri	19 119	0,8	6,0	9,1	53,1	60,1	35,6	138	9 565	20,0	75,5						
2 Läntinen suurpiiri	99 502	0,0	6,5	7,5	50,6	60,3	32,3	102	69 448	30,8	71,6						
201 Reijolan peruspiiri	15 217	0,3	6,8	7,1	55,1	66,3	31,5	100	18 624	64,0	72,7						
202 Munkkiniemen peruspiiri	17 094	1,2	6,1	12,4	53,3	55,9	37,8	153	6 443	20,1	72,1						
203 Haagan peruspiiri	25 913	0,3	4,7	9,6	58,3	67,1	31,7	96	10 217	37,3	72,2						
204 Pitäjämäen peruspiiri	14 719	0,3	7,8	5,3	45,2	57,9	30,9	91	27 097	8,8	74,5						
205 Kaarelan peruspiiri	26 559	-1,4	7,8	3,8	39,4	52,6	30,6	81	7 067	27,9	68,6						
3 Keskinen suurpiiri	73 043	0,8	4,0	6,7	62,6	82,1	30,4	88	82 520	43,0	70,1						
301 Kallion peruspiiri	25 031	-2,6	2,3	6,1	68,0	87,1	30,8	95	24 558	53,1	73,0						
302 Alppiharjun peruspiiri	11 663	-6,1	1,7	74,4	74,4	92,4	28,8	90	3 366	48,0	71,6						
303 Vallilan peruspiiri	10 805	3,0	4,3	6,5	63,4	86,3	29,3	81	20 963	17,9	68,0						
304 Pasilan peruspiiri	8 127	-4,3	6,0	5,4	46,5	62,5	32,2	81	24 683	48,5	66,4						
305 Vanhankaupungin peruspiiri	17 417	11,4	6,9	8,2	48,1	66,9	30,0	84	8 950	57,3	67,1						
4 Pohjoinen suurpiiri	41 343	-2,0	7,3	6,9	36,3	40,7	35,3	104	13 812	36,0	71,1						
401 Maunulan peruspiiri	8 699	-1,5	5,2	11,7	52,0	62,6	33,9	84	3 620	40,1	64,9						
402 Länsi-Pakilan peruspiiri	6 464	-3,1	7,4	6,3	22,4	15,8	39,0	128	1 836	32,7	72,1						
403 Tuomarinkylän peruspiiri	8 822	0,6	9,7	2,8	13,9	13,1	33,6	110	860	40,5	75,8						
404 Oulunkylän peruspiiri	13 804	-4,0	7,0	7,2	43,5	51,3	35,0	99	6 089	35,4	71,6						
405 Itä-Pakilan peruspiiri	3 554	0,6	8,1	4,7	21,3	16,8	37,5	117	1 407	29,4	69,7						
5 Koillinen suurpiiri	87 519	3,5	8,6	4,1	37,3	48,2	31,5	80	23 513	32,8	69,4						
501 Latokartanon peruspiiri	15 805	29,2	9,1	5,0	44,2	59,4	31,6	74	3 725	40,4	66,4						
502 Pukinmäen peruspiiri	8 590	-5,9	6,5	5,7	45,9	57,3	31,5	81	1 599	31,5	68,5						
503 Malmin peruspiiri	27 383	0,6	8,7	3,8	37,9	48,0	31,4	83	11 643	34,2	70,7						
504 Suutarilan peruspiiri	11 572	-3,6	8,8	3,6	25,4	36,8	31,2	80	1 909	29,8	70,5						
505 Puistolän peruspiiri	18 538	-3,1	9,1	2,9	28,1	36,5	31,7	85	4 058	20,8	72,7						
506 Jakomäen peruspiiri	5 631	-4,1	8,1	5,1	45,4	52,5	31,0	62	579	52,2	59,7						
6 Kaakkinen suurpiiri	46 916	-2,4	8,1	6,8	44,2	52,6	34,3	104	13 901	29,3	71,0						
601 Kulosaaren peruspiiri	3 788	0,2	6,6	11,3	47,7	44,2	44,1	187	788	48,7	71,7						
602 Herttoniemen peruspiiri	26 541	-2,8	8,2	6,9	48,1	60,6	32,2	92	11 038	25,1	70,8						
603 Laajasalan peruspiiri	16 587	-2,4	8,1	5,6	36,2	39,9	35,4	106	2 075	44,2	71,2						
7 Itäinen suurpiiri	97 740	3,8	8,5	5,1	41,7	52,6	31,9	77	20 101	36,6	66,1						
701 Vartiokylän peruspiiri	21 380	-1,3	7,2	6,4	42,1	50,7	33,7	92	10 558	26,0	67,6						
702 Myllypuron peruspiiri	9 145	-0,5	7,2	8,1	44,6	49,2	32,9	76	1 385	60,9	62,9						
703 Mellunkylän peruspiiri	36 270	-3,5	8,4	5,2	41,9	52,2	31,3	70	4 232	46,3	64,5						
704 Vuosaaren peruspiiri	30 945	17,2	10,0	3,3	40,4	55,7	31,1	77	3 926	46,2	67,9						
Alue tuntematon	17 184	2,8	6,8	6,4				103		25,9	29,7						

Liitetaulukko 2. Helsingin kaupungin virastojen tulot ja menot sekä suurimpien hyvinvointipalveluiden tuottajien osuudet % niistä

	milj. euroa 2000	2001	2002	2003
Virastot yhteensä				
tulot	866,6	910,7	964,6	909,6
menot	-2 627,1	-2 854,3	-2 997,7	-2 896,9
toimintakate	-1 760,5	-1 943,6	-2 033,1	-1 987,3
Osuus virastojen tuloista %				
	2000	2001	2002	2003
kulttuuritoimi	0,2	0,2	0,2	0,2
liikuntatoimi	0,9	1,0	1,0	1,1
nuorisotoimi	0,1	0,1	0,1	0,1
opetusvirasto	7,2	6,7	6,4	1,8
pelastustoimi	1,0	1,1	1,0	1,0
sosiaalivirasto	14,9	14,6	14,9	15,9
terveysvirasto	7,6	7,1	7,2	7,5
rakennusvirasto ja yl.töiden ltk	20,4	21,3	23,3	22,7
muut virastot	47,6	48,0	46,0	49,7
Osuus virastojen menoista %				
	2000	2001	2002	2003
kulttuuritoimi	1,2	1,1	1,1	1,2
liikuntatoimi	2,2	2,2	2,1	2,1
nuorisotoimi	0,8	0,7	0,7	0,7
opetusvirasto	16,6	14,7	14,8	13,9
pelastustoimi	1,4	1,4	1,4	1,4
sosiaalivirasto	29,1	29,1	29,7	30,6
terveysvirasto	25,9	25,8	26,4	27,4
rakennusvirasto ja yl.töiden ltk	9,2	9,3	9,6	9,2
muut virastot	13,6	15,6	14,2	13,5

Taulukkoluetelo

Taulukko 2.1.1. Helsingin verotulot ja valtionosuudet 2001–2004 (milj. €)	12
Taulukko 2.1.2. Helsingin työllistämistoimenpiteet ja niihin osallistuminen vuonna 2003.	17
Taulukko 2.2.1. Väestön koulutustaso pääkaupunkiseudun kunnissa ja koko maassa 31.12.2002	19
Taulukko 2.2.2. Väestön koulutustaso koulutusasteen, iän ja sukupuolen mukaan Helsingissä vuonna 2002	19
Taulukko 2.2.3. Ulkomaan kansalaiset kansalaisuuden ja vieraskieliset äidinkielen mukaan Helsingissä vuonna 2004 (10 suurinta ryhmää)	20
Taulukko 2.3.1. Asuntokuntien valtionveronalaiset tulot Helsingissä 1998–2002 ¹⁾	21
Taulukko 2.3.2. Tuloluokkien osuudet ja määrät vuonna 2002 helsinkiläisillä.	21
Taulukko 2.3.3. Asuntokuntien tulot henkeä kohti 2000–2002	22
Taulukko 2.4.1. Asuntokanta huoneluvun (keittiö ml.) mukaan 1. tammikuuta 1999–2004	23
Taulukko 2.4.2. Asuntokanta huoneluvun (keittiö ml.) ja hallintasuhteen mukaan 1.1.2004	23
Taulukko 2.4.3. Asumisväljyys (m ² /henkilö) Helsingissä 1999–2003	23
Taulukko 2.4.4. Vanhojen asuntojen velattomat neliöhinnat talo- ja huoneistotyyppin mukaan Helsingissä 1996–2003 ja vertailualueilla 2003.	25
Taulukko 3.1.1. Ennustettu väestönmuutos ikäryhmittäin ja suurpiireittäin vuosina 2004–2007	27
Taulukko 3.4.1. Kulttuuritarjonta EU-maiden pääkaupungeissa vuonna 2001	39
Taulukko 3.4.2. Asukkaiden kokema tyytyväisyys muutamiin palveluihin EU-maiden pääkaupungeissa 2004	39
Taulukko 3.4.3. Kulttuuripalvelujen käyttö Euroopan suurkaupungeissa vuonna 2001	40
Taulukko 3.5.1. EU15 pääkaupungit vuonna 2001	42
Taulukko 3.5.2. Mielipiteitä asuinympäristöstä ja palvelutasosta eurooppalaisissa pääkaupungeissa vuonna 2004	43
Taulukko 4.1.1. Sosiaaliviraston menot asukasta kohden 1999–2003	45
Taulukko 4.1.2. Päivähoidossa ja kotona hoidetut lapset 1999 ja 2003	46
Taulukko 4.1.3. Kunnallisessa ja ostopalveluna hankitussa päivähoidossa hoidetut lapset iän mukaan 1999 ja 2003	46
Taulukko 4.1.4. Kunnallisessa päivähoidossa olevat lapset hoitoajan mukaan	46
Taulukko 4.1.5. Kunnallisessa päivähoidossa olevien lasten äidinkieli	46
Taulukko 4.1.6. Perheneuvoloiden asiakkaat vuosina 1999–2003.	47
Taulukko 4.1.7. Lastensuojelun piirissä olleet lapset ja nuoret 1999 ja 2003	47
Taulukko 4.1.8. Kuusi yleisintä lastensuojelun tarvetta aiheuttanutta tekijää vuonna 2003	48
Taulukko 4.1.9. Tietoja viiden suurimman kaupungin toimeentulotuen saajista 1999 ja 2003.	49
Taulukko 4.1.10. Toimeentulotuen saajien pääasiallinen tulolähde ikäluokittain, marraskuu 2003	50
Taulukko 4.1.11. Vammaispalveluja saaneet asiakkaat Helsingissä 1999 ja 2003	51
Taulukko 4.1.12. Kehitysvammaiset asiakkaat 1999 ja 2003	52
Taulukko 4.1.13. Päihdehuollon asiakkaat 1999 ja 2003, oma toiminta ja ostopalvelu	53
Taulukko 4.1.14. Vanhuspalveluja saaneet 75 vuotta täyttäneet helsinkiläiset.	54
Taulukko 4.2.1. Terveyskeskuksen palvelujen peittävyys 1999–2003	57
Taulukko 4.2.2. Helsingin terveydenhuollon kustannukset 1999–2003	57
Taulukko 4.2.3. Terveydenhuollon suoritteet 2000–2003	58
Taulukko 4.2.4. Helsinkiläisten yleisimmät kuolemansyyt, vuosien 1999–2002 keskiarvo	59
Taulukko 4.2.5. Lasten ja nuorten (0–14-vuotiaat) perusterveydenhuollon palvelujen käyttö vuonna 2003	59

Taulukko 4.2.6. Aikuisten (15–74-vuotiaat) perusterveydenhuollon palvelujen käyttö vuonna 2003	61
Taulukko 4.2.7. Vanhusten (yli 75-vuotiaat) perusterveydenhuollon palvelujen käyttö vuonna 2003	62
Taulukko 4.2.8. Terveyskeskussairaalan sairaansijojen määrä vuosina 1999–2003	63
Taulukko 4.2.9. Erikoissairaanhoidon jonottavat joulukuussa 2002 ja 2003	65
Taulukko 4.3.1. Kaupungin tarjoamien koulutuspalvelujen määrät perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa vuonna 1999 ja 2004	67
Taulukko 4.3.2. Kaupungin tarjoamien koulutuspalvelujen oppilas- ja opiskelijakohtaiset kustannukset perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa	67
Taulukko 4.3.3. Helsingissä sijaitsevien ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtavan koulutuksen aloituspaikat, opiskelijat ja suoritettut tutkinnot koulutusaloittain vuonna 2003	70
Taulukko 4.3.4. Kansalais- ja työväenopistojen toiminta 1999–2002	72
Liitetaulukko 1. Hyvinvoinnin indikaattoreita peruspiireittäin	84
Liitetaulukko 2. Helsingin kaupungin virastojen tulot ja menot sekä suurimpien hyvinvointipalveluiden tuottajien osuudet % niistä	85

Kuvioluettelo

Kuvio 2.1.1. Helsingin verotulot 2000–2004 (milj. €)	11
Kuvio 2.1.2. Helsingin kaupungin liikelaitoksien vuosikate 2000–2004 (milj. €)	11
Kuvio 2.1.3. Työllinen työvoima Helsingin seudulla ja muualla maassa sekä tehdyt työtunnit Helsingin seudulla 2001/ I– 2004 / III, liukuva vuosikeskiarvo (Indeksi, 2001/I = 100)	13
Kuvio 2.1.4. Helsingin seudun osuus koko maan työpaikoista erällä toimialoilla 2002	13
Kuvio 2.1.5. Työllisyysaste ¹⁾ Helsingissä, Helsingin seudulla sekä koko maassa, liukuva vuosikeskiarvo 1999–2004/III	15
Kuvio 2.1.6. Työttömien määrä Helsingissä marraskuussa 2000–2004, indeksi marraskuu 2000 = 100	16
Kuvio 2.1.7. Työttömyysasteen muutos Helsingissä peruspiireittäin 2000–2003, prosenttiyksikköä	17
Kuvio 2.2.1. Lasten, työikäisten ja ikääntyvien määrät Helsingissä 1.1.1990–2004 sekä ennuste vuoteen 2013	18
Kuvio 2.2.2. Demografinen huoltosuhde (= alle 15- ja yli 65-vuotiaiden määrän suhde 15–64 vuotiaisiin) Helsingissä, muualla Helsingin seudulla ja koko maassa 31.12.1990–2003 ja ennuste 2004–2030	18
Kuvio 2.2.3. Yli 65-vuotiaiden asuntokunnat Helsingissä vuonna 2004	19
Kuvio 2.2.4. Ulkomaalaistaustaiset eli ulkomaan kansalaiset ja ulkomailla syntyneet Suomen kansalaiset 1.1.1990–2004	20
Kuvio 2.3.1. Tulonsaajien työ- ja pääomatulot Helsingissä ja koko maassa 1998–2002	21
Kuvio 2.3.2. Helsingiläisten valtionveronalaiset tulot ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan	22
Kuvio 2.4.1. Ahtaasti asuvien ¹⁾ osuus yli kahden hengen asuntokunnissa suurissa kaupungeissa ja koko maassa 2003	24
Kuvio 2.4.2. Kotona asuvien lasten määrä Helsingissä ja muualla Suomessa 1990–2003	24
Kuvio 2.4.3. Vuokrien nousu Helsingissä ja vertailualueilla 1999–2003 (1999 =100)	26
Kuvio 2.4.4. Helsingin kaupungin vuokra-asuntoon hakeneiden ja asukkaiksi valittujen osuus asunnontarpeen synn mukaan 1999–2003	26
Kuvio 3.2.1. Avautuvat työpaikat, poistuma ja työpaikkamuutos ammattilohkon mukaan Helsingin seudulla 2000–2015	28
Kuvio 3.2.2. Työtehtävät niiden edellyttämän koulutustason mukaan Helsingin seudulla 1975–2015	29
Kuvio 3.2.3. Työvoiman riittävyys Helsingin seudulla vuoteen 2015; peruslaskelma	29
Kuvio 3.3.1. Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset Helsingissä vuosina 1986–2003 väestön 10 000 asukasta kohden	31
Kuvio 3.3.2. Omaisuusrikokset Helsingissä vuosina 1986–2003 väestön 10 000 asukasta kohden	31
Kuvio 3.3.3. Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset suurissa kaupungeissa vuonna 2003 väestön 10 000 asukasta kohden	32
Kuvio 3.3.4. Omalla asuinalueella turvattomuuden (turvattomien ja melko turvattomien osuus) kokemisen yleisyys peruspiireittäin 2003.	32
Kuvio 3.3.5. Valtionveronalaiset tulot henkeä kohti 15 korkeimman ja matalimman tulojen osa-alueella 1998–2002	33
Kuvio 3.3.6. Enintään perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus 20–44-vuotiaista 10 matalimman ja korkeimman koulutustason alueilla 2000–2004	35
Kuvio 3.3.7. Työttömyysaste (%) 15 korkeimman ja matalimman työttömyysasteen osa-alueilla 2000–2003	35
Kuvio 3.3.8. Toimeentulotuen saajien osuus (%) 10 korkeimman ja matalimman osuuden osa-alueilla 2000–2003	36
Kuvio 3.3.9. Asuntojen keskihintojen muutos (%) 15 kalleimmalla ja halvimmalla alueella 2000–2003 (vapaarahoitteiset vanhat osakehuoneistot)	37

Kuvio 4.1.1. Sosiaalipalveluiden asiakasmääriä vuosina 1999 ja 2003	45
Kuvio 4.2.1. Elinajan odote vastasyntyneille sukupuolen mukaan Helsingissä 1968–2003	58
Kuvio 4.2.2. Miesten kuolemanvaara iän mukaan 1990 ja 2003	58
Kuvio 4.2.3. Lasten ja nuorten terveystalvelujen käytön kehitys 2000–2003, indeksi 2000=100	60
Kuvio 4.2.4. 0–19 vuotiaat yksityislääkäritalveluita käyttäneet ja erityiskorvattaviin oikeutetut, indeksi 2000=100	60
Kuvio 4.2.5. Aikuiset (15–74-vuotiaat) terveystalveluiden asiakkaina 2000–2003, indeksi 2000=100	61
Kuvio 4.2.6. 20–74-vuotiaat yksityislääkäritalveluita käyttäneet ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutetut, indeksi 2000=1000	61
Kuvio 4.2.7. Vanhukset (yli 75-vuotiaat) terveystalveluiden asiakkaina 2000–2003, indeksi 2000=100	62
Kuvio 4.2.8. Yli 75-vuotiaat yksityislääkäritalveluita käyttäneet ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutetut, indeksi 2000=100.	62
Kuvio 4.2.9. Lääkärin avosairaanhoidon vastaanotolle pääsyn kesto/pv (mediaani) terveyskeskuksittain vuosina 1999– 2003	64
Kuvio 4.2.10. Hammashoittoon alle 2 viikossa päässeet (%) terveyskeskuksittain vuosina 2001–2003	64
Kuvio 4.2.11. Yhteydensaanti puhelimitse terveysasemien ajanvaraukseen terveyskeskuksittain, % soittajista vuosina 2002–2003.	65
Kuvio 4.2.12. Avosairaanhoidon asiakastytyväisyys Helsingissä vuosina 1999 ja 2002 sekä vertailuna kahdeksan muun suuren kaupungin aineisto vuonna 2000	65
Kaavio 4.3.1. Vuonna 2002 ylioppilastutkinnon ja peruskoulun suorittaneiden sijoittuminen koulutukseen ja työelämään 2002	68

Lisätietoja kirjoittajilta:

1. Johdanto Harry Schulman, puh 169 3602, harry.schulman@hel.fi
- 2.1 Talous ja työllisyys Helsingissä ja Helsingin seudulla
- Kunnallistalous Heikki Helin, puh (03) 734 2927, heikki.helin@phnet.fi
 - Talous ja työllisyys Juha Suokas, puh 169 3649, juha.suokas@hel.fi
 - Työttömyys Minna Salorinne, puh 169 3233, minna.salorinne@hel.fi
- 2.2 Väestö Pekka Vuori, puh 169 2460, pekka.vuori@hel.fi
Tea Tikkanen, puh 169 3158, tea.tikkanen@hel.fi
- 2.3 Tulokehitys Leena Hietaniemi, puh 169 3193, leena.hietaniemi@hel.fi
- 2.4 Asumisolot Markku Lankinen, puh 169 3111, markku.lankinen@hel.fi
Ari Niska, puh 169 3609, ari.niska@hel.fi
- 3.1 Väestöennuste Pekka Vuori, puh 169 2460, pekka.vuori@hel.fi
- 3.2 Työvoiman ja koulutustarpeen ennakointi Seppo Montén, puh 7747 7206, seppo.monten@oph.fi
- 3.3 Hyvinvointi Helsingin eri alueilla
- Lähiöt Erkki Korhonen, puh 169 2428, erkki.korhonen@hel.fi
 - Turvallisuus Martti Tuominen, puh 169 3112, martti.tuominen@hel.fi
 - Alueiden erilaistuminen Ari Niska, puh 169 3609, ari.niska@hel.fi
- 3.4 Kulttuuritarjonta Sini Askelo, puh 169 3180, sini.askelo@hel.fi
- 3.5 Kansainvälinen vertailu Juha Suokas, puh 169 3649, juha.suokas@hel.fi
Leila Lankinen, puh 169 3190, leila.lankinen@hel.fi
- 4.1 Sosiaalipalvelut Eija Bergman (Sosv), puh 310 42306, eija.bergman@hel.fi
Taina Hussi (Sosv), puh 310 61716, taina.hussi@hel.fi
Sini Askelo, puh 169 3180, sini.askelo@hel.fi
- 4.2 Terveyspalvelut Marketta Kupiainen (Terke), puh 310 42348,
marketta.kupiainen@hel.fi
Sini Askelo, puh 169 3180, sini.askelo@hel.fi
- 4.3 Koulutus ja oppiminen
- Peruskoulut ja lukiot Tero Vuontisjärvi (Opev), puh 310 80295,
tero.vuontisjarvi@edu.hel.fi
 - Ammatilliset oppilaitokset Tuija Kirveskari-Tähtinen (Opev), puh 310 86850, tuija.kirveskari@edu.hel.fi
 - Koulutustilastot Timo Äikäs, puh 169 3184, timo.aikas@hel.fi
 - Ammattikorkeakoulut Tapio Rimpioja (Stadia), puh 310 80522, tapio.rimpioja@stadia.fi
 - Suomenkiel. työväenopisto Risto Kuosmanen (Sto), puh 310 8811,
risto.kuosmanen@opisto.hel.fi
 - Arbis Ellinor Gube (Arbis), puh 310 49490, ellinor.gube@arbis.hel.fi
5. Yhteenveto Leila Lankinen, puh 169 3190, leila.lankinen@hel.fi